

01/2012

ELÄKETURVAKESKUKSEN KÄSIKIRJOJA

Työeläkkeen laskentaopas 2012

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

01/2012

ELÄKETURVAKESKUKSEN KÄSIKIRJOJA

Työeläkkeen laskentaopas 2012

Eläketurvakeskus
PENSIONSKYDDSCENTRALEN

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin 029 411 20 • Faksi 09 148 1172

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Telefon 029 411 20 • Fax 09 148 1172

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 Eläketurvakeskus Finland

Telephone +358 29 411 20 • Fax +358 9 148 1172

Waasa Graphics Oy

Vaasa 2012

ISBN 978-951-691-157-4 (nid.)

ISBN 978-951-691-158-1 (PDF)

ISSN-L 1795-9578

ISSN 1795-9578 (painettu)

ISSN 1798-7504 (verkkajulkaisu)

LUKIJALLE

Lakisääteinen työeläkevakuutus antaa turvaa vanhuuden, työkyvyttömyyden ja perhehuoltajan kuoleman varalta. Laskentaoppaassa käydään läpi eri eläke-
muodot.

Vuoden 2012 oppaassa käsitellään ne eläkkeenlaskentasäännöt, joita sovelletaan eläkkeisiin, jotka alkavat vuonna 2012 tai sen jälkeen.

Jokaisessa luvussa käydään läpi eläkelajien yhteiset laskentaperiaatteet ja lakikohtaiset eroavuudet pääpiirteissään. Oppaaseen on otettu mukaan yksityiskohtia, jotka eivät ole välttämättömiä eläkkeen laskennan ymmärtämiselle, mutta saattavat olla hyödyllistä lisätietoa eläkelaitosten työntekijöille. Tällaiset yksityiskohdat on sisennetty ja kirjoitettu pienemmällä kirjasintyypillä.

Työeläkkeen laskentaopas 2012 on tarkoitettu oppikirjaksi sosiaalivakuutusta opiskeleville ja käsikirjaksi eläkkeenlaskennan perustietoja tarvitseville. Oppaan lopussa on mainittu tärkeimmät lähteet syvempää tietoa tarvitseville.

Oppaan suunnitteluun ovat osallistuneet Eläketurvakeskuksen suunnitteluosastolta kehityspäällikkö Marjukka Hietaniemi ja erityisasiantuntija Johanna Kujanpää, sekä Kevan eläketiedottaja Hannele Kantanen.

Oppaan on kirjoittanut pääosin Johanna Kujanpää, luvun 10 Kustannustenjako ovat kirjoittaneet Klaus Silvennoinen ja Minna Lehmuskero. Opasta ovat ETK:sta kommentoineet useat henkilöt, samoin kommentointiin on osallistunut usean eläkelaitoksen edustajia, joille kaikille suuri kiitos yhteistyöstä.

Helsingissä tammikuussa 2012

Johanna Kujanpää

Marjukka Hietaniemi

Hannele Kantanen

SISÄLTÖ

1	Johdanto	11
2	Eläkkeen laskenta pähkinänkuoressa	14
	2.1 Oikeus eläkkeeseen	14
	2.2 Eläkkeen määräytyminen	15
	2.3 Siirtymäaika	16
3	Eläkkeeseen oikeuttavat ansiot ja eläkkeen karttuminen	18
	3.1 Eläkkeeseen oikeuttavat työansiot vuodesta 2005 alkaen.....	18
	3.2 Eläkkeen perusteena olevat työansiot vuodesta 2005 alkaen	19
	3.2.1 Ansioiden tarkistaminen eläkkeen alkamisen tasoon... ..	19
	3.2.2 PTEL-vähennys	21
	3.2.3 Ansioiden monistaminen vanhuuseläkkeessä julkisella puolella.....	22
	3.2.4 YEL-yrittäjien eläkkeen perusteena olevat ansiot	22
	3.2.5 MYEL-yrittäjien eläkkeen perusteena oleva työtulo	29
	3.3 Eläkkeen karttuminen työansioista	31
	3.3.1 Eläkkeen karttuminen työansioista ajalta ennen vuotta 2005	31
	3.3.2 Eläkkeen karttuminen työansioista vuodesta 2005 alkaen	33
	3.3.3 Vapaakirjan yhteensovitus vuoden 2005 säännösten mukaan julkisella puolella.....	40
	3.3.4 Eläkkeen karttuminen työstä ja yrittäjätoiminnasta eläkkeen rinnalla.....	47
	3.4 Eläkkeeseen oikeuttavat palkattomat ajat	49
	3.4.1 Eläkkeen karttumisen edellytys	50
	3.4.2 Eläkkeen perusteena käytettävä ansio.....	51
	3.4.3 Muut kuin todellisen ansioperusteen mukaan määräytyt etuudet.....	51
	3.4.4 Etuusansioiden suhteuttaminen	51
	3.4.5 Edeltävän etuuden perusteella määrätty sosiaalietuus	52
	3.4.6 Etuusansioiden tarkistaminen	52
	3.4.7 Palkattomilta ajoilta ansaittu eläke	53
	3.4.8 Eläkkeen aikana maksetut palkattomat etuudet.....	55
	3.4.9 Etuusansiot tulevan ajan ansiossa	56
	3.5 Eläkesuhteen ansiot	56
	3.5.1 Vuoden 2004 säännösten mukainen eläkesuhde	57
	3.5.2 Vuoden 2005 säännösten mukainen eläkesuhde	59
	3.5.3 Eläkkeen karttuminen osa-aikaeläkesuhteesta	60
	3.6 Ensisijaisten etuuksien vähentäminen eläkkeestä 1.1.2007 alkaen	60
	3.7 Eläkkeiden tarkistaminen työeläkeindeksillä	64
	3.8 Elinaikakerroin	65

4	Vanhuuseläke	68
4.1	Oikeus vanhuuseläkkeeseen	68
4.1.1	Yksityinen puoli	69
4.1.2	Julkinen puoli	69
4.1.3	MEL	70
4.2	Vanhuuseläkkeen määrä	71
4.3	Vanhuuseläke entisin perustein	76
4.4	Varhennettu vanhuuseläke	78
4.5	Lykätty vanhuuseläke	79
4.6	Muun eläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi	81
4.7	Muutokset vanhuuseläkkeessä	83
4.7.1	Eläkeaikana karttuneen eläkkeen lisääminen eläkkeeseen	83
4.7.2	Vanhuuseläkkeen lakkauttaminen tietyssä tilanteessa	83
4.8	Elinaikakertoimen soveltaminen vanhuuseläkkeen alkaessa	84
5	Työkyvyttömyyseläke	86
5.1	Oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen	86
5.2	Työkyvyttömyyseläkkeen määrä.....	87
5.3	Tuleva aika.....	91
5.3.1	Tulevan ajan edellytys	91
5.3.2	Eläkkeen karttuminen tulevalta ajalta	91
5.3.3	Viiden vuoden tarkastelu-aika tulevan ajan ansioita laskettaessa	91
5.3.4	Eläke-aika tulevan ajan ansiossa.....	92
5.3.5	Palkattoman ajan etuudet tulevan ajan ansiossa	92
5.3.6	Työkyvyttömyyden alkamisvuoden ansiot tulevan ajan ansiossa (Poikkeussääntö)	93
5.3.7	Nuorten tulevan ajan ansiot	94
5.3.8	Lapsenhoitoajan vaikutus tulevan ajan ansioihin	94
5.4	TEL-suojaisuus Työkyvyttömyyseläkkeessä	95
5.4.1	Suojattu työsuhde	95
5.4.2	Vuoden 2004 säännösten mukainen vertailueläke suojatusta työsuhteesta	96
5.4.3	Vuoden 2005 säännösten mukainen vertailueläke suojatusta työsuhteesta	96
5.4.4	TEL-suojaisuus	97
5.5	Etuudet.....	99
5.5.1	Työkyvyttömyyseläke ja kuntoutustuki.....	99
5.5.2	Kuntoutusraha.....	103
5.5.3	Kuntoutusavustus	104
5.5.4	Kuntoutuskorotus	104
5.6	Kertakorotus.....	105
5.7	Työkyvyttömyyseläke entisin perustein	106

5.8	Työkyvyttömyyseläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi	107
6	Työttömyyseläke	108
6.1	Oikeus työttömyyseläkkeeseen	108
6.2	Työttömyyseläkkeen eläketapahtuma ja alkaminen	109
6.3	Työttömyyseläkkeen määrä	109
6.3.1	Ansaittu eläke	109
6.3.2	Tulevan ajan eläke	110
6.3.3	Tulevan ajan oikeuden kiinnittäminen 31.12.2006	111
6.3.4	TEL:n tulevan ajan eläkepalkka 31.12.2006	111
6.3.5	LEL:n ja TaEL:n tulevan ajan keskipalkka 31.12.2006	112
6.3.6	Yrittäjien tulevan ajan työtulo	113
6.4	Työttömyyseläke ja eläkkeen muutostilanteet	118
7	Perhe-eläke	120
7.1	Oikeus perhe-eläkkeeseen	120
7.1.1	Leskeneläkkeen saamisen edellytykset	120
7.1.2	Lapseneläkkeen saamisen edellytykset	121
7.2	Perhe-eläkkeen peruste	122
7.3	Perhe-eläkkeen määrä	123
7.3.1	Leskeneläkkeen määrä	124
7.3.2	Lapseneläkkeen määrä	128
7.4	Perhe-eläkkeen kertasuoritus	129
7.4.1	Kertasuorituksen perusteeksi otettava edunsaajan eläke	129
7.4.2	Kun eläke maksetaan kertasuorituksena vain osalle edunsaajista	130
7.4.3	Avioliiton solmimisen vuoksi lakkautettavan leskeneläkkeen kertasuoritus	130
7.5	Perhe-eläkkeen yhteensovitus ja LITA-vähennys	131
8	Osa-aikaeläke	134
8.1	Osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset	134
8.1.1	Yksityinen puoli	135
8.1.2	Yrittäjä	136
8.1.3	Julkinen puoli	137
8.2	Osa-aikaeläkkeen eläketapahtuma	138
8.3	Vakiintunut ansiotaso	138
8.4	Ansion alenema	139
8.5	Osa-aikaeläkkeen määrä	140
8.6	Osa-aikaeläkkeen keskeyttäminen, lakkautus ja uudelleen laskenta	144
8.7	Eläkkeen karttuminen osa-aikaeläkkeen ajalta ennen 1953 syntyneillä	145
8.8	Osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävä eläke	146
8.8.1	Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen, vuonna 1946 ja sitä ennen syntyneet	146

8.8.2	Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen, vuosina 1947–1952 syntyneet.....	147
8.8.3	Työkyvyttömyyseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen	149
9	EU/ETA-eläkkeenlaskenta	154
9.1	Kansallinen eläke	154
9.2	Teoreettinen eläke	155
9.3	Pro rata -eläke	156
9.4	EU-eläkkeen yhteensovitus	157
9.5	Korotettu karttuma	157
9.6	Tuleva aika.....	160
9.6.1	Tulevan ajan edellytys	160
9.6.2	Tulevan ajan ansio EU-tilanteessa	160
9.7	EU-perhe-eläke	163
9.7.1	Leskeneläke.....	163
9.7.2	Lapseneläke.....	163
10	Eläkkeiden kustannustenjako	166
10.1	Työeläkkeiden rahoituksesta	166
10.1.1	Julkisen sektorin työeläkkeet	166
10.1.2	Yrittäjäeläkkeet	166
10.1.3	Palkattomilta ajoilta karttuneet eläkeosat	167
10.1.4	Lapsenhoito- ja opiskeluajoilta karttuneet etuudet	167
10.1.5	Yksityisen sektorin palkansaajaeläkelakien mukaiset eläkkeet.....	167
10.2	Kustannustenjako eläkelaitosten kesken	168
10.3	TyEL- ja MEL-eläkkeen jakaminen rahastoituun ja yhteisesti kustannettavaan osaan.....	170
10.3.1	Vanhuuseläke	170
10.3.2	Työkyvyttömyyseläke ja kuntoutustuki.....	171
10.3.3	Kuntoutustuki	175
10.3.4	Kuntoutusraha.....	175
10.3.5	Työttömyyseläke	174
10.3.6	Osa-aikaeläke ja perhe-eläke	176
10.3.7	MEL-ylite	176
10.3.8	Rekisteröidyn TEL- ja YEL-lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet.....	176
11	Kertasuoritus.....	177
11.1	Työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen myönnettävä vanhuuseläke	177
11.2	Rajamäärä korotetaan palkkakertoimella	178
11.3	Kertasuorituksen laskeminen.....	178
11.4	Kertasuorituksen laskemisen ajankohta	178
12	Viivästyskorotus	180
13	Lisäesimerkit	182
	Liitteet	187
	Liite 1 Indeksit, palkkakerroin ja vähennyskerroin	188
	Liite 2 Vähennetty leskeneläke	189

Liite 3	Palkattoman ajan etuudet eläkkeen laskennassa	190
Liite 4	Vahvistettu elinaikakerroin ja arviolaskennassa käytettävät arviot	191
Liite 5	Vuoden 2004 säännökset eläkkeen laskennassa	192
Liite 6	TEL:n mukaisen eläkepalkan laskenta kautta aikojen	194
Liite 7	TEL:n mukaisen eläkepalkan laskenta 1996-2004	198
Liite 8	LEL:n, TaEL:n ja TEL:n piiriin kuulumisen rajat	208
Liite 9	YEL:n, MYEL:n ja TyEL:n vakuuttamisen rajat	209
Liite 10	VaEL:n mukaisen eläkkeen laskennan eroja TEL:iin	210
Liite 11	KuEL:n mukaisen eläkkeen laskennan eroja TEL:iin	212
Liite 12	Ansaitun eläkkeen muuntokertoimet	214
Liite 13 A	Vanhuus- ja leskeneläkkeen kertasuorituskertoimet	215
Liite 13 B	Työkyvyttömyyseläkkeen ja vastaisen vanhuuseläkkeen kertasuorituskertoimet	216
Liite 13 C	Työkyvyttömyyseläkkeen kertasuorituskertoimet	217
Liite 13 D	Lapseneläkkeen kertasuorituskertoimet	218
Liite 14	Ansaintarajat eläkkeellä ollessa	219
Liite 15	Voimassa olevat sosiaaliturvasopimukset 1.1.2010	220
Lisätietoa	.....	221
	Työeläkelakipalvelussa julkaistut ohjeistot 1.1.2005 alkaen	221
	Muita teoksia	222

1 Johdanto

Suomessa maksetaan työnteosta karttuvia työeläkkeitä sekä asumiseen perustuvia kansaneläkkeitä ja takuueläkkeitä. Työeläkkeitä maksetaan sekä yksityiseltä että julkiselta puolelta. Työeläketurva kattaa kaiken ansiotyön aivan vähäistä ansiotoimintaa lukuun ottamatta. Eläkkeensaaja voi myös saada korvauksia työtapaturmasta työnantajan tapaturmavakuutuksen perusteella tai liikennevahingosta liikennevakuutuksen perusteella. Näitä niin sanottuja LITA-etuuksia voidaan maksaa myös eläkkeinä lyhytaikaisten korvausten jälkeen.

Työeläkkeitä ovat:

- Työntekijän eläkelain mukainen TyEL-eläke (ennen vuotta 2007 TEL, LEL ja TaEL)
- Merimieseläkelain mukainen MEL-eläke
- Yrittäjän eläkelain mukainen YEL-eläke
- Maatalousyrittäjän eläkelain mukainen MYEL-eläke
- Kunnallisen eläkelain (KuEL) mukainen eläke
- Valtion eläkelain (VaEL) mukainen eläke
- Suomen Pankin eläkesäännön nojalla myönnetty eläke
- Kansaneläkelaitoksen eläkeohjesäännön tai eläkesäännön mukainen eläke tai kansaneläkelaitoksen hallituksen jäsenen eläke
- Evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain (KiEL) nojalla myönnetty eläke
- Ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain nojalla myönnetty eläke
- Ahvenanmaan maakuntaeläke

Edelleen voidaan myöntää TEL:n, YEL:n ja MYEL:n mukaisia rekisteröityjä lisäeläkkeitä, jotka perustuvat ennen vuotta 2001 tehtyihin lisäeläkejärjestelyihin. Samoin julkisella puolella voidaan edelleen myöntää lisäturvan mukaisia eläkkeitä, vaikka niiden karttuminen on päättynyt jo vuoden 1994 loppuun.

Maatalousyrittäjällä on mahdollisuus saada maatalouden erityiseläkkeitä, joita ei lueta työeläkkeiksi. Näitä erityiseläkkeitä ovat sukupolvenvaihdoseläke, luopumistuki ja luopumiskorvaus.

Työ on työeläketurvan lähtökohta; työeläke lasketaan työansioista. Työeläkemaksuja maksetaan suhteessa henkilön työansioihin. Jos työansioita ei ole, turvaa asumisperusteinen kansaneläke ja takuueläke eläkeajan vähimmäistasoisen toimeentulon.

Työeläkkeen määrään vaikuttavat vuosiansiot ja ikään sidottu eläkkeen karttumisprosentti. Eläke on laskettu vuoden 2005 alusta alkaen saaduista kaikista eläkelakien alaisista työansioista ja yrittäjätyötuloista sekä 1.1.2005 mennessä karttuneesta eläkkeestä. Ansaittu työeläke kerrotaan lopuksi elinaikakertoimella.

Työuran aikana karttuneet eläkkeet ja eläkkeelle siirtymisen jälkeen maksussa olevat eläkkeet tarkistetaan automaattisesti ansiotasossa ja kuluttajahinnoissa tapahtuneiden muutosten perusteella.

Taulukko 1.1. käsitteet.

Jatkossa käytettäviä käsitteitä ovat muun muassa:	
Eläketapahtuma	Eläketapahtuma on eläkkeen alkamisen laukaiseva tekijä kuten eläkeiän täyttäminen, työkyvyttömyyden alkaminen tai työttömyyseläkkeen tai osa-aikaeläkkeen edellytysten täytyminen. Perhe-eläkkeen eläketapahtuma on edunjättäjän kuolema
Tuleva aika	aika eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden täyttämiskuukauden loppuun
Työansio	palkka ym. sekä yrittäjäeläkevakuutusten työtulo
Työeläkelisä	Työeläketurvan tasoa heikentävät työttömyysjaksot on korvattu eläkkeensaajalle korottamalla eläkettä työeläkelisällä vuoden 2004 loppun saakka.
Työntekijä	toisen palveluksessa oleva henkilö
Työsuhde	sekä yksityisen puolen työsuhde että julkisen puolen virka- ja palvelusuhde tai toimeksiantosuhde
Vakuutettu	työeläkelakien mukaan vakuutettu työntekijä ja yrittäjä
Vapaakirja	eläkkeen myöntämistä odottava eläkeoikeus päättyneestä työskentelystä
Eläkesuhde	päättyneen eläkkeen aika, josta karttuu uutta eläkettä
Eläkejakso/eläkeaika	eläkkeen aika, joka vaikuttaa samaan aikaan tehdystä työstä karttuvaan eläkkeeseen
2004 säännökset	ennen vuotta 2005 voimassa olleet työeläkelakien säännökset
2005 säännökset	vuodesta 2005 voimassa olleet työeläkelakien säännökset
PTEL	työntekijän työeläkemaksu
Yhteensovitus	Työeläkkeet ja LITA-korvaukset rajattiin tavoitetasolle, joka oli 60 % (yhteensovitusraja) korkeimmasta peruseläkkeen perusteena olevasta, vähintään vuoden jatkuneen työsuhteen eläkepalkasta tai yrittäjätoiminnan työtulosta (yhteensovitusperuste). Yhteensovitus tehdään edelleen jos vuoden 2004 säännösten mukaiseen eläkkeeseen tehdään korjauksia.

2 Eläkkeen laskenta pähkinänkuoressa

Vuoden 2005 alusta tulivat asteittain voimaan uudet eläkkeen karttumista, laskentaa ja saamisen edellytyksiä koskevat säännökset.

Vuoden 2005 laskentasäännöksiä on sovellettu vanhuuseläkkeisiin, jotka ovat alkaneet 1.2.2005 alkaen sekä työkyvyttömyyseläkkeisiin ja perhe-eläkkeisiin, joiden eläketapahtuma on vuonna 2006 tai sen jälkeen. Laskentaoppaassa vuoden 2005 säännöksillä tarkoitetaan vuonna 2005 ja sen jälkeen voimassa olevia säännöksiä.

Ennen vuotta 2005 olivat voimassa niin sanotut vuoden 2004 säännökset. (ks. Liite 5)

Vuoden 2004 laskentasäännöksiä käytetään uusissakin eläkkeissä 31.12.2004 mennessä ansaitun eläkkeen laskemiseen sekä tietyissä suojatilanteissa myös tämän jälkeenkin karttuneen eläkkeen laskentaan.

2.1 Oikeus eläkkeeseen

Vanhuuseläkkeelle voi siirtyä joustavasti 62 ja 68 ikävuoden välillä. 63–68-vuotiaana vanhuuseläkkeelle siirtyvälle maksetaan siihen mennessä koko yksityisen puolen työuran ajalta karttunut eläke ilman varhennusvähennystä.

Myös julkisen alan työ- tai virkasuhteista karttuneen eläkkeen saa 63-vuotiaana. Vuoteen 1995 mennessä karttunutta peruseläkettä vähennetään, jos aikanaan päättyneestä julkisen alan työsuhteesta karttunut eläke alkaa ennen 65 vuoden ikää. Vähennys ei koske vuonna 1960 ja sen jälkeen syntyneitä.

Varhennetun vanhuuseläkkeen ikäraja on 62 vuotta ja varhennusvähennys 0,6 prosenttia kutakin varhentamiskuukautta kohden. Varhennusvähennys laskeaan jokaiselta kuukaudelta, jolla ikä alittaa 63 vuotta. Jos vanhuuseläke alkaa myöhemmin kuin 68 vuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, korotetaan eläkettä 0,4 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolla eläkkeen alkaminen lykkääntyy.

2.2 Eläkkeen määräytyminen

Työeläke lasketaan koko työuran ansioiden ja iän mukaan porrastettujen karttumisprosenttien perusteella. Työeläkettä karttuu pääsääntöisesti kaikesta työntööstä 18 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Myös vakuuttamisvelvollisuus noudattaa näitä rajoja.

Eläkettä laskettaessa aikaisempien vuosien ansiot korotetaan eläkkeen alkamishetken tasoon palkkakertoimella, jossa palkkojen muutosten osuus on 80 prosenttia ja hintojen muutosten 20 prosenttia.

Eläke karttuu vuosityöansioista 1,5 prosentin mukaisesti 53 ikävuoden täyttämiskuukauden loppuun asti, jonka jälkeen prosentti nousee kymmeneksi vuodeksi 1,9:ään. Ikävuoden 63 jälkeen karttumisprosentti on 4,5. Eläkkeen aikaisista ansioista eläkettä karttuu pääsääntöisesti 1,5 prosenttia vuodessa.

Jos yrittäjä siirtyy vanhuuseläkkeelle tai varhennetulle vanhuuseläkkeelle tai jää vanhuuseläkkeelle rekisteröidyn lisäturvan alennetussa eläkeiässä, YEL:n ja MYEL:n mukainen vakuuttamisvelvollisuus ja eläkkeen karttuminen päättyy. Yrittäjä voi kuitenkin vakuuttaa itsensä vapaaehtoisesti YEL:n tai MYEL:n mukaan.

Vuoden 2005 säännösten mukaisesti myönnettyistä eläkkeistä vähennetään mahdollinen liikenne- ja tapaturmavakuutuslain mukainen etuus. Julkisella puolella tehdään lisäksi vuoden 2004 loppuun karttuneeseen eläkkeeseen yhteensovitus työeläkkeiden kesken.

Vuoden 2005 alusta eläkettä karttuu myös laissa tarkemmin määritellyiltä palkattomilta ajoilta eli palkattomien aikojen etuuksien perusteena olevista työ- ja ansiotuloista. Palkattomien aikojen etuuksien perusteella karttuneeseen eläkkeeseen on oikeus, jos eläkkeen saajalla on ennen eläketapahtumavuotta työeläkelakien mukaan vakuutettuja työansioista vähintään 12 566,70 euroa (vuoden 2004 tasossa) eli 16 223,61 vuoden 2012 tasossa. Myös tutkintoon johtanut opiskelu ja alle kolmevuotiaan lapsen hoito kartuttavat eläkettä.

Palkattomien aikojen etuuksista karttuu eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa 18–68 vuoden välillä paitsi työttömyyspäiväraajaksoilta, joilta karttuu eläkettä 18–63 vuoden välillä.

Työkyvyttömyyseläkkeisiin, joissa eläketapahtuma on 1.1.2006 tai sen jälkeen, sisältyy aina tulevan ajan osuus, jos vakuutetulla on työansioita vähintään

16 223,61 euroa (12 566,70 vuoden 2004 tasossa) työkyvyttömyyden alkamisvuotta edeltäneiden kymmenen kalenterivuoden ajalta. Tulevan ajan edellytykseen otetaan huomioon myös EU-maissa ansaitut ansiot.

Tulevalta ajalta karttuu eläkettä 1,5 prosenttia eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden täyttämiskuukauden loppuun.

Vanhuus- ja työkyvyttömyyseläke sopeutetaan eliniän odotteeseen elinaikakertoimella, joka on alkanut vaikuttaa työeläkkeen määrään vuodesta 2010. Vanhuuseläkkeen alkaessa eläke muunnetaan sille vuodelle vahvistetulla elinaikakertoimella, jonka aikana työntekijä täyttää 62 vuotta. Jos vanhuuseläke alkaa ennen kyseistä vuotta, vanhuuseläke muunnetaan eläkkeen alkamisvuodelle vahvistetulla kertoimella.

Työkyvyttömyyseläkkeen alkaessa siihen mennessä karttunut eläke muunnetaan työkyvyttömyyden alkamisvuodelle vahvistetulla elinaikakertoimella.

Elinaikakerrointa ei sovelleta perhe-eläkkeeseen. Perhe-eläke lasketaan edunjättäjän sellaisen eläkkeen perusteella, johon elinaikakerrointa on sovellettu. Näin ollen, jos perhe-eläkkeen eläketapahtuma on ollut jo ennen vuotta 2010, ei elinaikakerrointa sovelleta perhe-eläkkeen pohjana olevaan eläkkeeseen ja sitä kautta perhe-eläkkeeseen.

Vuodesta 2010 alkaen työkyvyttömyyseläkkeitä on korotettu iästä riippuvalla kertoimella sen vuoden alusta, johon mennessä eläkkeen alkamisesta on kulunut viisi kalenterivuotta (kertakorotus).

2.3 Siirtymäaika

Vuoden 2005 säännökset koskevat työntekoa vuoden 2005 alusta lähtien. Ennen vuotta 2005 alkaneet työsuhteet päätetään teknisesti vuoden 2004 loppuun ja niistä siihen mennessä karttunut eläke laskettiin vuoden 2004 säännösten mukaisesti (2004 vapaakirja).

Muu kuin osa-aikaeläke lasketaan kuitenkin sekä vuoden 2005 että vuoden 2004 säännösten mukaan sellaisista TEL-työsuhteista, jotka olivat voimassa 1.1.2005 ja jatkuivat yhdenjaksoisesti eläketapahtumaan saakka (suojattu työsuhde). Edellytyksenä kahden laskutavan soveltamiselle oli, että eläketapahtuma sattui viimeistään vuonna 2011. Tällaisesta suojatusta työsuhteesta karttunutta eläkettä vuoden 2004 säännösten mukaan laskettaessa työsuhteen ei katsota

katkenneen 31.12.2004. Jos vuoden 2004 säännösten mukaan lasketusta eläkkeestä tulee suurempi, lisättiin erotus vuoden 2005 säännösten mukaan myönnettyyn eläkkeeseen TEL-suojaosuutena.

3 Eläkkeeseen oikeuttavat ansiot ja eläkkeen karttuminen

3.1 Eläkkeeseen oikeuttavat työansiot vuodesta 2005 alkaen

Yksityisellä työnantajalla on velvollisuus järjestää työntekijälleen työeläketurva, jos työnantajan työntekijälle maksama eläkkeeseen oikeuttava työansio on vähintään 54,08 euroa kuukaudessa vuonna 2012 (41,89 euroa vuoden 2004 tasossa).

Vuosityöansioina otetaan huomioon normaalin aika- ja urakkapalkan lisäksi muun muassa palvelurahat, luontoisedut, erilaiset lisät ja korvaukset, lomarahat, palkkaturvan mukaiset korvaukset, tulospalkkiot, työntekijälle otetun säästöhenkivakuutuksen ja eräin edellytyksin yksilöllisen eläkevakuutuksen vakuutusmaksut. Tämä työansio katsotaan sen kalenterivuoden ansioksi, jona se on maksettu (maksuperiaate). Jos työansion katsominen maksuvuoden ansioksi vääristää eläkkeen määrää, työansio voidaan katsoa sen kalenterivuoden ansioksi, jona se on ansaittu. (*Työeläkelakipalvelun ohjeisto Eläkkeen perusteena olevat työansiot*)

Yrittäjätoiminta oikeuttaa eläkkeeseen, jos se kestää vähintään 4 kuukautta ja vuosityötulo on vähintään 7 105,84 euroa vuonna 2012 (5 504,14 vuoden 2004 tasossa). Maatalousyrittäjien työtulon on oltava vähintään 3 552,92 euroa vuonna 2012 (2 752,07 vuoden 2004 tasossa). Yrittäjät voivat ottaa vapaaehtoisen vakuutuksen pienemmälläkin työtulolla ja se oikeuttaa eläkkeeseen samalla tavalla kuin lakisääteinen vakuutus.

Suomessa asuvat apurahansaajat ovat maatalousyrittäjien eläkelain mukaan vakuuttamisvelvollisia, jos he ovat saaneet työskentelyapurahan vuonna 2009 tai sen jälkeen. Apurahan tulee olla tarkoitettu vähintään neljän kuukauden taiteelliseen tai tieteelliseen työskentelyyn Suomessa ja suuruudeltaan vähintään 1 184,31 euroa, mikä vastaa vuosiansiona 3 552,93 euroa vuoden 2012 tasossa.

Julkisella puolella ei ole alarajaa eläketurvan järjestämisessä.

Eläkkeeseen oikeuttavat ne työansiot ja yrittäjätulot, jotka työntekijä on ansainnut 18 vuoden täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta 68 vuoden täyttämiskuukauden loppuun mennessä.

3.2 Eläkkeen perusteena olevat työansiot vuodesta 2005 alkaen

Vanhuuseläkettä laskettaessa työansiot otetaan huomioon vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden loppuun. Työkyvyttömyyseläkkeitä laskettaessa työansiot otetaan huomioon eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun, jos henkilöllä on myös tulevan ajan eläkettä. Jos tulevan ajan eläkettä ei ole, työansiot otetaan huomioon eläketapahtumakuukauden loppuun saakka.

Eläke lasketaan kunkin vuoden työansion ja karttumisprosentin perusteella. Kaikki vuoden 2005 alussa jatkuvana olleet työ- ja yrittäjäsuhteet on katkaistu teknisesti vuoden 2004 loppuun ja niistä siihen mennessä karttunut, vuoden 2004 säännösten mukainen eläke (vuoden 2004 vapaakirja) on tallennettu Areen ansaintajärjestelmään. Myös ennen vuotta 2005 päättyneistä työsuhteista ja yrittäjätoiminnoista karttuneet eläkkeet on tallennettu rekisteriin. Työeläkkeen laskentaoppaassa työsuhteella tarkoitetaan myös julkisen puolen virka- ja palvelussuhteita tai toimeksiantosuhteita.

3.2.1 Ansioiden tarkistaminen eläkkeen alkamisen tasoon

Eläkettä laskettaessa vuoden 2004 vapaakirja tarkistetaan eläkkeen alkamishetken tasoon palkkakertoimella. Vuodesta 2005 alkaen ansaitut vuosityöansiot on tarkistettu niin ikään palkkakertoimella eläkkeen alkamisen tasoon.

Ennen vuotta 2005 työ- ja yrittäjäsuhteista ansaitut eläkeoikeudet tarkistetaan päättymisvuodesta puoliväli-indeksillä vuoden 2004 tasoon ja siitä eteenpäin palkkakertoimella.

Palkkakertoimella tarkistaminen suoritetaan siten, että tarkistettava rahamäärä kerrotaan sen vuoden palkkakertoimella, johon rahamäärä halutaan muuttaa (maksuvuosi) ja jaetaan sen vuoden palkkakertoimella, josta tämä rahamäärä halutaan muuttaa (lähtövuosi). Jos lähtövuosi on vuosi 2004, voidaan rahamäärä kertoa suoraan maksuvuoden palkkakertoimella. Vuodesta 2005 alkaen tarkistetaan myös työeläkelaisissa säädetty erilaiset rahamäärät palkkakertoimella. Niimestään ja indekseistä poikkeavasta muodostaan huolimatta palkkakertoimella tarkistaminen tapahtuu täysin samoin periaattein kuin indekseillä tarkistaminen. Vuonna 2004 palkkakerroin on muotoa 1,000. Ansiotason muutoksen paino kertoimessa on 0,8 ja hintatason muutoksen paino 0,2.

Palkkakertoimella tarkistaminen:

$$\text{rahamäärä} \times \frac{\text{palkkakerroin maksuvuonna}}{\text{palkkakerroin lähtövuonna}}$$

Esimerkki 3.1. Vapaakirjan tarkistaminen palkkakertoimella.

Vuoden 2004 vapaakirja on 2 000 euroa kuukaudessa vuoden 2004 tasossa. Se tarkistetaan 2012 tasoon palkkakertoimella:

$$2\,000,00 \times \frac{1,291}{1,000} = 2\,582,00 \text{ euroa kuukaudessa}$$

...

Esimerkki 3.2. Vuosiansioiden tarkistaminen palkkakertoimella.

Työntekijä on syntynyt 14.6.1949. Hänellä on ansioita vuosilta 2008–2012 ja hän jää eläkkeelle 1.7.2012. Eläkettä laskettaessa vuosiansiot tarkistetaan eläkkeen alkamisvuoden 2012 tasoon palkkakertoimella.

Vuosi	Palkka- kerroin	Vuosiansiot ansaintavuonna, euroa	Ansiot vuoden 2012 tasossa, euroa
2008	1,124	3 108,00	$3\,108,00 \times \frac{1,291}{1,124} = 3\,569,78$
2009	1,192	10 160,00	$10\,160,00 \times \frac{1,291}{1,192} = 11\,003,83$
2010	1,231	9 410,00	$9\,410,00 \times \frac{1,291}{1,231} = 9\,868,65$
2011	1,253	11 400,00	$11\,400,00 \times \frac{1,291}{1,253} = 11\,745,73$
2012	1,291	7 210,00	7 210,00

Palkkakertoimella tarkistamisen jälkeen ansioista tehdään vielä työntekijän eläkemaxsuprosenttia vastaava vähennys ennen eläkkeen laskemista.

...

3.2.2 PTEL-vähennys

Palkkakertoimella tarkistetuista ja kahden desimaalin tarkkuuteen pyöristetyistä työansioista tehdään työntekijän eläkemaxsuprosenttia vastaava vähennys (PTEL-vähennys), myös kahden desimaalin tarkkuudella. Vähennys tehdään TyEL-ansioista sekä julkisen puolen lakien mukaisista työansioista. Merimieseläkettä ja yrittäjäeläkkeitä laskettaessa ei työntekijän maksuprosenttia vastaavaa vähennystä tehdä.

PTEL-vähennyksen suuruus riippuu työntekijän iästä samoin kuin maksu. Vähennys on 53 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta 19/15-kertainen alle 53-vuotiaiden eläkemaxsuun ja vähennykseen verrattuna. PTEL-vähennys tehdään myös eläkkeen rinnalla saaduista työansioista.

Esimerkki 3.3. Työntekijän työeläkemaxsun vaikutus ansioihin.

Työntekijän (alle 53-vuotias) ansiot vuosina 2010 ja 2011 vuoden 2012 palkkerrointasossa ovat:

2010	22 750 euroa/vuosi
2011	23 500 euroa/vuosi

Eläkkeen laskennassa käytetään ansioita, joista tehdään työntekijän työeläkemaxsuvähennys seuraavasti:

2010	$22\,750 - (22\,750 \times 0,045) = 21\,726,25$ euroa/vuosi
2011	$23\,500 - (23\,500 \times 0,047) = 22\,395,50$ euroa/vuosi

...

3.2.3 Ansioiden monistaminen vanhuuseläkkeessä julkisella puolella

Eläketapahtumavuodelta karttunut julkisen puolen eläke lasketaan edellisen vuoden ansioilla, jos henkilöllä on ollut kyseisen lain mukaisia ansioita vähintään 7 746 euroa vuosittain vuoden 2012 tasossa (6 000 euroa vuoden 2004 tasossa) kolmena peräkkäisenä kalenterivuonna ennen eläketapahtumavuotta. Kun eläketapahtumavuosi on 2012, edellä mainitun ansiorajan on pitänyt täyttyä vuosina 2009, 2010 ja 2011.

Kun työntekijä jää vanhuuseläkkeelle tai varhennetulle vanhuuseläkkeelle vuonna 2012 (1.2. tai sen jälkeen tai 1.1.2013), vuoden 2012 karttuma lasketaan vuoden 2011 ansioilla. Jos vuoden 2011 ansio kuitenkin poikkeaa yli 10 prosenttia kahden sitä edeltävän kalenterivuoden keskiansioista, vuoden 2012 eläkekarttuma lasketaan vuonna 2012 maksetuista todellisista ansioista.

Ansioita ei myöskään monisteta, jos eläketapahtumavuonna on eläkkeeseen oikeuttavia etuusansioita.

VaEL:ssa ansioita ei monisteta siinä tapauksessa, että henkilö on eläketapahtumavuonna tai sitä edeltävänä vuonna siirtynyt VaEL:sta muun eläkelain piiriin.

3.2.4 YEL-yrittäjien eläkkeen perusteena olevat ansiot

Vahvistettu työtulo

Yrittäjätöiminnan alkaessa yrittäjälle vahvistetaan vuotuinen työtulo (euroa/vuosi). Työtulolla on keskeinen asema yrittäjän eläketurvan muodostumisessa. Yrittäjälle karttuva eläke ja työeläkevakuutusmaksut määräytyvät työtulon mukaan.

Yrittäjälle vahvistetaan työtuloksi sellaista palkkaa vastaava summa, joka yrittäjälle olisi kohtuudella maksettava, jos hänen työtään tekemään palkattaisiin vastaavan ammattitaidon omaava henkilö. Jos yrittäjällä on useita yrittäjätöimintoja, hänen työtulonsa lasketaan näihin yritystoimintoihin yhteensä käytetyn työpanoksen perusteella. Työtuloa ei voi vahvistaa korkeammaksi kuin 161 375,00 euroa vuonna 2012 (125 000,00 euroa vuodessa vuoden 2004 tasossa).

Jos yritystoiminnassa tapahtuu oleellinen muutos, yrittäjän on ilmoitettava tästä eläkelaitokselle työtulonsa tarkistamista varten. Työtuloa ei muuteta takautuvasti. Vakuutus voidaan kuitenkin takautuvasti päättää, jos yrittäjä ei enää täytä YEL:n piiriin kuulumisen edellytyksiä, eli kun työtulo jää alle YEL:n alarajan.

Vuodesta 2005 lukien YEL-vakuutusta ei välttämättä katkaista yrittäjän siirryessä työkyvyttömyyseläkkeelle tai osatyökyvyttömyyseläkkeelle. Jos yritystoiminta jatkuu työkyvyn alentumisesta huolimatta, on yrittäjä eläketapahtuman jälkeenkin vakuuttamisvelvollinen, jos hänen työpanoksensa ylittää YEL:ssä säädetyn työtulon alarajan (7 105,84 euroa vuonna 2012). Työtuloa tulee kuitenkin muuttaa, jotta työkyvyttömyyseläkkeen ansaintaraja ei ylity. Eläkelaitos on tästä yhteydessä yrittäjään.

Vaikka pääsääntöisesti yrittäjän työtuloa ei voida muuttaa takautuvasti, vuoden 2005 alusta voimaan tulleen säännöksen mukaan yrittäjän työtuloa voidaan kuitenkin työkyvyttömyys- tai osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirryttäessä muuttaa hänen tosiasiallista työskentelyään vastaavaksi työkyvyn alentumisesta eli eläketapahtumasta lähtien, vaikka päätös työtulon muuttamisesta tehtäisiinkin vasta eläkehakemuksen käsittelyn yhteydessä takautuvasti.

Kunkin kalenterivuoden eläkkeen perusteena oleva työtulo on kyseisenä vuonna voimassa olleiden, vahvistettujen ja palkkakertoimella tarkistettujen vuotuisten työtulojen kestoajalla painotettu keskimäärä kyseisenä vuonna. Tämän lisäksi yrittäjä voi vaikuttaa eläkkeen perusteena olevaan työtuloonsa ns. kokonaistyötuloonsa joko maksamalla vakuutusmaksuja enemmän kuin vahvistettu työtulo edellyttää, tai maksamalla vähemmän maksuja kuin vahvistettu työtulo edellyttäisi (ks. *Joustomaksu* myöhemmin tässä luvussa).

Maksamattomat vakuutusmaksut myönteisen eläkepäätöksen myöntövuodelta ja viideltä sitä edeltävältä vuodelta peritään yrittäjän eläkkeestä. Näitä vuosia edeltäneiltä vuosilta maksamatta jääneet vakuutusmaksut sen sijaan pienentävät pysyvästi eläkkeen perusteena olevaa työtuloa.

Työtuloa pienennetään maksamattomien vakuutusmaksujen suhteessa vuosittain. Jos maksuja ei ole maksettu lainkaan jonakin vuonna, on työtulo tämän vuoden osalta nolla euroa. Jos maksuja on maksettu puolet vaadittavasta määrästä, on työtulo kyseisen vuoden osalta 50 prosenttia vahvistetusta työtulosta.

Maksamattomat vakuutusmaksut ovat voineet pienentää yrittäjän työtuloa vasta vuodesta 1993 lähtien.

YEL-toiminnasta lasketaan eläke erikseen vuoden 2004 loppuun mennessä karttuneesta eläkeoikeudesta. Tätä vapaakirjaa laskettaessa otetaan 31.12.2004 jatkuvina olevista yrittäjätoimintajaksosta huomioon myös sellaiset, jotka 31.12.2004 mennessä eivät ole kestäneet neljää kuukautta, mutta jotka täyttävät lain edellyttämän vähintään neljän kuukauden keston, kun huomioon otetaan jatkumisaika vuoden 2005 puolella.

Jos vapaakirjaushetkellä on avoimia perintäkelpoisia maksamattomia vakuutusmaksuja, ei työtulon todellista määrää vapaakirjaushetkellä vielä tiedetä. Julkisen puolen modifioitua yhteensovitusta (ks. 3.3.3) varten vapaakirja lasketaan kuitenkin olettaen, että yrittäjä maksaa kaikki vakuutusmaksunsa.

Esimerkki 3.4. Työtulon muutos.

Yrittäjän vahvistettu, palkkakertoimella tarkistettu työtulo vuoden 2012 alussa on 18 678,63 euroa per vuosi. Yrittäjä korottaa työtulonsa 22 000 euroon per vuosi 15.5.2012 alkaen.

Ajanjakso	Ajanjakso
1.1.2012–14.5.2012	15.5.2012–31.12.2012
134 päivää	226 päivää

Painotettu työtulo

$$\frac{(18\,678,63 \times 134) + (22\,000,00 \times 226)}{(134 + 226)} = 20\,763,71 \text{ euroa/vuosi}$$

...

Esimerkki 3.5. Yrittäjän kokonaistyötulo, vajaa kalenterivuosi.

Yrittäjän vahvistettu palkkakertoimella tarkistettu työtulo vuonna 2012 on 18 678,63 euroa vuodessa. Yrittäjätoiminta päättyy 5.10.2012.

Aika 1.1.2012–5.10.2012 on 275 päivää.

Vahvistettu, koko vuoden työtulo on 18 678,63 euroa.

Kokonaistytö tulo vuonna 2012:

$$18\,678,63 \times \frac{275}{360} = 14\,268,40 \text{ euroa/vuosi}$$

...

Esimerkki 3.6. Yrittäjän 53 vuoden iän täyttämivuosi, työtulon jaksotus, täysi kalenterivuosi.

Yrittäjän vahvistettu, palkkakertoimella tarkistettu työtulo vuonna 2012 on 18 678,63 euroa/vuosi. Yrittäjä täyttää 53 vuotta 5.8.2012. Yrittäjän vakuutusmaksu nousee vasta 53 vuoden iän täyttämivuotta seuraavana vuonna.

Ajanjakso

1.1.2012–31.8.2012

8 kuukautta

Ajanjakso

1.9.2012–31.12.2012

4 kuukautta

1,5 prosentin karttumaa vastaava työtulo on $18\,678,63 \times \frac{8}{12} = 12\,452,42$ euroa

1,9 prosentin karttumaa vastaava työtulo on $18\,678,63 \times \frac{4}{12} = 6\,226,21$ euroa

Ansaittu eläke vuodelta 2012:

$$\frac{(12\,452,42 \times 1,5\%) + (6\,226,21 \times 1,9\%)}{12} = 25,42 \text{ euroa kuukaudessa}$$

...

Esimerkki 3.7. Yrittäjän 53 iän täyttämivuosi, työtulon jaksotus, vajaa kalenterivuosi.

Yrittäjätoiminta alkaa 26.6.2012, vahvistettu työtulo on 22 000,00 euroa/vuosi. Yrittäjä täyttää 53 vuotta 5.8.2012. Yrittäjän vakuutusmaksu nousee vasta 53 vuoden iän täyttämivuotta seuraavana vuonna.

Yrittäjätoiminta on kestänyt: 26.6.2012–31.12.2012, eli 185 päivää

$$\text{Vajaan vuoden työtulo: } 22\,000,00 \times \frac{185}{360} = 11\,305,56 \text{ euroa}$$

Ansiokuukausia on seitsemän, joista kolme kuukautta on 1,5 prosentin karttumalla ja 1,9 prosentin karttumalla on neljä kuukautta.

$$1,5 \text{ prosentin karttumaa vastaavaa työtulo } 11\,305,56 \times \frac{3}{7} = 4\,845,24 \text{ euroa}$$

$$1,9 \text{ prosentin karttumaa vastaavaa työtulo } 11\,305,56 \times \frac{4}{7} = 6\,460,32 \text{ euroa}$$

Ansaittu eläke vuonna 2010

$$\frac{(4\,845,24 \times 1,5\%) + (6\,460,32 \times 1,9\%)}{12} = 16,29 \text{ euroa kuukaudessa}$$

...

Joustopmaksu

Vuoden 2005 alusta YEL:n mukaisesti vakuutetulla yrittäjällä on tietyin edellytyksin ollut mahdollisuus maksaa vakuutusmaksua enemmän kuin vahvistettu työtulo on edellyttänyt. Vastaavasti myös maksun vähentäminen on ollut mahdollista. Jouston käytöstä yrittäjän on ilmoitettava eläkelaitokselle. Jousto koskee aina kerrallaan vain yhtä kalenterivuotta, eikä se vaikuta vahvistettuun työtulon määrään. Lisämaksu ja maksun vähennys vaikuttavat sen sijaan eläkkeen perusteena olevaan kokonaistyötuloon niinä kalenterivuosina, joina yrittäjä on käyttänyt joustopmahdollisuutta hyväkseen.

Niiden kalenterivuosien lukumäärää, joina yrittäjä voi käyttää joustopia alaspäin, on rajoitettu. Vuosia, joina pienennettyjä vakuutusmaksuja maksetaan, voi olla kulloinkin tarkasteltavan seitsemän peräkkäisen kalenterivuoden aikana enintään kolme. Seitsemän vuoden tarkastelujaksoon sisältyy aina kulumassa oleva kalenterivuosi. Ylöspäin joustettujen kalenterivuosien määrää ei ole rajoitettu.

Joustop-oikeutta voi käyttää vain kerran saman vuoden aikana. Siten saman kalenterivuoden aikana ei ole mahdollista joustaa sekä ylöspäin että alaspäin.

Joustolle on asetettu myös muita kuin lukumäärällisiä rajoituksia. Eläkkeellä oleva yrittäjä ei voi joustomaksua maksaa, samoin aloittavan yrittäjän maksualennus ja maksamattomat vakuutusmaksut estävät jouston. Eläkelaitossiirtovuonna jousto ei ole sallittua. Yrittäjällä ei ole jousto-oikeutta 62 vuoden iän täyttämivuoden jälkeen. Joustomaksua voi käyttää vain sellaisena kalenterivuonna, jolloin vakuutus on voimassa koko vuoden.

Jouston määrälle on asetettu ala- ja ylärajat. Rajat on määritelty prosentteina vahvistetun työtulon perusteella määräytyvästä vakuutusmaksusta seuraavasti:

	Vähimmäisjousto	Enimmäisjousto
Jousto ylöspäin	+ 10 %	+ 100 %
Jousto alaspäin	- 10 %	- 20 %

Edellisten rajojen lisäksi jouston vähimmäis- ja enimmäismäärää rajaavat myös YEL:n piiriin kuulumisen alaraja (7 105,84 euroa vuonna 2012) ja laissa säädetty YEL-työtulon yläraja (161 375,00 euroa vuonna 2012). Kalenterivuoden aikana yhteensä maksettujen vakuutusmaksujen määrän tulee olla sellainen, että sitä vastaava kokonaistyötulo ei jää pienemmäksi kuin YEL:n piiriin kuulumisen alaraja eikä toisaalta ylitä YEL-työtulon ylärajaa.

Joustoa koskevien säännösten myötä YEL:iin tuli vuonna 2005 käsite kokonaistyötulo. Se tarkoittaa eläkkeen perusteena olevaa työtuloa yksittäisen kalenterivuoden osalta. Niinä vuosina, jolloin yrittäjä ei ole käyttänyt jousto-oikeuttaan, kokonaistyötulo on yhtä suuri kuin yrittäjälle vahvistettu työtulo tai vajaan kalenterivuoden kyseessä ollessa, yrittäjätoiminnan jatkumisaikaa vastaava osuus vahvistetusta työtulosta. Kun yrittäjä on käyttänyt jousto-oikeuttaan, kokonaistyötulossa otetaan huomioon vahvistetun työtulon ohella lisämaksun työtuloa korottava vaikutus tai maksun pienennyksen työtuloa pienentävä vaikutus.

Vakuutetun täytettyä 53 vuotta, hänen vakuutusmaksuprosenttinsa nousee seuraavan kalenterivuoden alusta lukien.

Esimerkki 3.8. *Yrittäjän joustomaksu.*

Vahvistettu työtulo on 20 000,00 euroa per vuosi. Vuonna 2012 alle 53-vuotiaan vakuutusmaksuprosentti on 22,50. Yli 53-vuotiaan vakuutusmaksuprosentti vuonna 2012 on 23,85. Vahvistettu työtulo on 20 000,00 euroa.

Vakuutusmaksu (alle 53-vuotiaan) vahvistetusta työtulosta:

$$20\,000,00 \times \frac{22,50}{100} = 4\,500,00 \text{ euroa}$$

Vakuutusmaksu (yli 53-vuotiaan) vahvistetusta työtulosta:

$$20\,000,00 \times \frac{23,85}{100} = 4\,770,00 \text{ euroa}$$

Yrittäjä maksaa lisämaksua 2 000,00 euroa

Henkilön ikä	Laskenta	Kokonaistytö tulo
Alle 53-vuotias	$\frac{4\,500,00 + 2\,000,00}{22,50} \times 100$	28 888,89 euroa
Yli 53-vuotias	$\frac{4\,770,00 + 2\,000,00}{23,85} \times 100$	28 385,74 euroa

Yrittäjä vähentää maksuaan 800 euroa

Henkilön ikä	Laskenta	Kokonaistytö tulo
Alle 53-vuotias	$\frac{4\,500,00 - 800,00}{22,50} \times 100$	14 509,8 euroa
Yli 53-vuotias	$\frac{4\,770 - 800,00}{23,85} \times 100$	16 645,70 euroa

...

Esimerkki 3.9. *Eläkkeen karttuminen yrittäjällä vuonna, jona hän täyttää 53 vuotta ja kyseisenä vuonna on joustettu alaspäin.*

Yrittäjän täyttäessä 53 vuotta, hänen vakuutusmaksuprosenttinsa säilyy alle 53-vuotiaan maksun tasolla kalenterivuoden loppuun asti, mutta eläkkeen karttumisprosentti muuttuu 53 ikävuoden täyttämiskuukaudelta seuraavan kuukauden alusta. Kalenterivuodelle lasketaan yksi kokonaistyötulo ja tätä samaa työtuloa käytetään laskettaessa karttunutta eläkettä 53 vuoden iän täyttämiskuukauden jälkeiselle ajalle ja sitä edeltävälle ajalle.

Yrittäjä täyttää 53 vuotta 5.8.2012. Käytetään esimerkissä 3.8 laskettuja kokonaistyötuloja sekä joustolle ylös että joustolle alas, kun yrittäjä on alle 53-vuotias.

1,5 prosentin karttuma-aika 1.1.2012–31.8.2012 on 8 kuukautta

1,9 prosentin karttuma-aika 1.9.2012–31.12.2012 on 4 kuukautta

Jos yrittäjä joustaa ylös, kokonaistyötulo on 28 888,89 euroa ja eläke:

$$\frac{\left(28\,888,89 \times \frac{8}{12} \times 1,5\%\right) + \left(28\,888,89 \times \frac{4}{12} \times 1,9\%\right)}{12} = 39,32 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Jos yrittäjä joustaa alas, kokonaistyötulo on 16 444,44 ja eläke:

$$\frac{\left(16\,444,44 \times \frac{8}{12} \times 1,5\%\right) + \left(16\,444,44 \times \frac{4}{12} \times 1,9\%\right)}{12} = 22,38 \text{ euroa kuukaudessa}$$

...

3.2.5 MYEL-yrittäjien eläkkeen perusteena oleva työtulo

MYEL-vakuutus on pakollinen maatilataloutta harjoittavalle viljelijälle, jolla on peltoa ja metsää vähintään viisi MYEL-hehtaaria ja vuotuinen MYEL-työtulo

on vähintään 3 616,06 euroa. MYEL-vakuutus perustuu MYEL -työtuloon, joka kuvaa maatalousyrittäjän tilallaan tekemää työpanosta.

Vuoden 2009 alusta lähtien myös apurahansaajat ovat kuuluneet MYEL:n mukaisen työeläketurvan piiriin. Lain mukaan vakuuttamisvelvollisuus koskee kaikkia niitä Suomessa asuvia apurahansaajia, jotka ovat saaneet Suomesta myönnetyn työskentelyapurahan vuonna 2009 tai sen jälkeen.

Apurahan tulee olla tarkoitettu vähintään neljän kuukauden taiteelliseen tai tieteelliseen työskentelyyn Suomessa ja euromäärältään vähintään 1 184,31 vuonna 2012, mikä vastaa vuosiansiona 3 552,92 euroa. Tietyin edellytyksin vakuuttamisvelvollisuuden piiriin kuuluvat myös ulkomailla tapahtuva apuraha-työskentely ja ulkomaalaisen Suomessa tekemä apurahatyö.

Vakuuttamisvelvollisuus koskee niin henkilökohtaisen apurahan saaneita kuin työryhmässä apurahalla työskenteleviäkin.

Maatalousyrittäjän työtuloa määrättäessä lähtökohtana on viljelmän työtulo. Se lasketaan seuraavasti:

$\text{Viljelmän työtulo} = \text{maatalousmaan työtulo} + \text{metsätyötulo}$

Työtuloksi vahvistetaan se työtulo, jota maatalousyrittäjän voidaan kohtuudella arvioida jatkuvasti saavan toiminnastaan maatalousyrittäjänä. Maatilataloudessa pellon ja metsän perustyötulo sekä peltotyötulon normaalialue lasketaan koko maatilalla eli viljelmän pinta-alan perusteella. Viljelmän työtulo jaetaan maatilalla työskentelevien maatilatalouden harjoittajien kesken heidän työpanostensa suhteessa.

Kalastajalle vahvistetaan se työtulo, jonka hänen kohtuudella arvioidaan kalastustoiminnastaan jatkuvasti saavan. Työtulo määritellään yksilöllisesti kalastajan työpanoksen perusteella yritystoiminnan laajuus huomioiden.

Pääsääntöisesti eläkkeen perusteena oleva työtulo on maatalousyrittäjälle 1.1.2005 alkaen 18 vuoden iän täyttämisen jälkeen vahvistettujen työtulojen painotettu keskiarvo päivän tarkkuudella laskettuna kuten YEL:ssä.

YEL:stä poiketen MYEL:ssä ei ole mahdollista maksaa joustomaksua. MYEL:n maksamattomat vakuutusmaksut pienentävät työtuloa ja peritään eläkkeestä samoin kuin YEL:ssä.

3.3 Eläkkeen karttuminen työansioista

3.3.1 Eläkkeen karttuminen työansioista ajalta ennen vuotta 2005

Eläkkeen määrä lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan kaikista ennen vuotta 2005 päättyneistä tai 31.12.2004 jatkuvana olevasta jatkuvista työ- ja yrittäjäsuhteista. Vapaakirjan laskeminen 31.12.2004 tapahtuu pääsääntöisesti samoin kuin silloin, kun työsuhde päättyy. Yksityisen puolen 31.12.2004 mennessä karttuneeseen eläkkeeseen ei tehdä yhteensovittamista, mutta julkinen puoli yhteensovittaa 31.12.2004 mennessä karttuneen eläkkeensä kaikkien työeläkkeiden kesken.

Vapaakirjojen määrä lasketaan ja tallennetaan Arekin ansaintarekisteriin. Vapaakirjoja tarvitaan eläketapahtumahetkellä lopullisen eläkkeen määrää laskettaessa sekä myös 31.12.2004 mennessä karttuneen työeläkeläisän laskemista ja julkisen puolen 31.12.2004 yhteensovittamista varten. *(Työeläkelakipalvelun ohjeistossa Vapaakirjaus 31.12.2004.)*

Yksityisen puolen eläkkeen karttuminen

Vuoden 2004 säännösten mukaan eläkettä karttui henkilön 23-vuotissyntymäpäivästä henkilön 65-vuotissyntymäpäivään. Karttumisprosentti oli yksityisellä puolella 1,5 vuodessa sen vuoden loppuun, kun henkilö oli 59-vuotias. Sen vuoden alusta, kun henkilö täytti 60 vuotta, karttumisprosentti nousi 2,5:een.

MEL-eläkkeen karttuminen

MEL-pääsäännön mukaan eläkettä karttui 2,0 prosenttia vuodessa sekä ennen että jälkeen 60 vuoden iän täyttämisen. Ajalta ennen 1.6.1956 eläkettä karttui yksi prosentti vuodessa. Vapaakirjaeläkettä karttui 31.12.1990 asti MEL-pääsäännön mukaan, mutta sen jälkeen samalla tavalla kuin muutenkin yksityisellä puolella.

Kunnallisen eläkkeen karttuminen

Kunnallisen eläkelain mukaan 1.1.1993 jälkeen alkaneista palvelussuhteista karttui eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa 55 vuoden täyttämiseen asti. Ikävuoden 55 täyttämistä seuraavan kuukauden alusta eläkettä karttui 2,0 prosenttia vuo-

nessa. Ennen vuotta 1993 alkaneissa palvelussuhteissa karttumisprosentti oli 31.12.1994 saakka 2,2 (peruseläke + lisäeläke) ja 1.1.1995 lukien 1,5 ja 2,0 prosenttia (pelkkä peruseläke) kuten uusilla työntekijöillä.

Päätyneissä palvelussuhteissa (pelkkä peruseläke) karttumisprosentti oli 2,0 palveluvuotta kohden 31.12.1994 saakka ja siitä eteenpäin 1,5 prosenttia vuotta kohden 55 vuoden täyttämiseen saakka ja sen jälkeen 2,0 prosenttia vuotta kohden. Liite 11.

Valtion eläkkeen karttuminen

1.1.1940 jälkeen syntyneet ja ennen 1.1.2005 valtion palveluksessa olleet valtion työntekijät jaetaan uusiin ja vanhoihin työntekijöihin. Jaolla uusiin ja vanhoihin työntekijöihin on merkitystä erityisesti eläkeiän ja karttumisen määrittelyssä. Liite 10.

Taulukko 3.1. *Uusi ja vanha edunsaaja valtiolla.*

Vanha edunsaaja/työntekijä	Uusi edunsaaja/työntekijä
<ul style="list-style-type: none"> Työntekijän palvelus on alkanut ennen 1.1.1993 ja jatkuu yhdenjaksoisena eläketapahtumaan saakka 	<ul style="list-style-type: none"> Työntekijä on tullut VaEL:n piiriin ensimmäistä kertaa 31.12.1992 jälkeen Työntekijä, jonka ennen 1.1.1993 alkanut palvelus katkeaa 31.12.1992 jälkeen yli kuukaudeksi ennen uuden VaEL-palvelun alkamista. Ajalla 1.1.1999–31.12.2004 jo yhden päivän katko tekee työntekijästä uuden edunsaajan.
<p>Eläkettä karttuu, kun yllä mainitut edellytykset täyttyvät:</p> <ul style="list-style-type: none"> 31.12.1994 saakka 2,2 prosenttia vuodessa 1.1.1995 lukien 1,5 prosenttia vuodessa 55 vuoden täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alusta 2 prosenttia vuodessa 	<p>Eläkettä karttuu:</p> <ul style="list-style-type: none"> 31.12.1994 saakka 2 prosenttia vuodessa 1.1.1995 lukien 1,5 prosenttia vuodessa 60 täyttämivuoden alusta 2,5 prosenttia vuodessa (5/24 prosenttia kuukaudesta).
<ul style="list-style-type: none"> Ennen vuotta 1960 syntyneillä henkilökohtainen eläkeikä on 63–65 vuotta Vuonna 1960 ja sen jälkeen syntyneillä henkilökohtainen eläkeikä on 65 vuotta 	<ul style="list-style-type: none"> Henkilökohtainen eläkeikä on 65 vuotta.

Taulukko 3.2. Uusi ja vanha työntekijä kunnalla.

Vanha työntekijä	Uusi työntekijä
<ul style="list-style-type: none"> Työntekijän palvelus on alkanut ennen 1.1.1993 ja jatkuu yhdenjaksoisena eläketapahtumaan saakka 	<ul style="list-style-type: none"> Työntekijä on tullut KuEL:n piiriin ensimmäistä kertaa 31.12.1992 jälkeen Työntekijä, jonka ennen 1.1.1993 alkanut palvelus katkeaa 31.12.1992 jälkeen yli kuukaudeksi ennen uuden KuEL-palvelussuhteen alkamista.
Eläkettä karttuu, kun yllä mainitut edellytykset täyttyvät: <ul style="list-style-type: none"> 31.12.1994 saakka 2,2 % /vuosi 1.1.1995 alkaen 1,5 % /vuosi 55 vuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta 2 % /vuosi 	Eläkettä karttuu: <ul style="list-style-type: none"> 31.12.1994 saakka 2,2 % /vuosi 1.1.1995 alkaen 1,5 % /vuosi 55 vuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta 2 % /vuosi
<ul style="list-style-type: none"> Ennen vuotta 1960 syntyneillä henkilökohtainen eläkeikä on 63–65 vuotta Vuonna 1960 ja sen jälkeen syntyneillä henkilökohtainen eläkeikä on 65 vuotta 	<ul style="list-style-type: none"> Vanhuuseläkeikä 63–68 v (ei henkilökohtaista eläkeikää)

3.3.2 Eläkkeen karttuminen työansioista vuodesta 2005 alkaen

Vuodesta 2005 alkaen eläkkeen karttuminen on alkanut vakuutetun 18-vuotispäivää seuraavan kalenterikuukauden alusta ja päättyy sen kuukauden lopussa, jona hän täyttää 68 vuotta. Eläke lasketaan kunkin vuoden työansion ja iän mukaisen karttumisprosentin perusteella.

Henkilö 18–52 vuotta

Eläkettä karttuu 1,5 prosenttia niistä työansioista, jotka vakuutettu on ansainnut 18 ikävuoden täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 53 vuotta. MEL:n erityisten karttumisprosenttien mukaan karttumisprosentti on 1,6.

Henkilö 53–62 vuotta

Eläkettä karttuu 1,9 prosenttia niistä työansioista, jotka vakuutettu on ansainnut 53 ikävuoden täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 63 vuotta. MEL:n erityisten karttumisprosenttien mukaan karttumisprosentti on 2,0. KuEL:n mukaan ennen vuotta 1950 syntyneillä karttuu 2,0 prosenttia 55 vuoden iän täyttämisestä 63 vuoden iän täyttämiskauden loppuun. VaEL:n mukaan ennen vuotta 1950 syntyneillä vanhoilla edunsaajilla karttuu 2,0 prosenttia 55 vuoden täyttämisestä 63 vuoden iän täyttämiskauden loppuun.

Henkilö 63–68 vuotta

Eläkettä karttuu 4,5 prosenttia niistä työansioista, jotka vakuutettu on ansainnut 63 ikävuoden täyttämiskaukua seuraavan kalenterikuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 68 vuotta.

Työansioden jaksottaminen

Eri karttuma-ajoille kuuluva työansio lasketaan kuukauden tarkkuudella. Ansiot jaetaan eri karttumisprosenttien ajoille niiden kalenterikuukausien suhteessa sellaisena vuonna, kun karttumisprosentti muuttuu.

Vuoden 2007 alusta alkaen ansaitut työntekijän työansiot on katsottu koko vuoden ansioiksi sellaisena vuonna, kun karttumisprosentti muuttuu, vaikka työskentelyä olisikin vähemmän kuin kaksitoista kuukautta. Eli jos työntekijä työskentelee vuodessa 11 kuukautta ja eläkekarttuma lasketaan vuosiansioista, eläkkeen laskennassa jakajana on 12 jaettaessa ansioita karttumisprosenttien ajoille vuosina, jolloin karttumisprosentti muuttuu.

Julkisella puolella eläkkeen karttumisprosentin vaihtumisvuonna vuoden karttumisprosentti saadaan laskemalla kuukautta kohden laskettujen karttumisprosenttien keskiarvo kuukausilta vuoden alusta vuoden loppuun tai eläkkeen alkamiseen ja kertomalla tämä luku kahdellatoista. Tällä painotetulla prosentilla eläkkeen karttuminen tuo saman lopputuloksen kuin jaksottaessa vuosiansioita eri karttumisprosenttien ajoille.

Yrittäjillä työansiot otetaan huomioon todellisen vakuutusajan mukaisesti. Jos yrittäjän vakuutus on voimassa vain osan vuotta karttumisprosentin muutos-

vuonna, esimerkiksi lokakuun loppuun asti, jaksotetaan yrittäjätoiminnan ansio eri karttumisprosentin jaksoille käyttäen jakajana tässä tilanteessa 10:tä.

Vanhuuseläkettä laskettaessa työansiot otetaan kuitenkin huomioon enintään vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden loppuun.

Esimerkki 3.10. Työansioden jaksottaminen vuonna, jona henkilö täyttää 53 vuotta.

Vuoden aikana ansio on 24 000,00 euroa. Henkilö täyttää 53 vuotta 17.5.2012. Henkilö on ollut työsuhteessa, joka päättyy 31.10.2012.

1,5 prosentin karttumakuukaudet ovat 1.1.2012–31.5.2012, eli viisi kuukautta

1,5 prosentin karttumajakson ansio on

$$24\,000,00 \times \frac{5}{12} = 10\,000,00 \text{ euroa}$$

Tästä vähennetään alle 53-vuotiaan työntekijän työeläkemaksuprosenttia vastaava vähennys

$$10\,000,00 - (10\,000,00 \times 0,0515) = 9\,485,00 \text{ euroa}$$

1,9 prosentin karttumakuukaudet ovat 1.6.2012–31.12.2012, eli seitsemän kuukautta

1,9 prosentin karttumajakson ansio on

$$24\,000,00 \times \frac{7}{12} = 14\,000,00 \text{ euroa}$$

Tästä vähennetään yli 53-vuotiaan työntekijän työeläkemaksuprosenttia vastaava vähennys

$$14\,000,00 - (14\,000,00 \times 0,0650) = 13\,090,00 \text{ euroa}$$

Vuosiansio työntekijän maksuprosenttia vastaavan vähennyksen jälkeen on 22 575,00 euroa.

Karttunut eläke näistä ansioista

$$22\,575,00 \times \frac{5}{12} = 9\,406,25 \text{ euroa}$$

$$22\,575,00 \times \frac{7}{12} = 13\,168,75 \text{ euroa}$$

$$\frac{9\,406,25 \times 1,5\%}{12} = 11,76 \text{ euroa kuukaudessa}$$

$$\frac{13\,168,75 \times 1,9\%}{12} = 20,85 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuonna 2012 karttunut eläke yhteensä

$$11,76 + 20,85 = 32,61 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

...

Esimerkki 3.11. Henkilö on samana vuonna täyttänyt 63, lopettaa työnteon ja jää vanhuuseläkkeelle.

Henkilö täytti 63 vuotta 23.2.2012. Hän lopettaa työnteon 31.5.2012 ja jää vanhuuseläkkeelle 1.6.2012. Vuoden 2012 ansiot ovat työntekijän työeläkemaksuprosenttia vastaavan vähennyksen jälkeen 48 240,00 euroa. Ansiot jaksotetaan eri karttumisprosenttien mukaan. Jakaja on viisi, koska henkilö jää vanhuuseläkkeelle.

1,9 prosentin karttumajakso on 1.1.2012–28.2.2012, eli kahden kuukauden ajalta 1,9 prosentin ansio on

$$48\,240,00 \times \frac{2}{5} = 19\,296,00 \text{ euroa}$$

Karttunut eläke näistä ansioista

$$\frac{19\,296,00 \times 1,9\%}{12} = 30,55 \text{ euroa kuukaudessa}$$

4,5 prosentin karttumajakso on 1.3.2012–31.5.2012, eli kolmen kuukauden ajalta 4,5 prosentin ansio on

$$48\,240,00 \times \frac{3}{5} = 28\,944,00 \text{ euroa}$$

Karttunut eläke näistä ansioista:

$$\frac{28\,944,00 \times 4,5\%}{12} = 108,54 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuodelta 2012 karttunut eläke on $30,55 + 108,54 = 139,09$ euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 3.12. Henkilö täyttää 63 vuotta ja lopettaa työnteon, mutta hakee eläkettä alkamaan vasta myöhemmin samana vuonna.

Henkilö täyttää 63 vuotta 20.5.2012 ja lopettaa tuolloin työnteon. Hän hakee vanhuuseläkkeen kuitenkin alkamaan vasta 1.12.2012 alkaen. Vuoden 2012 ansiot ovat työntekijän työeläkemaxiprosenttia vastaavan vähennyksen jälkeen 48 240,00 euroa.

Vanhuuseläkkeessä työansiot otetaan huomioon vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden loppuun. Ansiot on jaksotettava eri karttumajaksoihin (1,9 prosenttia ja 4,5 prosenttia). Jakajana käytetään 11 kuukautta, koska vanhuuseläke alkaa 1.12.2012.

1,9 prosentin karttumajakso on 1.1.2012–31.5.2012, eli viiden kuukauden ajalta 1,9 prosentin ansio on

$$48\,240,00 \times \frac{5}{11} = 21\,927,27 \text{ euroa}$$

Karttunut eläke näistä ansioista

$$\frac{21\,927,27 \times 1,9\%}{12} = 34,72 \text{ euroa kuukaudessa}$$

4,5 prosentin karttumajakso on 1.6.2012–30.11.2012, eli kuuden kuukauden ajalta 4,5 prosentin ansio on

$$48\,240,00 \times \frac{6}{11} = 26\,312,73 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Karttunut eläke näistä ansioista

$$\frac{26\,312,73 \times 4,5\%}{12} = 98,67 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuodelta 2012 karttunut eläke yhteensä on
 $34,72 + 98,67 = 133,39$ euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 3.13. *Ansioiden jaksotus eläkkeen päättymisvuonna, henkilö täyttää 53 vuotta.*

Henkilön kuntoutustuki päättyy toukokuun loppuun ja hän täyttää 53 vuotta heinäkuussa kuntoutustuen päättymisvuonna. Eläkkeen päättymisvuonna aloitusta työskentelystä saatu ansio katsotaan eläkkeen päättymisen jälkeiseksi ansioksi. Ansiot kohdistetaan ajalle 1.6.–31.12., jolloin 1,5 prosentin aikaa on kaksi kuukautta ja 1,9 prosentin aikaa on viisi kuukautta, yhteensä seitsemän kuukautta.

ta. Vastaavasti PTEL-vähennys jakaantuu samalla tavalla, kaksi kuukautta alle 53-vuotiaan maksulla ja viisi kuukautta 53 vuotta täyttäneen maksulla. Henkilön ansiotulo vuonna 2012 on 12 000,00 euroa.

1,5 prosentin karttumisjakso on 1.6.2012–31.7.2012, eli kahden kuukauden ajalle 1,5 prosentin ansio on

$$12\,000,00 \times \frac{2}{7} = 3\,428,57 \text{ euroa}$$

Ansiosta tehdään alle 53-vuotiaan työeläkemaksuprosenttia vastaava vähennys

$$3\,428,57 - (3\,428,57 \times 0,0515) = 3\,252,00 \text{ euroa}$$

1,9 prosentin karttumajakso on 1.8.2012–31.12.2012, eli viiden kuukauden ajalta 1,9 prosentin ansio on

$$12\,000,00 \times \frac{5}{7} = 8\,571,43 \text{ euroa}$$

Ansiosta tehdään 53 vuotta täyttäneen työeläkemaksuprosenttia vastaava vähennys

$$8\,571,43 - (8\,571,43 \times 0,065) = 8\,014,29 \text{ euroa}$$

Vuosiansio työntekijän maksuprosenttia vastaavan vähennyksen jälkeen on 11 266,29 euroa.

Karttunut eläke näistä ansioista on

$$11\,266,29 \times \frac{2}{7} = 3\,218,94 \text{ euroa}$$

$$11\,266,29 \times \frac{5}{7} = 8\,047,35 \text{ euroa}$$

$$\frac{3\,218,94 \times 1,5\%}{12} = 4,02 \text{ euroa kuukaudessa}$$

$$\frac{8\,047,35 \times 1,9\%}{12} = 12,74 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuonna 2012 on ansiotuloista karttunut eläkettä yhteensä
 $4,02 + 12,74 = 16,76$ euroa kuukaudessa.

...

3.3.3 Vapaakirjan yhteensovitus vuoden 2005 säännösten mukaan julkisella puolella

Julkisen puolen peruseläkkeet yhteensovitetaan muiden lakisääteisten peruseläkkeiden kanssa. Tätä kutsutaan toisinaan myös modifioinniksi tai modifioiduksi yhteensovitukseksi. Yhteensovituksessa otetaan huomioon kaikki julkisten ja yksityisten eläkelakien mukaan 31.12.2004 mennessä karttuneet eläkkeet eli päätyneet vapaakirjat sekä 31.12.2004 jatkuvina olevien työsuhteiden tai yrittäjätoimintojen osalta niistä muodostetut 2004-vapaakirjat.

Yhteensovitus tehdään kaikissa eläkelajeissa samalla tavalla. Merkitystä ei esimerkiksi ole sillä, onko TEL-eläkkeessä lisäturvaa tai missä iässä jää vanhuuseläkkeelle. Myös karttuneet YEL-eläkkeet otetaan huomioon, vaikka vakuutusmaksuja ei olisi maksettu.

Mikäli työntekijän yksityisen sektorin lisäedun eläkeikä on 31.12.2004 alempi kuin 63 vuotta, muunnetaan työntekijän kaikki ennen 1.1.2005 ansaitut yksityisen sektorin eläkkeet vastaamaan lisäedun eläkeikää. Sillä ei ole merkitystä, mistä iästä vakuutettu todellisuudessa siirtyy yksityisen sektorin eläkkeelle, eikä modifiointia tehdä uudelleen.

MEL-eläke otetaan vapaakirjan yhteensovituksessa huomioon 1,5 prosentin vapaakirjan mukaisena.

Eläkkeen enimmäismäärä, rajaus ja yhteensovitus

Vuoden 2004 loppuun mennessä karttuneilla eläkkeillä on enimmäismäärä, joka vaikuttaa kokonaiseläkkeen määrään. Enimmäismäärä on vain julkisen puolen eläkkeissä.

Peruseläkkeiden yhteensovitusraja määräytyy syntymäajan perusteella seuraavasti: Lasketaan ensin, kuinka monta päivää on työntekijän 23-vuotispäivästä vuoden 2004 loppuun. Sitten lasketaan, kuinka monta prosenttia saatu luku on luvusta 14 400 (= 40 vuotta). Sen jälkeen otetaan yhtä monta prosenttia luvusta 60.

$$\frac{(23\text{v.} \rightarrow 31.12.2004)}{14\,400} \times 60 = \text{modifioitu yhteensovitusraja}$$

Jos työntekijän eläkeikä on alempi kuin 63 vuotta, yhteensovitusrajaan lisätään 1/8 prosenttia jokaista kuukautta kohti, jolla eläkeikä alittaa iän 63. Yhteensovitusraja ei kuitenkaan voi olla suurempi kuin 60 prosenttia.

Jos työntekijä on syntynyt 1940–1944, eikä hänellä ole oikeutta ennen vuotta 1995 karttuneeseen lisäeläkeosuuteen, yhteensovitusrajaa korotetaan 1–5 prosentilla. Vuonna 1940 syntyneillä korotus on viisi prosenttia, vuonna 1941 syntyneillä neljä prosenttia jne.

Ennen yhteensovitusta KuEL-peruseläke rajataan niin, että se on enintään edellä olevalla tavalla lasketun yhteensovitusrajan suuruinen. Rajauksessa käytetään suurinta KuEL-eläkepalkkaa sellaisessa työsuhteessa, joka on kestänyt vähintään kaksi vuotta. Jos työntekijällä on rinnakkaisia palvelussuhteita, enimmäismäärää laskettaessa otetaan rinnakkaisuusajalta huomioon se eläke, jonka perusteena oleva palkka on suurin. Valtion peruseläkkeessä on ollut 60 prosentin karttuman katto ennen yhteensovitusta.

Yhteensovituksessa enimmäismäärä lasketaan korkeimmasta eläkepalkasta sellaisessa palvelussuhteessa, jossa eläkeaikaa on 31.12.2004 mennessä ollut vähintään yksi vuosi. Tällöin voi siis tulla kyseeseen myös muun kuin julkisen palvelussuhteen perusteella laskettu eläkepalkka. Vähintään vuoden kestäneiden rinnakkaisten palvelussuhteiden eläkepalkat lasketaan yhteen. Enimmäismäärän ylittävä osuus vähennetään eläkkeestä. Jos on myönnetty useampia julkisia

eläkkeitä, ylite vähennetään kaikista julkisista eläkkeistä niiden määrien mukaisessa suhteessa.

Suojaosuus

Ennen vuotta 2005 voimassa olleiden säännösten mukaisten kaikkien peruseläkkeiden enimmäismäärä oli 60 prosenttia. Jos 31.12.2004 lasketut uuden enimmäismäärän mukaiset eläkkeet yhdessä 1.1.2005 lähtien kaiken ansaitun eläkkeen ja tulevan ajan eläkkeen kanssa on pienempi kuin mitä olisi ollut vanhan säännön mukainen eläke 31.12.2004, erotus lisätään eläkkeeseen.

Suojaosuutta laskettaessa myös lepäävä tulevan ajan eläke otetaan huomioon.

Hyvitys

Jos henkilölle on myönnetty julkisen puolen vanhuuseläke ennen 63 vuoden ikää ja yhteensovituksessa on otettu huomioon yksityisen sektorin eläkkeitä, jotka ovat pienentäneet julkisen puolen eläkettä, hyvitetään yksityisen eläkkeen aiheuttama pienennys. Hyvitystä maksetaan, kunnes hän saa yksityisen eläkkeensä, kuitenkin enintään 63 vuoden ikään saakka.

Esimerkki 3.14. Hyvitys VaEL:ssa.

Vanhempi konstaapeli on syntynyt 28.8.1948. Hänen eläkeikänsä VaEL:ssa on 58 vuotta, TEL/TyEL eläkeikä on 63 vuotta. Yhteensovitus on tehty eläkkeen myöntämivuoden tasossa.

Valtion eläke

VaEL 31.12.2004 mennessä

VaEL-perusturvan määrä	1 523,42 euroa
lisäeläkeosuus	131,52 euroa
VaEL-eläkepalkka	2 614,40 euroa
Karttunut eläke 1.1.2005 alkaen	93,15 euroa

Yksityisen puolen karttunut eläke

TEL/TyEL-eläke	7,05 euroa
----------------	------------

Modifioitu yhteensovitus

Yhteensovitusraja $12\,003/14\,400 \times 60 + 7,5 = 57,51$ prosenttia
(eläkeikä alittaa 60 kuukaudella 63 vuoden eläkeiän, $60/8 = 7,5$)

Modifioitu yhteensovitusraja $2\,614,40 \times 0,5751 = 1\,503,54$ euroa

VaEL-perusturva + TEL/TyEL $1\,523,42 + 7,05 = 1\,530,47$ euroa

Ylite $1\,530,47 - 1\,503,54 = 26,93$ euroa

Yhteensovitettu VaEL-eläke $1\,523,42 - 26,93 = 1\,496,49$ euroa

Suojaosuus

yhteensovitus 2004-säännöin

yhteensovitusraja $2\,614,40 \times 60 \% = 1\,568,64$ euroa

VaEL-perusturva + TEL $1\,530,47$ euroa

ylite 0 euroa

yhteensovitettu VaEL-perusturva $1\,523,42$ euroa

Täysi suojaosuus: $1\,523,42 - 1\,496,49 = 26,93$

Koska suojaosuus on pienempi kuin 1.1.2005 alkaen karttunut eläke, suojaosuitta ei makseta.

Koska TEL-eläke, 7,05 euroa, on vähentänyt VaEL-eläkettä, maksetaan hyvitys. Hyvitys on 7,05 euroa ja se poistuu 63-vuotiaana, jolloin henkilöllä on TEL/TyEL-eläkeoikeus. VaEL-eläke myönnetään 58-vuotiaana.

Myönnettävä eläke yhteensä

$1\,496,49 + 131,52 + 93,15 + 7,05 = 1\,728,21$ euroa kuukaudessa.

...

Lisäeläkeosuuden laskenta

Jos henkilöllä on oikeus ennen vuotta 1995 karttuneeseen lisäeläkeosuuteen, sen enimmäismäärä lasketaan siten, että se on ennen vuotta 2005 voimassa olleen kokonaiseläkkeen henkilökohtaisen enimmäismäärän ja luvun 60 erotus eli 1–6 prosenttia. Lisäeläkettä ei oteta huomioon peruseläkkeen yhteensovituksessa.

Modifioidun yhteensovituksen ulkopuolelle jäävät

Modifioitua yhteensovitusta ei tehdä, jos henkilö lain voimaantullessa (1.1.2005) saa julkisen puolen vanhuuseläkettä. Jos tällaiselle henkilölle myönnetään muun lain mukainen eläke, tehdään vanhan säännön mukainen yhteensovitus kuitenkin niin, että ylite vähennetään julkisista eläkkeistä. Puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen sotilashenkilöstölle ei myöskään tehdä modifioitua yhteensovitusta.

Esimerkki 3.15. Lisäturvan mukainen vanhuuseläke julkisella puolella.

31.12.2004 mennessä karttunut KuEL-peruseläke on	2 326,42 euroa
31.12.2004 mennessä karttunut TEL-eläke on	46,51 euroa
Yhteensovitusperuste on KuEL-eläkepalkka	3 515,31 euroa

Modifioitu yhteensovitusraja on 59 prosenttia.

Henkilö täyttää 23 vuotta 31.8.1965, siitä 31.12.2004 asti on 14 161 päivää eli

$$\frac{14\,161}{14\,400} \times 60\% = 59,00 \text{ prosenttia}$$

KuEL-eläkkeen rajaus tehdään 59 prosenttiin: $3\,515,31 \times 0,59 = 2\,074,03$ euroa

Ylite saadaan vähentämällä KuEL-eläkkeestä modifioitu yhteensovitusraja
 $2\,326,42 - 2\,074,03 = 252,39$ euroa

KuEL-peruseläke saadaan vähentämällä ylite karttuneesta eläkkeestä
 $2\,326,42 - 252,39 = 2\,074,03$ euroa

Lasketaan yhteen KuEL-eläke ja TEL/TyEL-eläke:

$$2\,074,03 + 46,51 = 2\,120,54 \text{ euroa}$$

Yhteenlasketuista eläkkeistä ylite saadaan vähentämällä yhteismäärästä rajattu KuEL-eläke: $2\,120,54 - 2\,074,03 = 46,51$ euroa

Modifioitu KuEL-eläke on rajattu KuEL-eläke vähennettynä yhteismäärän ylitteellä: $2\,074,03 - 46,51 = 2\,027,52$ euroa

1.1.2005 lukien karttunut KuEL-eläke on 85,28 euroa.

Peruseläkkeet ovat vanhan säännön mukaan enintään 60 prosenttia KuEL-eläkepalkasta: $0,6 \times 3\,515,31 = 2\,109,19$ euroa.

Modifioitu KuEL-eläke + TEL/TyEL-eläke on 2 074,03 euroa.

Täysi KuEL-suojaosuus on $2\,109,19 - 2\,074,03 = 35,16$. Koska suojaosuudesta tulee pienempi kuin 1.1.2005 alkaen karttunut eläke, suojaosuutta ei jää maksettavaksi.

Lisäeläkettä voi henkilölle karttua enintään viisi prosenttia yhteensovitusperusteesta (= entisen kokonaiseläkkeen henkilökohtaisen yhteensovitusrajan 65 ja prosenttiluvun 60 erotus). Enimmäismäärä on $5\% \times 3\,515,31 = 175,77$ euroa.

31.12.1994 karttunut KuEL-lisäeläkeosuus on 172,83 euroa. Tämä jää alle enimmäismäärän.

Eläkkeet yhteensä: $2\,027,52$ (KuEL-peruseläke) + $172,83$ (KuEL-lisäeläkeosuus) + $46,51$ (TEL/TyEL) + $85,28$ (1.1.2005 lukien karttunut) = $2\,332,14$ euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 3.16. *Lisäturvan mukainen vanhuuseläke.*

31.12.2004 mennessä karttunut KuEL-peruseläke on	1 054,67 euroa
31.12.2004 mennessä karttunut KiEL-peruseläke on	479,09 euroa
31.12.2004 mennessä karttunut TEL-eläke on	7,69 euroa
Yhteensä:	1 541,45 euroa
Yhteensovitusperuste KuEL-eläkepalkka	2 235,68 euroa

Henkilö täyttää 23 vuotta 10.3.1967 ja siitä 31.12.2004 asti on 13 611 päivää.

$$\frac{13\,611}{14\,400} \times 60\% = 56,71 \text{ prosenttia}$$

Eläkeikä on 61 vuotta 7 kuukautta ja 9 päivää eli 16 kuukautta alle 63 iän, joten lisätään 1/8 prosenttia jokaista kuukautta kohti.

$$\frac{1 \times 16}{8} = 2,00$$

Modifioitu yhteensovitusraja on $56,71 + 2,00 = 58,71$ prosenttia.

Tehdään KuEL-eläkkeen rajaus 58,71 prosenttiin:

$$2\,235,68 \times 0,5871 = 1\,312,57 \text{ (ei ylitettä)}$$

Ylite kokonaiseläkkeestä on $1\,541,45 - 1\,312,57 = 228,88$ euroa

Ylite jaetaan julkisten eläkelakien eläkkeiden suhteessa

$$\text{KuEL-ylite } 1\,054,67 / 1\,533,76 \times 228,88 = 157,39 \text{ euroa}$$

$$\text{KiEL-ylite } 479,09 / 1\,533,76 \times 228,88 = 71,49 \text{ euroa}$$

$$\text{Modifioitu KuEL } 1\,054,67 - 157,39 = 897,28 \text{ euroa}$$

$$\text{Modifioitu KiEL } 479,09 - 71,49 = 407,60 \text{ euroa}$$

$$\text{TEL } 7,69 \text{ euroa}$$

Eläkkeet yhteensä 1 312,57 euroa kuukaudessa

1.1.2005 lukien karttunut eläke 37,26 euroa kuukaudessa

Peruseläkkeet ovat vanhan säännön mukaan 60 prosenttia KuEL-eläkepalkasta:
 $0,6 \times 2\,235,68 = 1\,341,41$ euroa.

Modifioitu KuEL + KiEL + TEL = 1 312,57 euroa

Täysi KuEL-suojaosuus $1\,341,41 - 1\,312,57 = 28,84$ euroa. Suojaosuus on pienempi kuin 1.1.2005 karttunut eläke, joten suojaosuutta ei jää maksettavaksi.

31.12.1994 karttunut KuEL-lisäeläkeosuus: 99,83 euroa

max 4 prosenttia KuEL-eläkepalkasta 2 235,68 89,43 euroa

31.12.1994 karttunut KiEL-lisäeläkeosuus: 48,06 euroa

Hyvitys maksetaan, koska TEL-eläke, 7,69 euroa, on otettu huomioon modifioinnissa, mutta henkilö ei saa sitä vielä.

Eläkkeet yhteensä: 897,28 (KuEL-peruseläke) + 89,43 (KuEL-lisäeläkeosuus) + 407,60 (KiEL-peruseläke) + 48,06 (KiEL-lisäeläkeosuus) + 37,26 (1.1.2005 lukien karttunut) + 7,69 (hyvitys) = 1 487,30 euroa.

...

3.3.4 Eläkkeen karttuminen työstä ja yrittäjätoiminnasta eläkkeen rinnalla

Pääsääntöisesti kaikesta eläkkeen rinnalla tehdystä työstä on karttunut eläkettä 1.1.2005 alkaen 1,5 prosenttia vuodessa.

Eläkkeen rinnalla työskentelyssä on rajoituksia työttömyys- ja työkyvyttömyyseläkkeissä. Asiasta kerrotaan tarkemmin liitteessä 14.

Vanhuuseläkkeen ja varhennetun vanhuuseläkkeen rinnalla tehdystä työstä karttuu eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Jos työntekijällä on rinnakkaisia työsuhteita ja hän hakee vanhuuseläkkeen vain osasta niistä, muuttuu jatkuvaksi jääneen työsuhteen karttuma 1,5 prosenttiin eläkkeen alkamiskuukauden alusta.

Kun työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi tai vanhuuseläke myönnetään entisin perustein, eläkkeen rinnalla ansaituista ansioista karttunut eläke lisätään vanhuuseläkkeeseen 63 vuoden iässä tai julkisen puolella 63 vuotta alemmassa henkilökohtaisessa eläkeiässä (ks.4.3).

Jos uusi eläke tulee myönnettäväksi uusin perustein, aikaisemman eläkkeen aikaisesta työskentelystä karttunut eläke lisätään tähän uusin perustein myönnettävään eläkkeeseen. Eläke lasketaan pääsääntöisesti alusta asti uudestaan eläkkeen alkamisvuoden palkkakertoimen tasossa eli uusin perustein, jos edeltävää eläkettä ei ole tai sen päättymisestä on kulunut yli kaksi vuotta.

Uusin perustein lasketun työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtumavuoden ansioista ei yleensä kartu uutta eläkettä.

Vuoden 2004 säännösten mukaan määrätyn työkyvyttömyyseläkkeen rinnalla ansaittuun eläkkeeseen on oikeus vasta 65-vuotiaana tai alennetussa eläkeiässä, jolloin vuoden 2004 säännösten mukainen työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi. Julkisella puolella työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi henkilökohtaisessa eläkeiässä.

Työttömyyseläkettä ei makseta niiltä kalenterikuukausilta, joina eläkkeensaa- ja on ansiotyössä ja hänen saamansa ansiot ovat vähintään 675,98 euroa vuonna 2012 (523,61 vuoden 2004 tasossa). Myös työttömyyseläkkeen rinnalla tehdystä työstä karttuu uutta eläkettä.

Maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläke (SPVL), luopumiskorvaus (LUKL) ja luopumistuki (LUTUL) rinnastetaan eläkkeeseen, joten karttuma niiden rinnalla tehdystä työstä on 1,5 prosenttia.

Ulkomainen eläke rinnastetaan kansallisiin eläkkeisiin, joten sen rinnalla tehdystä työstä karttuu uutta eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa.

Kuntoutusraha ei ole eläke, vaan se rinnastetaan palkattomiin etuuksiin, jolloin kuntoutusrahan rinnalla tehdystä työstä karttuu eläkettä iän mukaisten karttumisprosenttien mukaisesti. Samoin työskentelystä karttuu iän mukaisin karttumin eläkettä, jos työntekijä saa vain vapaamuotoista lisäeläkettä.

Kertasuorituksena maksetun työkyvyttömyys- ja vanhuuseläkkeen aikana kartumat ovat iänmukaiset ja myös palkattomista etuuksista karttuu eläkettä. Vuoden 2004 säännösten mukaisen kertasuoritettun työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen ei sovelleta entisin perustein -sääntöä. Jos siis kahden vuoden kuluessa

kertasuoritetun kuntoutustuen eläkeoikeuden päättymisestä on uusi eläketapah-tuma, lasketaan eläke uusin perustein, jolloin kertasuoritetun eläkkeen jälkeen ansaittu eläke tulee maksuun. Vuoden 2005 säännösten mukainen kertasuoritettu eläke sen sijaan voidaan myöntää entisin perustein.

Jos ulkomainen eläke on maksettu kertasuorituksena, karttumat ovat iän mu-kaiset.

Entisin perustein myönnettyjen eläkejaksujen alkamisvuosien ansioista kart-tuu eläkettä myös iän mukaisten karttumisprosenttien mukaan, jos näiden eläke-jaksujen jälkeen myönnetään eläke uusin perustein.

Vuodesta 2007 alkaen eläkkeen päättymisvuonna työansiot ja etuusansiot katsotaan eläkkeen jälkeisiksi ja niistä karttuu eläkettä iän mukaisin karttumis-prosenttein seuraavaa uusin perustein myönnettävää eläkettä laskettaessa. Eläk-keen päättyessä vuoden loppuun (31.12.) katsotaan eläkkeen rinnalla työskente-lystä saadut ansiot eläkkeen kanssa rinnakkaisiksi (työansioista karttuma 1,5 prosenttia) ja iän mukaiset korkeammat karttumat alkavat vasta seuraavan vuo-den alusta.

Yrittäjätoiminnan katsotaan ajoittuvan vakuutuksen voimassaoloajalle, eikä yrittäjätoiminnan ansioita näin ollen jaksoteta muulle ajalle. Yrittäjien saamat palkattomat etuudet kuitenkin jaksotetaan yllä mainitulla tavalla kuten työn-tekijöillä.

Jos henkilön ensimmäinen kuntoutustukijakso alkaa ja päättyy saman kalenterivuoden aikana ja eläkkeessä on otettu huomioon tuleva aika, ei eläkkeen jälkeisistä ansioista kartu eläkettä eläketapahtumavuonna. Kyseinen tilanne voi esimerkiksi olla kuntoutustuen lakkautus liian suurten työansioiden johdosta.

3.4 Eläkkeeseen oikeuttavat palkattomat ajat

Työeläkettä karttuu työansioiden lisäksi myös seuraavien palkattomien aikojen etuuksien perusteena olevien ansioiden perusteella:

- sairauspäiväraha, osasairauspäiväraha
- erityishoitoraha
- äitiys-, erityisäitiys-, isyys- ja vanhempainrahat (myös osittainen vanhem-painraha ja vähimmäistasoiset)
- liikenne- ja tapaturmavakuutuslakien (LITA) ansionmenetykskorvaukset

- vuorottelukorvaus
- ansiopäiväraha (myös vähennetyt ja sovitellut)
- ansioon suhteutettu koulutuspäiväraha, siltä osin kuin sellainen on myönnetty ennen 1.1.2010. Uusia koulutuspäivärahoja ei ole enää myönnetty 1.1.2010 jälkeen, mutta aikaisemmin myönnetyt maksetaan loppuun ja niistä karttuu eläkettä 1.1.2010 jälkeenkin kuten työttömyyspäivärahasta.
- julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain mukainen koulutustuki, siltä osin kuin sellainen on myönnetty ennen 1.1.2010. Uusia koulutustukia ei ole enää myönnetty 1.1.2010, mutta aikaisemmin myönnetyt maksetaan loppuun ja niistä karttuu eläkettä 1.1.2010 jälkeenkin, kuten aikaisemmin.
- aikuiskoulutustuki
- työeläkelakien mukainen ja Kelan kuntoutusraha (myös osittainen kuntoutusraha)
- liikenne- ja tapaturmavakuutuslakien (LITA) mukainen kuntoutusraha (myös osittaiset)

Myös kotihoidon tuen saamisen ja tutkinnon suorittamisen perusteella karttuu omaa etuutta kiinteän ansioperusteen mukaan.

3.4.1 Eläkkeen karttumisen edellytys

Palkattomien aikojen etuuksien perusteella ansaittu eläke myönnetään etuuden saajalle, jos työeläkelakien mukaan vakuutettuja työansioita on työuran aikana ennen eläketapahtumavuotta vähintään 16 223,61 euroa vuoden 2012 tasossa (12 566,70 vuoden 2004 tasossa). Sama euromääräinen edellytys koskee myös lapsenhoidon ja opiskelun ajalta annetun erillislain mukaisten etuuksien perusteella ansaittua eläkettä.

Edellä mainittua ansioedellytystä laskettaessa ansiot vuotta 2005 edeltävältä ajalta lasketaan rekisteristä saatavien eläkepalkkojen ja työsuhteiden keston perusteella samalla tavalla kuin tulevan ajan edellytyksenä oleva vastaava euromäärä. Ansioedellytystä tutkittaessa ansioita etsitään tulevan ajan edellytyksestä poiketen kuitenkin koko eläketapahtumavuotta edeltävältä vakuutettuna oloajalta.

3.4.2 Eläkkeen perusteena käytettävä ansio

Eläkkeen perusteena ovat ansiot, joista sosiaalietuus on laskettu. Koska etuuden peruste voi olla vuosi- tai kuukausitasoinen ja etuutta maksetaan yleensä päiväkohtaisesti, etuuden perusteet on muunnettava päiväkohtaisiksi eläkkeen laskeamista varten. Etuuden peruste muunnetaan päiväkohtaiseksi kyseisen etuuslajin jakajalla. Päiväkohtainen ansio kerrotaan kyseisen vuoden maksettujen etuuspäivien lukumäärällä, jotka ovat ansaintarekisterissä. Tällöin saadaan eläkkeen perusteena oleva etuusansio (jatkossa lyhyemmin etuusansio) kyseiseltä vuodelta.

Eläkettä laskettaessa etuusansioista ei tehdä työntekijän työeläkemaksuvähennystä. Etuusansiot otetaan huomioon samalla tavalla kuin työansiotkin vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden loppuun. Työkyvyttömyyseläkkeessä etuusansiot huomioidaan eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun riippumatta siitä, liittyykö eläkkeeseen tuleva aika vai ei, jos eläke jatkuu entisin perustein vanhuuseläkkeenä. Jos uusi eläke myönnetään uusin perustein, karttuu aikaisemman tulevaa aikaa sisältämättömän eläkkeen eläketapahtumavuodelta ja eläkkeen alkamisvuodelta eläkettä palkattomilta ajoilta.

3.4.3 Muut kuin todellisen ansioperusteen mukaan määrätyt etuudet

Yrittäjien aikuiskoulutustuen ja vähimmäistasoisen vanhempainpäivärahan perusteella eläkettä karttuu perusteesta, joka vuonna 2012 on 675,98 euroa kuukaudessa (523,61 vuoden 2004 tasossa). Myös alle 3-vuotiaan lapsen hoidon ja opiskelun ajalta etuutta karttuu saman etuuden perusteen mukaan. Silloin, kun vanhempainpäiväraha on maksettu työnteon vuoksi vähimmäistasoisena, etuuden peruste on vähimmäispäivärahan määrä, ja sen mukaan karttuu eläkettä.

3.4.4 Etuusansioiden suhteuttaminen

Eläkettä karttuu etuuden perusteesta siltä ajalta, jolta etuutta on maksettu henkilölle itselleen. Silloin, kun etuutta maksetaan omien ansiotulojen tai jonkin muun oman etuuden saamisen vuoksi soviteltuna tai vähennettynä, etuusansiosta otetaan huomioon se osuus, mitä henkilölle maksettu etuus on myönnetystä täydes-

tä etuudesta. Samoin, kun osa etuudesta on maksettu työnantajalle ja osa työntekijälle, etuusansioista otetaan huomioon työntekijälle maksettu osuus koko myönnetystä etuudesta.

Etuutta on voitu maksaa ajalta, jolle myöhemmin myönnetään toinen etuus. Silloin etuusjärjestelmät keskenään hoitavat regressisuoritusten avulla kustannukset toisilleen. Eläkettä karttuu pääsääntöisesti siitä etuudesta, johon henkilöllä olisi oikeus, vaikka ensin maksettu etuus säilyykin verotuksessa henkilön tulona.

3.4.5 Edeltävän etuuden perusteella määrätty sosiaalietuus

Kelan maksamat sairausvakuutuksen päiväraha, kuntoutusraha ja vanhempainpäivärahat voivat määräytyä edeltävän, jonkin toisen sosiaalietuuden määrän perusteella.

Koska jälkimmäisessä etuudessa varsinaista etuuden perusteena olevaa työtuloa ei ole, käytetään tällaisissa tilanteissa eläkkeen perusteena sitä työtuloa, jonka mukaan etuus olisi laskettu, jos edeltävää etuutta ei olisi ollut. Jos kuitenkin edeltävä etuus määräytyy samoin perustein kuin jälkimmäinen (esimerkiksi sairauspäiväraha ja kuntoutuspäiväraha), käytetään silloin tätä edeltävän etuuden perustetta myös jälkimmäisen etuuden perusteena.

3.4.6 Etuusansioiden tarkistaminen

Kunkin vuoden etuuden perusteena oleva ansio tarkistetaan eläkettä laskettaessa palkkakertoimella eläkkeen alkamishetken tasoon samalla tavalla kuin tarkistetaan eläkkeen perusteena oleva työansio.

Etuutta voidaan maksaa useamman vuoden ajan samaan ansioon perustuen, kuten usein kuntoutusrahaa tai työttömyyspäivärahaa. Etuuden maksaja tekee mahdollisen indeksitarkistuksen vuosittain vain etuudensaajalle maksettavaan etuuden määrään, mutta ei etuuden perusteeseen. Etuuden peruste kultakin vuodelta, jolta etuutta on maksettu samaan työtuloon perustuen, on tällöin se ansio, jonka perusteella etuus on ensimmäisen kerran laskettu, eikä siihen tehdä maksun kestäessä indeksitarkistuksia.

Esimerkiksi kolmen vuoden ajan yhdenjaksoisesti maksetun kuntoutusrahan etuuden peruste on rekisterissä samansuuruinen jokaisena kolmena vuotena.

Vasta eläkettä laskettaessa etuuden perusteet eri vuosilta tarkistetaan palkkaker-toimella.

3.4.7 Palkattomilta ajoilta ansaittu eläke

Eläkkeen karttuminen

Etuusansion perusteella karttuu työeläkettä 1,5 prosenttia vuodessa 18 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta enintään eläketapahtumaa edeltävän vuoden loppuun asti tai vanhuuseläkkeessä eläketapahtumakuukauden loppuun saakka. Työttömyyspäivärahat otetaan huomioon enintään sen kuukauden loppuun, kun henkilö täyttää 63 vuotta.

Etuusansioista otetaan ansaittua eläkettä laskettaessa huomioon seuraava osuus:

- Vanhempainpäivärahan etuusansioista 117 prosenttia (työnantajalle maksetuista 17 prosenttia)
- Ansiosidonnaisen työttömyyskorvauksen etuusansioista 75 prosenttia
- Vuorottelukorvauksen etuusansioista 55 prosenttia (75 prosenttia ajalta ennen vuotta 2010)
- Muista eläkettä kartuttavista etuusansioista 65 prosenttia.

Palkattomilta ajoilta ansaittu eläke maksetaan viimeisen laitoksen (vilmalaitoksen) lain mukaisesti. Näin ollen tarvittaessa palkattomista ajoista karttunut eläke varhennetaan, lykätään tai muuten muunnetaan kyseisen lain mukaan.

Esimerkki 3.17. Eläkkeen karttuminen työttömyyspäivärahasta.

Henkilö on saanut ansioon suhteutettua työttömyyspäivärahaa ajalla 2.5.–31.12.2008 ja 2.1.–3.5.2009. Etuuden peruste on 2 100 euroa kuukaudessa (vuoden 2008 tasossa) ja etuuspäiviä vuonna 2008 on 172 päivää ja 86 päivää vuonna 2009. Eläketapahtuma on vuonna 2012, jolloin myös eläke alkaa.

Kunkin vuoden etuuden peruste tarkistetaan laskentahetken tasoon palkkaker-toimella. Etuuden perusteen avulla lasketaan etuusansio per vuosi ja siitä laske-taan vuosikohtaisesti karttuneen eläkkeen määrä:

Etuuden perusteen tarkistaminen laskentahetken tasoon (2012)

$$\text{Vuosi 2008: } 2\,100,00 \times \frac{1,291}{1,124} = 2\,412,01 \text{ euroa kuukaudessa}$$

$$\text{Vuosi 2009: } 2\,100,00 \times \frac{1,291}{1,192} = 2\,274,41 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Etuusansiot vuonna 2008 ja 2009 vuoden 2012 tasossa:

$$2008 \quad \frac{2\,412,01}{21,5} \times 172 = 19\,296,08 \text{ euroa vuodessa}$$

$$2009 \quad \frac{2\,274,41}{21,5} \times 86 = 9\,097,64 \text{ euroa vuodessa}$$

Näistä etuusansioista 75 prosenttia kartuttaa eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa:

Vuonna 2008 karttunut eläke vuoden 2012 tasossa:

$$\frac{19\,296,08 \times 0,75 \times 1,5\%}{12} = 18,09 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuonna 2009 karttunut eläke vuoden 2012 tasossa:

$$\frac{9\,097,64 \times 0,75 \times 1,5\%}{12} = 8,53 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläkettä karttui työttömyyspäivärahakaudelta vuosilta 2008–2009:

$$18,09 + 8,53 = 26,62 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

...

Esimerkki 3.18. *Eläkkeen karttuminen sovitellusta työttömyyspäivärahasta.*

Soviteltua työttömyyspäivärahaa on maksettu ajalta 1.3.–13.5.2012 ja se on 45 prosenttia täydestä päivärahasta. Ansioperuste on 2 500 euroa kuukaudessa ja etuuspäiviä on 54. Eläkettä laskettaessa ansioperuste tarkistetaan laskentahetken tasoon. Esimerkissä laskenta on tehty vuoden 2012 tasossa.

Etuusansio on

$$\frac{2\,500}{21,5} = 116,28$$

$$116,28 \times 0,45 \times 54 = 2\,825,60 \text{ euroa}$$

Näistä ansioista 75 prosenttia kartuttaa eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa:

$$\frac{2\,825,60 \times 0,75 \times 1,5\%}{12} = 2,65 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläkettä karttui vuoden 2012 sovitellulta päivärahakaudelta 2,65 euroa kuukaudessa.

...

3.4.8 Eläkkeen aikana maksetut palkattomat etuudet

Etuusansioista ei kartu eläkettä lainkaan työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeen eläketapahtumavuoden alun ja eläkkeen päättymistä edeltävän vuoden lopun välisenä aikana. Etuusansioista ei kartu eläkettä myöskään vanhuuseläkkeen ajalta. Etuusansiot kartuttavat eläkettä osa-aika- ja perhe-eläkkeen ajalta.

Jos palkattoman ajan etuutta on maksettu työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeen päättymisvuonna, ja uusi eläke myönnetään aikanaan uusin perustein, etuusansiot tulkitaan eläkkeen jälkeisiksi ja etuusansioista karttuu eläkettä. Pääsääntö on, että silloin, kun sovelletaan iän mukaisia karttuvia työstä, myös palkattoman ajan etuuksista karttuu eläkettä.

3.4.9 Etuusansiot tulevan ajan ansiossa

Tulevan ajan ansiossa etuusansiot otetaan huomioon aina vähintään 100-prosenttisesti. Tulevan ajan ansion laskennassa etuusansiot otetaan pääsääntöisesti huomioon eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun asti kuten työansiotkin. Niissä poikkeustapauksissa, joissa eläketapahtumavuoden ansiot otetaan huomioon tulevan ajan ansiossa, myös etuusansiot otetaan huomioon eläketapahtumavuodelta. (ks. Tarkemmin tuleva aika 5.3)

Ei-ansiosidonnaiset työttömyysetuudet otetaan huomioon vain tulevan ajan ansiota laskettaessa. Tällöin etuuden peruste vuonna 2012 on 1 351,96 euroa kuukaudessa (1 047,22 vuoden 2004 tasossa). Nämä ainoastaan tulevan ajan ansiossa huomioon otettavat etuudet ovat:

- työttömyysturvalain (TTL) mukainen peruspäiväraha
- työmarkkinatuki
- työttömyysturvalain peruspäivärahan jälkeen myönnettävä samansuuruinen sairauspäiväraha.

Julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain mukainen perustuki sekä Kelan maksama työttömyysturvalain mukainen koulutuspäiväraha poistuivat vuoden 2010 alusta. Jo myönnetyt etuudet jatkuvat kuitenkin loppuun asti. Tulevan ajan ansiossa nämä etuudet otetaan edelleen huomioon ajalta ennen 2010 ja sen jälkeenkin, jos niitä on maksettu.

Ne etuudet, joista karttuu eläkettä 675,98 euron (523,61 vuoden 2004 tasossa) kiinteän euromäärän mukaan (yrittäjien aikuiskoulutustuki ja vähimmäistasoisena maksettava vanhempainpäiväraha), otetaan myös tulevan ajan ansiossa huomioon samansuuruisena kuin karttunutta eläkettä laskettaessa.

Alle 3-vuotiaan lapsen hoidosta ja opiskelusta karttuvasta etuudesta annetun erillislain mukainen etuuden peruste, joka on 675,98 e/kk (523,61 e/kk vuoden 2004 tasossa), otetaan huomioon kaksinkertaisena 1 351,96 e/kk (1 047,22 e/kk vuoden 2004 tasossa) tulevan ajan ansiota laskettaessa.

3.5 Eläkesuhteen ansiot

Eläkesuhde tarkoittaa eläkeaikaa, joka kartuttaa uutta eläkettä. Eläkesuhteen eläkkeen perusteena olevina ansioina käytetään sitä tulevan ajan ansiota, joka

kyseisessä eläkesuhteessa oli tulevan ajan perusteena. Vuosien 2004 ja 2005 säännösten mukaisten eläkesuhteiden karttuneen eläkkeen laskenta eroaa hie-
man toisistaan.

3.5.1 Vuoden 2004 säännösten mukainen eläkesuhde

Vuonna 2012 eläkkeelle jäävälle on eläkettä karttunut todennäköisimmin vielä vuoden 2004 säännösten mukaiselta päättyneeltä tulevan ajan sisältäneeltä (täysitehoiselta) eläkesuhdejaksolta. Työntekijän omaan ansiotyöhön perustuvia täysitehoisia eläkkeitä ovat tulevan ajan sisältävät työkyvyttömyyseläke, yksilöllinen varhaiseläke ja työttömyyseläke.

Jos tällainen täysitehoinen eläke päättyy ennen eläkeikää esimerkiksi työhön menon vuoksi, syntyy täysitehoisesta eläkejaksosta vapaakirja. Sen suuruutta laskettaessa palkkana käytetään sen työsuhteen eläkepalkkaa tai yrittäjätuloa, jonka perusteella tämä täysitehoinen eläke on laskettu. Eläkesuhteesta karttuu uutta eläkettä, jos seuraava eläke myönnetään uusin perustein. Eläke myönnetään uusin perustein silloin, kun aiempi eläke on päättynyt ja sattuu uusi eläketapahtuma kun yli kaksi vuotta on kulunut entisen eläkkeen päättymisestä. Työkyvyttömyyseläkkeessä katkos voi olla pidempikin. Jos uusi työkyvyttömyys aiheutuu samasta sairaudesta kuin aiempi työkyvyttömyys, voidaan työkyvyttömyyseläke myöntää entisin perustein vaikka kaksi vuotta olisi kulunutkin entisen eläkkeen päättymisestä.

Uutta eläkettä kartuttava eläkesuhdeaika alkaa eläketapahtumapäivästä ja päättyy eläkkeen päättymiseen. Eläke karttuu vuoden 2004 säännösten mukaisin karttumisprosenttein. Jos eläketapahtuma on ollut 1.1.1996 jälkeen, karttumisprosentit ovat 1,5, 1,2 tai 0,8 prosenttia iästä riippuen vuoden 2009 loppuun ja siitä eteenpäin 1,5 prosenttia. Osatyökyvyttömyyseläkkeen eläkesuhteen karttumat ovat samat kuin täyden työkyvyttömyyseläkkeen karttumat. Eläkesuhteen ansaittua eläkettä laskettaessa tulevan ajan eläkepalkka tarkistetaan puoliväliindeksillä vuoden 2004 tasoon ja sen jälkeen palkkakertoimella uuden eläkkeen alkamishetkeen.

Esimerkki 3.19. Uuden eläkkeen karttuminen vuoden 2004 säännösten mukaisesti eläkesuhteesta.

Henkilö on syntynyt 10.4.1953. Hänen TEL-työsuhteensa on alkanut 1.2.1996 ja työsuhde päättyy eläketapahtumaan henkilön tullessa työkyvyttömäksi 31.7.2002. Kuntoutustuki päättyy 31.3.2005 henkilön palattua työelämään. Uusi kuntoutustuki alkaa 1.3.2010.

Eläkesuhteesta karttunut eläke lasketaan tulevan ajan perusteena olevalla eläkepalkalla. Eläkepalkka on 2 000 euroa kuukaudessa vuoden 2002 tasossa.

Karttuma täysitehoiselta eläkeajalta:

Eläkepalkka indeksoidaan TEL-indeksillä vuoden 2004 tasoon ja palkkakertomella vuoden 2010 tasoon:

$$\frac{2151}{2054} \times 1,231 \times 2\,000,00 = 2\,578,27 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläkettä karttuu 1,5 prosentin mukaan ajalta 31.7.2002–10.4.2003

$$\frac{8\frac{10}{30} \times 2\,578,27 \times 1,5\%}{12} = 26,86 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläkettä karttuu 1,2 prosentin mukaan ajalla 11.4.2003 – 31.3.2005

$$\frac{23\frac{20}{30} \times 2\,578,27 \times 1,2\%}{12} = 61,02 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Karttuma eläkesuhteesta on yhteensä $26,86 + 61,02 = 87,88$ euroa kuukaudessa vuoden 2010 tasossa.

...

3.5.2 Vuoden 2005 säännösten mukainen eläkesuhde

Jos eläke on myönnetty vuoden 2005 säännösten mukaan, uutta eläkettä kartuttava eläkesuhde alkaa eläketapahtumavuoden alusta ja siitä karttuva eläke lasketaan tulevan ajan ansioilla.

Eläkesuhteesta karttuu uutta eläkettä aina 1,5 prosenttia vuodessa eläketapahtumavuoden alusta eläkkeen päättymiskuukauden loppuun. Eläkesuhde huomioidaan enintään 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Eläkesuhde, jossa on vuoden 2010 alusta voimaantullut 1,5 prosentin karttuma, on mahdollinen eläkkeeseen oikeuttavana aikana aikaisintaan vuonna 2012, koska eläkesuhteesta karttuu eläkettä vain, jos uusi eläke on myönnetty uusien perusteiden.

Lakkautetun vanhuuseläkkeeksi muuttuneen kuntoutustuen eläkeajasta 63 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta vanhuuseläkkeeksi muuttuneen kuntoutustuen päättymiskuukauden loppuun ei kuitenkaan kartu eläkettä. (Ks. 4.7.2)

***Esimerkki 3.20.** Uuden eläkkeen karttuminen vuoden 2005 säännösten mukaisesta eläkesuhteesta.*

Henkilö on syntynyt 6.4.1951. Hänen TEL-työsuhteensa on alkanut 1.3.1996. Henkilö todetaan työkyvyttömäksi 21.5.2010 alkaen. Työkyvyttömyyseläke alkaa 1.6.2011 sairauspäivärahan ensisijaisuusajan jälkeen.

Työkyvyttömyyseläkkeeseen lasketaan tuleva aika eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun, eli ajalle 1.1.2010–30.4.2014. Tulevan ajan ansio lasketaan vuosien 2005–2009 ansioiden perusteella.

Tulevan ajan ansio: $\frac{160\,000}{60} = 2\,666,67$ euroa kuukaudessa

Henkilö palaa kokopäivätyöhön 2.5.2014 alkaen, joten työkyvyttömyyseläke lakkautetaan 1.5.2014 alkaen. Henkilölle muodostuu eläkkeellä oloajasta eläkesuhde ajalle 1.1.2010–30.4.2014. Eläkesuhteesta karttunut eläke on sama kuin vastaavalta ajalta oleva tulevan ajan eläkkeen karttuma.

Eläkesuhteesta karttunut eläke:

$$\frac{2\,666,67 \times 52 \times 1,5\%}{12} = 173,33 \text{ euroa kuukaudessa}$$

...

3.5.3 Eläkkeen karttuminen osa-aikaeläkesuhteesta

Osa-aikaeläkkeen eläkesuhteesta karttuu uutta eläkettä eläkkeen alkamispäivän ja eläkkeen päättymiskuukauden lopun väliseltä ajalta osa-aikaeläkkeen alkaessa määritellystä ansion alenemasta. Ansion alenema tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisen tasoon. Eläkettä karttuu yksityisellä puolella 1,5 prosenttia vuodessa ennen 1947 syntyneille. Vuosina 1947–1952 syntyneille karttuu osa-aikaeläkesuhteesta eläkettä 1,5 prosenttia, jos henkilölle lasketaan osa-aikaeläkkeen jälkeen työkyvyttömyyseläkettä ja 0,75 prosenttia, jos lasketaan vanhuuseläkettä osa-aikaeläkkeen jälkeen.

Ennen vuotta 1947 syntyneille karttuu KuEL:n ja VaEL:n mukaan eläkettä kaksi prosenttia vuodessa. Pääsääntö on, että vuosina 1947–1952 syntyneille karttuu 0,75 prosenttia vuodessa. Jos kuitenkin työntekijä on syntynyt 1947–1951 ja on jäänyt osa-aikaeläkkeelle ensimmäisen kerran 60 vuotta täytettyään, ansion alenemasta karttuu prosentti vuodessa.

Vuonna 1953 ja sen jälkeen syntyneillä ei kartu enää uutta eläkettä ansion alenemasta.

3.6 Ensisijaisten etuuksien vähentäminen eläkkeestä 1.1.2007 alkaen

Vuoden 2005 säännösten mukaan henkilön eläkkeestä vähennetään hänen saamansa ensisijainen etuus. Ensisijaisia etuuksia ovat tapaturma-, liikenne-, sotilasvamman- ja sotilastapaturmalain mukaiset korvaukset (LITA-korvaukset). Jos työntekijä saa useamman lain mukaista työeläkettä, ensisijainen etuus vähennetään työeläkkeistä niiden määrien suhteessa.

Ennen vuotta 2007 voimassa olleiden säännösten mukaan ensisijaisten etuuksien huomioon ottamisesta eläkkeessä käytettiin termiä yhteensovitus. Vuoden 2007 alussa luovuttiin yhteensovitustermistä, ja TyEL:ssä käytetään termiä ensi-

sijaisten etuuksien vähentäminen eläkkeestä. Ensisijaiset etuudet vähennetään eläkkeestä ns. suorana vähennyksenä eikä yhteensovitusrajaa enää lasketa. Vuodesta 2007 alkaen LITA-vähennys tehdään valmiiksi lasketusta eläkkeestä.

Varhennetussa vanhuuseläkkeessä LITA-etuus vähennetään eläkkeestä varhennusvähennyksen jälkeen. Lykättyssä vanhuuseläkkeessä LITA-etuus vähennetään eläkkeestä lykkäyskorotuksen jälkeen. Jos eläkkeessä on alennetun eläkeiän muuntamiseen liittyvää normeerauskorotusta, LITA-vähennys tehdään normeerauskorotuksen sisältävästä eläkkeestä. LITA-etuus vähennetään kuntoutuskorotuksen sisältävästä työkyvyttömyyseläkkeestä. Samoin toimitaan, kun kyseessä on kuntoutusraha.

1.1.2007 alkaen tulee LITA-etuus myöntää eläkkeensaajalle yli neljäksi kuukaudeksi, jotta se vähennettäisiin hänen eläkkeestään. Jos eläkkeensaajalle maksetun LITA-etuuden määrä muuttuu yli neljäksi kuukaudeksi, korvauksen muuttunut määrä vähennetään hänen eläkkeestään.

Kun eläke alkaa 1.1.2007 tai sen jälkeen, henkilön saama LITA-etuus vähennetään aina hänen eläkkeestään riippumatta siitä, kuinka kauan etuutta on hänelle maksettu ennen eläketapahtumaa tai onko etuuden määrä muuttunut eläketapahtuman yhteydessä. Ennen vuotta 2007 LITA-etuutta ei vähennetty lainkaan, jos se oli kestänyt vähintään kolme vuotta ennen työeläkkeen eläketapahtumaa. Tarkemmin asiasta työeläkelakipalvelun ohjeistossa *Yhteensovitus ja ensisijaisten etuuksien vähentäminen eläkkeestä*.

Kuitenkin eläkkeeseen, jonka eläketapahtuma on ennen 1.1.2007, sovelletaan kolmen vuoden sääntöä myös TyEL:n voimaantulon jälkeen. Näin ollen jos eläkkeessä, jonka eläketapahtuma on ennen vuotta 2007, ei ole otettu huomioon välittömästi ennen eläketapahtumaa vähintään kolme vuotta jatkunutta LITA-etuutta ja tällaisen etuuden määrä nousee 1.1.2007 tai sen jälkeen, otetaan eläkkeen uudessa yhteensovituksessa huomioon vain LITA-etuuden korotus. Myös niissä eläkkeissä, jotka myönnetään entisin perustein sellaisen eläkkeen jälkeen, jonka eläketapahtuma on ennen 1.1.2007, sovelletaan kolmen vuoden sääntöä.

Kertakorotus tehdään maksussa olevaan eläkkeeseen (ks. 5.6). Jos eläkkeeseen on tehty LITA-vähennys, kertakorotus tehdään LITA-vähennettyyn eläkkeeseen. Jos työeläkkeeseen sisältyy kertakorotus LITA-vähennystä tehtäessä, LITA-

korvaus vähennetään kertakorotuksen sisältävästä eläkkeestä. Vastaavasti, jos tapaturmaeläkkeeseen sisältyy kertakorotus, työeläkkeestä vähennetään kertakorotuksen sisältävä tapaturmaeläke. Etuudet otetaan huomioon sen suuruusina, kuin ne vähentämishetkellä ovat, mahdollinen kertakorotus mukaan lukien.

Kun kertakorotus tehdään vuoden 2004 säännösten mukaan myönnettyyn eläkkeeseen, kertakorotus lasketaan yhteensovitetun eläkkeen perusteella.

Pelkästään työeläkkeen tai tapaturmaeläkkeen kertakorotus ei aiheuta uutta eläkkeen vähentämistä/yhteensovitusta.

Esimerkki 3.21. LITA-vähennys.

Vanhuuseläke alkaa 1.5.2012, ja se on 1 375,45 euroa kuukaudessa.

LITA-etuuden määrä on vuoden 2012 tasossa 535,00 euroa kuukaudessa.

Ensisijainen etuus vähennetään suoraan eläkkeestä:

$$1\,375,45 - 535,00 = 840,45 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

Eläke LITA-vähennyksen jälkeen on 840,45 euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 3.22. LITA-etuuden jälkeen maksuun jäävä eläke jaetaan lakiosiin.

Eläke on myönnetty vuoden 2005 säännösten mukaan

Eläkelaki	LITA-vähentämätön eläke euroa kuukaudessa
TyEL	700,00
KuEL	100,00
VaEL	600,00
Yhteensä	1 400,00

LITA-etuus on 1 000,00 euroa kuukaudessa.

Ensisijainen etuus vähennetään suoraan eläkkeestä

$$1\,400 - 1\,000 = 400,00 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

LITA-vähennyksen jälkeen jää maksettavaksi 400,00 euroa kuukaudessa.

Maksuun jäävä eläke jaetaan lakiosiin niiden suhteessa:

$$\text{TyEL: } \frac{700}{1\,400} \times 400 = 200 \text{ euroa kuukaudessa}$$

$$\text{KuEL: } \frac{100}{1\,400} \times 400 = 28,57 \text{ euroa kuukaudessa}$$

$$\text{VaEL: } \frac{600}{1\,400} \times 400 = 171,43 \text{ euroa kuukaudessa}$$

...

Esimerkki 3.23. *Yhteensovitus vuoden 2004 säännösten mukaan sekä LITA-vähennys 2005 säännösten mukaan.*

Vuoden 2005 säännösten mukainen ansaittu eläke on 100 euroa kuukaudessa. Vuoden 2004 säännösten mukainen eläke on 1 000 euroa kuukaudessa (yhteensovittamaton). Yhteensovitusperuste on 2 000 euroa kuukaudessa ja yhteensovitusraja 1 200 euroa kuukaudessa. LITA-etuus on 1 800 euroa kuukaudessa.

Vuoden 2004 säännösten mukaisen eläkkeen yhteensovitus:

Eläke ja LITA-etuus yhteensä: $1\,000 + 1\,800 = 2\,800$ euroa kuukaudessa

Ylite: $2\,800 - 1\,200 = 1\,600$ euroa kuukaudessa

2004 säännöksin myönnettyä eläkettä ei jää maksettavaksi.

LITA-vähennys 2005 säännösten mukaisesta eläkkeestä:

Yhteensovitusrajan ylittävä osuus LITA-etuudesta eli 600 euroa kuukaudessa vähennetään 2005 säännösten mukaisesta eläkkeestä. Koska vähennys on suurempi kuin eläke, 2005 säännösten mukaan myönnettyä eläkettäkään ei jää maksettavaksi.

...

Esimerkki 3.24. Eläkkeet kuten edellisessä esimerkissä, mutta LITA-etuus on 1 250 euroa kuukaudessa.

Vuoden 2004 säännösten mukaisen eläkkeen yhteensovitus:

Eläke ja LITA-etuus yhteensä: $1\,000 + 1\,250 = 2\,250$ euroa kuukaudessa

Ylite: $2\,250 - 1\,200 = 1\,050$ euroa kuukaudessa

Vuoden 2004 säännöksin myönnettyä eläkettä ei jää maksettavaksi.

LITA-vähennys 2005 säännösten mukaisesta eläkkeestä:

Yhteensovitusrajan ylittävä osuus LITA-etuudesta eli 50 euroa vähennetään 2005/2007 säännösten mukaisesta eläkkeestä: $100 - 50 = 50$ euroa kuukaudessa.

2005 säännösten mukaista eläkettä jää maksettavaksi 50 euroa kuukaudessa.

...

3.7 Eläkkeiden tarkistaminen työeläkeindeksillä

Maksussa olevia eläkkeitä tarkistetaan työeläkeindeksillä riippumatta eläkkeensaajan tai edunjättäjän iästä ja siitä, onko eläketapahtuma sattunut ennen vai jälkeen vuoden 2005 lain voimaantulon. Ansiotason muutoksen paino indeksissä on 0,2 ja hintatason muutoksen paino 0,8.

Indeksitarkistus suoritetaan siten, että eläke kerrotaan sen vuoden indeksipisteluvulla, johon eläkeä halutaan muuttaa (maksuvuosi) ja jaetaan sen vuoden indeksipisteluvulla, jonka tasossa eläke on (lähtövuosi).

Työeläkeindeksillä tarkistaminen:

$$\text{eläke} \times \frac{\text{työeläkeindeksi maksuvuonna}}{\text{työeläkeindeksi lähtövuonna}}$$

Eläkkeisiin tehdään indeksitarkistus vuosittain 1. tammikuuta lukien. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö vahvistaa lokakuussa työeläkeindeksin arvon seuraavalle vuo-

delle. Vuoden 2012 työeläkeindeksi on 2407. (*Työeläkelakipalvelun ohjeisto indeksiturva 1.1.2005 alkaen.*)

Esimerkki 3.25. Työkyvyttömyyseläkkeen indeksointi.

Työkyvyttömyyseläke on alkanut vuonna 2010 ja se on suuruudeltaan 1 073,97 euroa kuukaudessa.

Eläke tarkistetaan vuoden 2012 tasolle.

Jakajana käytetään lähtövuoden työeläkeindeksiä. Maksussa olevaa eläkettä korotetaan vuosittain seuraavaan vuoteen, eli lähtövuosi ja maksuvuosi ovat aina peräkkäisiä vuosia.

Vuonna 2011 tämä työkyvyttömyyseläke on:

$$1\,073,97 \times \frac{2323}{2292} = 1\,088,50 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuonna 2012 tämä työkyvyttömyyseläke on:

$$1\,088,50 \times \frac{2407}{2323} = 1\,127,86 \text{ euroa kuukaudessa}$$

...

3.8 Elinaikakerroin

Työntekijän eläkelain mukaan eläketurva sopeutetaan vuodesta 2009 alkaen elinajanodotteen muutokseen erityisellä elinaikakertoimella. Sen tarkoituksena on rajoittaa elinajan pitenemisestä johtuvaa eläkekustannusten kasvua. Elinaikakerroin määrätään jokaiselle syntymävuosiluokalle erikseen sille vuodelle, jona kukin täyttää 62 vuotta.

Ensimmäisen kerran asteus elinaikakertoimesta on annettu vuodelle 2009, jolloin elinaikakerroin sai arvon yksi (1,00000). Vuonna 1947 syntyneet ovat

täyttäneet 62 vuotta vuonna 2009. Ensimmäinen syntymävuosiluokka, jonka vanhuuseläkkeeseen elinaikakerroin käytännössä vaikuttaa, ovat vuonna 1948 syntyneet. 1950-syntyneille vuodelle 2012 vahvistettu elinaikakerroin on 0,98351.

Sosiaali- ja terveysministeriö antaa elinaikakertoimen asetuksella vuosittain viimeistään kuukautta ennen sen kalenterivuoden alkua, josta lukien elinaikakerrointa sovelletaan. Sitä sovelletaan kaikkien työeläkelakien mukaisiin vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeisiin.

Elinaikakerrointa sovelletaan vanhuuseläkkeisiin niiden alkaessa. Ansaitun vanhuuseläkkeen määrä kerrotaan kyseiselle ikäluokalle vahvistetulla elinaikakertoimella. Tätä kerrointa käytetään riippumatta siitä, milloin vanhuuseläke alkaa. Eli jos henkilö jää vanhuuseläkkeelle myöhemmin kuin 63 vuoden iässä, käytetään hänen ikäluokalleen vahvistettua 62 vuoden iän täyttämivuoden kerrointa.

Vakuutetulla voi olla alennettu eläkeikä, joka on alle 62 vuotta. Jos hän jää vanhuuseläkkeelle ennen 62 vuoden ikää, sovelletaan hänen vanhuuseläkkeeseensä sen vuoden kerrointa, jolloin hän jää alennetun eläkeiän mukaiselle vanhuuseläkkeelle.

Yksityisen puolen rekisteröityä lisäeläkettä ei kerrota elinaikakertoimella.

Elinaikakerrointa sovelletaan myös työkyvyttömyyseläkkeisiin niiden alkaessa silloin, kun työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtuma on vuonna 2010 tai sen jälkeen. Ansaitun työkyvyttömyyseläkkeen määrä kerrotaan eläketapahtumavuodelle annettua eläketapahtumavuonna 62 vuotta täyttävän ikäluokan elinaikakertoimella. Elinaikakerrointa sovelletaan myös määräaikaiseen kuntoutukseen ja kuntoutusrahaan.

Työkyvyttömyyseläkkeen aikana ansaittuun uuteen eläkkeeseen sovelletaan sen vuoden elinaikakerrointa, jolloin eläkeaikaisesta työskentelystä karttunut eläke myönnetään tai viimeistään eläkkeensaajan 62 vuoden iän täyttämivuodelle vahvistettua elinaikakerrointa. Jos työkyvyttömyyseläke alkaa vuonna, jolloin henkilö täyttää 63 vuotta, sovelletaan eläkkeeseen hänen omalle syntymävuosiluokalleen laskettua elinaikakerrointa.

Milloin elinaikakerrointa ei sovelleta

Elinaikakerrointa ei sovelleta seuraavissa tilanteissa:

- Henkilö on syntynyt ennen vuotta 1947
- Työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtuma on ennen vuotta 2010
- Työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi
- Yksilöllinen varhaiseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi
- Työttömyyseläke muuttuu muuksi eläkkeeksi
- EU-virkamiesten eläkeoikeuden siirtomäärää laskettaessa
- Osa-aikaeläkkeen 75 prosentin rajaa laskettaessa
- Osa-aikaeläkkeen jatkuessa samansuuruisena vanhuuseläkkeenä
- Edunjättäjän eläkkeen eläketapahtuma on ennen vuotta 2010
- Sotilaan oikeus vanhuuseläkkeeseen on syntynyt ennen vuotta 2010
- Yksityisen puolen rekisteröidyn lisäeläkkeen määrää laskettaessa.

Liitteessä neljä on vahvistetut elinaikakertoimet sekä arviolaskennassa käytettävät arviot.

4 Vanhuuseläke

4.1 Oikeus vanhuuseläkkeeseen

Vanhuuseläke myönnetään aikaisintaan 63 vuoden iän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta, kuitenkin aikaisintaan eläkkeen hakemista seuraavan kuukauden alusta. Vanhuuseläke voidaan myöntää myös varhennettuna aikaisintaan 62 vuoden iästä tai lykättynä 68 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Vanhuuseläke ja varhennettu vanhuuseläke alkavat aikaisintaan sitä seuraavan kuukauden alusta, jona työntekijä on täyttänyt vanhuuseläkkeeseen tai varhennettuun vanhuuseläkkeeseen oikeuttavan iän ja lopettanut työn, jonka perusteella hän hakee vanhuuseläkettä. Yrittäjällä työnteon lopettamista ei edellytetä.

Ennen vuotta 1950 syntyneelle työntekijälle, joka täyttää työttömyyseläkkeen saantiedellytykset vasta 62 vuotta täytettyään, ei enää myönnetä työttömyyseläkettä, vaan työttömyyseläkehakemuksen perusteella vanhuuseläke varhentamattomana.

Vanhuuseläke voidaan myöntää takautuvasti kolmelta eläkkeen hakemis-kuukautta edeltävältä kuukaudelta ja pätevästä syystä myös pidemmältä ajalta. YEL- ja MYEL-vanhuuseläke voidaan myöntää kolme kuukautta takautuvasti, jos vakuutus on päättynyt.

Työsuhteen jatkuminen ei estä vanhuuseläkkeen myöntämistä silloin, kun sitä haetaan 68 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.

Pelkistä jo aikaisemmin päättyneistä työ-/yrittäjäsuhteista ei vanhuuseläkettä saa, jos henkilöllä on myös jatkuvia työ- tai yrittäjäsuhteita eikä hän ole niistä mistään vielä jäämässä eläkkeelle. Vanhuuseläkkeelle jäädessä jokin työskentely/yrittäjäsuhde tulee päättää, vaikka jokin toinen jäisikin vanhuuseläkkeen rinnalla jatkumaan.

4.1.1 Yksityinen puoli

Vakuutetulla on oikeus jäädä vanhuuseläkkeelle valintansa mukaan 63 ja 68 vuoden iän täyttämisen välisenä aikana. Tällöin vakuutettu saa eläkkeensä ilman varhennusvähennystä.

Vakuutetulla on oikeus saada vanhuuseläke varhennettuna aikaisintaan 62 vuoden iän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta. Merimies voi siirtyä varhennetulle vanhuuseläkkeelle enintään vuotta ennen ansaitsemaansa eläkeikää, aikaisintaan kuitenkin 55-vuotiaana.

Jos vakuutetulla on 1.1.2005 voimassa oleva lisäturvan mukainen alennettu eläkeikä, se säilyy edelleen. Se saattaa oikeuttaa myös perusturvan mukaisen eläkkeen saamiseen 62 vuotta alemmassa iässä. Vakuutetulla voi olla oikeus saada lisäturva eläkeiässä yksityisen sektorin vapaakirjaeläkkeenä. Hän saa aikaisintaan 60 vuoden iässä julkisen sektorin eläkelakien mukaiset vapaakirjaeläkkeet KuEL:n mukaisia vapaakirjoja lukuun ottamatta. KuEL:n mukaisen vapaakirjaeläkkeen hän saa aikaisintaan 62 vuoden iässä.

Jos työntekijä siirtyy MEL:n mukaiselle vanhuuseläkkeelle ennen 62 vuoden ikää, yksityisen puolen eläke myönnetään vanhuuseläkkeenä MEL:n mukaisessa eläkeiässä.

Jos vakuutettu lykkää vanhuuseläkkeelle siirtymistä yli 68 vuoden iän täyttämisen, eläkkeeseen lisätään lykkäyskorotus. Lykkäyskorotus lasketaan eläkkeeseen, joka alkaa myöhemmin kuin 68 vuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.

4.1.2 Julkinen puoli

Julkisella puolella vanhuuseläke voidaan myöntää myös henkilökohtaisessa eläkeiässä, ammatillisessa eläkeiässä tai eroamisiässä.

Vanhuuseläke voidaan myöntää 63 vuoden iän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta. Jos työntekijä on valinnut vanhan ammatillisen eläkeikäjärjestelmän, jossa vanhuuseläkeikä on alle 63 vuotta, hänellä on oikeus jäädä vanhuuseläkkeelle tässä alennetussa eläkeiässä. Alemman eläkeiän säilymiselle on kuitenkin ehtona, että palvelussuhde jatkuu yhdenjaksoisena eläkkeelle jäämiseen asti. Palvelussuhde katsotaan jatkuvaksi, jos henkilöllä on kyseisen lain mukaisia työansioita 7 746 euroa kunakin kalenterivuonna vuoden 2012 tasossa

(6 000 vuoden 2004 tasossa) tai jos ei ole, niin palvelussuhteen tulee olla kestoltaan yhdenjaksoinen.

Jos julkisen puolen henkilökohtainen eläkeikä on korkeampi kuin 63 vuotta, on työntekijällä oikeus jäädä vanhuuseläkkeelle 63 vuotta täytettyään ennen kuin henkilökohtainen eläkeikä tulee täyteen. Tällöin hänellä ei ole oikeutta aikaisemmin karttuneeseen lisäeläkkeeseen ja hänen ennen vuotta 1995 karttuneeseen peruseläkkeeseensä tehdään muuntovähennys. (ks. Taulukko 3.1 ja 3.2)

Julkisella puolella vanhuuseläkkeen myöntäminen edellyttää pääsääntöisesti työsuhteen päättymistä. Jos henkilö on kahdessa tai useammassa julkisen puolen työsuhteessa, eläkkeelle siirtymiseen mennessä ansaittu eläke myönnetään kaikista työsuhteista, kunhan yksi työsuhde päättyy.

Julkisella puolella jos henkilön työkyvyttömyys alkaa ennen 63 vuoden täyttämistä, mutta työntekijä täyttää 63 vuotta ennen kuin sairauspäivärahaa on maksettu 150 päivältä tai ennen ensisijaisuusajan päättymistä ja hänellä on oikeus lisäeläkeosuuteen, eläke lasketaan työkyvyttömyyseläkkeenä, mutta myönnetään vanhuuseläkkeenä. Samoin menetellään, jos työkyvyttömyys on alkanut 63 vuoden täyttämisen jälkeen.

4.1.3 MEL

MEL:sta vanhuuseläkkeen voi saada myös alle 63-vuotiaana, ansaitussa eläkeiässä. Yleistä eläkeikää alhaisemmassa, ansaitussa eläkeiässä eläkkeelle jäädäkseen täytyy työntekijän olla työssä eläkeikään asti ja työskennellä viimeisen kolmen vuoden aikana vähintään 18 kuukautta. Ansaittu eläkeikä määräytyy meripalvelun pituuden mukaan. Päällystöön kuuluva voi jäädä ansaitussa eläkeiässä eläkkeelle aikaisintaan 60-vuotiaana ja miehistöön kuuluva 55-vuotiaana.

Siitä huolimatta, että työntekijän MEL-työsuhde ei jatku MEL:n ansaitun eläkeiän täyttämiseen asti, työntekijä säilyttää oikeutensa siirtyä MEL:stä vanhuuseläkkeelle 63 vuotta alemmasta ansaitusta eläkeiästä, ja eläke määräytyy MEL:n korkeampien karttumisprosenttien mukaisesti, jos:

- MEL-työsuhteen päättymisen on johtunut aluksen myymisestä, liikenteestä poistamisesta tai työvoiman supistamisesta taikka siitä, että työntekijä on irtisanonut työsopimuksensa tai purkanut sen merimieslain 46 tai 49 §:ssä säädetyllä perusteella ja

- työntekijä täyttää siihen mennessä ansaitsemansa ansaitun eläkeiän viiden vuoden sisällä työsuhteen päättymisestä ja
- työntekijällä on työsuhteen päättymisen ja ansaitun eläkeiän täyttämisen väliseltä ajalta oikeus saada yhdenjaksoisesti työttömyysturvalain mukaista päivärahaa tai työmarkkinatukea taikka työttömyyseläkettä. Työttömyyspäivärahan, työmarkkinatuen tai eläkkeen maksamisen keskeytyminen jätetään kuitenkin huomioon ottamatta, jos keskeytyminen ei ole jatkunut yhdenjaksoisena 60 päivää pitempää aikaa tai
- työntekijä on työvoimaviranomaisen tarjoamassa työttömyysturvalain 2 luvun 12 §:ssä tarkoitetussa työssä, josta hän ei voi kieltäytyä menettämättä oikeuttaan työttömyyspäivärahaan tai työmarkkinatukeen, hakien jatkuvasti työvoimaviranomaisen välityksellä työtä suomalaiselta alukselta.

4.2 Vanhuuseläkkeen määrä

Vanhuuseläkkeenä myönnetään eläkkeen alkamishetken mennessä karttunut eläke ilman varhennusvähennystä 63-vuotiaana. Jos julkisen puolen eläkeikä on korkeampi kuin 63 vuotta ja eläke alkaa ennen henkilökohtaista eläkeikää, ajalta ennen 1995 karttuneeseen julkisen puolen eläkkeeseen tehdään muuntovähennys. Tämä tarkoittaa sitä, että eläke jaetaan luvulla 1,106 riippumatta eläkkeelle jäämisen ajankohdasta tai eläkkeelle siirtyvän iästä.

Eläkkeenä myönnetään vuoden 2004 säännösten mukaan lasketut eläkkeet sekä lisäksi 1.1.2005 alkaen työansioista, päättyneistä eläkesuhteista ja palkattomista etuuksista karttunut eläke. Eläkkeen aikaisista ansioista karttunut eläke lisätään vanhuuseläkkeeseen vanhuuseläkkeelle siirtymisiässä tai hakemuksesta siinä iässä, jossa kyseisen sektorin maksussa oleva eläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi (ks. myöhemmin).

Vuodesta 2010 alkaen 1947 jälkeen syntyneillä ansaittu vanhuuseläkkeen määrä on kerrottu kyseiselle ikäluokalle vahvistetulla elinaikakertoimella.

Jos vilmaperiaatteen mukainen viimeinen laitos on myöntämässä ensin toisen sektorin eläkettä ja vasta myöhemmin oman sektorinsa mukaista eläkettä, voidaan palkattomista etuuksista ansaittu eläke lisätä vasta tähän myöhemmin myönnettävään eläkkeeseen tai myöntää heti. Eivilmatilanteissa viimeinen laitos myöntää palkattomista etuuksista karttuneen eläkkeen tai rinnakkaisuustilanteissa etusijajärjestyksen

mukaisen eläkelain eläkelaitos, jolloin yksityinen puoli myöntää ensisijaisesti.

Esimerkki 4.1. Vanhuuseläke 65 vuoden iässä.

Henkilö on syntynyt 16.6.1947. Hän jää vanhuuseläkkeelle 1.7.2012 alkaen täytettyään 65 vuotta. Työuraa hänellä on ennen eläkkeelle jääntiä noin 38 vuotta. Vuoden 2004 loppuun mennessä karttunut eläke on 1 209,67 e/kk vuoden 2012 tasossa. Vuodesta 2005 alkaen seuraavasti

Vuosi	Työansiot	Työansiot 2012(1,291) PTEL-vähennettynä	Karttunut eläke
2005	36 000,00	42 587,93	67,43 e/kk
2006	36 500,00	41 935,04	66,40 e/kk
2007	37 000,00	41 079,62	65,04 e/kk
2008	37 500,00	40 831,90	64,65 e/kk
2009	38 000,00	38 933,61	61,64 e/kk
2010	38 500,00	38 075,06	101,53e/kk
2011	39 000,00	37 771,80	141,64 e/kk
2012	19 749,00	18 465,32	<u>69,24 e/kk</u>
		Yhteensä	637,57 e/kk

Henkilön vanhuuseläke on 1.7.2012 alkaen $637,57 + 1\,209,67 = 1\,847,24$ euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 4.2. Vanhuuseläke 64 vuoden iässä.

Työntekijä on syntynyt 15.2.1948. Hän jää vanhuuseläkkeelle 1.6.2012. 31.12.2004 mennessä karttunut työeläke ja työeläkelisä ovat 720,00 euroa kuukaudessa vuoden 2012 palkkakerrointasossa. Henkilö on saanut myös sairauspäivärahaa vuonna 2008.

1.1.2005 alkaen karttunut eläke:

Vuosien 2005–2010 työansioista karttunut eläke on 428,25 euroa kuukaudessa.

Vuosi	Työansiot	Työansiot 2012 (1,291) PTEL-vähennettynä	Karttunut eläke
2011	44 800,00	43 389,13	147,04 e/kk *
2012	20 000,00	18 700,00	70,13 e/kk

*

$$\frac{(43\,389,13 \times 2 / 12 \times 0,019) + (43\,389,13 \times 10 / 12 \times 0,045)}{12} = 147,04 \text{ e/kk}$$

Henkilö sai myös sairauspäivärahaa 43 päivältä vuonna 2008. Sairauspäivärahojen etuuden peruste on 41 000,00 euroa vuoden 2012 tasossa, jolloin etuusansioiksi tulee:

$$\frac{41\,000,00}{300} \times 43 = 5\,876,67 \text{ euroa}$$

Sairauspäivärahojen etuusansiosta otetaan ansaittua eläkettä laskettaessa huomioon 65 prosenttia:

$$\frac{5\,876,67 \times 0,65 \times 1,5\%}{12} = 4,77 \text{ euroa kuukaudessa}$$

$$720,00 + 147,04 + 70,13 + 4,77 + 428,25 = 1\,370,19 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Karttunut eläke kerrotaan elinaikakertoimella $1\,370,19 \times 0,99170 = 1\,358,82$ e/kk

Vanhuuseläke 1.6.2012 alkaen on 1 358,82 euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 4.3. Yrittäjän vanhuuseläke.

Yrittäjä on syntynyt 15.3.1947 ja hän jää vanhuuseläkkeelle 1.6.2012.

Työeläkelakien mukaiset vapaakirjat ajalta ennen vuotta 2005 ovat vuoden 2012 tasossa 1 179,93 euroa kuukaudessa.

Karttunut eläke 1.1.2005 alkaen

YEL-työtulo on koko ajan sama 24 672,00 euroa/vuosi vuoden 2012 palkkakerrointitasossa.

Vuosilta 2005–2009 karttunut eläke vuoden 2012 tasossa, karttumisprosentti on 1,9:

$$\left(\frac{5 \times 24\,672,00 \times 1,9\%}{12} \right) = 195,30 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuodelta 2010 karttunut eläke vuoden 2012 tasossa:

1,9 prosentin karttuma-aika on 1.1.2010–31.3.2010, eli kolme kuukautta

4,5 prosentin karttuma-aika on 1.4.2010–31.12.2010, eli yhdeksän kuukautta

$$\frac{\left(24\,672,00 \times \frac{3}{12} \times 1,9\% \right) + \left(24\,672,00 \times \frac{9}{12} \times 4,5\% \right)}{12} = 79,16 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuoden 2011 karttunut eläke vuoden 2012 tasossa

$$\frac{(24\,672,00 \times 4,5\%)}{12} = 92,52 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuodelta 2012 karttunut eläke:

Eläkkeeseen oikeuttava aika 1.1.2012–31.5.2012, eli 150 päivää

$$\text{Vajaan vuoden työtulo: } 24\,672,00 \times \frac{150}{360} = 10\,280,00 \text{ euroa}$$

$$\text{Eläke: } \frac{10\,280,00 \times 4,5\%}{12} = 38,55 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vanhuuseläke 1.6.2012 alkaen on

$$1\,179,93 + 195,30 + 79,16 + 92,52 + 38,55 = 1\,585,47 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

...

Esimerkki 4.4. Vanhuuseläke sekä yksityiseltä että julkiselta puolelta.

Henkilö on syntynyt 16.9.1948. Hänen henkilökohtainen eläkeikänsä valtion palveluksesta on 65 vuotta. Hän jää eläkkeelle 64-vuotiaana 1.5.2012.

Karttuneet peruseläkkeet 31.12.2004 mennessä.

Yksityinen eläke	1 084,85 e/kk
Valtion eläke	39,86 e/kk
(palvelussuhde ajalla 1.12.1973 – 6.11.1974)	

Karttuneet eläkkeet 2005 alkaen

Yksityinen eläke	89,20 e/kk
------------------	------------

Valtion eläkkeen määrä

Valtion eläkkeeseen tehdään muuntovähennys, koska eläke alkaa ennen henkilökohtaista eläkeikää. Henkilö ei voi saada valtion varhennettua vanhuuseläkettä, koska hänellä ei ollut oikeutta varhennettuun vanhuuseläkkeeseen 31.12.2004.

Muuntovähennys tehdään ennen modifioitua yhteensovitusta (ks. 3.3.3).

Yhteensovitettavat eläkkeet

Yksityinen eläke	1 084,85 e/kk
Muunnettu valtion eläke (39,86 / 1,106)	36,04 e/kk
Yhteensä	1 120,89 e/kk
Yhteensovitusperuste	2 491,17 euroa
Modifiointiprosentti	54,44
Yhteensovitusraja	1 356,19 euroa

Ylitettä ei muodostu, koska yhteensovitettavat eläkkeet jäävät alle yhteensovitusrajan.

Henkilölle maksettavat eläkkeet

Yksityinen eläke

(1 084,85 + 89,20)   1 174,05 e/kk

Valtion muunnettu eläke   36,04 e/kk

Jos henkilö jäisi valtion vanhuuseläkkeelle vasta 65-vuotiaana, hänen valtion vapaakirjaansa ei muunnettaisi.

...

4.3 Vanhuuseläke entisin perustein

Jos vanhuuseläke alkaa ennen kuin työkyvyttömyyseläkkeen tai työttömyyseläkkeen (tai kuntoutusrahan) päättymisestä on kulunut kaksi vuotta, vanhuuseläke määräytyy samojen perusteiden mukaan kuin edellinen eläke.

Myös vuoden 2004 säännösten mukaan myönnetyn täysitehoisen työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeen jälkeiseen vanhuuseläkkeeseen sovelletaan vuoden 2005 säännösten mukaista vanhuuseläke entisin perustein -säännöstä. Varhennettu vanhuuseläke voidaan myös myöntää entisin perustein työkyvyttömyyseläkkeen tai työttömyyseläkkeen jälkeen. Eläkkeestä otetaan tällöin pois tuleva aika varhennetun vanhuuseläkkeen alkamisesta tulevan ajan päättymisikään saakka. Karttunut eläke varhennetaan ja tarkistetaan työeläkeindeksillä myöntämivuoden tasoon.

Eläkkeen päättymisen ja vanhuuseläkkeen alkamisen välisenä aikana tehdystä työstä karttuu eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa. Karttunut eläke lisätään vanhuuseläkkeeseen 63 vuoden iässä tai varhennettuna varhennetun vanhuuseläkkeen alkaessa samoin kuin muu eläkeaikaisen työskentelyn karttuma edellyttäen, että työskentely on päättynyt.

Vanhuuseläkkeeksi muuttuneen kuntoutustuen lakkaamisen jälkeen työnteosta karttuu eläkettä 4,5 prosenttia, vaikka uusi eläke alkaisi kahden vuoden sisällä. Se siis myönnetään uusin perustein.

Jos vuoden 2004 säännösten mukaan myönnetyn työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeen jälkeen myönnetään varhennettu vanhuuseläke, lasketaan varhennusvähennys 65 vuoden iästä.

Jos julkiselta puolelta 2004 säännösten mukaisella työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeellä olevalle henkilölle tulee myönnettäväksi vanhuuseläke entisin perustein ennen henkilökohtaista vanhuuseläkeikää, myönnetään vanhojen säännösten mukainen varhennettu vanhuuseläke, jossa varhennusvähennys on laskettu vuoden 2004 säännösten mukaan.

Jos aikaisempi eläke on myönnetty ennen vuotta 2010, ei sovelleta elinaikaerrointa, vaikka syntymävuosi olisi 1948 tai sen jälkeen.

***Esimerkki 4.5.** Vanhuuseläke entisin perustein.*

Henkilö oli kuntoutustuella, joka alkoi vuonna 2008 ja kesti 31.7.2010 asti. Tämän jälkeen hän palasi työhön 1.8.2010. Hän jää vanhuuseläkkeelle tästä työsuhteesta 1.3.2012 täytettyään 63 vuotta helmikuussa 2012. Vanhuuseläke myönnetään entisin perustein, koska on kulunut alle kaksi vuotta kuntoutustuen päättymisestä.

Vanhuuseläke muodostuu siten, että kuntoutustuki tarkistetaan vanhuuseläkkeen alkamisvuoden tasoon työeläkeindeksillä. Kuntoutustuen jälkeiset työansiot tarkistetaan vanhuuseläkkeen myöntövuoden tasoon palkkakertoimella ja karttumisprosentti on 1,5 (ansiot tulkitaan eläkkeen kanssa rinnakkaisiksi, koska pohjaeläke myönnetään entisin perustein).

Kuntoutustuki oli 1 373,43 euroa kuukaudessa vuonna 2010. Se tarkistetaan työeläkeindeksillä vanhuuseläkkeen myöntövuoden tasoon.

$$1\,373,43 \times \frac{2407}{2292} = 1\,442,34 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Työansiot tarkistettuna palkkakertoimella ja työntekijän työeläkemaksuprosenttia vastaavan vähennyksen jälkeen (käyttäen korotettua PTEL-maksua, koska henkilö on yli 53-vuotias) vuoden 2012 tasossa:

Vuosi	2012 taso, PTEL-vähennetty, euroa
2010	9 071,79
2011	21 144,83
2012	3 398,40
Yhteensä	33 615,02

Lasketaan karttunut eläke työansioista 2010–2012, karttumisprosentti on 1,5.

$$\frac{33\,615,02 \times 1,5\%}{12} = 42,02 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Kerrotaan uusi eläke elinaikakertoimella $42,02 \times 0,98689 = 41,47$ euroa kuukaudessa

Vanhuuseläke entisin perustein 1.3.2012 on
 $1\,442,34 + 41,47 = 1\,483,81$ euroa kuukaudessa.

...

4.4 Varhennettu vanhuuseläke

Varhennettu vanhuuseläke lasketaan eläkkeen alkamiseen mennessä karttuneesta eläkkeestä. Varhennus tehdään tähän karttuneen eläkkeen määrään. Vanhuuseläkettä pienennetään 0,6 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolla ikä alittaa 63 vuotta. Varhennusvähennys voi siis olla enintään 7,2 prosenttia. Varhennettu vanhuuseläke jää pysyvästi 63 vuoden iässä myönnettävää eläkettä pienemmäksi, koska eläkkeen määrään tehdään varhennusvähennys ja eläkettä kartuttavaa työskentelyä on vähemmän. Varhennettu vanhuuseläke on kerrottu elinaikakertoimella vuodesta 2010 alkaen.

Varhennusvähennystä ei tehdä niissä tilanteissa, joissa 62 vuotta täyttäneelle henkilölle myönnetään vanhuuseläke työttömyyseläkkeen sijaan. Sitä ei tehdä myöskään, kun työttömyysturvan lisäpäivillä olevalle työttömälle myönnetään vanhuuseläke ennen 63 vuoden ikää.

Vuoden 2004 säännösten mukaisella osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevalla on oikeus myös siirtyä varhennetulle vanhuuseläkkeelle 60-vuotiaana. Julkisella

puolella oikeus voi olla alle 60-vuotiaallakin, jolloin varhennusvähennys tehdään vuoden 2004 säännösten mukaan 65 vuoden iästä tai henkilökohtaisesta eläkeiästä.

Merimies voi siirtyä varhennetulle vanhuuseläkkeelle enintään vuotta ennen ansaitsemaansa eläkeikää, aikaisintaan kuitenkin 55-vuotiaana. Varhennus lasketaan joko ansaitusta eläkeiästä tai 63 vuoden iästä. Eläkkeen varhentaminen pienentää eläkettä jokaista varhennettua kuukautta kohti 0,6 prosenttia.

***Esimerkki 4.6.** Varhennettu vanhuuseläke.*

Työntekijä on syntynyt 15.5.1950. Hän hakee vanhuuseläkkeensä varhennettuna 1.7.2012. Vanhuuseläkkeen alkamiseen asti karttunut eläke on 3 309,54 euroa kuukaudessa.

Varhennusvähennys on 0,6 prosenttia ja varhennusaika

1.7.2012–31.5.2013 = 11 kuukautta

Varhennusprosentti on $11 \times 0,6 = 6,6$ prosenttia

Varhennusvähennys on $3\,309,54 \times 0,066 = 218,43$ euroa kuukaudessa

Varhennettu vanhuuseläke 1.7.2012 on $3\,309,54 - 218,43 = 3\,091,11$ euroa kuukaudessa.

Se kerrotaan elinaikakertoimella, joka vuonna 1950 syntyneelle on vuodelle 2012 vahvistettu kerroin 0,98351

$3\,091,11 \times 0,98351 = 3\,040,14$ euroa kuukaudessa.

...

4.5 Lykätty vanhuuseläke

Eläkkeen karttuminen päättyy sen kuukauden lopussa, jona työntekijä täyttää 68 vuotta. Eläkkeeseen lasketaan lykkäyskorotus 0,4 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolla eläkettä lykätään yli 68 vuoden iän. Lykättyyn vanhuuseläkkeeseen sovelletaan myös elinaikakerrointa vuodesta 2010 alkaen vuonna 1948 tai sen jälkeen syntyneelle.

Jos henkilö oli täyttänyt 65 vuotta ennen vuotta 2005 ja työskentely oli ennen vuotta 2005, eläkettä lykätään vuoden 2004 säännösten mukaan. Vuoden 2004 säännösten mukaan lykkäyskorotuksen on saanut jokaiselta kuukaudelta, jolla eläkettä lykättiin yli 65 vuoden iän ja lykkäyskorotus oli 0,6 prosenttia jokaiselta kuukaudelta.

Kunnan palveluksessa sovelletaan KVTEL:ä tai KES:ä, jos työntekijä on syntynyt ennen vuotta 1940 eli eläke lasketaan täysin 2004 säännösten mukaan. Tämä tarkoittaa, että vakuutetulla ei ole oikeutta lykkäyskorotukseen. Mutta, jos hänen palvelussuhteensa on alkanut ennen 65 vuoden iän täyttämistä, eläkettä karttuu myös työskentelystä yli 65-vuotiaana, niin kauan kuin palvelussuhde jatkuu.

Esimerkki 4.7. Lykätty vanhuuseläke.

Työntekijä on syntynyt 6.11.1939. Hänellä on kaksi työsuhdetta ajoilla 1.9.1966–30.11.2004 ja 1.2.2005–31.5.2010 (vakuuttamisvelvollisuus päättyy henkilön 68 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta). Työntekijä jää vanhuuseläkkeelle 1.6.2011 alkaen. Eläke, yhteensovitus / ensisijaisten etuuksien vähentäminen ja lykkäyskorotus lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan ensimmäisen työsuhteen osalta ja vuoden 2005 säännösten mukaan toisen työsuhteen osalta.

Eläke ensimmäisestä työsuhteesta

Työsuhte aika on 1.9.1966–30.11.2004. 65 vuoden iän täyttämispäivään mennessä karttunut, yhteensovitettu TEL-eläke on 1 980,00 euroa kuukaudessa.

Lykkäysaika on 1.12.2004–31.5.2011, eli 78 kuukautta.

Lykkäysprosentti on 2004 säännösten mukaan 0,6 per lykkäyskuukausi.

Lykkäyskorotusprosentti on $78 \times 0,6 = 46,8$ prosenttia

Lykkäyskorotus on $1\,980,00 \times 0,468 = 926,64$ euroa kuukaudessa

Vuoden 2004 säännösten mukainen eläke yhteensä on
 $1\,980,00 + 926,64 = 2\,906,64$ euroa kuukaudessa.

Vuoden 2004 säännösten mukaan eläke tarkistetaan työeläkeindeksillä eläkkeen alkamisvuoden tasoon lykkäyskorotuksen laskemisen jälkeen.

$$2\,906,64 \times \frac{2323}{2028} = 3\,329,45 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläke toisesta työsuhteesta

Työsuhdeaika on 1.2.2005–31.5.2010. Henkilö hakee eläkkeen alkavaksi 1.6.2011. Eläke ja lykkäyskorotus tästä työsuhteesta lasketaan vuoden 2005 säännösten mukaan. Karttunut eläke on 472,50 euroa kuukaudessa vuoden 2011 tasossa.

Lykkäysaika on 1.12.2007–31.5.2011, eli 42 kuukautta

Lykkäysprosentti on 2005 säännösten mukaan 0,4 prosenttia per lykkäyskuukausi eli $42 \times 0,4 = 16,8$ prosenttia.

Lykkäyskorotus on $472,50 \times 0,168 = 79,38$ euroa kuukaudessa.

Vuoden 2005 säännösten mukainen eläke yhteensä on
 $472,50 + 79,38 = 551,88$ euroa kuukaudessa.

Lykätty vanhuuseläke 1.6.2011 alkaen on
 $3\,329,45 + 551,88 = 3\,881,33$ euroa kuukaudessa.

...

4.6 Muun eläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi

Työkyvyttömyyseläkkeessä ja työttömyyseläkkeessä eläketapahtuma-ajankohta määrää pääsääntöisesti sen, sovelletaanko eläkettä määrättäessä vuoden 2004 vai vuoden 2005 säännöksiä eli missä iässä eläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi. Kun työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeen eläketapahtuma on ollut 31.12.2005

tai sitä ennen, muuttuu eläke vanhuuseläkkeeksi 65 vuoden iässä tai sitä alemmassa alennetussa eläkeiässä. Vanhuuseläkkeeksi muuttuminen tarkoittaa, että eläkeaikaiset karttumat voidaan myöntää eläkkeeseen, jos työskentely on päätynyt.

Työkyvyttömyyseläke ja kuntoutustuki, joissa eläketapahtuma on ollut 1.1.2006 tai sen jälkeen, muuttuu vanhuuseläkkeeksi, kun työntekijä täyttää 63 vuotta. Julkisella puolella se muuttuu vanhuuseläkkeeksi joko 63 vuoden iässä tai sitä alemmassa henkilökohtaisessa eläkeiässä.

Osa-aikaeläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi tarkoittaa sitä, että karttuma ansion alenemasta päättyy. Osa-aikaeläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi riippuu työntekijän syntymävuodesta.

Vuonna 1947 tai sen jälkeen syntyneelle osa-aikaeläkettä maksetaan 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun, jonka jälkeen eläke muuttuu samansuuruiseksi vanhuuseläkkeeksi, jos osa-aikatyö jatkuu. Osa-aikaeläkkeen saaja voi siirtyä hakemuksesta vanhuuseläkkeelle oman valintansa mukaan 63 ja 68 ikävuoden välissä tai varhennetulle vanhuuseläkkeelle aikaisintaan 62 vuoden iässä. Tällöin vanhuuseläke lasketaan kokonaan uudestaan. Julkisella puolella ennen 1995 karttunutta eläkettä vähennetään, jos eläkkeen ottaa ennen henkilökohtaista eläkeikänsä. Oman henkilökohtaisen eläkeiän täyttämisen jälkeen vanhuuseläkkeen saa ilman vähennystä.

Vuonna 1946 tai sitä ennen syntyneelle on maksettu yksityisellä puolella osa-aikaeläkettä 65 vuoden iän, julkisella puolella maksetaan 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Tämän jälkeen osa-aikaeläke muuttuu samansuuruiseksi vanhuuseläkkeeksi, jos osa-aikatyö edelleen jatkuu. Osa-aikaeläkkeellä oleva voi hakemuksesta siirtyä vanhuuseläkkeelle 63 vuoden iästä alkaen ilman varhennusvähennystä.

Osa-aikaeläke muuttuu samansuuruiseksi vanhuuseläkkeeksi, jos osa-aikaeläkettä saava henkilö ei hae vanhuuseläkettä vielä 68 vuotta täytettyään. Elinaikakerrointa ei sovelleta vielä tällöin. Kun eläkkeensaaja hakee lopullista vanhuuseläkettä, vanhuuseläke lasketaan uudelleen ja kerrotaan elinaikakertomella.

4.7 Muutokset vanhuuseläkkeessä

4.7.1 Eläkeaikana karttuneen eläkkeen lisääminen eläkkeeseen

Vanhuuseläkeaikana alkaneesta työstä karttunut uusi eläke myönnetään eläkkeensaajalle hakemuksesta 68-vuotiaana, jos karttuma on saman sektorin eläkelakien mukaista kuin vanhuuseläke.

Jos yksityisten alojen työeläkelakien mukaisella vanhuuseläkkeellä oleva henkilö kuitenkin työskentelee julkisten eläkealojen mukaisessa palvelussuhteessa, hänellä on oikeus saada vanhuuseläkkeellä alkaneesta eläkeaikaisesta työskentelystä karttunut uusi eläke kyseisten lakien mukaan jo ennen 68 vuoden ikää, mikäli työskentely on päättynyt. Jos jokin työskentely jatkuu edelleen vanhuuseläkkeelle siirryttäessä, myönnetään tästä työskentelystä karttuva eläke hakemuksesta työskentelyn päätyttyä.

Tämä pätee myös toisin päin eli jos ainoastaan julkisten alojen työeläkelakien mukaista vanhuuseläkettä saava henkilö työskentelee eläkkeen rinnalla yksityisen työeläkelain mukaisessa työsuhteessa, hänellä on oikeus saada tästä työskentelystä karttunut eläke vanhuuseläkkeenä normaalisti aikisintaan 63 vuoden iässä tai varhennettuna vanhuuseläkkeenä 62 vuoden iässä, mikäli työskentely on tällöin päättynyt.

Eläkettä karttuu vanhuuseläkkeen aikaisista ansioista 1,5 prosenttia. Palkattomien aikojen etuuksista ei kartu eläkettä vanhuuseläkkeen aikana.

Jos kuitenkin tutkinto on suoritettu vanhuuseläkeaikana ennen 68 vuoden iän täyttämistä, myönnetään opiskelusta karttunut eläke 68-vuotiaana vanhuuseläkkeeseen siltä osin kuin laskennallinen tutkinnon suoritus aika on eläkeajan ulkopuolella.

4.7.2 Vanhuuseläkkeen lakkauttaminen tietyssä tilanteessa

Jos määräaikaisesti työkyvyttömäksi lähellä 63 vuoden ikää tullut työntekijä haluaa jatkaa työn tekemistä työkyvyttömyytensä päättymisen jälkeen, hän voi hakea vanhuuseläkkeeksi muuttuneen eläkkeensä lakkauttamista. Lakkauttamista on haettava kuukauden kuluessa työkyvyttömyyden päättymisestä. Vanhuuseläke lakkautetaan työkyvyttömyyden päättymiseen.

Lakkautuksen jälkeisestä työskentelystä saaduista ansioista karttuu eläkettä 4,5 prosenttia vuodessa siitä riippumatta, alkaako uusi vanhuuseläke kahden vuoden kuluessa tai vasta myöhemmin edellisen eläkkeen päättymisestä. Lakkautetun vanhuuseläkkeen jälkeinen eläke myönnetään aina uusin perustein. Eläkesuhteesta karttuu uutta eläkettä. Eläkeajasta 63 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta vanhuuseläkkeeksi muuttuneen kuntoutustuen päättymiskuukauden loppuun ei kuitenkaan kartu eläkettä.

4.8 Elinaikakerroimen soveltaminen vanhuuseläkkeen alkaessa

Elinaikakerrointa sovelletaan uusin perustein myönnettävään vanhuuseläkkeeseen sen alkaessa. Ansaittu vanhuuseläkkeen määrä kerrotaan kyseiselle ikäluokalle vahvistetulla elinaikakerroimella. Elinaikakerrointa sovelletaan myös varhennettuun vanhuuseläkkeeseen.

Elinaikakerroin vahvistetaan kullekin ikäluokalle sitä vuotta varten, jolloin he täyttävät 62 vuotta. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa 62 vuotta täyttävälle ikäluokalle sovellettavan elinaikakerroimen edellisen vuoden marraskuun loppuun mennessä. Koska elinaikakerroin määräytyy syntymävuoden mukaan, ei vanhuuseläkkeelle siirtymisajankohdalla 62 iän täyttämivuodesta alkaen ole vaikutusta sen määrään.

Elinaikakerrointa sovelletaan vuonna 1947 ja sen jälkeen syntyneisiin henkilöihin. Vuonna 1947 syntyneillä se ei vaikuta eläkkeen määrään, koska sen arvo heillä on yksi (1,00000). Muun eläkkeen muuttuessa vanhuuseläkkeeksi ei elinaikakerrointa sovelleta.

Vakuutetulla voi olla alennettu eläkeikä, joka on alle 62 vuotta. Jos hän jää vanhuuseläkkeelle ennen 62 vuoden ikää, sovelletaan hänen vanhuuseläkkeeseensä sen vuoden kerrointa, jolloin hän jää alennetun eläkeiän mukaiselle vanhuuseläkkeelle. Eläkettä ei tarkisteta enää uudelleen 62 vuoden iässä kyseiselle ikäluokalle vahvistetulla elinaikakerroimella.

Eläkkeensaaja voi ensimmäisen alennetussa eläkeiässä myönnetyn vanhuuseläkkeen alkamisen jälkeen saada eläkkeen toiselta sektorilta. Jos eläke toiselta sektorilta alkaa 62 vuoden iässä tai sen jälkeen, käytetään tässä eläkkeessä eläkkeensaajan ikäluokalle vahvistettua kerrointa. Tämä tarkoittaa sitä, että yhden

eläkkeensaajan eläkkeessä voidaan soveltaa useampia elinaikakertoimia, jos eri sektorien eläkkeet alkavat eri aikaan.

Jos alennetussa eläkeiässä eläkkeelle siirtyneelle myöhemmin myönnetään vanhuuseläkkeen aikana karttunutta eläkettä, tähän eläkkeeseen sovelletaan syntymävuoden mukaan vahvistettua elinaikakerrointa. Jos eläkeaikainen karttuma on mahdollista saada ennen 62 vuoden ikää, sovelletaan eläkeaikaiseen karttumaan sen vuoden kerrointa, jolloin eläkeaikana karttuneen eläkkeen saa maksuun.

5 Työkyvyttömyyseläke

5.1 Oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen

18 vuotta täyttäneellä, mutta alle 63-vuotiaalla työntekijällä on oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen, jos hänen työkykynsä arvioidaan olevan heikentynyt sairauden, vian tai vamman vuoksi vähintään kahdella viidesosalla yhdenjaksoisesti ainakin vuoden ajan.

Työkyvyttömyyseläke myönnetään täytenä eläkkeenä, jos työntekijän työkyky on heikentynyt vähintään kolmella viidenneksellä (3/5). Muussa tapauksessa työkyvyttömyyseläke myönnetään osatyökyvyttömyyseläkkeenä.

Osatyökyvyttömyyseläke on puolet täyden työkyvyttömyyseläkkeen määrästä. Eläke lasketaan täytenä työkyvyttömyyseläkkeenä ja jaetaan kahdella.

Täysi työkyvyttömyyseläke ja osatyökyvyttömyyseläke myönnetään joko määräaikaisena tai toistaiseksi. Määräajaksi myönnetty työkyvyttömyyseläke on nimeltään kuntoutustuki.

Työkyvyn heikentymistä arvioitaessa otetaan huomioon työntekijän jäljellä oleva kyky hankkia itselleen ansiotuloja sellaisella saatavissa olevalla työllä, jota työntekijän voidaan kohtuudella edellyttää tekevän. Tällöin otetaan huomioon myös työntekijän koulutus, aikaisempi toiminta, ikä, asuinpaikka ja muut näihin rinnastettavat seikat. Jos työkyky vaihtelee, otetaan huomioon työntekijän vuotuinen ansio.

Pitkän työuran tehneiden 60 vuotta täyttäneiden hakijoiden työkyvyttömyyseläkeoikeutta arvioitaessa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta.

Täysi työkyvyttömyyseläke alkaa pääsääntöisesti sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan ensisijaisuusajan jälkeen. Sairauspäivärahaa maksetaan enintään 300 päivää ennen kuin työkyvyttömyyseläke alkaa. Tätä aikaa kutsutaan ensisijaisuusajaksi (ESA).

Osatyökyvyttömyyseläke ja eräissä tapauksissa myös täysi työkyvyttömyyseläke voivat alkaa työkyvyttömyyden alkamista seuraavan kuukauden alusta.

Työkyvyttömyyseläke myönnetään entisin perustein, jos työntekijä tulee uudestaan työkyvyttömäksi kahden vuoden kuluessa siitä, kun edellinen työkyvyt-

tömyyseläke (täysi tai osa) on päättynyt. Saman sairauden vuoksi työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää entisin perustein, vaikka kaksi vuotta olisi jo kulunutkin.

Kun työkyvyttömyyseläke myönnetään entisin perustein, eläkkeen määrä pysyy samana. Siihen tehdään ainoastaan indeksitarkistus, jos uusi eläke alkaa eri vuonna kuin aiempi on päättynyt.

Julkisella puolella on käytössä myös ammattikohtainen työkyvyttömyys. Kun työkyvyttömyyseläkkeelle jäädytään suoraan työstä, edellytyksenä on, että työntekijä on sairauden, vian tai vamman vuoksi tullut työkyvyttömäksi hoitamaan omaan ammattiinsa kuuluvia tehtäviä. Jos KuEL-palvelu on päättynyt jo ennen työkyvyttömyyden alkua, eläkkeen saamisen edellytykset ovat samat kuin yksityisellä puolella.

Julkisella puolella eläke maksetaan työnantajalle, jos työnantaja on maksanut työntekijälle palkkaa sairauspäivärahan ensisijaisuusajan päättymisen jälkeen ja eläke myönnetään takautuvasti samalla ajalla, enintään samalta ajalta maksetun palkan suuruisena.

5.2 Työkyvyttömyyseläkkeen määrä

Työkyvyttömyyseläke koostuu eläketapahtumavuoden alkuun mennessä karttuneesta eläkkeestä sekä tulevan ajan eläkkeen osasta (ks. luku 5.3).

Tulevan ajan eläkekarttuma alkaa eläketapahtumavuoden alusta. Eläketapahtumavuoden ansioista ei yleensä karttu eläkettä, koska sen vuoden karttuma korvautuu tulevan ajan karttumalla. Jos henkilöllä ei ole oikeutta tulevaan aikaan tai tulevan ajan ansio on nolla, karttuu työansioista eläkettä eläketapahtumakuukauden loppuun.

Työkyvyttömyyseläke, jonka eläketapahtuma on viimeistään vuonna 2011 voi sisältää TEL-suojaosuutta. (Ks. 5.4)

Elinaikakerrointa sovelletaan sellaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen, jonka eläketapahtuma on ollut vuonna 2010 tai sen jälkeen.

Elinaikakerrointa sovelletaan työkyvyttömyyseläkkeeseen sen alkaessa. Ansaittu työkyvyttömyyseläkkeen määrä kerrotaan eläketapahtumavuodelle vahvistetulla, eläketapahtumavuonna 62 vuotta täyttävän ikäluokan kertoimella.

Julkisella puolella jos työkyvyttömyys alkaa ennen 63 vuoden täyttämistä, mutta työntekijä täyttää 63 vuotta ennen kuin sairauspäivärahaa on maksettu 150 päivältä tai ennen ensisijaisuusajan päättymistä ja hänellä on oikeus lisäeläkeosuuteen, eläke lasketaan työkyvyttömyyseläkkeenä, mutta myönnetään vanhuuseläkkeenä. Samoin menetellään, jos työkyvyttömyys on alkanut 63 vuoden täyttämisen jälkeen.

Työkyvyttömyyseläkkeen ansaittua eläkkeenosaa ovat kaikki muu paitsi myönnettävään työkyvyttömyyseläkkeeseen sisältyvä tulevan ajan osuus. Tulevan ajan eläkkeenosa jää pysyvästi elinaikakertoimen soveltamisen ulkopuolelle.

Tämän jälkeen elinaikakerroin ei tässä eläkkeessä muutu, kun työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi. Eläkeaikana ansaittuun eläkkeeseen sovelletaan kuitenkin työkyvyttömyyseläkkeensaajan omalle ikäluokalle vahvistettua kerrointa.

Esimerkki 5.1. Elinaikakertoimen soveltaminen työkyvyttömyyseläkkeeseen.

Vuonna 1965 syntynyt henkilö tulee työkyvyttömäksi siten, että työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtuma on vuonna 2012. Silloin 62-vuotiaille määrättävä elinaikakerroin on 0,98351.

Eläkkeensaajan ansaittu eläke eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä on 1 000,00 euroa/kk. Tulevan ajan eläke on 1 300,00 euroa/kk.

Työkyvyttömyyseläke on $(1\,000,00 \times 0,98351) + 1\,300,00 = 983,51 + 1\,300,00 = 2\,283,51$ euroa/kk. Viiden vuoden kuluttua eläkkeeseen maksetaan kertakorotus. Tämä eläke ei vanhuuseläkeiässä muutu, jos eläke jatkuu sinne asti.

...

Kuten vanhuuseläkkeessä myös työkyvyttömyyseläkkeessä rajataan julkisella puolella ennen 1.1.2005 karttuneen eläkkeen määrä (ks. 3.3.3). Työkyvyttömyyseläkkeeseen ei tehdä ajalta ennen 1995 karttuneen eläkkeen vähennystä. (ks. 4.2.).

Esimerkki 5.2. Työkyvyttömyyseläke yksityiseltä puolelta, päättynyt kunnan palvelussuhde.

Henkilö on syntynyt 12.1.1951. Hän tulee työkyvyttömäksi vuonna 2011 ja eläke alkaa 1.10.2012.

Työsuhde	Ansio päättymisvuonna	Ansio 2012 Eläke 2012
1.7.1990–31.12.2004	3 320,79	4 287,14 932,45
Vuosi 2005	42 722,19	53 652,09 50 540,27 (-ptel) 80,02
Vuosi 2006	43 837,82	53 240,48 50 365,49 (-ptel) 79,75
Vuosi 2007	44 320,19	52 015,79 49 206,94 (-ptel) 77,91
Vuosi 2008	45 737,79	57 534,30 54 542,52 (-ptel) 86,36
Vuosi 2009	47 233,42	51 156,33 48 393,89 (-ptel) 76,62
Vuosi 2010	48 074,17	50 417,35 47 543,56 (-ptel) 75,28
Kuntien palvelussuhde 4.11.1971–30.6.1990	2 388,36	4 478,20 1 470,37

Vapaakirjan työsuhdeaika on 174 kk, joten vuoden 2004 vapaakirja on $4\,287,14 \times 174/800 = 932,45$ e/kk, vuoden 2012 tasossa.

Kuntien palvelussuhteesta karttunut eläke:

Vuoden 2012 tasossa palkka on 4 478,28. Kuukausia on 23 vuoden iän täyttämistä eteenpäin 197.

$$4\,478,28 \times 197 \times 2\%/12 = 1\,470,37 \text{ e/kk}$$

Kunnallisen eläkkeen yhteensovitus:

Vuoden 2004 loppuun mennessä karttunut eläke

Yksityinen puoli	932,45
Kunta	1 470,37
Yhteensä	2 402,82

Korkein palkka on 4 478,28 e/kk, kunnalta. Modifioitu yhteensovitusprosentti on $11149/14400 \times 60\% = 46,45$.

Kunnallisen eläkkeen rajaus: $46,45\% \times 4\,478,28 = 2\,080,16$.

KuEL-eläke alittaa rajan, joten KuEL:n rajausta ei tehdä.

Eläkkeet yhteensä 2 402,82.

Ylite on $2\,402,82 - 2\,080,16 = 322,66$. Se vähennetään KuEL-eläkkeestä $1\,470,37 - 322,66 = 1\,147,71$.

Tulevan ajan eläke

Vuosi	Ansiot PTEL-vähennettynä
2006	50 365,49
2007	49 206,94
2008	54 542,52
2009	48 393,89
2010	47 543,56

Tuleva aika 1.1.2011–31.1.2014 on 37 kk.

$$(50\,365,49 + 49\,206,94 + 54\,542,52 + 48\,393,89 + 47\,543,56)/60 = 4\,167,54 \text{ e/kk}$$

$$4\,167,54 \times 37 \times 1,5\%/12 = 192,75 \text{ e/kk.}$$

$$\text{Eläkkeet yhteensä ovat } 932,45 + 80,02 + 79,75 + 77,91 + 86,36 + 76,62 + 75,28$$

$$+ 1\,147,71 + 192,75 = 2\,748,85 \text{ e/kk.}$$

...

5.3 Tuleva aika

Työkyvyttömyyseläkkeen tuleva aika on aika eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun.

5.3.1 Tulevan ajan edellytys

Henkilöllä on oikeus tulevan ajan eläkkeenosaan, jos hänellä on työeläkelakien mukaan vakuutettuja työansioita vuoden 2012 tasossa yhteensä vähintään 16 223,61 (12 566,70 vuoden 2004 tasossa) euroa työkyvyttömyyden alkamista edeltäneiden kymmenen kalenterivuoden aikana. Tulevan ajan edellytykseen otetaan huomioon muissa EU-maissa ansaitut ansiot. Jos vakuutetulla on vuosi ulkomailla vakuutettua aikaa, sen katsotaan riittävän, eikä ansioita selvitetä sen tarkemmin.

5.3.2 Eläkkeen karttuminen tulevalta ajalta

Tulevalta ajalta eläkettä karttuu 1,5 prosenttia vuodessa eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun saakka.

MEL:ssa karttumisprosentti on 1,6 prosenttia vuodessa eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden ikään.

5.3.3 Viiden vuoden tarkasteluaika tulevan ajan ansioita laskettaessa

Tulevan ajan ansio määräytyy pääsääntöisesti eläketapahtumavuotta edeltäneiden viiden viimeisen kalenterivuoden ansioiden perusteella. Tätä viiden vuoden

jaksoa kutsutaan tarkasteluajaksi. Työansioihin otetaan mukaan myös palkattomilta ajoilta maksettavien sosiaalietuuksien ansioperusteet ja eläkesuhteen tulevan ajan ansio palkkakertoimella tarkistettuina. Jos eläkkeenhakijalla ei ole työansioita tarkasteluajana, hänen tulevan ajan eläkkeensä määrä on nolla.

1.1.2007 alkaen tulevan ajan ansiota määrittäessä yrittäjätyötulon joustoja ylös- tai alaspäin ei oteta huomioon eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden työtulossa.

5.3.4 Eläkeajaksi tulevan ajan ansiossa

Jos henkilö on saanut eläkettä ja hänelle myönnetään eläkkeen lakkaamisen jälkeen uusi eläke uusin perustein, tarkasteluajaksi kohdistuva eläkesuhde otetaan huomioon tulevan ajan ansioiden laskennassa. Tällöin tulevan ajan ansioina eläkeajalta käytetään aiemman eläkkeen perusteena olevia tulevan ajan ansioita. Myös päättynyt maatalousyrittäjien erityiseläkkeellä oloaika otetaan huomioon.

Pelkästään eläkettä ja/tai sosiaalietuuksia tarkasteluajaksi saaneen tulevan ajan ansio on nolla. Tulevan ajan ansioon mukaan luettavia työansioita pitää olla, mutta niillä ei ole alarajaa.

5.3.5 Palkattoman ajan etuudet tulevan ajan ansiossa

Eläkettä karttuu palkattoman ajan etuuksista etuuden perusteena olevan työansioon (etuuden peruste) perusteella. Eläkettä karttuu etuuslajeista riippuen tietystä prosenttiosuudesta eläkkeen perusteena olevaa etuusansiota.

Tulevan ajan ansioon etuusansio otetaan kuitenkin huomioon vähintään 100-prosenttisesti. Vanhempainpäivärahat otetaan huomioon tulevan ajan ansioon 117-prosenttisesti. Tulevan ajan ansioon otetaan lisäksi mukaan seuraavat vähimmäistasoiset etuudet, joista ei kartu eläkettä:

- Työttömyysturvalain mukainen peruspäiväraha
- Työmarkkinatuki
- Työttömyysturvalain mukaisen peruspäivärahan jälkeen myönnetty samansuuruisen sairauspäiväraha
- Kelan maksama työttömyysturvalain mukainen koulutuspäiväraha
- Julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain mukainen perustuki.

Kahta viimeksi mainittua ei ole myönnetty enää vuoden 2010 alusta. Jo myönnetyt etuudet otetaan huomioon tulevan ajan ansiossa ajalta ennen vuotta 2010 ja sen jälkeen.

Nämä etuudet otetaan huomioon tulevassa ajassa siten, että ne vastaavat 1 351,96 euron kuukausiansiotasoa vuonna 2012 (1 047,22 vuoden 2004 tasossa). Pelkästään palkattomien aikojen etuuksien perusteella ei voida laskea tulevan ajan ansiota.

Alle kolmevuotiaan lapsen hoidosta ja opiskelusta karttuvasta etuudesta annetun erillislain mukainen etuuden peruste, joka on 675,98 e/kk (523,61 e/kk vuoden 2004 tasossa), otetaan huomioon tulevan ajan ansiota laskettaessa kaksinkertaisena (1 047,22 vuoden 2004 tasossa).

5.3.6 Työkyvyttömyyden alkamisvuoden ansiot tulevan ajan ansiossa (Poikkeussääntö)

Jos henkilöllä on työansioita vain tarkasteluajan viimeisenä vuotena ja/tai eläketapahtumavuotena, tulevan ajan ansio lasketaan poikkeuksellisesti ottamalla huomioon työkyvyttömyyden alkamisvuoden ansiot eläketapahtumakuukauden loppuun saakka. Eläketapahtumavuoden ansioista ei kuitenkaan kartu eläkettä.

Melan erityiseläkkeellä olevan työeläke lasketaan poikkeussäännöksen mukaan, jos tarkasteluajana on muiden työeläkelakien mukaisia ansioita vain eläketapahtumavuodelta ja/tai edeltävältä vuodelta.

Jos yrittäjätoiminta päättyy kesken kuukauden, lasketaan yrittäjävakuutusjakso kuitenkin päivän tarkkuudella, eli se otetaan huomioon päättymispäivään, ei eläketapahtumakuukauden loppuun.

Tulevan ajan ansio saadaan jakamalla työkyvyttömyyden alkamisvuoden ja/tai työkyvyttömyyden alkamista edeltävän vuoden ansiot enintään 60:llä, vaikka ansioita tarkastellaan viittä vuotta pitemmältä ajalta.

Jos henkilö on tarkasteluajana saanut vain palkattoman ajan etuuksia ja/tai eläkettä, ja työansioita on eläketapahtumavuotena ja/tai sitä edeltävänä vuotena, tulevan ajan eläke lasketaan myös näissä tilanteissa poikkeussäännöstä soveltaen. Tällöin tulevan ajan ansion laskentaan otetaan mukaan sekä työ- ja etuusansiot eläketapahtumavuodelta ja/tai sitä edeltävältä vuodelta että koko tarkaste-

luajan palkattoman ajan etuuksien etuusansiot. Samoin otetaan huomioon myös mahdollisen aiemman eläkkeen perusteena oleva tulevan ajan ansio tarkasteluajalta. Kyseessä voi olla esimerkiksi pitkään työmarkkinatuella ollut henkilö, joka työllistyy hetkeksi ennen kuin hän tulee työkyvyttömäksi.

5.3.7 Nuorten tulevan ajan ansiot

Sellaisilla henkilöillä, jotka tulevat työkyvyttömiksi viimeistään sen vuoden aikana, jolloin he täyttävät 23 vuotta, tarkastelu aika on se aika, jonka he ovat ehtineet olla työeläkejärjestelmän piirissä. Tämä on aika 18 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta työkyvyttömyyden alkamiskuukauden loppuun. Nuorten tulevan ajan ansiot lasketaan jakamalla tarkasteluajana saadut ansiot tähän aikaan sisältyvien kuukausien lukumäärällä, enintään kuitenkin 60 kuukaudella.

Jos työntekijä tulee työkyvyttömäksi sinä vuonna, jolloin hän täyttää 18 vuotta, ei hän voi saada tulevan ajan eläkettä. Tulevan ajan edellytyksen on täyttyvä eläketapahtumaa edeltävän vuoden loppuun mennessä.

5.3.8 Lapsenhoitoajan vaikutus tulevan ajan ansioihin

Alle kolmevuotiaan lapsen hoitoaika voi vaikuttaa tulevan ajan ansion määrääytymiseen. Jos työntekijän tulot ovat pienentyneet alle kolmevuotiaan lapsen hoidon takia, tulevan ajan ansiona voidaan käyttää ansioita, joihin lapsenhoitoaika ei ole vaikuttanut. Tällaisia ansioita otetaan huomioon enintään viimeiseltä kymmeneltä kalenterivuodelta. Lapsenhoidolla tulee olla merkittävä vaikutus eläketurvaan (20 prosenttia), jotta edellä mainittuja ansioita voidaan käyttää.

Tulevan ajan ansion laskennasta jätetään pois vuodet, jotka sisältävät lapsenhoitoaika. Viittä kalenterivuotta voidaan etsiä enintään kymmenen vuoden ajalta ennen eläketapahtumavuotta. Ajassa ei voida mennä vuotta 2004 taaemmaksi. Vuosi 2004 tulee laskentaan mukaan, oli siinä lapsenhoitoaika tai ei. Vuoden 2004 ansioina käytetään 2004 vapaakirjan eläkepalkkaa, jossa on huomioitu mahdollinen lapsenhoitoaika vuoden 2004 säännösten mukaan. Jos lapsenhoitoa on useampana kuin viitenä vuotena, otetaan huomioon vain sellaiset vuodet, joihin ei sisälly lapsenhoitoa, siis neljä vuotta tai sitä vähemmän. Jos kaikkina vuosina on lapsenhoitoa, lapsenhoitoajan poikkeussääntöä ei voi soveltaa.

Lapsenhoitoajan poikkeussääntö voi johtaa siihen, että alun perin pääsäännön mukaan laskettavasta tulevan ajan ansiosta tulee nuorten säännöllä laskettava. Työntekijä voi olla yli 23-vuotias, mutta kun lapsenhoitoa sisältävät vuodet jätetään laskennasta pois, tarkasteluaikaa jää alle viisi vuotta työntekijän 18-vuotispäivään asti. Silloin tulevan ajan ansio lasketaan jäljelle jääneistä ansioista nuorten säännön mukaan. Tarkastelu aika on tällöin muuten nuorten säännön mukainen, mutta lapsenhoitoa sisältävät vuodet jätetään pois.

Jos kyseessä on lähtökohtaisesti alle 23-vuotias henkilö, tarkastelu aika on nuorten poikkeussäännön mukainen. Tällöin lapsenhoitoa sisältäneet kalenterivuodet jätetään pois tulevan ajan ansion laskennasta, ja ansio lasketaan jäljelle jääneiden kuukausien ansioista. Jos lapsenhoitoa on koko tarkastelu aikana, lapsenhoitoajan poikkeussääntöä ei voi soveltaa.

Eläke on laskettava sekä pääsäännön että lapsenhoitoajan poikkeussäännön mukaan, jos lapsen hoidosta on maininta eläkehakemuksessa. Lapsenhoitoajan poikkeussäännön soveltaminen ei edellytä vanhempainetuuden saamista. Tarvittaessa lapsen hoito on jotenkin osoitettava, jos rekistereissä ei ole merkintää vanhempainpäivärahoista.

Jos lapsenhoitoajan poikkeussäännön soveltaminen johtaa eläkkeen määrään, joka on vähintään 20 prosenttia suurempi kuin pääsäännön mukaan laskettu, poikkeussääntöä sovelletaan eläkkeeseen.

Lapsenhoito aika ajalta ennen vuotta 2005 otetaan huomioon vuoden 2004 säännösten mukaan, kun lasketaan vuoden 2004 tulevaan aikaan mukaan otettava vuosiansio. Vuoden 2005 sääntöjen mukainen 10 vuoden tarkastelu aika tulee voimaan vähitellen vuodesta 2005 lähtien. Ks. Lisäesimerkki 13.1.

5.4 TEL-suojaosuus työkyvyttömyyseläkkeessä

5.4.1 Suojattu työsuhde

Jos työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtuma on ollut vuoden 2011 puolella, saattaa työkyvyttömyyseläkkeeseen tulla laskettavaksi TEL-suojaosuus. Se lasketaan työsuhteesta, joka oli voimassa 1.1.2005 ja jatkui yhdenjaksoisena viimeistään vuonna 2011 sattuvaan eläketapahtumaan saakka. Eläkettä laskettaessa TEL-työsuhteen katsottiin jatkuvan eläketapahtumaan saakka, jos eläketapah-

tumaa edeltäneen kalenterikuukauden aikana oli tässä samassa TEL-työsuhteessa ansaittuja eläkkeeseen oikeuttavia työansioita. Tällaista TEL-työsuhdetta kutsutaan suojatuksi työsuhteeksi. Suojatun työsuhteen katsotaan olevan yhdenjaksoinen vuoden 2004 säännösten mukaisesti. Esimerkiksi sellainen työsuhde, jossa on ollut enintään vuoden mittainen palkaton jakso työoikeudellisen työsuhteen jatkuessa, oli yhdenjaksoinen työsuhde.

Sellainen vähintään kuukauden pituinen, 1.1.2005 jälkeen päättynyt TEL-työsuhde, joka on kestänyt vuoden 2004 puolella alle kuukauden, voi olla suojattu työsuhde. Täysitehoisen eläkkeen rinnalla ennen 1.1.2005 alkanut työsuhde ei ole suojattu, koska tällaisen työsuhteen vakuuttaminen ja eläkkeen karttuminen alkaa vasta 1.1.2005.

5.4.2 Vuoden 2004 säännösten mukainen vertailueläke suojatusta työsuhteesta

TEL-suojaosuutta laskettaessa työsuhdetta ei katkaista 31.12.2004, vaan eläke lasketaan yhdenjaksoisesta työsuhteesta vuoden 2004 eläkepalkka-, karttuma-, varhennus- ja lykkäyssäännösten mukaisesti ilman työeläkelisää ja yhteensovittua.

Eläkepalkkaa laskettaessa työansiot tarkistetaan työsuhteen päättymisvuoden tasoon työikäisen TEL-indeksillä eli puoliväli-indeksillä. PTEL-vähennys määräytyy maksettujen työntekijän maksujen mukaan eli se on 53 vuotta täyttäneillä korkeampi kuin nuoremmilla. Myös työsuhteen päättyessä maksettava lomakorvaus otetaan huomioon eläkepalkkaa laskettaessa.

Suojattuun työsuhteeseen tehdään ehtojen täytyessä automaattinen ja tekninen katkaisu. Myös eläkepalkan harkinnanvarainen tarkistus ja lapsenhoitoajan eläkepalkka voivat tulla sovellettavaksi suojattuun työsuhteeseen.

5.4.3 Vuoden 2005 säännösten mukainen vertailueläke suojatusta työsuhteesta

31.12.2004 muodostettuun, ilman työeläkelisää laskettuun työsuhteen vapaakirjaan lisätään vuoden 2005 alusta ansaittujen työansioiden ja palkattomien etuuk-sien perusteella vuoden 2005 säännösten mukaisesti laskettu eläke.

5.4.4 TEL-suojaosuus

Jos suojatusta työsuhteesta vuoden 2004 säännösten mukaisesti laskettu eläke on suurempi kuin vuoden 2005 säännösten mukaisesti laskettu eläke, erotus lisätään vuoden 2005 säännösten mukaiseen eläkkeeseen. Erotusta kutsutaan TEL-suojaosuudeksi ja se ilmoitetaan ETK:n eläkerekisteriin. Uusin perustein myönnettävää eläkettä laskettaessa suojaosuus lisätään uuden eläkkeen määrään palkkakertoimella tarkistettuna.

Jos työntekijällä on useita suojattuja työsuhteita, rinnakkaisista työsuhteista lasketaan yhteinen TEL-suojaosuus joka ilmoitetaan Eläketurvakeskuksen eläkerekisteriin. TEL-suojaosuus lasketaan aina työsuhdekohtaisesti. Eri työsuhteista saadut suojaosuudet lasketaan yhteen, jolloin saadaan yksi yhteinen suojaosuus.

Esimerkki 5.3. TEL-suojaosuus.

TEL-suojaosuus lasketaan viimeisestä työsuhteesta. Aikaisempaa eläkekarttuma ennen viimeistä työsuhdetta ei ole esimerkissä otettu huomioon.

Vuoden 2004 säännösten mukaan laskettu eläke (yhdenjaksoisesta työsuhteesta) on 263,47 euroa kuukaudessa.

Vuoden 2005 säännösten mukaan laskettu eläke (2004 vapaakirja + 31.12.2004 jälkeen ansaituista työansioista karttunut eläke) on 257,34 euroa kuukaudessa.

Vuoden 2004 säännösten mukaan laskettu eläke on suurempi, joten vuoden 2005 säännösten mukaan laskettuun eläkkeeseen lisätään TEL-suojaosuus. Suojaosuus on 2004 ja 2005 säännösten mukaisesti laskettujen eläkkeiden erotus.

TEL-suojaosuus on $263,47 - 257,34 = 6,13$ euroa kuukaudessa

Eläke on $257,34 + 6,13 = 263,47$ euroa kuukaudessa

...

Esimerkki 5.4. TEL-suojaosuus.

Henkilö on syntynyt 1.6.1949, hän tulee työkyvyttömäksi 1.7.2011. Eläke lakaa työkyvyttömyyden alkamista seuraavan kuukauden alusta. Henkilöllä on pitkä työura ja viimeinen työsuhde on alkanut vuoden 1995 alussa. Automaattista katkaisua ei ole otettu huomioon tässä esimerkissä (ks. Liite 7)

Eläke vuoden 2004 säännöksiin on 2 398,40 e/kk. Vuoden 2004 säännöksiin eläkepalkka lasketaan vuosien 2001–2010 keskiansioiden perusteella. 14 vuotta 1,5 prosentin karttumalla ja kaksi ja puolivuotta 2,5 prosentin karttumalla.

Eläke vuoden 2005 säännöksiin 2 256,49 e/kk. Vuoden 2005 säännöksiin laskettu eläke sisältää vuoden 2004 loppuun mennessä karttuneen vuosien 1995–2004 keskiansion perusteella lasketun eläkkeen 1,5 %:n karttumalla ja vuodesta 2005 alkaen jokaiselta vuodelta 1,9 prosentin karttumalla lasketun eläkkeen eläketapahtuma vuotta edeltävän vuoden loppuun. Karttuma eläketapahtumavuodelta on laskettu tulevan ajan ansiolla ja karttumisprosentilla.

$$2\,398,40 - 2\,256,49 = 141,91 \text{ euroa}$$

Eläke on 2 256,49 (2005 säännösten mukaan laskettu osuus) + 141,91 (TEL-suojaosuus) = 2 398,40 euroa kuukaudessa. Karttunut eläke karrotaan lopuksi vuoden 2011 elinaikakertoimella, joka on 0,98689.

$$2\,398,40 \times 0,98689 = 2\,366,96 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

Työkyvyttömyyseläke 1.8.2011 alkaen on 2 366,96 euroa kuukaudessa.

...

5.5 Etuudet

5.5.1 Työkyvyttömyyseläke ja kuntoutustuki

Työkyvyttömyyseläke ja kuntoutustuki ovat määrältään samansuuruisia. Työntekijälle maksetaan työkyvyttömyyseläkettä kuntoutustukena, jos hänen työkykynsä on ainakin osittain palautettavissa hoidolla tai kuntoutuksella, joita varten työntekijälle on tehty hoito- tai kuntoutussuunnitelma. Kuntoutustuki on aina määräaikainen. Toistaiseksi myönnettävän työkyvyttömyyseläkkeen tavoin kuntoutustuki voidaan myöntää vain, jos työkyvyttömyys on kestänyt tai sen voidaan arvioida kestävän vähintään vuoden ajan työkyvyttömyyden alusta lukien. Sekä työkyvyttömyyseläke että kuntoutustuki voidaan myöntää myös osaeläkkeen suuruisina, osatyökyvyttömyyseläkkeenä tai osakuntoutustukena.

Vuoden 2004 jälkeen myönnettävä kuntoutustuki tai muu eläke, joka alkaa vuoden 2004 säännösten mukaan myönnetyn kuntoutustuen jatkona, lasketaan maksussa olleen eläkkeen perusteella siten, että siihen tehdään mahdollinen indeksitarkistus tai työkyvyttömyysasteen muuttuessa se kerrotaan kahdella tai puolitetaan. Eläke määräytyy tällöin vuoden 2004 säännösten mukaan.

Esimerkki 5.5. Kuntoutustuki.

Työntekijä on syntynyt 29.1.1957. TEL/TyEL-työsuhdeaika on 1.8.1980–15.3.2011. Työkyvyttömyys alkaa 16.3.2011.

Työntekijän kuntoutustuki myönnetään sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan ensisijaisuusajan jälkeen ajalle 1.4.2012–31.12.2012. Kuntoutustuki on samansuuruinen kuin toistaiseksi myönnetty työkyvyttömyyseläke.

Työkyvyttömyys alkaa vuonna 2011, joten TEL-suojaisuus lasketaan vielä.

2004 Vapaakirjaus

Eläkkeen perusteena oleva palkka (eläkepalkka)

Vuosi	Ansiot euroa/v	Indeksi	Ansiot v. 2004 ind. 2151	Ansiot PTEL- vähennettynä (1.1.96 alkaen)	Aika päivinä	Keskimäär. kk-ansio
1995	16 150	1712	20 291,27	20 291,27	360	1 690,94
1996	16 250	1760	19 860,09	19 178,89	360	1 598,24
1997	16 300	1791	19 576,38	18 695,44	360	1 557,95
1998	17 800	1825	20 979,62	19 993,58	360	1 666,13
1999	18 000	1868	20 726,98	19 752,81	360	1 646,07
2000	19 000	1903	21 476,09	20 466,71	360	1 705,56
2001	15 200	1981	16 504,39	15 761,69	360	1 313,47
2002	18 200	2054	19 059,49	18 220,87	360	1 518,41
2003	19 400	2103	19 842,80	18 930,03	360	1 577,50
2004	20 100	2151	20 100,00	19 175,40	360	1 597,95
				190 466,69	3 600	

Eläkepalkka lasketaan vuosien 1995–2004 ansioista

$$30 \times \frac{190\,466,69}{3\,600} = 1\,587,22 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Työsuhdeaika 1.8.1980 – 31.12.2004 = 24 vuotta 5 kuukautta = 293 kuukautta.

$$\text{Eläke työsuhdeajalta on } \frac{293 \times 1,5 \% \times 1\,587,22}{12} = 581,32 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

31.12.2004 mennessä karttunut, vapaakirjattu eläke vuoden 2012 tasossa palkkakertoimella korotettuna on

$$581,32 \times \frac{1,291}{1,000} = 750,48 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

Karttuma 1.1.2005 alkaen:

Vuosi	Ansiot euroa/v	Ansiot 2012 palkkakertoimen (1,291) tasossa	Ansiot 2012 palkkakertoimen tasossa PTEL-vähennettynä euroa/vuosi
2005	22 574,77	28 350,22	27 046,11
2006	23 000,00	27 933,21	26 732,08
2007	23 500,00	27 580,45	26 394,49
2008	24 000,00	27 565,84	26 435,64
2009	24 500,00	26 534,82	25 393,82
2010	25 000,00	26 218,52	24 750,30*
Yhteensä		134 064,15	

*Karttumisprosentti vaihtuu.

$$\frac{134\,064,15 \times 1,5\%}{12} = 167,58 \text{ euroa kuukaudessa}$$

$$\frac{22\,687,78 \times 1,9\%}{12} = 35,92 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Työsuhteesta karttuneet eläkkeet yhteensä ovat

$$750,48 + 167,58 + 35,92 = 953,98 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Karttunut eläke kerrotaan vuoden 2011 elinaikakertoimella $953,98 \times 0,98689 = 941,47$ euroa kuukaudessa

Tulevan ajan ansio lasketaan vuosien 2006–2010 ansioista

Vuosi	Ansiot euroa
2006	26 732,08
2007	26 394,49
2008	26 435,64
2009	25 167,80
2010	24 750,30
Yhteensä	129 480,31

$$\frac{129\,480,31}{60} = 2\,158,01 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Tuleva aika eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun

2020	01	30
2011	01	01
9 vuotta	0 kuukautta	30 päivää = 109 kuukautta

Eläke tulevalta ajalta

$$\frac{(109 \text{ kk} \times 1,5\% \times 2 \text{ 158,01})}{12} = 294,03 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Kuntoutustuki 1.4.2012 alkaen on $941,47 + 294,03 = 1 \text{ 235,50}$ euroa kuukaudessa.

TEL-suojaosuus

Eläkkeen alkamisvuoden (vuoden 2012) tasoon työikäisen indeksillä tarkistetut ja PTEL-vähennetyt ansiot 1996–2010:

Eläkkeen perusteena oleva palkka (eläkepalkka)

Vuosi	Ansiot euroa/v	Indeksi	Ansiot v. 2012 ind. 2663	Ansiot PTEL-vähennettynä	Aika päivinä	Keskimäär. kk-ansio
2001	15 200,00	1981	20 432,91	19 513,43	360	1 626,12
2002	18 200,00	2054	23 596,20	22 557,97	360	1 879,83
2003	19 400,00	2103	24 565,95	23 435,92	360	1 952,99
2004	20 100,00	2151	24 884,38	23 739,70	360	1 978,31
2005	22 574,77	2191	27 437,98	26 175,83	360	2 181,32
2006	23 000,00	2246	27 270,26	26 097,64	360	2 174,80
2007	23 500,00	2311	27 079,40	25 914,99	360	2 159,58
2008	24 000,00	2363	27 046,97	25 938,04	360	2 161,50
2009	24 500,00	2494	26 160,17	25 035,30	360	2 086,28
2010	25 000,00	2538	26 321,28	24 762,00	360	2 063,50

Eläkepalkka lasketaan vuosien 2001–2010 ansioista

$$30 \times \frac{243 \text{ 170,82}}{3 \text{ 600}} = 2 \text{ 026,42 euroa kuukaudessa}$$

Työsuhteika 1.8.1980–15.3.2011 = 30 vuotta 7 kuukautta 15 päivää
= 367 kuukautta 15 päivää.

$$\frac{367 \frac{15}{30} \times 1,5 \% \times 1813,90}{12} = 930,00 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuoden 2005 säännösten mukainen, eläketapahtumaan laskettu eläke:
31.12.2004 vapaakirja sekä vuosien 2005–2010 karttuma ovat yhteensä 953,98 euroa kuukaudessa.

Vertailueläkettä varten lasketaan tulevan ajan eläketapahtumavuoden osuus:

$$\frac{3 \times 1,5 \% \times 2158,01}{12} = 8,09 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

Vuoden 2005 säännösten mukainen eläke on yhteensä:
953,98 + 8,09 = 962,07 euroa kuukaudessa.

Koska vuoden 2004 säännösten mukaan laskettu eläke on pienempi kuin vuoden 2005 säännösten mukaan laskettu vertailueläke, ei suojaosuutta jää maksettavaksi.

Kuntoutustuki 1.4.2012 alkaen on 941,47 + 294,03 = 1 235,50 euroa kuukaudessa.

...

5.5.2 Kuntoutusraha

Kuntoutuksen perusetuutena on kuntoutusraha. Kuntoutusrahaa maksetaan työkyvyttömyyden ehkäisemiseksi, työkyvyttömyyden uhkaamalle työntekijälle tai yrittäjälle, jolle eläkelaitos antaa ammatillista kuntoutusta. Kuntoutusrahan määrä on peruseläkkeiden yhteismäärä korotettuna 33 prosentilla. Kuntoutusrahan määrä on siis sama kuin kuntoutustuen ja -korotuksen yhteismäärä. Kuntoutus-

rahan maksaa kokonaan se yksityisen tai julkisen puolen työeläkelaitos, joka kuntouttaa työntekijää. Kuntoutusrahaa laskettaessa ei oteta huomioon yksityisen puolen lisäeläkkeitä.

Kuntoutusraha maksetaan täytenä, jos kuntoutuja ei aktiivisen kuntoutuksen aikana ole lainkaan ansiotyössä tai hän on työssä, mutta ansaitsee enintään puolet vakiintuneesta ansiosta. Kuntoutusrahaa voidaan maksaa myös kuukautta lyhyemmältä ajalta, jolloin kuukausieläke jaetaan 30:llä ja kerrotaan maksupäivien lukumäärällä.

Osakuntoutusrahan määrä on puolet täyden kuntoutusrahan määrästä.

5.5.3 Kuntoutusavustus

Kuntoutusavustusta voidaan maksaa kuntoutuksen odotusajalta ja kuntoutuksen väliaikojen ajalta. Kuntoutusavustus ei sisällä korotusta, vaan se on kuntoutujan työeläkkeiden yhteismäärän suuruinen. Kuntoutusavustus voidaan myös maksaa osa-avustuksena.

Kuntoutusavustusta ei myönnetä, jos henkilölle maksetaan palkkaa tai jos kuntoutuja saa toimeentulonsa muuta kautta, esimerkiksi työttömyyspäivärahan tai sairauspäivärahan avulla. Kuntoutusavustusta voidaan myöntää myös ammatillisen kuntoutuksen suunnitelman laatimista varten. YEL:n ja MYEL:n mukaan voidaan myöntää kuntoutusavustusta työllistymisen tukemiseksi. *(Työeläkelakipalvelun ohjeisto Työeläkekuntoutus.)*

5.5.4 Kuntoutuskorotus

Kuntoutuskorotus on kuntoutustuen tai toistaiseksi myönnetyn työkyvyttömyyseläkkeen saajalle eläkkeen lisäksi maksettava korotus, joka on 33 prosenttia eläkkeestä. Se maksetaan yleensä työeläkelaitoksen järjestämän aktiivisen kuntoutuksen ajalta täysiltä kalenterikuukausilta. Jokainen kuntoutustukea tai työkyvyttömyyseläkettä maksava työeläkelaitos maksaa omaan eläkkeeseensä 33 prosentin korotuksen. Jos osa kuntoutustuista tai eläkkeistä on maksettu kertasuorituksena, ei niiden osalta lasketa kuntoutuskorotusta. Kuntoutuskorotusta laskettaessa ei oteta huomioon yksityisen puolen lisäeläkkeitä.

Kun osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevaa henkilöä ryhdytään kuntouttamaan, kuntoutuskorotuksen määrä on 33 prosenttia osatyökyvyttömyyseläkkees-

tä. Usein kuitenkin osatyökyvyttömyyseläkettä saava henkilö joutuu olemaan poissa työstä kuntoutuksen vuoksi ja tällöin eläke voidaan maksaa kuntoutuksen ajalta täyden eläkkeen suuruisena. Jos eläke maksetaan täyden eläkkeen suuruisena, myös kuntoutuskorotus lasketaan täyden eläkkeen määrästä.

5.6 Kertakorotus

Vuodesta 2010 alkaen nuorena työkyvyttömiksi tulleiden työkyvyttömyyseläkkeeseen on laskettu kertakorotus sen jälkeen, kun työkyvyttömyyseläkkeen alkamisesta on kulunut viisi vuotta. Kertakorotus määräytyy sen mukaan, minkä ikäinen eläkkeensaaja on korotushetkellä eli korotusvuoden alussa 1. tammikuuta. Jos eläkkeensaaja on syntynyt 1.1., ikä on sen mukainen, mitä hän tuona päivänä täyttää.

Kertakorotuksen voi saada aikaisintaan 24-vuotiaana eikä sitä enää myönnetä, jos eläke alkaa 50 vuoden iän täyttämisen jälkeen.

Täysi korotus on 25 prosenttia eläkkeen määrästä ja sen saa 24–31-vuotiaana. Korotus pienenee 1,0 prosenttiyksiköllä kutakin ikävuotta kohden, eikä sitä saa enää, jos on täyttänyt 56 vuotta kertakorotushetkellä. Korotus lasketaan vain kerran, mutta eläkkeessä korotus pysyy niin kauan, kun eläkettä maksetaan.

Jos työkyvyttömyyseläke myönnetään entisin perustein, kertakorotushetki lasketaan ensimmäisen eläkkeen alkamisesta. Jos eläke ei ole kertakorotushetkellä maksussa, kertakorotus lasketaan kuitenkin sen hetken mukaisesti, kuin se olisi laskettu, jos eläke olisi jatkunut yhdenjaksoisesti. Kertakorotus lisätään tällaiseen entisin perustein myönnettävään eläkkeeseen sen alkaessa.

Taulukko 5.1. Kertakorotusprosentit iän mukaan.

Ikä korotus vuoden alussa	Korotusprosentti
24 – 31	25
32	24
33	23
34	22
35	21
36	20
37	19
38	18
39	17
40	16
41	15
42	14
43	13
44	12
45	11
46	10
47	9
48	8
49	7
50	6
51	5
52	4
53	3
54	2
55	1
56	0

5.7 Työkyvyttömyyseläke entisin perustein

Työkyvyttömyyseläke myönnetään entisin perustein, jos uusi työkyvyttömyys alkaa ennen kuin edellisen eläkkeen päättymisestä on kulunut kaksi vuotta. Jos myöhempi eläke myönnetään saman sairauden perusteella, se määrätään entisin perustein, vaikka aiemman eläkkeen päättymisestä olisi kulunut yli kaksi vuotta.

Myös kuntoutusrahan jälkeen työkyvyttömyyseläke myönnetään entisin perustein, jos uusi työkyvyttömyys alkaakahden vuoden kuluessa kuntoutusrahan päättymisestä.

Tämä kahden vuoden aika lasketaan siten, että jos esimerkiksi eläke on päätynyt 31.12.2006 ja uusi eläketapahtuma on 31.12.2008, kyseessä on vielä entisin perustein myöntö. Sama määrittelytapa on vuoden 2004 säännösten mukai-

sen tulevan ajan päättelyssä; kun työsuhde on päättynyt 31.12.2003, on siitä vielä tulevan ajan oikeus 31.12.2004.

Kun työkyvyttömyyseläke myönnetään entisin perustein, eläkkeen määrä pysyy samana. Siihen tehdään tarvittaessa ainoastaan indeksitarkistus, jos uusi eläke alkaa eri vuonna kuin aiempi on päättynyt. Eläkeaikaisia ja eläkejaksojen välissä mahdollisesti olleita työ- tai virkasuhteita taikka yrittäjätoimintaa ei oteta huomioon, kun työkyvyttömyyseläke määräytyy entisin perustein. Näistä karttunut eläke lisätään vanhuuseläkkeeseen tai uusin perustein myönnettyyn työkyvyttömyyseläkkeeseen. Entisin perustein myönnettävään eläkkeeseen tehdään mahdollinen kertakorotus (ks. 5.6).

Vuoden 2004 säännösten mukaan entisin perustein voitiin myöntää vain tulevan ajan sisältävä eläke. Vuoden 2004 säännösten mukaisen vapaakirjaeläkkeen päättymisen jälkeen uusi myönnettävä eläke lasketaan uudestaan vuoden 2005 säännösten mukaisesti, koska vuoden 2004 säännösten mukaan vapaakirjaeläkettä ei voi myöntää entisin perustein. Vuoden 2005 säännösten mukaan entisin perustein voidaan myöntää myös eläke, jossa tulevan ajan osuutta ei ole.

Työkyvyttömyyseläkkeen jälkeinen vanhuuseläke myönnetään entisin perustein, jos työkyvyttömyyseläkkeen päättymisestä ei ole kulunut yli kahta vuotta vanhuuseläkkeen alkamiseen (ks. 4.3). Tällaiseen vanhuuseläkkeeseen lisätään työkyvyttömyyseläkkeen aikaisesta ja sen jälkeisestä työskentelystä karttunut eläke.

5.8 Työkyvyttömyyseläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi

Vuoden 2005 säännösten mukaan myönnetty työkyvyttömyyseläke muutetaan vanhuuseläkkeeksi yksityisellä puolella 63 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.

Vuoden 2005 säännösten mukaan myönnetyn julkisen puolen eläkkeen tulevan ajan päteikä on joko 63 vuotta tai alempi johtuen julkisen puolen eläkeiän siirtymäsäännöksistä. Työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi 63 vuoden iässä tai tätä alemmassa eläkeiässä.

Osatyökyvyttömyyseläke kerrotaan kahdella, kun se muuttuu vanhuuseläkkeeksi ja siihen lisätään osatyökyvyttömyyseläkkeen aikana mahdollisesti vuoden 2005 säännöin karttunut uusi eläke.

6 Työttömyyseläke

Työttömyyseläkeoikeus voi alkaa viimeistään 1.1.2012. Eläke voi tällöin alkaa sellaisella henkilöllä, joka on syntynyt joulukuussa 1949 ja jonka työttömyyseläkkeen edellytykset ovat täyttyneet ennen 62-vuotissyntymäpäivää. Työttömyyseläkkeitä voidaan myöntää vielä myös takautuvasti alkamaan 1.1.2012, jos eläkettä on haettu 30.6.2012 mennessä.

6.1 Oikeus työttömyyseläkkeeseen

Työttömyyseläkkeen on voinut saada henkilö, joka on

- syntynyt vuonna 1949 tai aikaisemmin
- täyttänyt 60 vuotta, mutta ei 62 vuotta
- saanut työttömyyskassalta tai Kelalta todistuksen siitä, että työttömyyspäivärahan enimmäismäärä on täyttynyt (500 päivää täyttynyt tai lisäpäiväoikeus päättynyt 60 vuoden iän täyttämiskuukauden lopussa)
- saanut työ- ja elinkeinokeskukselta todistuksen, että on työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa eikä hänelle voida osoittaa työtä ja
- on välittömästi eläketapahtumavuotta edeltäneiden 15 kalenterivuoden aikana ollut eläkkeeseen oikeuttavassa työssä yhteensä viisi vuotta.

Työssäoluedellytys tutkitaan ennen vuotta 2005 olleen työskentelyn osalta vuoden 2004 säännösten mukaan. Viiden vuoden kestovaatimus lasketaan kuukausi- tai päivätekniikalla työsuhteen päättymisajankohdan mukaan. Vuoden 2004 jälkeisiltä vuosilta työssäoluedellytys tutkitaan siten, että vakuutettu vuosiansio jaetaan palkkakertoimella kyseisen vuoden tasoon tarkistetulla entisellä TEL:n rajamäärällä. Eläkkeeseen oikeuttavia kuukausia tulee niin monta kuin tämä rajamäärä sisältyy vuosipalkkaan, kuitenkin enintään 12 kuukautta vuodessa.

Jos henkilö täyttää työttömyyseläkkeen saamisen edellytykset vasta 62 vuotta täytettyään, hänelle ei enää myönnetä työttömyyseläkettä. Sen sijaan hänelle myönnetään työttömyyseläkehakemuksen perusteella vanhuuseläke varhentamattomana. Siihen ei liitetä tulevan ajan eläkkeenosaa.

Julkisella puolella ennen 1950 syntyneille, jotka saavat työttömyyseläkkeen sijaan vanhuuseläkkeen, ei tehdä muuntovähennystä.

6.2 Työttömyyseläkkeen eläketapahtuma ja alkaminen

Työttömyyseläkkeen eläketapahtumana pidetään sitä päivää, jolloin kaikki työttömyyseläkkeen edellytykset täyttyvät. Yleensä tämä on eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden viimeinen päivä, jos työvoimatoimiston todistus on kirjoitettu kuukauden kuluessa siitä päivästä, kun työtön on saanut enimmäismäärätodistuksen työttömyyskassalta tai Kelalta. Jos työvoimatoimiston todistuksen päiväys on tätä myöhemmin, on eläketapahtuma sama kuin työvoimatoimiston todistuksen allekirjoituspäivä. Myös silloin kun työttömyyseläkkeen saamisedot täyttyvät viimeistään henkilön 62-vuotispäivää edeltävänä päivänä hänelle myönnetään työttömyyseläke, vaikka työttömyyseläke alkaakin vasta henkilön täytettyä 62 vuotta.

Työttömyyseläke alkaa seuraavan kuukauden alusta siitä, kun kaikki eläkkeen saamisen edellytykset ovat täyttyneet. Jos työntekijä tulee uudelleen työtömäksi ennen kuin vuosi on kulunut työttömyyseläkkeen keskeyttämisestä, entistä eläkettä aletaan maksaa uudestaan.

6.3 Työttömyyseläkkeen määrä

Työttömyyseläke on aina ansaitun eläkkeen suuruinen. Jos eläkkeensaajalla on oikeus tulevan ajan eläkkeeseen, se on työttömyyseläkkeessä lepävänä ja maksetaan vasta, kun työttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi.

6.3.1 Ansaittu eläke

Vuodenvaihteessa 2004/2005 jatkuneet työsuhteet on päätetty laskennallisesti 31.12.2004 loppuun ja niistä on laskettu vapaakirja vuoden 2004 säännösten mukaan. Vapaakirjaan lasketaan mukaan myös aiemmista työsuhteista ja yrittäjätoiminnoista karttuneet eläkkeenosat. 1.1.2005 alkaen eläkettä karttuu vuoden 2005 säännösten mukaan, jolloin eläke lasketaan vuosiansioiden ja uusien karttumisprosenttien perusteella.

Työttömyyseläketilanteessa työsuhde ei yleensä ole jatkunut eläketapahtumaan saakka, joten TEL-suojaosuutta ei yleensä tule laskettavaksi. Joissakin tilanteissa, esimerkiksi soviteltua päivärahaa saavan työsuhde voi kuitenkin jatkua eläketapahtumaan asti, jolloin tällainen työsuhde voi olla suojattu työsuhde ja suojaosuus lasketaan. Se lasketaan samoin kuin työkyvyttömyyseläkkeeseen (ks. esimerkki 6.1).

Työeläkelisä lasketaan ansaintarekisteriin työeläkelisäkertoimena vuoteen 2005 mennessä ansaittujen työeläkelisään oikeuttavien päivien perusteella. Vuodesta 2005 alkaen palkattomilta ajoilta karttuu eläkettä etuuden perusteena olevan ansion perusteella.

LITA-korvaus vähennetään työttömyyseläkkeestä, kuten muistakin eläkkeistä.

Jos työntekijä palaa vuoden 2005 säännösten mukaisen työttömyyseläkkeen alkamisen jälkeen työhön ja uusi eläke alkaa uusin perustein, eläkesuhteesta karttuu eläkettä eläketapahtumavuoden alusta vuoden 2005 säännösten mukaan. Eläkettä karttuu eläkesuhteesta 1,3 prosenttia tulevan ajan eläkkeen perusteena olevista ansioista.

Jos työntekijä on ollut vuoden 2004 säännösten mukaisella työttömyyseläkkeellä, eläkettä karttuu siitä 2004 säännösten mukaan.

6.3.2 Tulevan ajan eläke

Lepäävän tulevan ajan eläkkeenosan sisältävä työttömyyseläke tarkoittaa sellaista työttömyyseläkettä, johon ei makseta tulevan ajan eläkkeenosaa, vaikka henkilöllä on oikeus tulevaan aikaan. Tällainen työttömyyseläke maksetaan eläketapahtumaan mennessä karttuneen eläkkeen suuruisena. Tulevan ajan eläkkeenosa lisätään vasta tällaisen eläkkeen jälkeen samoin perustein myönnettävään vanhuuseläkkeeseen tai mahdolliseen perhe-eläkkeeseen.

Jos lepäävän tulevan ajan eläkkeenosan sisältävä työttömyyseläke muuttuu työkyvyttömyyseläkkeeksi, lepäävä tulevan ajan eläkkeenosa ei tule maksuun eli eläkkeen määrä ei tällöin muutu. Lepäävä tulevan ajan eläkkeenosa lisätään karttuneeseen eläkkeeseen vasta työkyvyttömyyseläkkeen muuttuessa vanhuus- tai perhe-eläkkeeksi.

Tulevan ajan oikeus tutkitaan joko ensimmäisenä lisäpäivänä, eläketapahtumapäivänä tai ensimmäisen sellaisen työsuhteen ensimmäisenä päivänä, johon sovelletaan lakia 55 vuotta täyttäneen työttömän työllistymisedellytysten parantamisesta (10-työsuhde).

Tulevan ajan oikeus kiinnitetään vuoden 2006 loppuun 2004 säännösten mukaisesti. Tuleva aika lasketaan kuitenkin vuoden 2005 säännösten mukaan eli eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Tulevan ajan karttuma on 1,3 prosenttia vuodessa.

6.3.3 Tulevan ajan oikeuden kiinnittäminen 31.12.2006

Tulevan ajan oikeus ja tulevan ajan palkka tai työtulo määräytyy siten kuin se määräytyisi 2004 säännösten mukaan, jos eläketapahtuma olisi ollut 31.12.2006. Henkilöllä on työttömyyseläkkeessään tulevan ajan oikeus, jos hänen työsuhteensa päättymisestä on 31.12.2006 kulunut alle 360 sellaista päivää, jotka eivät jatka jälkikarenssiaikaa.

LEL:ssä ja TaEL:ssa tulevan ajan edellytyksenä on, että työntekijä on ansainnut vähintään ylemmän rajamäärän 540 päivän aikana ennen eläketapahtumaa tai vastaavaa. Jos LEL- tai TaEL-työskentelyä on rinnakkain MYEL:n kanssa, LEL- tai TaEL-ansioita riittää alempi rajamäärä. Edellä mainitut ansiot sekä rajamäärät tarkistetaan puoliväli-indeksillä työttömyyseläkkeen alkamisvuoden tasoon. Jälkikarenssiaikaa jatkavina otetaan huomioon edelleen vuoden 2004 säännösten mukaiset etuuspäivät (ks. liite 3).

Jos henkilöllä on 31.12.2006 jatkuva työsuhde, katsotaan sen olevan 10-työsuhde, jos se on 31.12.2006 mennessä jatkunut enintään 10 kuukautta ja myös muut 10-työsuhteen edellytykset täyttyvät. Tällaiseen 31.12.2006 enintään 10 kuukautta jatkuneeseen työsuhteeseen ei yleensä liitetä tulevaa aikaa.

Tulevaa aikaa ei kuitenkaan voida liittää eläkesuhteeseen.

6.3.4 TEL:n tulevan ajan eläkepalkka 31.12.2006

Kun TEL-eläkepalkka lasketaan 31.12.2006, myös vuoden 2006 ansiot otetaan eläkepalkkaa laskettaessa mukaan, jos työsuhde on jatkunut koko vuoden tai kyseessä on enintään kolmena kalenterivuotena jatkunut työsuhde. Eläkepalkka lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan. Tällöin huomioon otetaan myös

automaattinen katkaisu ja vuoden 1996 lainmuutoksen mukaisten siirtymäsääntösten mukainen eläkepalkan laskenta. Tarvittaessa tehdään myös harkinnanvarainen tarkistus sekä tasoituspalkan laskenta.

Jos TEL:n tekninen katkaisu on tehty 31.12.2004 jälkeen, se puretaan laskettaessa tulevan ajan palkkaa 31.12.2006. Karttuneessa eläkkeessä se puretaan, jos todellinen eläketapahtuma on kahden vuoden sisällä teknisestä katkaisusta. Kun tulevan ajan eläkepalkkaa lasketaan 31.12.2006, siihen sovelletaan indeksiä myöten vuoden 2004 säännöksiä. Ansiot (tai jo laskettu tulevan ajan eläkkeen osuus) tarkistetaan puoliväli-indeksillä työttömyyseläkkeen alkamisvuoden tasoon tulevan ajan eläkkeenosaa laskettaessa.

6.3.5 LEL:n ja TaEL:n tulevan ajan keskipalkka 31.12.2006

LEL:ssä ja TaEL:ssa työskentelyn ei tarvitse kestää koko vuotta, jotta 2006 ansiot voidaan ottaa keskipalkkaa laskettaessa huomioon. Tuleva aika liittyy LEL:iin tai TaEL:iin aina, kun ansiot ylittävät ylemmän rajamäärän.

LEL:n ja TaEL:n mukaista keskipalkkaa laskettaessa laskentaan mukaan otettavien vuosien ajalta vähennetään edelleen työeläkelisään oikeuttavat etuuspäivät. Vaikka työeläkelisiä ei enää vuoden 2004 jälkeisten päivien osalta kartu, on keskipalkkaan mukaan luettavista ansioista vähennettävä ne 31.12.2004 jälkeiset etuuspäivät, joiden mukaan työeläkelisiä olisi karttunut vuoden 2004 sääntösten mukaan. Koska eläketapahtumavuoden työeläkelisäpäiviä ei oteta huomioon, ei vuoden 2006 työeläkelisäpäiviä vähennetä kalenteriajasta.

Muunnettaessa etuuspäiviä vastaamaan 360 päivää, kerrotaan etuuspäivät 360:llä ja jaetaan kyseisen etuuslajin vuoden maksimipäivien määrällä. Työttömyyspäivärahojen maksimimäärä lasketaan 22 päivän kuukauden mukaan, eli niitä voi olla 264 vuodessa.

Sovitellut työttömyyspäivärahapäivät ovat rekisterissä 2005 alkaen siten, että yksi soviteltu työttömyyspäivä on yksi etuuspäivä. Jos työttömyyseläkettä laskettaessa on LEL:n ja TaEL:n tulevan ajan keskipalkan laskentaan mukaan luettavien vuosien ajasta vuosina 2005–2006 vähennettävä soviteltuja työttömyyspäiviä, muunnetaan ne entisenkaltaisiksi ”pakatuiksi” työeläkelisäpäiviksi kertomalla etuuspäivien lukumäärä kyseisen jakson suhteutusprosentilla.

6.3.6 Yrittäjien tulevan ajan työtulo

YEL:n tekninen katkaisu purkautuu tulevan ajan palkkaa 31.12.2006 laskettaessa, jos katkaisu on tehty 31.12.2002 jälkeen. Sama periaate oli vapaakirjauksen 31.12.2004 yhteydessä.

YEL:n ja MYEL:n tulevan ajan työtulon laskenta noudattaa pääpiirteissään vuoden 2004 laskentaa. Poikkeuksena on työtulojen vuosittainen tarkistaminen 1.1.2005 alkaen palkkakertoimella ja YEL-yrittäjän joustavan työtulon huomioon ottaminen. Tulevan ajan työtuloa laskettaessa vuosittaiset yrittäjätyötulot otetaan huomioon 1.1.2005 alkaen palkkakertoimella tarkistetun suuruusina. Näin lasketut työtulot korotetaan eläkkeen alkamisvuoden tasoon puoliväli-indeksillä.

***Esimerkki 6.1.** Työttömyyseläke myönnetään vuonna 2009.*

Työttömyyseläkkeen viimeinen ehto, 60 vuoden ikä, täyttyy kesäkuussa vuonna 2009. Henkilö on jäänyt työttömäksi tammikuussa 2007 ja 500 päivää on täyttynyt ennen kuin henkilö täyttää 60 vuotta. Henkilö on ollut työttömyyspäiväraha-ajan aikana töissä. Siksi päiväraha on maksettu soviteltuna vuosina 2007 ja 2008. Tulevan ajan oikeus on voimassa 501. päivänä. Lasketaan lepäävä tuleva aika, joka liitetään eläkkeeseen, kun työttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi.

Henkilö on ollut ansiotyössä työttömyyseläkkeen rinnalla ja myös siitä karttuu uutta eläkettä. Uusi karttuma lasketaan siten, että työttömyyseläkkeen rinnalla olevat ansiot tarkistetaan palkkakertoimella vanhuuseläkkeen alkamisvuoden tasoon, tehdään iänmukainen PTEL-vähennys ja lasketaan karttunut eläke, karttumisprosentti on 1,5.

Työttömyyseläke alkaa 1.7.2009 ja vanhuuseläke 1.7.2012. Vuoden 2012 ansio on vanhuuseläkkeen alkamiseen mennessä ansaittu.

Vuosi	Ansainta- vuoden taso	2151 taso – PTEL	2009 puoliväli – PTEL (2494)	2009 pkerroin – PTEL (1,192)	2012 pkerroin – PTEL (1,291)
1999	14 423,14	15 827,64	18 351,53	18 866,55	20 433,49
2000	16 923,21	18 229,60	21 136,51	21 729,68	23 534,41
2001	17 235,06	17 871,96	20 721,83	22 307,20	24 159,90
2002	17 612,64	17 632,84	20 444,59	21 985,72	23 811,72
2003	17 901,03	17 467,37	20 252,73	20 821,11	22 550,38
2004	18 111,32	17 278,20	20 033,39	20 595,61	22 306,15
2005	18 500,00		19 837,03	20 207,18	21 953,69
2006	19 000,00		19 958,66	20 155,23	21 829,20
2007	9 491,00		9 689,46	9 729,41	10 537,47
2008	1 663,82		1 664,74	1 672,73	1 811,66
2009	1 748,11		1 653,71	1 653,71	1 791,06
2010	1 800,00				1 780,13
2011	1 900,00				1 840,16
2012	773,07				722,82

Eläketapahtumakuukauden loppuun mennessä karttunut eläke:

Vuoden 2004 vapaakirja:

Aika 15.5.1999–31.12.2004, eli 67 kuukautta 16 päivää tai 2026 päivää

Eläkepalkka, laskentavuodet 1999–2004

$$\frac{(15\,827,64 + 18\,229,60 + 17\,871,96 + 17\,632,84 + 17\,467,37 + 17\,278,20)}{2026} \times 30$$

= 1 544,54 euroa kuukaudessa

Eläkkeen karttumisprosentti on 1,5

$$\frac{\left(67 \frac{16}{30} \times 1,5\% \times 1\,544,54\right)}{12} = 130,38 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Korotetaan palkkakertoimella työttömyyseläkkeen alkamisvuoden tasoon (2009)

$$130,38 \times \frac{1,192}{1,000} = 155,41 \text{ euroa kuukaudessa}$$

1.1.2005 jälkeen karttunut eläke työansioista on vuoden 2009 palkkakerrointasossa.

Eläketapahtumavuoden ansiot korvataan tulevan ajan ansiolla, joten 2009 ansiosta ei karttumaa tule, ei myöskään, kun lasketaan vanhuuseläke työttömyyseläkkeen jälkeen. Karttumisprosentti on tässä iänmukainen 1,9 prosenttia, koska henkilö ei ole vielä eläkkeellä.

$$\frac{(20\,207,18 + 20\,155,23 + 9\,729,41 + 1\,672,73) \times 1,9\%}{12} = 81,96 \text{ euroa kuukaudessa}$$

sa

Lisäksi palkattomilta ajoilta karttuu eläkettä ansioon suhteutettujen työttömyyspäivärahojen ja soviteltujen päivärahojen kautta. Etuuden peruste oli 1 372,50 vuonna 2007. Kunkin vuoden etuuden peruste tarkistetaan laskentahetken tasoon palkkakertoimella. Etuuden perusteen avulla lasketaan etuusansio per vuosi ja siitä lasketaan vuosikohtaisesti karttunut eläke.

$$\text{Vuosi 2007 } 1\,372,50 \times \frac{1,192}{1,100} = 1\,487,29 \text{ euroa}$$

$$\text{Vuosi 2008 } 1\,372,50 \times \frac{1,192}{1,124} = 1\,455,53 \text{ euroa}$$

Etuus	Päiviä	Suhteutus %	Etuusansio 2009 taso	Karttunut eläke 2009 taso
2007	190		$\frac{1487,29}{21,5} \times 190 = 13\,143,49 \text{ e}$	$\frac{13143,49 \times 0,75 \times 1,5\%}{12} = 12,32 \text{ e/kk}$
2007	70	45 %	$\frac{1487,29}{21,5} \times 0,45 \times 70 = 2\,179,05 \text{ e}$	$\frac{2\,179,05 \times 0,75 \times 1,5\%}{12} = 2,04 \text{ e/kk}$
2008	185		$\frac{1455,53}{21,5} \times 185 = 12\,524,33 \text{ e}$	$\frac{12\,524,33 \times 0,75 \times 1,5\%}{12} = 11,74 \text{ e/kk}$
2008	75	45 %	$\frac{1455,53}{21,5} \times 0,45 \times 75 = 2\,284,84 \text{ e}$	$\frac{2\,284,84 \times 0,75 \times 1,5\%}{12} = 2,14 \text{ e/kk}$

Työttömyyseläke muodostuu työttömyyseläkkeen eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä työstä karttuneen eläkkeen määrästä ja palkattomien aikojen kautta karttuneen eläkkeen määrästä.

$$155,41 + 81,96 + 12,32 + 2,04 + 11,74 + 2,14 = 265,61 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Lisäksi henkilällä on karttunutta eläkettä ajalta ennen 2004 vapaakirjaa 220,00 euroa kuukaudessa 2009 tasossa.

Työttömyyseläke 1.7.2009 on $265,60 + 320,00 = 585,60$ euroa kuukaudessa

Vanhuuseläke alkaa henkilön 63 vuoden iän täyttämispäivää seuraavan kuukauden alusta 1.7.2012. Vanhuuseläke muodostuu lepäävästä tulevasta ajasta 1.1.2007–30.6.2012 (laskettu vuonna 2009). Tulevan ajan eläkkeenosa korotetaan työeläkeindeksillä vanhuuseläkkeen alkamisvuoden tasoon. Tähän lisätään vuosilta 2010–2012 työttömyyseläkkeen rinnalla ansaittu eläkkeenosa. (Ansiot korotetaan palkkakertoimella vuoden 2012 tasoon ja tehdään iänmukainen PTEL-vähennys. Eläkkeen karttumisprosentti työttömyyseläkkeen rinnalla on 1,5.)

Lepäävän tulevan ajan oikeus tutkitaan ja eläkepalkka lasketaan täysin 2004 säännösten mukaan siten kuin eläketapahtuma olisi ollut 31.12.2006. Eläkepalk-

ka lasketaan vuosilta 1999–2006. Eläkepalkka lasketaan vuoden 2009 tasoon TEL-puoliväli-indeksillä:

$$\frac{160\,736,27}{2\,880} \times 30 = 1\,674,34 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Tulevan ajan jakso ja karttuma lasketaan vuoden 2005 säännösten mukaan eli tulevan ajan jakso on eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun; 1.1.2009–1.7.2012, eli 42 kuukautta. Tulevan ajan karttumisprosentti on 1,3.

Eläke tulevalta ajalta

$$\frac{1\,674,34 \times 42 \times 1,3\%}{12} = 76,18 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Lepäävän tulevan ajan eläkkeenosa tarkistetaan työeläkeindeksillä vanhuuseläkkeen alkamisvuoden tasoon:

$$76,18 \times \frac{2407}{2286} = 80,21 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Lisäksi vuosien 2010–2012 ansioista karttuu uutta eläkettä 1,5 prosentin karttumalla:

$$\frac{(1\,780,13 + 1\,840,16 + 722,82) \times 1,5\%}{12} = 5,43 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Kun työttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi vuonna 2012, lisätään työttömyyseläkkeeseen lepäävän tulevan ajan eläkkeenosa ja työttömyyseläkkeen rinnalla karttunut eläkkeenosa: $80,21 + 5,43 = 85,64$ euroa kuukaudessa (vuoden 2012 tasossa).

...

6.4 Työttömyyseläke ja eläkkeen muutostilanteet

Työttömyyseläke voidaan hakemuksesta muuttaa työkyvyttömyyseläkkeeksi, jos työkyvyttömyyseläkkeen edellytykset täyttyvät. Muutos voidaan tehdä viimeistään sitä edeltävän kuukauden alusta, jolloin työttömyyseläkkeen saaja täyttää 63 vuotta.

Vuoden 2005 säännösten mukainen työttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi 63 vuoden iässä. Näin myös siinä tapauksessa, että työntekijä kuuluu rekisteröidyn lisäturvan piiriin ja työsuhteeseen liittyy alempi eläkeikä. Vanhuuseläkkeeseen lisätään mahdolliset lepäävä tulevan ajan eläkkeenosa sekä eläkeaikaiset karttumet työstä.

Työttömyyseläke voidaan hakemuksesta muuttaa varhennetuksi vanhuuseläkkeeksi aikaisintaan 62 vuoden iästä lukien. Varhennus lasketaan 63 vuoden iästä ja vähennys on 0,6 prosenttia kuukaudessa.

Jos edunjättäjän työttömyyseläke määräytyi vuoden 2005 säännösten mukaan, myös sen tai työkyvyttömyyseläkkeeksi muuttuneen työttömyyseläkkeen jälkeen myönnettävä perhe-eläke määräytyy vuoden 2005 säännösten mukaan.

Työttömyyseläkkeen rinnalla mahdollisesti tehdystä työstä karttunut eläke sekä lepäävä tulevan ajan eläkkeenosa lisätään perhe-eläkkeen perusteena olevaan eläkkeeseen.

Ennen 1.1.2000 myönnetyn osatyökyvyttömyyseläkkeen muuttuessa työttömyyseläkkeeksi eläke muuttuu täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruiseksi, jossa on mukana tulevan ajan eläkkeenosa. 1.1.2000 tai sen jälkeen myönnetyn osaeläkkeen muuttuessa työttömyyseläkkeeksi työttömyyseläkkeeseen sovelletaan vuoden 2000 säännöksiä. Tuleva aika jää lepäämään. Osatyökyvyttömyyseläke muutetaan täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruiseksi ja tulevan ajan osa poistetaan työttömyyseläkkeen alkamisesta vanhuuseläkeikään.

KuEL:ssa osatyökyvyttömyyseläkkeen jälkeen myönnettävässä työttömyyseläkkeessä on aina mukana sama tulevan ajan eläke kuin osatyökyvyttömyyseläkkeessä.

Työttömyyseläkkeeseen lisätään karttuneen eläkkeen perusteella lasketut mahdolliset työeläkelisä ja lapsikorotus, jos eläke on laskettu 2004 säännösten mukaan. Lepäävän tulevan ajan eläkkeenosan perusteella lasketut työeläkelisä ja lapsikorotus lisätään vasta työttömyyseläkkeen jälkeiseen vanhuuseläkkeeseen.

Perhe-eläkkeeseen lisätään vain vuoden 2004 säännösten mukainen työeläkelisä, ei lapsikorotusta.

7 Perhe-eläke

Työeläkelakien mukaista perhe-eläkettä voidaan maksaa työeläkelakien piiriin kuuluneen kuolleen henkilön (edunjättäjän) edunsaajille eli puolisoille ja lapsille tietyin edellytyksin. (*Työeläkelakipalvelun perhe-eläkeohjeisto.*)

Perhe-eläke lasketaan edunjättäjän eläkkeen perusteella. Perhe-eläkkeen perusteena on joko edunjättäjän kuolinhetkellään saama eläke, jonka hän olisi saanut, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi kuolinpäivänään.

Jos edunjättäjän eläke on määräytynyt vuoden 2004 säännösten mukaan, perhe-eläkkeen perusteena käytetään ns. pohjalukua. Pohjaluku on pääsääntöisesti edunjättäjän maksussa oleva eläke. Jos edunjättäjän eläke oli yhteensovitettu LITA-etuuden kanssa, pohjalukuna on työeläkkeiden kesken yhteensovitettu eläkkeen määrä.

7.1 Oikeus perhe-eläkkeeseen

Perhe-eläkkeen voivat saada leski, entinen puoliso, rekisteröidyn parisuhteen eloon jäänyt osapuoli ja lapset. Perhe-eläke jakaantuu lapseneläkkeeseen ja leskeneläkkeeseen.

7.1.1 Leskeneläkkeen saamisen edellytykset

Leskeneläkeoikeus syntyy avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen perusteella. Eläkeoikeus on sekä nais- että miesleskellä.

Leskellä on oikeus leskeneläkkeeseen, jos

- leskellä on tai on ollut yhteinen lapsi (oma tai ottolapsi) edunjättäjän kanssa ja avioliitto oli solmittu tai parisuhde rekisteröity ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta
- leskellä ja edunjättäjällä ei ole ollut yhteistä lasta, mutta avioliitto oli solmittu tai parisuhde rekisteröity ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta ja leski 50 vuotta. Jos lapseton naisleski on syntynyt ennen 1.7.1950 ja avioliitto solmittu ennen 1.7.1990, leskeneläkkeeseen on oikeus vaikka hän olisi avioliiton solmimishetkellä ollut yli 50-vuotias

- avioliitto tai rekisteröity parisuhde oli kestänyt ennen edunjättäjän kuolemaa vähintään 5 vuotta
- leski on edunjättäjän kuollessa täyttänyt 50 vuotta tai leski on saanut työkyvyttömyyseläkettä, joka on jatkunut vähintään kolmen vuoden ajan. Työeläkelakien mukaisessa perhe-eläkkeessä leskeneläkkeen saamisella ei ole yläikärajaa, kuten Kelan maksamassa leskeneläkkeessä on.

1.9.2009 alkaen rekisteröidyn parisuhteen osapuoli on voinut adoptoida toisen osapuolen lapsen. Tällaisen perheensisäisen adoption jälkeen lasta pidetään rekisteröidyn parin yhteisenä lapsena. Jos rekisteröidyn parisuhteen toinen osapuoli on adoptoinut toisen osapuolen lapsen, eloonjääneellä osapuolella on oikeus perhe-eläkkeeseen, jos parisuhde on rekisteröity ennen kuin edunjättäjä täytti 65 vuotta ja adoptio tapahtui ennen edunjättäjän kuolemaa.

Edunjättäjän entisellä puolisollla oikeus perhe-eläkkeeseen määräytyy kuten leskellä, jos edunjättäjä oli kuollessaan velvollinen määrääjain maksamaan entiselle puolisolleen elatusapua, joka perustuu tuomioistuimen lainvoimaiseen päätökseen tai sosiaalilautakunnan vahvistamaan sopimukseen. Kunnallisen eläkelain mukaan voidaan entiselle puolisolle myöntää leskeneläke jonkin muunkin luotettavan selvityksen mukaan.

7.1.2 Lapseneläkkeen saamisen edellytykset

Lapseneläkkeen saamisen edellytyksenä on, että lapsi on edunjättäjän kuollessa alle 18-vuotias. Alle 18-vuotiaalla lapsella on aina oikeus lapseneläkkeeseen omien vanhempiensa jälkeen. Ottolapsella on oikeus lapseneläkkeeseen ottovanhempiensa jälkeen.

Lesken lapsella tai ottolapsella voi myös olla oikeus lapseneläkkeeseen edunjättäjän jälkeen, jos lapsi on asunut edunjättäjän kuollessa tämän ja lesken kanssa samassa taloudessa. Sama koskee myös rekisteröidyn parisuhteen eloon jääneen osapuolen lasta.

Lapsella on kuitenkin oikeus lapseneläkkeeseen vain kahden edunjättäjän jälkeen samanaikaisesti.

7.2 Perhe-eläkkeen peruste

Perhe-eläkkeen perusteena on edunjättäjän kuolinhetkellään saama vanhuus-, työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke. Jos edunjättäjä sai lykättyä vanhuuseläkettä, perhe-eläkkeen perusteena käytetään sitä. Jos edunjättäjä oli varhennetulla vanhuuseläkkeellä, perhe-eläkkeen perusteena käytetään varhennettua vanhuuseläkettä.

Jos edunjättäjä oli kuollessaan osatyökyvyttömyyseläkkeellä, muutetaan eläke täydeksi perhe-eläkettä laskettaessa. Jos edunjättäjä sai kuollessaan sellaista työttömyys- tai työkyvyttömyyseläkettä, johon sisältyi oikeus lepäävän tulevan ajan eläkkeenosaan, perhe-eläke lasketaan eläkkeestä, johon tulevan ajan eläkkeenosa on lisätty.

Jos edunjättäjä ei ollut eläkkeellä tai hän oli osa-aikaeläkkeellä, perhe-eläkkeen perusteena käytetään sitä täyttä työkyvyttömyyseläkettä, jonka hän olisi saanut, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi kuolinhetkellään. Perhe-eläkkeen perusteena on kuitenkin edunjättäjän vanhuuseläke silloin, jos hän oli kuolinpäivänään täyttänyt 63 vuotta.

Jos edunjättäjä oli kuollessaan osa-aikaeläkkeellä, ansion alenemasta karttunut eläke lasketaan sen mukaan, miten se edunjättäjän eläkkeessään laskettaiisiin. Karttumisprosentti on 1,5, jos edunjättäjän eläke lasketaan työkyvyttömyyseläkkeenä ja 0,75 prosenttia, jos eläke lasketaan vanhuuseläkkeenä.

Jos edunjättäjä oli työskennellyt eläkkeensä rinnalla, lisätään perhe-eläkkeen perusteena olevaan edunjättäjän eläkkeeseen hänen eläkkeellä ollessaan kartuttamansa uusi eläke. Uuden eläkkeen laskennassa huomioidaan myös kuolinvuonna karttunut eläke. Tähän eläkeaikana ansaittuun, vasta perhe-eläkettä varten laskettavaan eläkkeeseen sovelletaan perhe-eläkkeen alkamisvuoden elinaikakerrointa, jos edunjättäjä oli syntynyt vuoden 1947 jälkeen. Kuitenkin, jos edunjättäjä on kuollessaan ollut yli 62-vuotias, käytetään edunjättäjän ikäluokalle 62-vuotiaana määriteltyä elinaikakerrointa.

Elinaikakerrointa on sovellettu vuoden 2010 alusta vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeisiin. Perhe-eläkkeen perusteena käytetään edunjättäjän eläkettä, johon mahdollisesti elinaikakerrointa on jo sovellettu.

Elinaikakerroin ei vaikuta vanhuuseläkkeisiin, joissa eläketapahtuma on ollut ennen vuotta 2010. Elinaikakerrointa ei myöskään sovelleta työkyvyttömyys-

eläkkeisiin, joissa eläketapahtuma on ollut ennen vuotta 2010. Tällaiset eläkkeet otetaan perhe-eläkkeen perusteeksi sellaisenaan.

Perhe-eläkettä laskettaessa edunjäntäjän ennen vuotta 2010 myönnettyyn eläkkeeseen lisätään kuitenkin mahdollinen eläkeaikainen karttuma, jota ei vielä ole myönnetty. Se tarkistetaan elinaikakertoimella vuodesta 2010 alkaen, jos edunjäntäjä on syntynyt vuoden 1947 jälkeen.

Jos edunjäntäjän eläkkeessä on mukana kertakorotus, se on mukana myös perhe-eläkkeen perusteessa.

Jos edunjäntäjän eläke on määrätynyt vuoden 2004 sääntösten mukaan, perhe-eläkkeen perusteena käytetään ns. pohjalukua. Pohjaluku on pääsääntöisesti edunjäntäjän maksussa oleva eläke. Jos edunjäntäjän eläke on yhteensovitettu LITA-etuuden kanssa, pohjaluku on työeläkkeiden kesken yhteensovitettun eläkkeen määrä.

7.3 Perhe-eläkkeen määrä

Perhe-eläke, eli leskeneläke ja lapseneläkkeet yhteensä, voi olla enintään edunjäntäjän eläkkeen suuruinen.

Taulukko 7.1. Lesken- ja lapseneläkkeiden määrä.

	Lasten lukumäärä				
	0	1	2	3	4-
Leskeneläke	6/12	6/12	5/12	3/12	2/12
Lapseneläkkeet	-	4/12	7/12	9/12	10/12
Yhteensä	6/12	10/12	12/12	12/12	12/12

Jos edunjäntäjän kuollessaan saamaan työkyvyttömyyseläkkeeseen ei sisältynyt alle 56-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeeseen lisättävää kertakorotusta, korotus lisätään maksettavaan perhe-eläkkeeseen sen kalenterivuoden alusta, johon mennessä työkyvyttömyyseläke ja sen perusteella myönnetty perhe-eläke yhdessä ovat jatkuneet viisi kalenterivuotta.

Kertakorotusprosentti määrätään samalla tavoin kuin työkyvyttömyyseläkkeessä sen mukaan, mikä edunjäntäjän ikä olisi korotushetkellä.

Kertakorotus tehdään myös vuoden 2004 säännösten mukaisesti perhe-eläkkeisiin. Korotus tehdään yhteensovitettuun eli maksussa olevaan eläkkeeseen.

Esimerkki 7.1. Perhe-eläke.

Perheen äiti kuolee työsuhteessa ollessaan vuonna 2012. Äidin työkyvyttömyyseläke olisi ollut 810,00 euroa kuukaudessa, josta ansaittu eläke oli 365,15 euroa ja tulevan ajan osuus 444,85 euroa. Työkyvyttömyyseläkkeen ansaittu osa tarkistetaan elinaikakertoimella 0,98351. Perhe-eläkkeen perusteena oleva eläke on $(365,15 \times 0,98351) + 444,85 = 803,98$ e/kk.

Perheeseen kuului aviomies ja kaksi lasta. Eläkkeet ovat:

Leskeneläke: $\frac{5}{12} \times 803,98 = 334,99$ euroa kuukaudessa

Lapseneläkkeet: $\frac{7}{12} \times 803,98 = 468,99$ euroa kuukaudessa

Kummankin lapsen oma osuus on $468,99 / 2 = 234,49$ euroa kuukaudessa.

7.3.1 Leskeneläkkeen määrä

Jos edunsaajina on lesken lisäksi lapsia, on täysi leskeneläke taulukon 7.1 osoittama määrä perhe-eläkkeen perusteena olevasta edunjättäjän eläkkeestä.

Jos leski on yksin edunsaajana, täysi leskeneläke on puolet edunjättäjän eläkkeestä. Eläkkeessä otetaan huomioon lesken omat eläketulot, joka voivat pienentää leskeneläkkeen määrää.

Leskeneläkkeen vähentäminen

Leskelle maksettava leskeneläke voi olla pienempi kuin se eläke, joka on hänen osuutensa edunjättäjän eläkkeen perusteella lasketusta perhe-eläkkeestä. Tämä johtuu siitä, että lesken omat työeläkkeet, joko hänen jo maksussa olevat eläk-

keensä tai hänen laskennalliset eläkkeensä voivat vaikuttaa vähentävästi leskeneläkkeeseen.

Leskeneläkkeen vähentäminen omien tulojen perusteella tehdään leskeneläkkeeseen seuraavina ajankohtina:

- Nuorimman lapsen 18 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, jos lapsi asui lesken ja edunjättäjän kanssa samassa taloudessa edunjättäjän kuollessa.
- Edunjättäjän kuolemaa seuraavan seitsemännen kalenterikuukauden alusta alle 65-vuotiaalle leskelle, jos hänellä ei ole vähennyksen estäviä alle 18-vuotiaita lapsia, eikä hän saa omaa eläkettä (leskelle maksetaan alkueläkkeenä täyttä leskeneläkettä kuusi kuukautta).
- Heti leskeneläkkeen alkaessa, jos leski on täyttänyt 65 vuotta edunjättäjän kuollessa tai hän on omaan ansiotyöhönsä perustuvalla työeläkelakien mukaisella eläkkeellä, eikä hänellä ole vähentämistä estäviä alle 18-vuotiaita lapsia.

Jos leski on jo eläkkeellä, vähentämisessä käytettävä lesken työeläke on se tosiasiainen eläke (siis mahdollisesti elinaikakertoimella tarkistettu), jota hän edunjättäjän kuolinhetkellä sai lukuun ottamatta yksityisen puolen lisäeläkkeitä. Jos leski on osatyökyvyttömyyseläkkeellä edunjättäjän kuolinhetkellä, pidetään lesken työeläkkeenä kuitenkin täyttä työkyvyttömyyseläkettä. Lesken oma työtömyyseläke otetaan leskeneläkkeen vähentämisessä huomioon sen määräisenä kuin sitä maksetaan eli ilman tulevan ajan eläkeosuutta, jos tulevan ajan eläkeosuus on lepäävänä. Myös ulkomailta tai Euroopan yhteisöjen toimielimen tai kansainvälisen järjestön palveluksen perusteella maksettavat eläkkeet otetaan huomioon.

Jos leski ei ole eläkkeellä tai hän on osa-aikaeläkkeellä tai osatyökyvyttömyyseläkkeellä hänen työeläkkeenään pidetään sitä täyttä työkyvyttömyyseläkettä jonka hän saisi, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi edunjättäjän kuolinhetkellä. Jos leski on jo täyttänyt 63 vuotta, työeläkkeenä pidetään lesken vanhuuseläkettä. Jollei ulkomailta saada tietoa lesken oman eläkkeen määrästä, lesken laskennallinen eläke lasketaan teoreettisena eläkkeenä.

Jos laskennallinen työeläke poikkeaa huomattavasti lesken todellisesta tulo-
tasosta, leskeneläkettä voidaan vähentää lesken todellisten tulojen perusteella
(leskeneläkkeen vähentäminen erityistilanteissa on ohjeistettu tarkemmin työ-
eläkelakipalvelun perhe-eläkeohjeistossa).

Kun leski alkaa saada omaa eläkettä, leskeneläke lasketaan uudestaan tämän
myönnetyn eläkkeen perusteella. Jos perhe-eläke alkaa lesken jo ollessa työky-
vyttömyyseläkkeellä ja leskellä on eläkeaikaisia ansioita, käytetään eläkkeen
vähentämisessä lesken maksussa olevaa työkyvyttömyyseläkettä. Työkyvyttö-
myyseläkkeen aikaisesta työskentelystä 63-vuotiaana myönnetty eläkeaikainen
karttuma ei aiheuta uutta laskentaa.

Vuoden 2010 alusta leskeneläkkeen vähentämisessä on käytetty yhtä kiinteää
vähennyksen perustetta. Vähennyksen peruste on 2012 tasossa 645,50 euroa
(500 euroa vuoden 2004 tasossa).

Jos lesken oma eläke ylittää vähennyksen perusteen, puolet erotuksesta vä-
hennetään täydestä leskeneläkkeestä.

LITA-korvaus vähennetään valmiiksi lasketusta leskeneläkkeestä eli viimek-
si siitä leskeneläkkeestä, jota on jo mahdollisesti vähennetty lesken omien työ-
eläkkeiden tai tulojen perusteella.

Vähennetty leskeneläke lasketaan seuraavan kaavan mukaisesti:

$$\text{Vähennetty leskeneläke} = \frac{6}{12} \times \text{Edunjättäjän eläke} - 0,5 \times \text{Ylite}$$

$$\text{Ylite} = \text{Lesken oma eläke} - \text{Vähennyksen peruste}$$

Vähennyksen perusteen taso määräytyy perhe-eläkkeen alkamishetken mukai-
sesti. Jos edunjättäjä kuolee joulukuussa ja perhe-eläke alkaa tammikuussa, on
vähennyksen peruste tammikuun mukainen.

Jos leskeneläkkeen vähentäminen tapahtuu kuuden kuukauden jälkeen edun-
jättäjän kuolemasta ja välissä on vuodenvaihde, vähennyksen peruste on perhe-
eläkkeen alkamisvuoden tasoinen ja se tarkistetaan työeläkeindeksillä vähentä-
mishetken tasoon.

Leskeneläkkeen vähentäminen omien tulojen perusteella tehdään uudelleen vain, jos leskelle myönnetään muu oma työeläke kuin osa-aikaeläke. Tällöin käytetään samaa vähennyksen perustetta kuin vähennystä ensimmäistä kertaa tehtäessä. Vähennyksen peruste tarkistetaan työeläkeindeksillä perhe-eläkkeen alkamisvuodesta uuden vähennysajankohdan tasoon.

Esimerkki 7.2. Leskeneläkkeen vähentäminen.

Aviopuoliso on kuollut marraskuussa 2011. Hän oli vuoden 2005 säännösten mukaisella vanhuuseläkkeellä, joten perhe-eläke määräytyy myös vuoden 2005 säännösten mukaan. Edunjättäjän vanhuuseläke oli 1 750 (vuoden 2011 tasossa) euroa kuukaudessa. Leskeneläkkeen vähentäminen tehdään kuuden kuukauden alkueläkkeen jälkeen 1.6.2012, koska leski ei ollut vielä työeläkkeellä ja hän oli 61-vuotias edunjättäjän kuollessa. Leskeneläkkeen vähentämisessä lesken omaa eläkettä otetaan huomioon se eläke, joka leskelle olisi myönnetty työkyvyttömyyseläkkeenä, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi edunjättäjän kuolinpäivänä. Lesken laskennallinen eläke on 1 670 euroa kuukaudessa (vuoden 2011 tasossa).

Leskeneläke 1.12.2011 (alkueläke): $\frac{6}{12} \times 1\,750,00 = 875,00$ euroa kuukaudessa

LITA-korvauksia ei ole, joten LITA-vähennystä ei tarvitse tehdä.

Leskeneläkkeen vähentäminen alkueläkkeen jälkeen 1.6.2012:

Perhe-eläke vuonna 2012: $875,00 \times \frac{2\,407}{2\,323} = 906,64$ euroa kuukaudessa

Lesken laskennallinen eläke tarkistetaan työeläkeindeksillä laskentavuodesta (2011) leskeneläkkeen vähentämisen tasoon (1.6.2012). Vähennyksen peruste tarkistetaan perhe-eläkkeen alkamisvuodesta vähennyksen tasoon työeläkeindeksillä.

$$1\,670,00 \times \frac{2\,407}{2\,323} = 1\,730,39 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Ylite: $1\,730,39 - 649,15 = 1\,081,23$ euroa kuukaudessa

Leskeneläkkeen vähennyksen määrä: $1\,081,23 \times 0,5 = 540,62$ euroa kuukaudessa

Leskeneläkkeen vähentämisen jälkeen leskeneläke on
 $906,64 - 540,62 = 366,02$ euroa kuukaudessa.

...

Entisen puolison eläke

Edunjättäjän entisen puolison eläke kuukaudessa on se osuus leskeneläkkeestä, mitä 60 prosenttia entisen puolison kuukausittaisesta elatusavusta on edunjättäjän koko eläkkeestä, eli

$\frac{0,6 \times \text{elatusapu}}{\text{edunjättäjän eläke}} \times \text{leskeneläke}$

Jos edunsaajana on myös leski, entisille puolisoille maksettavat eläkkeet pienentävät leskelle maksettavaa eläkettä. Ne voivat olla enintään puolet leskeneläkkeestä. Entisen puolison eläke voi olla enintään leskeneläkkeen suuruinen silloin, kun edunsaajana ei ole leskeä.

7.3.2 Lapseneläkkeen määrä

Lapseneläkkeen yhteismäärä lasketaan taulukon 7.1 mukaan. Lapseneläkkeeseen vaikuttaa ainoastaan perhe-eläkkeeseen oikeutettujen lasten lukumäärä. Lapseneläkkeen yhteismäärä jaetaan tasan kunkin lapsen kesken ja kullekin maksetaan erikseen oma osuutensa.

Ennen vuotta 2007 täysorvoille maksettiin nk. täysorvon lisää. Täysorvon lisää ei enää lasketa sellaisiin perhe-eläkkeisiin, jotka alkavat 1.1.2007 tai sen jälkeen. Myönnetty täysorvon lisät maksetaan lapseneläkkeen päättymiseen asti.

7.4 Perhe-eläkkeen kertasuoritus

Leskeneläke ja lapseneläke ovat erillisiä eläkkeitä. Tästä syystä kunkin edunsaajan eläkettä pidetään erillisenä eläkkeenä myös silloin, kun tarkastellaan, täytyykö kertasuorituksen maksamisen edellytys.

Kunkin edunsaajan kertasuorituksen perusteena oleva eläke muunnetaan kertasuoritukseksi. Perhe-eläkkeen kertasuoritus on näiden kertasuoritusten yhteismäärä.

Jos eläke maksetaan kertasuorituksena, eläkkeensaajalla ei ole enää oikeutta eläkkeeseen saman eläketapahtuman johdosta. Sen tähden eläke tulisi maksaa kertasuorituksena vasta, kun on todennäköistä, että eläkkeeseen ei tule enää muutoksia. Perhe-eläkkeessä tällaisia muutostilanteita ovat:

- edunsaajien lukumäärän muutos
- leskeneläkkeen vähentäminen laskennallisen eläkkeen jälkeen oman eläkkeen perusteella
- perhe-eläkettä on vähentänyt LITA-korvaus, jonka määrän voidaan arvioida muuttuvan jatkossa.

Kertasuoritus voidaan sen sijaan maksaa, jos leski on jo eläkkeellä, joka on otettu huomioon leskeneläkettä vähennettäessä, tai silloin, kun lapseneläkkeen lakkaaminen ei vaikuta leskeneläkkeen määrään.

Entisen puolison eläkettä koskee sama mikä leskeneläkettäkin.

7.4.1 Kertasuorituksen perusteeksi otettava edunsaajan eläke

Kertasuorituksen perusteeksi otettava edunsaajan eläke saadaan, kun vuotuinen eläke kerrotaan seuraavasta taulukosta ilmenevällä, edunsaajina olevien lasten lukumäärästä riippuvalla kertoimella.

Taulukko 7.2. Kertasuorituskertoimet.

Eläkettä saavien lasten lukumäärä	Lesken ja entisen puolison kerroin	Lasten kerroin
0	1,00	-
1	1,00	1,00
2	1,16	1,04
3	1,80	1,10
4 tai enemmän	2,60	1,24

Kertasuorituksen perusteena oleva eläke muunnetaan kertasuoritukseksi kertoamalla se eläkkeensaajan ikää vastaavalla kertoimella. Kertasuorituskertoimet ovat liitteissä 13A–13D.

7.4.2 Kun eläke maksetaan kertasuorituksena vain osalle edunsaajista

Jos leskeneläkkeen määrä LITA-vähennyksen jälkeen on yli kertasuorituksen edellytyksenä olevan rajamäärän, mutta lapseneläke sen sijaan jää alle tämän rajamäärän, lapseneläke voidaan maksaa kertasuorituksena. Leskeneläkettä sen sijaan maksetaan kuukausittain.

Jos leskeneläkkeen vähentäminen aiheuttaa sen, että esimerkiksi "uusperheen" lapsettoman lesken perhe-eläkkeen määrä jää alle rajamäärän, se maksetaan kertasuorituksena. Sen sijaan saman edunjättäjän jälkeen myönnettyt lapseneläkkeet maksetaan edelleenkin kuukausittain, jos niiden määrä on yli kertasuorituksen rajamäärän. Eläkelaitos voi kuitenkin halutessaan maksaa perhe-eläkettä kuukausittain, vaikka erillisten eläkkeiden kertasuorituksen maksamisen edellytykset olisivat olemassa.

7.4.3 Avioliiton solmimisen vuoksi lakkautettavan leskeneläkkeen kertasuoritus

Uuden avioliiton solmimisen vuoksi maksettava leskeneläkkeen kertasuoritus lasketaan täysin eri perustein kuin pienen eläkkeen kertasuoritus.

Jos alle 50-vuotiaan lesken tai edunjättäjän entisen puolison eläke lakkaa avioliiton solmimisen johdosta, hänelle maksetaan kertasuorituksena määrä, joka on yhtä suuri kuin leskeneläke (tai entisen puolison eläke) olisi ollut kolmen vuoden ajalta. Kertasuorituksen perusteena käytetään eläkelaitoksen maksamaa eläkkeiden yhteismäärää kuukaudessa.

Kertasuoritus lasketaan viimeksi maksetun kuukausieläkkeen perusteella. Se on uuden avioliiton solmimiskuukauden eläke ennen veron ennakonpidätystä. Tässä kolmen vuoden kertamaksussa ei oteta huomioon mahdollista myöhemmin eläkkeeseen tulevaa kertakorotusta.

Joulukuussa avioliiton solmineen lesken kertasuoritus lasketaan joulukuun leskeneläkkeen perusteella ilman vuodenvaihteen indeksikorotusta. Kertasuori-

tuksesta vähennetään se, mikä mahdollisesti on maksettu liikaa avioliiton solmimisen jälkeen.

7.5 Perhe-eläkkeen yhteensovitus ja LITA-vähennys

Perhe-eläkkeiden yhteensovitukseen vaikuttaa se, minkä säännösten mukaan perhe-eläkkeen perusteena oleva edunjättäjän eläke lasketaan tai oli laskettu. Jos edunjättäjän eläke on myönnetty 2005 säännösten mukaan tai edunjättäjä ei ollut eläkkeellä, perhe-eläkkeestä vähennetään vain LITA-etuudet.

Pohjaluvun perusteella myönnettävään (pohjalla 2004 säännösten mukaan myönnetty edunjättäjän eläke) perhe-eläkkeeseen sovelletaan nyt myös 2005 säännöksiä, ensisijaiset etuudet vähennetään pohjaluvusta suorana vähennyksenä. Jos edunjättäjän eläkkeeseen ei ole tehty LITA-yhteensovitusta kolmen vuoden säännön perusteella ja saman vahinkotapahtuman perusteella edunsaajille myönnetään LITA-perhe-eläke, kolmen vuoden sääntöä sovelletaan myös perhe-eläkkeeseen.

Kuitenkin, jos edunjättäjän vuoden 2004 säännöin myönnetty eläke on pienempi kuin vuoden 2004 sääntöjen mukainen yhteensovitusraja ja LITA-perhe-eläke perustuu samaan vahinkotapahtumaan kuin edunjättäjän ennen kuolemaansa saama LITA-eläke, tehdään 2004 sääntöjen mukainen yhteensovitus, jotta perhe-eläkkeen määrä ei pieneneisi vuoden 2004 sääntöjen mukaisesti lasketusta perhe-eläkkeestä (suojamenettely).

Edunjättäjän eläke jaetaan osiin edunsaajien kesken ja näin saadut eläkkeet ja ensisijaiset perhe-eläkkeet lasketaan yhteen. Yhteensovitusrajan ylittävä määrä vähennetään yhteensovitusrajasta ja jäljelle jäävä määrä jaetaan edunsaajien kesken.

Esimerkki 7.3. *Perhe-eläke ja LITA-vähennys, edunjättäjän eläke on yhteensovitusrajaa pienempi, suojamenettelyn mukainen laskenta, samaan vahinkotapahtumaan perustuva LITA-perhe-eläke yhteensovitetään työeläkkeen kanssa 2004 säännösten mukaisesti.*

Edunjättäjä oli kuollessaan vuoden 2004 säännösten mukaisella työeläkkeellä, joka vuoden 2012 tasossa on 1000,00 e/kk (pohjaluku). Edunsaajina on leski ja

yksi lapsi. Yhteensovitusperuste on 2 000,00 e/kk, josta yhteensovitusraja 60 prosenttia on 1 200 e/kk. LITA-perhe-eläkkeet ovat 600 e/kk.

$$\text{Leskeneläke } \frac{6}{12} \times 1\,000,00 = 500,00 \text{ e/kk}$$

$$\text{Lapseneläke } \frac{4}{12} \times 1\,000,00 = 333,33 \text{ e/kk}$$

$$\text{Työeläke + LITA-perhe-eläkkeet } 833,33 + 600,00 = 1\,433,33 \text{ e/kk}$$

$$\text{Ylite } (1\,433,33 \text{ e/kk} - \frac{10}{12} \times 1\,200,00 \text{ e/kk}) = 433,33 \text{ e}$$

$$\text{Perhe-eläkkeen peruste } 833,33 - 433,33 = 400,00 \text{ e/kk}$$

$$\text{Lesken osuus } \frac{6}{10} \times 400,00 = 240,00 \text{ e/kk}$$

$$\text{Lapsen osuus } \frac{4}{10} \times 400,00 = 160,00 \text{ e/kk}$$

...

Esimerkki 7.4. Perhe-eläke ja LITA-vähennys.

Edunjättäjä kuolee työsuhteessa ollessa kesäkuussa vuonna 2012. Perhe-eläkkeen perusteena oleva työkyvyttömyyseläke on elinaikakertoimella tarkistettuna 1 375,25 euroa kuukaudessa. Edunsaajina ovat leski ja yksi lapsi.

Leskeneläke ennen LITA-vähentämistä on:

$$\frac{6}{12} \times 1\,375,25 = 687,63 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Lapseneläke ennen LITA-vähentämistä on:

$$\frac{4}{12} \times 1\,375,25 = 458,42 \text{ euroa kuukaudessa}$$

LITA-vähentäminen

LITA-vähennys tehdään 2005 säännösten mukaan, koska perhe-eläkkeen perusteena oleva työkyvyttömyyseläke on laskettu 2005 säännösten mukaan.

LITA-eläke on 600 euroa kuukaudessa.

Perhe-eläke yhteensä on $687,63 + 458,42 = 1\,146,05$ euroa kuukaudessa.

LITA-eläke vähennetään suoraan perhe-eläkkeestä

$$1\,146,05 - 600 = 546,05 \text{ euroa kuukaudessa}$$

LITA-vähennetty perhe-eläke jaetaan edunsaajien kesken seuraavasti:

$$\text{Leski: } \frac{687,63}{1\,146,05} \times 546,05 = 327,63 \text{ euroa kuukaudessa}$$

$$\text{Lapsi: } \frac{458,42}{1\,146,05} \times 546,05 = 218,42 \text{ euroa kuukaudessa}$$

...

8 Osa-aikaeläke

Osa-aikaeläkkeen tarkoituksena on antaa ikääntyvälle työntekijälle mahdollisuus käyttää jäljellä olevaa työkykyään ja työhaluaan hyväkseen joustavasti, mikäli osa-aikatyötä on tarjolla. Vähentämällä työpanostaan voi 60 vuotta täyttänyt henkilö tietyn edellytyksin jäädä osa-aikaeläkkeelle, jolloin eläke korvaa osittain ansioiden menetystä.

Ennen vuotta 1953 syntyneet saavat osa-aikaeläkkeen ennen 60 vuoden iän täyttämistä. (*Työeläkelakipalvelun osa-aikaeläkeohjeisto.*)

8.1 Osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset

Osa-aikaeläke voidaan myöntää 60–67-vuotiaalle. Saadakseen osa-aikaeläkkeen henkilö ei saa saada työeläkelain perusteella omaan työuraan perustuvaa perustai rekisteröityä lisäeläkettä Suomessa tai ulkomailta. Alle alemman kertasuoritusrajan (25,82 e/kk vuoden 2012 tasossa) oleva eläke ei estä osa-aikaeläkettä Suomesta.

Osa-aikaeläkkeen hakija, joka on työskennellyt myös EU-maassa tai sosiaaliturvasopimusmaassa siten, että kuuluu sen maan vakuutuksen piiriin, ei voi saada Suomen osa-aikaeläkkeen kanssa rinnakkain eläkettä ulkomailta.

Osa-aikaeläkkeen saadakseen henkilöllä tulee olla pitkä työhistoria. Osa-aikatyön ansioiden on vähennyttävä niin, että ne ovat 35–70 prosenttia vakiintuneesta ansiosta. Ansioita on kuitenkin oltava vähintään kyseisen lain piiriin kulumisen alarajan verran.

Työajan on vähennyttävä ansioissa tapahtuvaa muutosta vastaavasti henkilön siirtyessä osa-aikaeläkkeelle. Työajan vähentyminen ei saa merkittävästi poiketa työansioissa tapahtuneesta vähenemisestä.

Osa-aikatyölle on myös yhdenjaksoisuuden vaatimus eli osa-aikatyöstä ei saa olla pois yli kuutta viikkoa yhdenjaksoisesti. Tähän kuuden viikon jaksoon ei lueta mukaan mm. vuosilomaa eikä aikaa, jolta työntekijä saa sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa.

Edellä lueteltujen edellytysten lisäksi yksityisen ja julkisen puolen työntekijöillä sekä yrittäjillä on omia erityisedellytyksiä osa-aikaeläkkeen saamiselle.

8.1.1 Yksityinen puoli

Henkilöllä tulee olla välittömästi ennen osa-aikaeläkkeen alkamista työskentelyä viisi vuotta edeltäneiden 15 vuoden aikana. Vuodesta 2007 alkaen yksityisellä puolella 5/15 vuoden työskentelyedellytyksen täyttymistä on tarkasteltu ansioiden perusteella.

Työskentely EU/ETA- ja sosiaaliturvasopimusmaassa otetaan tarvittaessa mukaan tämän edellytyksen täyttymistä arvioitaessa.

Vuosiansiot muutetaan ajaksi seuraavasti: kunkin kalenterivuoden työansiot korotetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden tasoon, jonka jälkeen vuosiansiot jaetaan 1 047,25 eurolla (= $25 \times 41,89$ euroa; 41,89 euroa on TyEL:n vakuuttamisen alaraja). Euromäärä 1 047,25 vastaa palkkakertoimen arvoa yksi vuonna 2004 eli vuoden 2012 tasolla raja on 1 351,99 euroa. Näin saatu osamäärä pyöristetään alaspäin lähimpään kokonaislukuun. Huomioon otetaan kuitenkin enintään 12 kuukautta vuotta kohti. Työskentelyedellytys täyttyy, jos 15 kalenterivuoden työskentelystä laskettujen osamäärien summaksi tulee vähintään 60.

Viidentoista vuoden työskentelyedellytyksen täyttymistä tutkittaessa joudutaan tarkastelemaan myös ennen TyEL-aikaa ollutta työskentelyä. Tämä tapahtuu niiden säännösten mukaisesti, jotka olivat voimassa työskentelyn tapahtuessa.

Näin ollen TEL-työsuhteissa työskentelyaika tutkitaan vuoden 2004 loppuun saakka työsuhteiden pituuden perusteella. YEL- ja MYEL-yrittäjillä tarkastellaan yrittäjätoiminnan pituutta. Eläkkeeseen oikeuttavat LEL- ja TaEL-ansiot muutetaan ajaksi jakamalla vuosiansiot TEL-rajamäärällä ja huomioon otetaan täydet kuukaudet, enintään 12 kuukautta vuotta kohti. Rinnakkaiset toiminnot otetaan työsuhteiden kesto tarkasteltaessa huomioon vain kerran.

Vuosien 2005 ja 2006 työssäoloedellytystä tutkitaan niin, että eläkkeeseen oikeuttava vuosiansio jaetaan kyseisten vuosien TEL-rajamäärällä (296,08 euroa vuonna 2012). Eläkkeeseen oikeuttavia kuukausia tulee niin monta, kuin TEL-rajamäärä sisältyy vuosipalkkaan, kuitenkin enintään 12 kuukautta vuodessa.

Lisäksi edellytyksenä työntekijän TyEL:n mukaiselle osa-aikaeläkkeelle siirtymiselle on se, että henkilöllä on vakiintuneen ansion tarkastelujakson aikana TyEL-ansioita vähintään TyEL-rajamäärän verran.

Ennen vuotta 2007 olleet TEL-, LEL- ja TaEL-rajamäärän ylittävät ansiot rinnastetaan 1.1.2007 alkaen TyEL-ansioihin ja niistä voi olla osa-aikaeläkeoikeus TyEL:n perusteella.

Yksityiseltä puolelta osa-aikaeläkkeen saadakseen henkilölle ei ole yksityisen puolen työsuhteen päättymisen jälkeen syntynyt oikeutta julkisen puolen osa-aikaeläkkeeseen.

Jos toiselta (esimerkiksi yksityiseltä puolelta) puolelta on aiemmin myönnetty osa-aikaeläke ja se tulisi myönnettäväksi myös toiselta (esimerkiksi julkiselta puolelta) puolelta, ei eläkettä myönnetä kahdesta eri järjestelmästä vaan ensimmäisen eläkkeen myöntänyt laitos tarkistaa eläkkeen määrää.

Ennen osa-aikaeläkettä henkilön on työskenneltävä kokoaikaisesti. Välittömästi osa-aikaeläkkeen alkamista edeltäneiden 18 kuukauden aikana henkilön on tullut tehdä kokoaikatyötä vähintään 12 kuukauden ajan.

Tämä 18 kuukauden tarkastelujakso kuitenkin pitenee TyEL-aikana enintään kuudella kuukaudella eli yhteensä enintään kahteen vuoteen, jos henkilö on sairauden vuoksi saanut sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa, sairausajan palkkaa, liikennevakuutuslain nojalla myönnettävää ansionmenetyskorvausta tai tapaturmavakuutuslain mukaista päivärahaa. Tarkastelujakso voi pidentyä vain sillä ajalla, jolta etuutta on saatu.

8.1.2 Yrittäjä

Saadakseen YEL:n ja MYEL:n mukaisen osa-aikaeläkkeen yrittäjä lopettaa yrittäjätoimintansa kokonaan tai puolittaa välittömästi ennen osa-aikaeläkkeen alkamista olleen yhdenjaksoisen, vähintään neljä kuukautta jatkuneen yrittäjätoimintansa työtulon. Työtulo otetaan huomioon enintään osa-aikaeläkkeen alkamisvuodelta ja sitä edeltäneiltä 60 kuukauden ajalta. 60 kuukauden tarkastelujakso on sama kuin tulevan ajan eläkettä laskettaessa.

Näin ollen myös yrittäjän työtulon puolittamista tarkasteltaessa huomioon otetaan vuonna 2012 alkavissa osa-aikaeläkkeissä todellinen

työtulo ja yrittäjätoiminnan kesto vuosina 2007–2011 sekä yrittäjätoiminta vuonna 2012.

Osa-aikatyön työansioiden on oltava 35–70 prosenttia vakiintuneesta ansiosta ja työpanoksessa on tapahduttava vastaava muutos. Tilanteissa, joissa yrittäjällä ei ole tarkastelujakson eikä osa-aikatyön aikana muiden työeläkelakien kuin YEL:n perusteella vakuutettavaa työskentelyä, eikä suuria työtulomuutoksia ole ennen osa-aikaeläkkeen alkamista tehty, täyttyy 35–70 prosentin raja normaalisti automaattisesti, kun yrittäjä puolittaa työtulonsa siirtyessään osa-aikaeläkkeelle.

Yrittäjän eläkelain mukaisella kokoaikatyöllä tarkoitetaan YEL:n mukaan vakuutettua yrittäjätoimintaa, jonka vahvistettu työtulo on vähintään 14 211,69 euroa vuodessa (11 008,28 euroa vuoden 2004 tasossa).

8.1.3 Julkinen puoli

Julkisen puolen työeläkelaeissa työssäoloehto on erilainen kuin yksityisellä puolella. Niissä TyEL:n 12/18 + 6 -vaatimusta vastaa 3/5/6 -vaatimus.

Välittömästi ennen osa-aikaeläkkeen alkamista on oltava kyseisen lain piiriin kuuluvaa kokoaikaista palvelua yhdenjaksoisesti vähintään kuusi kuukautta. Kokoaikaisena palveluna pidetään sellaista työtä, jossa työansiot ovat joka kuukausi vähintään 1 291 euroa kuukaudessa (vuoden 2012 tasossa). Perhepäivähoidtajalla ja perhehoitajalla kokoaikaisena palveluna pidetään sellaista työtä, jossa työansiot ovat vähintään 1 129,49 euroa kuukaudessa (vuoden 2012 tasossa).

Lisäksi edellytetään, että henkilöllä on ennen osa-aikaeläkkeen alkamisvuotta välittömästi edeltäneiden viiden kalenterivuoden aikana kyseisen lain alaisia työansioita kolmena kalenterivuonna vähintään 15 492 euroa vuodessa (vuoden 2012 tasossa).

Myös sairausaika otetaan huomioon. Kuuden kuukauden karenssiajalta edellytetään katkeamatonta palvelusta. Jos henkilö on siirretty kunnan tai yksityisen palveluksesta valtiollistamisen takia valtion palvelukseen, loppukarensseja laskettaessa otetaan huomioon valtiollistamista edeltänyt kunnallinen tai yksityinen palvelus ja vaadittavissa ansioissa myös ansiot kunnallisesta tai yksityisestä palveluksesta. Jos henkilö on siirretty kunnalliseen palvelukseen valtion toiminnon kunnallistamisen takia, loppukarensseja laskettaessa otetaan huomioon kunnallistamista edeltänyt valtion palvelu.

Julkisella puolella myös ammatillisen erityiseläkeiän valinneilla on mahdollisuus saada osa-aikaeläke.

Tällöin osa-aikaeläkkeen hakeminen ja ottaminen merkitsee valinnan peruuttamista, jolloin henkilö ei voi saada vanhuuseläkettä valitussa erityiseläkeiässä, vaan hän siirtyy yleisen vanhuuseläkeiän piiriin. Tämä tarkoittaa sitä, että vanhuuseläkkeelle voi jäädä 63 ja 68 ikävuoden välillä. Jos vanhuuseläke alkaa ennen henkilökohtaista eläkeikää, lisäeläkeoikeutta ei ole ja peruseläke muunnetaan, ks. Taulukko 3.1 ja 3.2.

Jos ammatillisen eläkeiän valinnut jää osa-aikaeläkkeelle sen jälkeen, kun hän on jo täyttänyt ammatillisen eläkeiän, hän voi siirtyä vanhuuseläkkeelle haluamastaan ajankohdasta.

8.2 Osa-aikaeläkkeen eläketapahtuma

Osa-aikaeläkkeeseen on oikeus, kun kaikki osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset täyttyvät. Eläketapahtumapäivä on yleensä eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden viimeinen päivä. Osa-aikaeläke alkaa aina kuukauden alusta.

8.3 Vakiintunut ansiotaso

Jotta osa-aikaeläke voidaan laskea, on ensin määriteltävä vakiintunut ansiotaso. Osa-aikaeläkkeen vakiintunut ansio lasketaan tulevan ajan tarkasteluajan eli osa-aikaeläkkeen alkamisvuotta edeltäneiden viiden kalenterivuoden työansioiden ja palkattomilta ajoilta saatujen etuuksien perusteena olevien työtulojen perusteella. Se lasketaan siis yleensä samalla tavoin kuin tulevan ajan ansio laskettaisiin työkyvyttömyyseläkkeessä, jos henkilö olisi tullut työkyvyttömäksi osa-aikaeläkkeen alkamispäivänä. Kun eläketapahtuma on 31.12., vakiintuneen ansion laskennassa otetaan huomioon myös eläketapahtumavuoden työ- ja etuusansiot. Ansioista vähennetään työntekijän työeläkevakuutusmaksu.

YEL:ssä jousto alaspäin eläketapahtumaa edeltävältä vuodelta otetaan huomioon. Tässä vakiintunut ansio poikkeaa tulevan ajan laskennasta, jossa joustoja eläketapahtumaa edeltävältä vuodelta ei oteta huomioon.

Esimerkki 8.1. Työntekijän vakiintunut ansio.

Vuosi	Vuosiansio euroa, muunnettuna 2012 tasolle, työntekijän työeläkemaksuprosenttia vastaavan vähennyksen jälkeen
2007	16 000,00
2008	20 000,00
2009	22 000,00
2010	24 000,00
2011	26 000,00

Työntekijä siirtyy osa-aikaeläkkeelle 1.11.2012. Vakiintuneen ansion jakaja on 60.

Osa-aikaeläkkeen vakiintunut ansio on

$$\frac{16\,000 + 20\,000 + 22\,000 + 24\,000 + 26\,000}{60} = 1\,800,00 \text{ euroa kuukaudessa}$$

...

8.4 Ansion alenema

Osa-aikaeläkkeen määrä lasketaan kokonaisansion alenemasta. Kokonaisansion alenema on vakiintuneen ansion ja kaikesta osa-aikatyöstä saadun ansion erotus.

Ansion alenemaa laskettaessa osa-aikatyön palkasta ei vähennetä työntekijän työeläkemaksua.

Esimerkki 8.2. Työntekijän ansion alenema.

Työntekijä siirtyy osa-aikaeläkkeelle 1.7.2012 ja vakiintunut ansio on 1 600,00 euroa kuukaudessa. Työnantajan maksama osa-aikatyön palkka on 960,00 euroa kuukaudessa. Osa-aikatyön palkka on siis 60 prosenttia vakiintuneesta ansiotasosta, joten 35–70 prosentin edellytys täyttyy.

Osa-aikaeläkkeen ansion alenema on $1\,600,00 - 960,00 = 640,00$ euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 8.3. Yrittäjän ansion alenema.

Yrittäjä siirtyy osa-aikaeläkkeelle vuonna 2012. Vakiintunut ansiotaso ja ennen osa-aikaeläkettä jatkuneen yhdenjaksoisen yrittäjätoiminnan työtulo on 1 600,00 euroa kuukaudessa. Yrittäjän on aina puolitettava se osa-aikaeläkkeelle siirtymiseen.

Yrittäjän ansion alenema on vakiintuneen ansiotason ja puolitetun työtulon erotus: $1\,600,00 - 800,00 = 800,00$ euroa kuukaudessa.

...

8.5 Osa-aikaeläkkeen määrä

Osa-aikaeläkkeen määrä on yleensä puolet kokonaisansion alenemasta.

Osa-aikaeläkkeen määrä voi olla enintään 75 prosenttia eläkkeen alkamiseen mennessä karttuneesta työeläkkeestä. Myös palkattomilta ajoilta karttunut eläke otetaan huomioon 75 prosentin rajaa laskettaessa, tosin vain eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun. Eläketapahtuman ollessa 31.12. otetaan palkattomien aikojen etuudet huomioon myös eläketapahtumavuodelta.

Enimmäismäärään otetaan huomioon yksityisen ja julkisen puolen eläkkeet perusturvan mukaisina.

Jos osa-aikaeläkkeen määrä olisi suurempi kuin eläkkeen enimmäismäärä, osa-aikaeläkkeenä myönnettäisiin enimmäismäärä.

Myös EU/ETA-maassa ja sosiaaliturvasopimusmaissa vakuutetusta työskentelystä karttunut eläke otetaan huomioon enimmäismäärää laskettaessa. Jollei ulkomailla karttuneesta etuudesta saada tietoa, enimmäismäärää laskettaessa voidaan ottaa huomioon sellainen teoreettinen eläke, joka henkilölle olisi karttunut, jos ulkomailla työskentely olisi tapahtunut Suomessa.

Esimerkki 8.4. Yrittäjän osa-aikaeläke.

Yrittäjä on syntynyt 26.2.1950. YEL-toiminta on alkanut vuonna 1973. Yrittäjä vähentää työpanostaan puoleen ja siirtyy osa-aikaeläkkeelle 1.7.2012.

Eläkkeelle siirtymiseen mennessä karttunut YEL-eläke on 700,00 euroa kuukaudessa. Aikaisemmista TEL-työsuhteista karttunut eläke on 580,00 euroa ja LEL-ansioista karttunut eläke on 20,00 euroa (vuoden 2012 tasossa).

Yrittäjän työtulo on vuoden 2012 tasossa ollut 25 000,00 euroa ajalla 1.1.2000 – 30.4.2007. Tällöin yrittäjä on korottanut työtulonsa 30 000,00 euroon.

Puolitettavaa työtuloa laskettaessa tarkastellaan yhdenjaksoisen yrittäjätoiminnan keskimääräistä työtuloa. Tarkastelussa otetaan huomioon eläketapahtumavuonna voimassa ollut työtulo ja enintään viiden edellisen vuoden työtulot. Puolitettavaa työtuloa määriteltäessä tarkastellaan työtuloja aikaväliltä 1.1.2007–30.6.2012.

Puolitettava työtulo:

Vuosi	Todellinen, vahvistettu työtulo euroa/v	Päivät
2007	25 000,00	120
	30 000,00	240
2008	30 000,00	360
2009	30 000,00	360
2010	30 000,00	360
2011	30 000,00	360
2012	30 000,00	180

$$[(25\,000,00 \times 120) + (30\,000,00 \times 1860)]/1980 = 29\,696,97 \text{ euroa/vuosi}$$

$$= 2\,474,75 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Tämä työtulo on puolitettuna 1 237,37 euroa kuukaudessa.

Vakiintunut ansio:

Vakiintunut ansiotaso lasketaan eläketapahtumaa edeltävien viiden vuoden ansiosta (kuten tulevan ajan ansio). Kun eläketapahtuma on vuonna 2012, käytetään vakiintuneen ansion laskennassa vuosien 2007–2011 vahvistettuja työtuloja.

Vakiintunutta ansiota laskettaessa ei oteta huomioon eläkkeen alkamisvuoden työtuloa, koska eläke alkaa keskellä vuotta.

$$[(25\,000,00 \times 120) + (30\,000,00 \times 1\,680)] / 1\,800 = 29\,666,67 \text{ euroa/vuosi} \\ = 2\,472,22 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

Ansion alenema:

Ansion alenema saadaan, kun vähennetään puolitettu työtulo vakiintuneesta ansiotasosta: $2\,472,22 - 1\,237,37 = 1\,234,85$ euroa kuukaudessa.

Osa-aikaeläke on puolet ansion alenemasta: $1\,234,85 / 2 = 617,45$ euroa kuukaudessa.

Enimmäismäärä on $(700,00 + 580,00 + 20,00) \times 0,75 = 975,00$ euroa kuukaudessa. Enimmäismäärä ei rajaa osa-aikaeläkkeen määrää.

Puolitetun työtulon (1 237,37 euroa kuukaudessa) on oltava 35–70 prosenttia vakiintuneesta ansiosta. Nämä rajat vakiintuneesta ansiosta (2 472,22) ovat 865,28–1 730,55 euroa. Puolitettu työtulo on ansaintarajoissa.

Yrittäjän osa-aikaeläke 1.7.2012 alkaen on 617,45 euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 8.5. Puolitettava työtulo, vakiintunut ansio ja osa-aikaeläkkeen määrä.

Yrittäjätoiminta on alkanut 1.1.2005 ja se on jatkunut yhdenjaksoisesti osa-aikaeläkkeen hakemiseen asti. Yrittäjä hakee osa-aikaeläkettä 1.4.2012 alkaen. Vahvistettu työtulo on 18 800,00 euroa/vuosi (vuoden 2012 tasossa).

Puolitettava työtulo:

Puolitettava työtulo lasketaan yrittäjätoiminnasta vuosien 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 ja 2012 voimassa olleiden, vahvistettujen työtulojen perusteella.

YEL: 1.1.2005–31.3.2012

Vuosi	Työtulo euroa/v (Ind.1,231)	Työtulon voimassaolopäivät
2007	18 800,00	360
2008	18 800,00	360
2009	18 800,00	360
2010	18 800,00	360
2011	18 800,00	360
2012	18 800,00	90

$$\frac{18\,800,00 \times 1\,890}{1\,890} = 18\,800,00 \text{ euroa/vuosi}$$

Puolitettu työtulo:

$18\,800,00 \times 0,5 = 9\,400,00$ euroa/vuosi on edelleen yli YEL-minimin ja se mahtuu vakiintuneesta ansiotasosta laskettuun 35–70 prosentin ansaintarajoihin (548,33–1 096,67 euroa kuukaudessa), joten henkilöllä on oikeus osa-aikaeläkkeeseen. Puolitettu työtulo on se työtulo, millä osa-aikainen yrittäjätoiminta vakuutetaan YEL:ssä.

Vakiintunut ansio:

Vuosien 2007–20011 työtulo on ollut 18 800,00 euroa/vuosi (2012 taso)

$$\text{Vakiintunut ansio on: } \frac{18\,800,00 \times 5}{60} = 1\,566,67 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Osa-aikaeläkkeen määrä:

Ansion alenema on vakiintuneen ansion ja puolitetun työtulon erotus:

$$1\,566,67 - 783,33 = 783,34 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Osa-aikaeläke on 50 prosenttia ansion alenemasta:

$$783,34 \times 0,5 = 391,67 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Yrittäjälle oli karttunut työeläkettä 621,23 euroa kuukaudessa ennen osa-aikaeläkkeelle siirtymistään.

Enimmäismäärä: $621,23 \times 0,75 = 465,92$ euroa kuukaudessa. Osa-aikaeläke jää alle enimmäismäärän.

Yrittäjän osa-aikaeläke on 1.4.2012 alkaen 391,67 euroa kuukaudessa.

...

8.6 Osa-aikaeläkkeen keskeyttäminen, lakkautus ja uudelleen laskenta

Osa-aikatyön ansioiden muutokset voivat aiheuttaa osa-aikaeläkkeen uudelleen laskennan tai lakkauttamisen. Kun tutkitaan ansiomuutoksen vaikutusta eläkkeen määrään, muuttuneita ansioita verrataan eläkkeen alkaessa tai myöhemmän muutosajankohdan yhteydessä käytettyyn osa-aikatyön palkkaan. Tämä palkka tarkistetaan ennen vertailua palkkakertoimella tarkasteluhetken tasoon.

Osa-aikaeläke voidaan myös keskeyttää, jos työntekijän osa-aikatyön ansio tai työstä poissaoloaika muuttuu tilapäisesti siten, etteivät osa-aikatyölle säädettyt edellytykset täyty. Osa-aikaeläke voi olla keskeytettynä enintään kuusi kuukautta.

Osa-aikaeläke lakkautetaan

- jos osa-aikatyön ansiot eivät ole 35–70 prosentin ansiorajoissa.
- jos eläke on ollut keskeytettynä yli kuusi kuukautta.
- jos osa-aikaeläkkeen saaja on pois töistä yhdenjaksoisesti yli kuusi viikkoa (pois lukien ajat, joita ei lueta kuuteen viikkoon kuten vuosiloma).
- eläkkeensaajan pyynnöstä heti eläkeoikeuden lakattua (työn päätyminen, kokoaikatyö jne). Lakkautettu eläke voidaan myöntää entisin perustein, jos eläkkeen saamisen edellytykset täyttyvät uudestaan ennen kuuden kuukauden kulumista; jos eläke on ollut lakanneena yli kuusi kuukautta, osa-aikaeläke myönnetään uusin perustein edellyttäen, että kaikki saamisen edellytykset täyttyvät.

- jos eläkkeensaajalle myönnetään osa-aikaeläkkeen estävä eläke. Yksityissektorin automaattisesti vanhuuseläkkeeksi muuttuvaa TyEL-osa-aikaeläkettä ei pidetä julkisen puolen osa-aikaeläkkeen estävänä eläkkeenä.

Vuonna 1946 ja sitä ennen syntyneillä yksityissektorin osa-aikaeläke muuttuu automaattisesti osa-aikaeläkkeen suuruiseksi vanhuuseläkkeeksi 65-vuotiaana, vaikka työntekijä jatkaisi palvelustaan. Tällöin sekä yksityissektorin työstä kertyvän että myös julkisen palveluksen karttuma putoaa 1,5 prosenttiin.

Uudelleen laskenta tehdään

- Jos osa-aikatyön ansion muutos on 15 prosenttia. Osa-aikaeläkkeen määrä lasketaan uudelleen samaa vakiintunutta ansiota käyttäen.
- Jos eläkkeensaajalle myönnetään toinen osa-aikaeläke tai ensisijainen etuus tai jos ensisijaisen etuuden määrä muuttuu.

Osa-aikaeläke lasketaan uudelleen ansion muuttumiskuukautta seuraavan kuukauden tasossa ja muutettu eläke alkaa saman kuukauden alusta. Jos ansiot ovat muuttuneet kuukauden 1. päivänä, eläke maksetaan kuitenkin muutettuna jo sen kuukauden alusta.

8.7 Eläkkeen karttuminen osa-aikaeläkkeen ajalta ennen 1953 syntyneillä

Osa-aikaeläkkeellä olevalle karttuu eläkettä sekä osa-aikatyöstä että osa-aikaeläkkeen perusteena olevasta ansion alenemasta. Vuonna 1953 ja myöhemmin syntyneillä henkilöillä ei kartu eläkettä ansion alenemasta.

Vuonna 1946 ja sitä ennen syntyneillä osa-aikatyöstä karttuu eläkettä kuten muustakin ansiotyöstä vuoden 2004 karttumissääntöjen mukaan 1,5 prosenttia sen vuoden alkuun, jolloin henkilö täyttää 60, ja siitä eteenpäin 2,5 prosenttia vuodessa 65 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Osa-aikaeläkeajalta karttuu eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa siitä ansion alenemasta, jonka mukaan osa-aikaeläke ensimmäisen kerran laskettiin. Ansion alenema tarkistetaan eläkettä laskettaessa palkkakertoimella eläkkeen alkamisen tasoon. Osa-aikaeläkkeen ajalta karttuneet eläkkeenosat lisätään myöhemmin myönnettävään eläkkeeseen.

Vuosina 1947–1952 syntyneillä osa-aikatyön palkasta karttuu uutta eläkettä kuten muustakin työstä (58–62 vuoden iässä 1,9 prosenttia/v ja 63–68 vuoden

iässä 4,5 prosenttia/v). Eläkkeelläoloajalta eli ansion alenemasta karttumisprosentti on 0,75 prosenttia vuodessa. Eläkettä karttuu kuitenkin 1,5 prosenttia vuodessa, jos osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävä eläke on työkyvyttömyyseläke. Samoin ansion alenemasta karttuu 1,5 prosenttia, jos osa-aikaeläkkeen jälkeen tulee työttömyyspäivärahaajakso ja sen jälkeen työttömyyseläke.

Ennen vuotta 1947 syntyneille karttuu KuEL:n ja VaEL:n mukaan eläkettä kaksi prosenttia vuodessa, sekä ansion alenemasta että osa-aikatyöstä. Pääsääntö on, että 1947 ja sen jälkeen syntyneille karttuu eläkettä 0,75 prosenttia vuodessa ansion alenemasta. Jos kuitenkin työntekijä on syntynyt 1947–1951 ja on jäänyt osa-aikaeläkkeelle ensimmäisen kerran 60 vuotta täytettyään, ansion alenemasta karttuu yksi prosentti vuodessa. Työstä työntekijä saa iän mukaiset kartumat.

8.8 Osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävä eläke

8.8.1 Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen, vuonna 1946 ja sitä ennen syntyneet

1946 ja sitä ennen syntyneillä on vanhuuseläke alkanut 65 vuoden iän täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alussa viimeistään 1.1.2012. Jos henkilö on jatkanut työskentelyä yli 65-vuotiaaksi, osa-aikaeläke on muuttunut samansuuruiseksi vanhuuseläkkeeksi ja karttuma ansion alenemasta on lakannut. Työstä karttuu tällöin vanhuuseläkkeen rinnalla uutta eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Mahdollinen lykkäyskorotus laskeaan 68 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Lykkäyskorotus on 0,4 prosenttia jokaiselta lykätyltä kuukaudelta.

Julkisella puolella ei ole erityissäännöksiä 1946 ja sitä ennen syntyneillä koskien osa-aikaeläkkeen muuttumista vanhuuseläkkeeksi. Osa-aikaeläke muuttuu automaattisesti samansuuruiseksi vanhuuseläkkeeksi vasta 68-vuotiaana, jos osa-aikaeläkeläinen jatkaa työskentelyä yli 68-vuotiaaksi.

8.8.2 Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen, vuosina 1947–1952 syntyneet

Vanhuuseläkkeelle voi jäädä 63 ja 68 ikävuoden välillä. Jos osa-aikatyö jatkuu 68 vuoden iän täyttämisen jälkeen, eläke muuttuu osa-aikaeläkkeen suuruiseksi vanhuuseläkkeeksi 68 vuoden iässä. Oikeus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen on 62 vuoden iässä. Varhennusvähennys on 0,6 prosenttia kuukaudessa 63 vuoden iästä laskettuna. Lykättyä vanhuuseläkkeen voi saada 68 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Lykkäyskorotus on 0,4 prosenttia jokaiselta lykättyltä kuukaudelta.

Esimerkki 8.6. TyEL-osa-aikaeläke ja sen jälkeinen vanhuuseläke.

Työntekijä on syntynyt 10.10.1949 ja hän jää osa-aikaeläkkeelle 1.9.2011 alkaen. Osa-aikaeläkkeen jälkeen työntekijä hakee vanhuuseläkettä 1.6.2012 alkaen.

Työntekijän osa-aikaeläke

Osa-aikaeläkkeen vakiintunut ansio on 1 566,67 euroa kuukaudessa.

Työntekijä vähentää työaikaansa siten, että työnantajan maksama osa-aikatyön palkka on 60 prosenttia vakiintuneesta ansiotasosta.

Osa-aikatyön palkka on 940,00 euroa kuukaudessa.

Ansion alenema on $1\,566,67 - 940 = 626,67$ euroa kuukaudessa.

Osa-aikaeläke on puolet ansion alenemasta $626,67 \times 0,5 = 313,34$ euroa kuukaudessa.

Osa-aikaeläkkeen alkamiseen mennessä karttunut eläke on 402,00 euroa kuukaudessa vuoden 2011 tasossa.

Enimmäismäärä on $402,00 \times 0,75 = 301,50$ euroa kuukaudessa.

Osa-aikaeläke voi olla korkeintaan enimmäismäärän suuruinen, joten henkilön osa-aikaeläke on 301,50 euroa kuukaudessa.

Työntekijän vanhuuseläke 1.6.2012 alkaen

Eläkettä karttuu osa-aikaeläkkeen ansion alenemasta 1.9.2011–31.5.2012, eli 9 kuukauden ajalta. Karttumisprosentti on 0,75.

Ansion alenema korotetaan vanhuuseläkkeen alkamisvuoden tasoon palkkaker-toimella:

$$626,67 \times \frac{1,291}{1,253} = 645,68 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläke ansion alenemasta

$$\frac{645,68 \times 9 \times 0,75 \%}{12} = 3,63 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläke työansioista

Vuonna 2011

Osa-aikatyön ansiot ovat 3 760,00 euroa. PTEL-vähennyksen jälkeen vuoden 2012 tasossa ne ovat 3 617,69 euroa.

$$\frac{3\,617,69 \times 1,9\%}{12} = 5,73 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuonna 2012

Osa-aikatyön ansiot ovat 4 700,00 euroa. PTEL vähennettynä ne ovat 4 413,30 euroa.

$$\frac{4\,413,30 \times 1,9\%}{12} = 6,99 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Osa-aikaeläkkeeseen mennessä karttunut eläke on vuoden 2012 tasossa

$$402,00 \times \frac{1,291}{1,253} = 414,19 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen:

$$414,19 + 3,63 + 5,73 + 6,99 = 430,54 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Karttunut eläke kerrotaan elinaikakertoimella $430,54 \times 0,98689 = 424,90$ euroa kuukaudessa.

...

8.8.3 Työkyvyttömyyseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen

Työkyvyttömyyseläke koostuu osa-aikaeläkkeen alkamiseen mennessä karttuneesta eläkkeestä, osa-aikaeläkkeen ajalta karttuneesta eläkkeenosasta sekä tulevan ajan eläkkeenosasta. Vuonna 1953 ja myöhemmin syntyneillä ei ansion alenemasta karttu enää eläkettä, eikä sitä ansion alenemaa lasketa mukaan tulevan ajan ansioon.

Esimerkki 8.7. Yrittäjän työkyvyttömyyseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen.

Yrittäjä on syntynyt 17.3.1950. Hän hakee työkyvyttömyyseläkettä osa-aikaeläkkeen jälkeen vuonna 2012. Henkilö on ollut osa-aikaeläkkeellä 1.4.2008 alkaen. Työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtuma on elokuussa 2011. Osa-aikaeläkkeen jälkeen lasketaan eläke uusin perustein. Osa-aikaeläkkeen saajalle myönnetään työkyvyttömyyseläke, jos hän tulee työkyvyttömäksi ennen kuin hän on ehtinyt täyttää 63 vuotta.

Osa-aikaeläkkeen alkaessa 1.4.2008 henkilölle oli karttunut työeläkettä yhteensä 621,23 euroa kuukaudessa vuoden 2008 tasossa. Se korotetaan palkkakertoimella työkyvyttömyyseläkkeen alkamisvuodelle (2012):

$$621,23 \times \frac{1,291}{1,124} = 713,53 \text{ euroa kuukaudessa}$$

1.4.2008 jälkeen karttunut eläke

Osa-aikayrittäjäjaksolta:

Osa-aikayrittäjäjakso 1.4.2008–31.12.2010 on 33 kuukautta (työkyvyttömyyden eläketapahtuma on 17.8.2011, karttunut eläke lasketaan eläketapahtumaa edeltävään vuodenväliin asti).

Osa-aikaisen yrittäjätoiminnan työtulo on 9 400 euroa/vuosi vuoden 2008 tasossa. Se tarkistetaan palkkakertoimella työkyvyttömyyseläkkeen alkamisvuoden tasoon:

$$9\,400,00 \times \frac{1,291}{1,124} = 10\,796,62 \text{ euroa/vuosi}$$

Karttunut eläke 1.4.2008–31.12.2010

2008 on vajaa vuosi, aika 1.4.2008–31.12.2008 on 270 päivää;

$$\text{vajaan vuoden työtulo} \frac{10\,796,62}{360} \times 270 = 8\,097,46 \text{ euroa/vuosi}$$

karttunut eläke 1.4.2008–31.12.2010, karttumisprosentti on iänmukainen 1,9

$$\frac{(8\,097,46 + 10\,796,62 + 10\,796,62) \times 1,9\%}{12} = 47,01 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläke osa-aikaeläkejaksolta

osa-aikaeläkejakso 1.4.2008–31.12.2010 on 33 kuukautta.

Ansion alenema oli 783,34 euroa kuukaudessa 2008 tasossa, se tarkistetaan työkyvyttömyyseläkkeen alkamisvuoden tasoon palkkakertoimella:

$$783,34 \times \frac{1,291}{1,124} = 899,73 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Karttumisprosentti on 1,5, koska henkilö jää osa-aikaeläkkeen jälkeen työkyvyttömyyseläkkeelle

$$\frac{899,73 \times 33 \times 1,5 \%}{12} = 37,11 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläke tulevalta ajalta 1.1.2011–31.3.2013

tulevan ajan ansio, tarkasteluaika on 2006–2010

2006

18 800 euroa/vuosi vuoden 2008 tasossa

21 593,24 euroa/vuosi vuoden 2012 tasossa

2007

18 800 euroa/vuosi vuoden 2008 tasossa

21 593,24 euroa/vuosi vuoden 2012 tasossa

2008

1.1.2008–31.3.2008, 90 päivää, työtulo on 18 800 euroa/vuosi vuoden 2008 tasossa.

21 593,24 euroa/vuosi vuoden 2012 tasossa

1.4.2008–31.12.2008, 270 päivää, työtulo on 9 400,00 euroa/vuosi vuoden 2008 tasossa.

10 796,62 euroa/vuosi vuoden 2012 tasossa

Vuoden 2008 kokonaistytulo:

$$\frac{21\,593,24 \times 90 + 10\,796,62 \times 270}{360} = 13\,495,78 \text{ euroa/vuosi vuoden 2012 tasossa}$$

Vuoden 2008 ansion alenema ajalta 1.4.2008–31.12.2008 on 783,34 euroa kuukaudessa vuoden 2008 tasossa ja 901,12 euroa kuukaudessa vuoden 2012 tasossa.

Ansion aleneman määrä vuonna 2008: $901,12 \times 9 = 8\,110,08$ euroa

Vuodelta 2008 tulee tulevan ajan ansion laskentaan $13\,495,78 + 8\,110,08 = 21\,605,86$ vuoden 2012 tasossa

Vuoden 2009 työtulo $10\,796,62$ euroa/vuosi vuoden 2012 tasossa

Vuoden 2009 ansion alenema $901,12 \times 12 = 10\,813,44$ euroa

Vuodelta 2009 tulee tulevan ajan ansion laskentaan $10\,796,62 + 10\,813,44 = 21\,610,06$ euroa/vuosi

Vuoden 2010 työtulo $10\,796,62$ euroa/vuosi 2012 tasossa

Vuoden 2010 ansion alenema $901,12 \times 12 = 10\,813,44$ euroa

Vuodelta 2010 tulee tulevan ajan ansion laskentaan $10\,796,62 + 10\,813,44 = 21\,610,06$ euroa/vuosi

Tulevan ajan ansio lasketaan vuosien 2006–2010 työtuloista + ansion alenemasta + mahdollisesti palkattomien etuusansioiden perusteella.

$$\frac{21\,593,24 + 21\,593,24 + 21\,605,86 + 21\,610,06 + 21\,610,06}{60}$$

= $1\,800,21$ euroa kuukaudessa

Tulevan ajan jakso on 1.1.2011–31.3.2013, eli 27 kuukautta, karttumisprosentti on 1,5.

$$\text{Eläke tulevalta ajalta: } \frac{1\,800,21 \times 27 \times 1,5\%}{12} = 60,76 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Karttunut eläke kerrotaan elinaikakertoimella

$$713,53 + 47,01 + 37,11 = 797,65 \text{ e/kk}$$

$$797,65 \times 0,98351 = 784,50 \text{ e/kk}$$

Työkyvyttömyyseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen vuonna 2012 on
 $784,50 + 60,76 = 845,26$ euroa kuukaudessa.

...

Taulukko 8.1. Osa-aikaeläkkeen erot yksityisellä ja julkisella puolella, yhteenveto.

Osa-aikaeläkkeeltä vanhuuseläkkeelle, eläkkeen karttumisen ansion alenemasta			
Syntyneet	KuEL	VaEL	TyEL
Ennen 1947	2 %	1,5 % / 2 % / 2,5 %	1,5 %
Oae:n ikäraja	58–67 vuotta	58–67 vuotta	58–65 vuotta
1947–1951	1 %, jos oae alkanut 60 v. 0,75 %, jos oae alkanut alle 60 v.	1 %, jos oae alkanut 60 v. 0,75 %, jos oae alkanut alle 60 v.	0,75 %
1952	0,75 %	0,75 %	0,75 %
1953 →	Ei kartu	Ei kartu	Ei kartu
Osa-aikaeläkkeeltä vanhuuseläkkeelle, eläkkeen karttumisen osa-aikatyöstä			
ennen 1947			1,5 % / 2,5 %
1947 →			1,9 % / 4,5 %
Ennen 1950	2 % / 4,5 %	2 % / 1,9 % / 4,5 %	
1950 →	1,9 % / 4,5 %	1,9 % / 4,5 %	

9 EU/ETA-eläkkeenlaskenta

Suomen lakisääteisiin työeläkkeisiin on sovellettava EU-säännöksiä (1.1.1994 voimaan tulleen ETA-sopimuksen ja 1.1.1995 voimaan tulleen EU-sopimuksen sosiaaliturvaa koskevat säännökset) aina silloin, kun henkilö on työskennellyt Suomen lisäksi toisessa EU- tai ETA-maassa. Jatkossa EU- ja ETA-maista käytetään lyhennettä EU. EU-säännösten ohella sovelletaan myös sosiaaliturvasopimuksia. Tarkemmin eläkkeen määräytymisestä EU-säännösten mukaan kerrotaan *Työeläkelakipalvelun ohjeistossa EU-eläkkeen määräytyminen*.

Kun henkilö on työskennellyt tai toiminut yrittäjänä Suomen lisäksi toisessa EU-maassa, lasketaan eläke kahdella tavalla:

- (1) Kansallisena eläkkeenä (itsenäinen etuus)
- (2) Pro rata -eläkkeenä

Näin lasketuista eläkkeistä myönnetään suurempi.

EU:n sosiaaliturva-asetusta 883/2004 ja sen täytäntöönpanoasetusta 987/2009 on sovellettu 1.5.2010 alkaen.

9.1 Kansallinen eläke

Kansallinen eläke lasketaan ottaen huomioon ainoastaan kansallinen lainsäädäntö. Perusasetuksen artiklassa 52 kansallisen lainsäädännön mukaan määräytävästä etuudesta käytetään nimitystä itsenäinen etuus, mutta työeläkejärjestelmässä käytetään edelleen termiä kansallinen eläke.

Asetuksen mukaista kansallista eläkettä laskettaessa sovelletaan Suomen työeläkelainsäädäntöä, mutta ottaen huomioon perusasetuksen päällekkäisyyden estämiseksi koskevat säännökset ja sosiaaliturvasopimukset (viimeksi mainittu eläke on sosiaaliturvasopimuksen mukainen kansallinen eläke).

Etuuksien päällekkäisyyttä koskevissa säännöksissä on määritelty erilaiset ja samanlaiset etuudet. Kaikkia samalle henkilölle täyttyneiden vakuutus- ja/tai asumiskausien perusteella laskettuja tai myönnettyjä päällekkäisiä työkyvyttömyys-, vanhuus- ja perhe-eläke-etuuksia pidetään päällekkäisinä samanlaisina

etuuksina. Ne päällekkäiset etuudet, jotka eivät ole edellä mainittuja, ovat päällekkäisiä erilaisia etuuksia (perusasetuksen 53 artikla).

Jos kahden tai useamman jäsenvaltion myöntämät samanlaiset etuudet ovat päällekkäisiä, päällekkäisyyttä estäviä säännöksiä ei saa soveltaa pro rata -eläkkeeseen. Tämä tarkoittaa, ettei etuuksia saa yhteensovittaa keskenään.

Päällekkäisyyden estäviä säännöksiä saa soveltaa kansalliseen eläkkeeseen kuitenkin tulevan ajan eläkkeen osalta (perusasetuksen 54 artikla). Näin ollen eläke, jossa tulevan ajan eläke on ositettu Suomen vakuutuskausien suhteessa kaikkien EU-maiden vakuutuskausiin, on asetuksen mukainen itsenäinen etuus.

Perusasetuksen 55 artiklassa on säädetty erilaisten etuuksien päällekkäisyydestä. LITA-etuudet ovat erilaisia suhteessa työeläkkeisiin ja niiden osalta EU-tilanteissa sovelletaan erilaisten etuuksien päällekkäisyyttä koskevia säännöksiä. Jos kaksi tai useampi jäsenvaltio ottaa huomioon saman erilaisen etuuden vähentävänä, etuuden määrä jaetaan sen huomioon ottavien maiden määrällä.

9.2 Teoreettinen eläke

Teoreettista eläkettä tarvitaan niin sanotun pro rata -eläkkeen laskemista varten. Teoreettinen eläke lasketaan muuten samalla tavalla kuin kansallinen eläke paitsi että myös muiden EU-maiden vakuutuskaudet rinnastetaan Suomen vakuutuskausiin. Muista EU-maista otetaan huomioon vastaavat vakuutuskaudet, jotka Suomessa vakuutettuina kartuttaisivat työeläkettä. Laskettaessa teoreettista ja pro rata -suhdetta vakuutusajat otetaan huomioon maittain täysinä kuukausina. Rinnakkaiset palvelusajat otetaan huomioon vain yhteen kertaan.

Korotettu karttuma lasketaan 1.1.2005 alkaen myös muiden EU-maiden työskentelystä seuraavan kuukauden alusta lähtien, jolloin henkilö täyttää 53 tai 63 vuotta.

Teoreettinen eläke lasketaan yhtenä kokonaisuutena Suomen kaikkien työeläkkeiden osalta. Teoreettinen eläke lasketaan siten, että karttunut työeläke kerrotaan yhteenlasketun EU-palvelusajan ja Suomen työeläkelakien mukaisen palvelusajan suhteella ja saatuun tulokseen lisätään mahdollinen tulevalta ajalta laskettava eläke sekä mahdollinen korotetun karttuman osuus.

Kansaneläkkeessä vanhuuseläkeikä on edelleen 65 vuotta. 1.1.2005 alkaen Kela ottaa huomioon kansaneläkettä laskiessaan työeläkkeistä sen määrän, joka

henkilölle on kertynyt työstä 63 vuoden ikään mennessä. Kela käyttää kansaneläkkeen laskennassa sellaista teoreettisen eläkkeen määrää, jossa vakuutuskaudet on otettu huomioon 63 vuoden ikään saakka.

Esimerkki 9.1. Teoreettinen eläke.

Henkilö on syntynyt 11.10.1959. Hän on työskennellyt Suomessa vuosina 1983–1996 yhteensä 156 kuukautta, jolta ajalta karttuneen eläkkeen määrä on 550,00 euroa kuukaudessa vuoden 2012 tasossa.

Tämän jälkeen hän on työskennellyt Ruotsissa vuosina 1997–2011 yhteensä 168 kuukautta. Eläketapahtuma on vuonna 2012. Vakuutuskausia on yhteensä 336 kuukautta, joista Suomen vakuutuskausia on 156 kuukautta.

Kansallinen eläke:

Tarkasteluaikaan otetaan huomioon ansiot vuosilta 2007–2011. Koska tarkasteluaikana on ansioita vain Ruotsista, tulevan ajan eläkkeen määrä on nolla. Kansallinen eläke on elinaikakertoimella kerrottu karttunut eläke eli $0,98351 \times 550,00 = 540,93$ euroa kuukaudessa.

Teoreettinen eläke:

Tarkasteluaikaan otetaan huomioon ansiot vuosilta 2007–2011. Koska tarkasteluaikana on ansioita vain Ruotsista, tulevan ajan eläkkeen määrä on nolla.

$336/156$ kuukautta $\times (0,98351 \times 550,00$ euroa) = 1 165,08 euroa kuukaudessa.

...

9.3 Pro rata -eläke

Teoreettisen eläkkeen perusteella lasketaan pro rata -eläke. Se on sama suhteellinen osuus teoreettisesta eläkkeestä kuin Suomen työeläkelakien mukaan eläkkeeseen oikeuttava palvelusaika on eri EU-maiden yhteenlasketusta palvelusajasta. Pro rata -eläkkeen määrä muodostuu Suomen karttuneesta työeläkkeestä sekä mahdollisista tulevan ajan ja korotetun karttuman pro rata -osuuksista.

Esimerkki 9.2. Pro rata -eläke.

Edellisen esimerkin pro rata -eläke on

$156/336 \times 1\,165,08$ euroa = 540,93 euroa kuukaudessa

Kansallinen eläke ja pro rata -eläke ovat yhtä suuret, joten kansallinen eläke myönnetään.

...

9.4 EU-eläkkeen yhteensovitus

LITA-etuus vähennetään suoraan työeläkkeestä. Työeläkettä jää maksettavaksi, jos sen määrä on suurempi kuin LITA-etuus. Myös ulkomailta maksettavat LITA-etuudet otetaan huomioon työeläkettä vähentävinä.

Tilanteessa, jossa kaksi jäsenvaltiota tai useampi jäsenvaltio ottavat huomioon LITA-etuuden vähentävänä toimitaan seuraavasti:

- Jos kyseessä on kaksi tai useampi kansallista eläkettä, toimivaltaiset laitokset jakavat LITA-etuuden määrän niiden etuuksien lukumäärällä, joihin kyseistä säännöstä sovelletaan.
- Jos kyseessä on yksi tai useampi pro rata -eläke, toimivaltaiset laitokset ottavat huomioon saadut etuudet vakuutuskausien suhteessa.

Toisen EU-maan ja Suomen eläkkeiden yhteensovittaminen on mahdollista, jos sekä Suomi että toinen EU-maa myöntävät tulevan ajan eläkkeen.

9.5 Korotettu karttuma

Työeläkettä karttuu 1,9 prosenttia niistä ansioista, jotka työntekijä on ansainnut 53 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 63 vuotta. Työeläkettä karttuu 4,5 prosenttia niistä ansioista, jotka työntekijä on ansainnut 63 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 68 vuotta.

EU-säännökset edellyttävät muiden EU-maiden vakuutuskausien rinnastamista Suomen vakuutuskausiin. Sen vuoksi eläkkeenhakijalla on oikeus edellä mainittuihin korotettuihin karttumiin, jos hän on työskennellyt työntekijänä tai yrittäjänä muussa EU-maassa 53 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Korotus laske-

taan ainoastaan teoreettiseen eläkkeeseen, jonka perusteella lasketaan pro rata -eläke.

Kun korotettu karttuma lasketaan teoreettiseen eläkkeeseen ja sen perusteella laskettavaan pro rata -eläkkeeseen, voi pro rata -eläke olla suurempi kuin kansallisesti laskettu eläke. Suomessa on laskettava eläke pro rata -eläkkeenä silloinkin, kun toisesta EU-maasta ei vielä haeta vanhuuseläkettä, jos eläke näin laskettuna on suurempi.

Korotuksen osuus lasketaan teoreettiseen eläkkeeseen erillisenä lisänä. Jos työskentely Suomessa on tapahtunut ennen 1.1.2005, korotuksen osuus liitetään siihen eläkepalkkaan, johon olisi liitetty tuleva aika viimeisen Suomen työsuhteen päättyessä.

Jos työskentelyä on ollut Suomessa 1.1.2005 jälkeen, ansio, johon korotus liitetään, määritellään Suomen vuosiansioiden perusteella. Suomen työansiot 1.1.2005 alkaen jaetaan Suomen kalenterikuukausilla kuitenkin siten, että vajaa vuosi on 12 kuukautta.

Kun korotettu karttuma lasketaan tulevaa aikaa sisältävään työkyvyttömyyseläkkeeseen, toisen EU-maan rinnastettava työskentely otetaan huomioon enintään Suomen eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun saakka. Jos työkyvyttömyyseläkkeessä ei ole tulevaa aikaa, toisen EU-maan rinnastettava työskentely huomioidaan enintään Suomen eläketapahtumakuukauden loppuun saakka. Kun korotusta lasketaan vanhuuseläkkeeseen, rinnastettava työskentely otetaan huomioon enintään Suomen eläketapahtumakuukauden loppuun saakka.

Korotettua karttumaa laskettaessa otetaan huomioon työskentely, jolloin henkilö on ollut vakuutettuna toisessa EU-maassa. Jos toisen EU-maan vakuutuskauden luonnetta (eli onko kysymyksessä työskentely vai esimerkiksi lapsenhoitoaika) ei saada selvitettyä, korotetussa karttumassa rinnastetaan koko toisen EU-maan vakuutus aika, joka on eläkettä kartuttavaa. Tällöin ei kuitenkaan rinnasteta asumisaikaa.

Esimerkki 9.3. Korotettu karttuma.

Henkilö on syntynyt 6.1.1949. Hän on työskennellyt Suomessa vuosina 1973–2001 yhteensä 336 kuukautta, jolta ajalta karttuneen eläkkeen määrä on 750,00 euroa kuukaudessa vuoden 2012 tasossa. Tämän jälkeen hän on työsken-

nellyt vuosina 2002–2006 Ruotsissa 60 kuukautta, joista korotettuun karttumaan oikeuttavassa iässä 24 kuukautta. Tämän jälkeen hän on työskennellyt Suomessa vuosina 2007–2012. Vanhuuseläke alkaa 1.2.2012.

Työansiot palkkakertoimella tarkistettuina ja työntekijän työeläkemaksun vähentämisen jälkeen ennen eläketapahtumaa vuonna 2012 ovat:

Vuosi	Ansiot e/v	Kk
2007	21 600	12
2008	22 200	12
2009	22 900	12
2010	23 600	12
2011	24 300	12
2012	2 025	1

Työansiot Suomessa ovat yhteensä 116 625 euroa. Vuosien 2007–2012 ansaittu eläke on 184,66 euroa kuukaudessa.

Vakuutuskausia on yhteensä 457 kuukautta, joista Suomen vakuutuskausia on 397 kuukautta.

Kansallinen eläke:

$750,00 + 184,66 = 934,66$ euroa kuukaudessa

$934,66 \times 0,98689 = 922,41$ euroa kuukaudessa

Teorettinen eläke:

Teoreettisen eläkkeen korotetun karttuman ansioperustetta laskettaessa Suomen vuosiansiot 1.1.2005 alkaen jaetaan Suomen kalenterikuukausien lukumäärällä kuitenkin siten, että vanhuuseläkkeen eläketapahtumavuodelta otetaan huomioon ansiot vain eläketapahtumaan saakka. Näin ollen korotetun karttuman ansioperuste on $116\,625 \text{ euroa} / 61 = 1\,911,89$ euroa.

$$\frac{457}{397} \times 922,41 + \left(\frac{24 \times 0,4\% \times 1911,89}{12} \times 0,98689 \right) = 1\,061,82 + 15,09 = 1\,076,91$$

euroa kuukaudessa

Tästä pro rata -eläke on $\frac{397}{457} \times 1\,088,49 = 945,58$ euroa kuukaudessa

Pro rata -eläke on suurempi, joten se myönnetään.

...

9.6 Tuleva aika

9.6.1 Tulevan ajan edellytys

Työkyvyttömyyseläkkeisiin, joissa eläketapahtuma on 1.1.2006 tai sen jälkeen, sisältyy aina tulevan ajan eläkkeen osuus (tulevan ajan eläke), jos hakijalla on vuoden 2012 tasossa vähintään 16 223,61 euroa työansioita (12 566,70 euroa vuoden 2004 tasossa) työkyvyttömyyden alkamisvuotta edeltäneiden kymmenen kalenterivuoden ajalta. Tarvittaessa otetaan huomioon ansiot muissa EU-maissa.

Muista EU-maista ansioita ei selvitetä, jos hakemusasiakirjojen perusteella nähdään, että työskentelyä on toisessa maassa ollut ainakin yhdeltä vuodelta. Epäselvissä tapauksissa hakijalta tai toisen EU-maan vakuutuslaitokselta pyydetään selvitys ansioista.

9.6.2 Tulevan ajan ansio EU-tilanteessa

Tulevan ajan ansio määräytyy pääsääntöisesti eläketapahtumavuotta edeltäneiden viiden viimeisen kalenterivuoden (tarkasteluajan) ansioiden perusteella. Jotta Suomen tulevan ajan eläkettä voitaisiin laskea, on viiden vuoden tarkasteluaikana oltava Suomen työeläkelakien mukaan vakuutettuja työansioita. Jos tarkasteluaikana on ansioita vain toisesta EU-maasta ja mahdollisia Suomen palkattomien aikojen etuuksia, tulevan ajan eläkkeen määrä on nolla.

Jos kysymys on nuoresta tai siirtymäaikaan sijoittuvasta eläketapahtumasta, sovelletaan näitä tilanteita koskevia erityisäännöksiä.

Kun lasketaan kansallista eläkettä, tarkasteluajan ansiot Suomessa jaetaan kyseiseen aikaan sisältyvien kuukausien (60) lukumäärällä. Jakaja on aina pääsääntöisesti 60, vaikka tarkasteluaikaan sisältyisi vuosia, jolloin henkilö on työskennellyt toisessa EU-maassa. Jos on kyse nuoresta, käytetään jakajaa, jota muutenkin henkilöllä sovellettaisiin.

Kun lasketaan teoreettista ja pro rata -eläkettä ja henkilöllä on tarkasteluai- kana eläkettä kartuttavaa vakuutusaikaa toisessa EU-maassa, tarkasteluajan an- siot Suomessa jaetaan tarkastelu aikaan kuuluvien Suomen kuukausien lukumää- rällä. Tällöin vajaa vuosi on 12 kuukautta.

Tarkastelu aikaan voi sisältyä sellaisia vuosia, jolloin henkilöllä ei ole Suo- messa ansioita eikä eläkettä kartuttavia vakuutuskausia toisessa EU-maassa. Tällöin Suomen ansiot jaetaan tarkastelu aikaan kuuluvien Suomen kuukausien lukumäärällä lisättynä niillä kuukausilla, joilla Suomen kuukaudet ja muiden EU-maiden eläkettä kartuttavat vakuutuskaudet alittavat 60 kuukautta. Toisin sanoen Suomen kuukausien lukumäärään lisätään ne kuukaudet, joilta ei ole eläkettä kartuttavaa aikaa missään EU-maassa. Myös tällöin vajaa vuosi on 12 kuukautta.

Esimerkki 9.4. EU-työkyvyttömyyseläke.

Henkilö on syntynyt 1.12.1961. Hän on työskennellyt Suomessa vuosina 1985– 2003 yhteensä 216 kuukautta, jolta ajalta karttuneen eläkkeen määrä on 560,00 euroa kuukaudessa vuoden 2012 tasossa.

Tämän jälkeen hän on työskennellyt Ruotsissa vuosina 2004–2007 yhteensä 48 kuukautta. Viimeksi hän on työskennellyt jälleen Suomessa vuosina 2008– 2011 yhteensä 36 kuukautta, jolta ajalta karttuneen eläkkeen määrä on 100,00 euroa vuoden 2012 tasossa.

Eläke alkaa eläketapahtumavuonna 2012. Karttuneeseen eläkkeeseen sovelle- taan eläketapahtumavuoden 62-vuotiaille määrättyä elinaikakerrointa.

Työansiot palkkakertoimella tarkistettuina ja työntekijän työeläkemaxsun vä- hentämisen jälkeen ennen eläketapahtumaa vuonna 2012:

Vuosi	Ansiot	Kk
2005	Ruotsi	12
2006	Ruotsi	12
2007	Ruotsi	12
2008	30 000	12
2009	31 000	12
2010	32 000	12
2011	33 000	12

Tarkasteluajan ansiot ovat Suomessa ansaitut 126 000 euroa. Vakuutuskausia on yhteensä 300 kuukautta, joista Suomen vakuutuskausia on 252 kuukautta.

Kansallinen eläke:

Kun lasketaan kansallista eläkettä, tulevan ajan ansiot jaetaan 60:llä. Näin ollen tulevan ajan ansio on $126\,000 \text{ euroa} / 60 = 2\,100 \text{ euroa}$ kuukaudessa, josta tulevan ajan eläkeon 156 kuukauden tulevan ajan jaksolla 409,50 euroa kuukaudessa.

$0,98351 \times (560,00 + 100,00) + 409,50 = 1\,058,62 \text{ euroa}$ kuukaudessa.

Teoreettinen eläke:

Kun lasketaan teoreettista ja pro rata -eläkettä, jakajana on tarkasteluajan Suomen kuukausien lukumäärä kuitenkin siten, että vajaa vuosi on 12 kuukautta. Tässä tapauksessa teoreettista eläkettä laskettaessa jakajana on siis 48. Tulevan ajan ansio lasketaan jakamalla ansiot 48:lla eli $126\,000 \text{ euroa} / 48 = 2\,625 \text{ euroa}$, josta tulevan ajan eläke on 156 kuukauden tulevan ajan jaksolla 511,88 euroa kuukaudessa.

$300/252 \text{ kuukautta} \times (0,98351 \times (560,00 \text{ euroa} + 100,00 \text{ euroa})) + 511,88$
 $= 1\,284,64 \text{ euroa}$ kuukaudessa

Tästä pro rata -eläke on

$252/300 \times 1\,284,64 \text{ euroa} = 1\,079,06 \text{ euroa}$ kuukaudessa

Pro rata -eläke on suurempi, joten se myönnetään.

...

9.7 EU-perhe-eläke

Leskeneläke ja lapseneläke lasketaan myös kahdella tavalla, kansallisena ja pro rata -eläkkeenä, ja niistä suurempi maksetaan. Leski ja lapsi voivat saada perhe-eläkettä niistä EU-maista, joissa edunjättäjä on työskennellyt.

9.7.1 Leskeneläke

Leskeneläkkeen vähentämisessä otetaan huomioon lesken Suomesta saamiensa omien työeläkkeiden lisäksi myös lesken muista EU-maista saamat omat eläkkeet. Lesken omana eläkkeenä käytetään samaa määrää sekä kansallisen että teoreettisen leskeneläkkeen vähentämisessä. Jos leski ei vielä ole eläkkeellä, vähentämisessä käytetään lesken omana eläkkeenä laskennallista eläkettä, jossa otetaan huomioon myös lesken ulkomaan työskentely. Jos lesken oma eläke tai laskennallinen eläke ylittää vähennyksen perusteen 645,50 vuoden 2012 tasossa, puolet erotuksesta vähennetään leskeneläkkeestä. Leskeneläkettä vähentävänä erotuksen puolikkaana otetaan huomioon Suomen leskeneläkkeen suhteellinen osuus koko lesken eläkkeestä, jossa on huomioitu toisen EU-maan laskennallisen leskeneläke.

Teoreettinen leskeneläke lasketaan edunjättäjän teoreettisesta eläkkeestä. Leskeneläkkeen vähentäminen tehdään teoreettiseen leskeneläkkeeseen, josta lasketaan pro rata -leskeneläke.

9.7.2 Lapseneläke

Pääsäännön mukaan lapseneläke lasketaan sekä kansallisena että pro rata -eläkkeenä kuten leskeneläke.

Jos kuitenkin edunjättäjä on työskennellyt Belgiassa, Ranskassa, Tanskassa, Isossa-Britanniassa tai Irlannissa, lapseneläke maksetaan ensisijaisesti lapsen asuinmaasta teoreettisen eläkkeen suuruisena. Jos lapsi asuu muualla kuin Suomessa ja hänellä on lapseneläkeoikeus asuinmaastaan, Suomesta voi tällöin tulla maksettavaksi erotus, jos lapsenetuudet ovat Suomessa suuremmat. Erotus lasketaan vähentämällä Suomen lapsenetuuksista asuinmaan lapsenetuudet (= erotusetuus). Suomessa otetaan erotusetuutta laskettaessa huomioon puhdas kansal-

linen työeläke, kansaneläkejärjestelmästä maksettava lapseneläkkeen perusmäärä sekä keskimääräinen lapsilisä.

Esimerkki 9.5. LITA-vähennys perhe-eläkkeestä ja vähennetystä leskeneläkkeestä.

Edunjättäjän kuolinpäivä on 17.2.2012. Edunjättäjän eläke on 2 300,00 euroa kuukaudessa, josta 1 500,00 euroa on karttunutta eläkettä ja 800,00 euroa tulevan ajan osuutta. Edunsaajina ovat leski ja yksi lapsi. LITA-korvaus on 800,00 euroa kuukaudessa. Oletetaan, että ainoastaan Suomi vähentää työeläkkeen määrää LITA-etuuden määrällä. Vakuutusaikaa Suomessa on 120 kuukautta ja toisessa EU-maassa 60 kuukautta.

Kansallinen perhe-eläke:

Leski $6/12 \times 2\,300,00 = 1\,150,00$ euroa kuukaudessa

Lapsi $4/12 \times 2\,300,00 = 766,67$ euroa kuukaudessa

$1\,150,00 + 766,67 = 1\,916,67$ euroa kuukaudessa yhteensä leskelle ja lapselle

LITA-vähennys: $1\,916,67 - 800,00 = 1\,116,67$ euroa kuukaudessa

Lesken osuus: $1\,150,00/1\,916,67 \times 1\,116,67 = 670,00$ euroa kuukaudessa

Lapsen osuus: $766,67/1\,916,67 \times 1\,116,67 = 446,67$ euroa kuukaudessa

Jos LITA-vähennys tehtäisiin erikseen leskeneläkkeestä ja lapseneläkkeestä, eläkkeiden loppusummat olisivat samat.

Uusi LITA-vähennys:

Lapsi täyttää 18 vuotta 25.11.2012. Edunjättäjän eläke on 2 300,00 euroa kuukaudessa. Leskeneläke $6/12 \times 2\,300,00 = 1\,150,00$ euroa kuukaudessa. Edunjättäjän eläke Ruotsista on 200,00 euroa kuukaudessa. Ruotsin laskennallinen leskeneläke on $6/12 \times 200,00 = 100,00$ euroa kuukaudessa. Edunjättäjän teoreettinen eläke vuoden 2012 työeläkeindeksitasossa on 3 050,00 euroa kuukaudessa. Teoreettinen leskeneläke on $6/12 \times 3\,050,00 = 1\,525,00$ euroa kuukaudessa.

Leskeneläkkeen vähennyksen peruste vuonna 2012 on 645,50 euroa kuukaudessa.

Lesken oma laskennallinen eläke on 1 000,00 euroa kuukaudessa.

LITA-etuus leskelle on 550,00 euroa kuukaudessa.

Kansallisen leskeneläkkeen vähentäminen:

Ylite: $1\,000,00 - 645,50 = 354,50$ euroa kuukaudessa

Vähennys otetaan huomioon siinä suhteessa mitä Suomen eläke on koko eläkkeestä.

Vähennys: $0,5 \times 354,50 = 177,25$ euroa kuukaudessa

Suhteellinen vähennys: $1\,150,00 / 1\,250,00 \times 177,25 = 163,07$ euroa kuukaudessa

Vähennetty leskeneläke: $1\,150,00 - 163,07 = 986,93$ euroa kuukaudessa

EU-leskeneläkkeen vähentäminen:

Ylite: $1\,000,00 - 645,50 = 354,50$ euroa kuukaudessa

Vähennys: $0,5 \times 354,50 = 177,25$ euroa kuukaudessa

Vähennetty teoreettinen leskeneläke: $1\,525,00 - 177,25 = 1\,347,75$ euroa kuukaudessa

Vähennetty pro rata -leskeneläke:

$120/180 \times 1\,347,75 = 898,50$ euroa kuukaudessa

Kansallinen leskeneläke on suurempi, joten siitä tehdään LITA-vähennys.

LITA-vähennys: $986,93 - 550,00 = 436,93$ euroa kuukaudessa

...

10 Eläkkeiden kustannusten jako

10.1 Työeläkkeiden rahoituksesta

Eläkkeet rahoitetaan pääasiassa työnantajien, työntekijöiden ja yrittäjien maksamalla eläkevakuutusmaksuilla sekä kertyneillä eläkevaroilla ja niistä saaduilla tuotoilla. Eläkkeiden rahoitusperiaatteiden äärimuodot ovat jakojärjestelmä ja rahastoiva järjestelmä.

Jakojärjestelmässä kunkin vuoden eläkemeno ja siihen liittyvät hoitokulut katetaan kyseisenä vuonna kerättävillä vakuutusmaksuilla. Rahastoivassa järjestelmässä taas kerätään vuosittain vakuutusmaksuna se määrä, joka riittää kyseisenä vuonna karttuneen eläketurvan kustantamiseen eläkkeen maksuaikana, kun korot ja kuolevuus otetaan huomioon.

Yksityisen sektorin palkansaajaeläkelakien mukaisten eläkkeiden rahoitus on järjestetty edellä mainittujen rahoitusperiaatteiden välimuodolla eli osittain rahastoivalla tekniikalla, josta kerrotaan tarkemmin kohdassa 10.1.5.

10.1.1 Julkisen sektorin työeläkkeet

Julkisen sektorin eläkejärjestelmien rahoitus toimii pääasiassa jakojärjestelmän periaatteella. Nykyisin myös julkisella sektorilla kerätään varoja kollektiivisiin puskurirahastoihin; kuntien eläkejärjestelmässä (KuEL) rahastointia on tehty vuodesta 1988 ja valtion eläkejärjestelmässä (VaEL) vastaavasti vuodesta 1990 alkaen.

10.1.2 Yrittäjäeläkkeet

Yksityisen sektorin yrittäjäeläkelakien YEL:n ja MYEL:n mukaiset eläkkeet kustannetaan jakojärjestelmän mukaisesti. Kunkin vuoden vakuutusmaksut, joista on vähennetty hoitokulut, käytetään kyseisenä vuonna maksettavan eläkemenon kustantamiseen. Valtio kustantaa eläkemenon siltä osin kuin yrittäjien vakuutusmaksut eivät riitä sen kattamiseen. Valtio on osallistunut MYEL-eläkkeiden rahoitukseen MYEL:n voimaantulovuodesta 1970 lähtien ja YEL-eläkkeiden rahoitukseen vuodesta 1979 lähtien.

10.1.3 Palkattomilta ajoilta karttuneet eläkeosat

Palkattomilta ajoilta karttuneiden eläkeosien kustannukset jaetaan jakojärjestelmän mukaisesti eläkelaitosten kesken eläkelaitoksessa vakuutettujen työansioiden suhteessa.

10.1.4 Lapsenhoito- ja opiskeluajoilta karttuneet etuudet

Valtio kustantaa lain valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta (VEKL) perusteella karttuneet etuudet.

10.1.5 Yksityisen sektorin palkansaajaeläkelakien mukaiset eläkkeet

Yksityisen sektorin palkansaajaeläkelakien TyEL:n ja MEL:n mukaisten eläkkeiden rahoituksessa sovelletaan osittain rahastoivaa tekniikkaa. Yksittäinen maksettava eläke voidaan jakaa kahteen osaan sen mukaan, miten se rahoitetaan. Osa maksettavasta eläkkeestä on rahastoitu ennakkoon ja varat eläkkeen maksuun siltä osin purkautuvat rahastosta. Osa kustannetaan jakojärjestelmän mukaisesti ja varat saadaan eläkkeen maksuvuoden vakuutusmaksusta.

Yksityisen sektorin palkansaajalakien mukaisia eläkkeitä on rahastoitu lain voimaantulosta lähtien. Tulevaa vanhuuseläkettä rahastoidaan eläkkeen karttuessa työsuhteen aikana. Työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeiden rahastointi tehdään eläkkeen alkaessa. Lisäksi työkyvyttömyyseläkkeiden osalta tehdään ennakoivaa rahastointia.

TyEL määrittelee kunkin eläkelajin osalta periaatteen, jonka mukaan rahastointi tehdään, sekä vastuueläkelaitoksen, joka vastaa eläkkeen rahastoidusta osasta. Kukin eläkelaitos vastaa yksittäisen eläkkeen ennakkoon rahastoidusta osasta siltä osin kuin eläkelaitos on kerännyt maksua tätä eläkettä varten rahastoon. Eläkelaitos laskee vakuutusteknisen vastuuvelan määrän kunkin vakuutetun osalta, jonka tulevaa eläkettä eläkelaitos on rahastoinut ennakkoon. Eläkkeen rahastoidun osan ylittävä osa eli eläkkeen yhteisesti kustannettava osa kustannetaan jakojärjestelmän mukaisesti.

Merimieseläkekassa osallistuu kustannustenjakoon TyEL:n mukaista eläketurvaa vastaavalla osalla MEL-eläkkeestä (MEL-vastuunjako-osa). MEL-vastuunjako-osan ylittävä osa MEL-eläkkeestä eli MEL-ylite on Merimieseläkekassan kustannettavaa.

10.2 Kustannustenjako eläkelaitosten kesken

Hajautetusta järjestelmästä, osittain rahastoivasta tekniikasta sekä jäljempänä mainitusta viimeisen eläkelaitoksen periaatteesta johtuen eläkelaitosten välillä tarvitaan kustannustenjakoa ja toisten puolesta maksettujen eläkeosien selvittelyä. Nämä kustannusten selvittelyt tehdään keskitetysti Eläketurvakeskuksessa (ETK) työeläkelakien ja sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamien kustannustenjakoperusteiden mukaisesti.

Yksityisen sektorin eläkelaitokset ovat järjestelmän voimaantulosta ja suurimmat julkisen sektorin eläkelaitokset vuodesta 2004 lähtien toimineet niin sanotun viimeisen eläkelaitoksen periaatteen (vilmaperiaate) mukaisesti.

Viimeisen laitoksen päättely perustuu vuodesta 2012 alkaen ansioihin. Eniten ansioita vakuuttaneen eläkejärjestelmän eläkelaitos käsittelee eläkehakemuksen. Päättely on eläkejärjestelmäkohtaista, viimeinen laitos on sen eläkejärjestelmän eläkelaitos, jossa vakuutettu eniten ansioita tarkasteluajalla. Tarkemmin viimeisen laitoksen päättelystä on kerrottu työeläkelakipalvelussa ohjeistossa *Vilmamenettely ja eläkehakemuksen ratkaiseva laitos*.

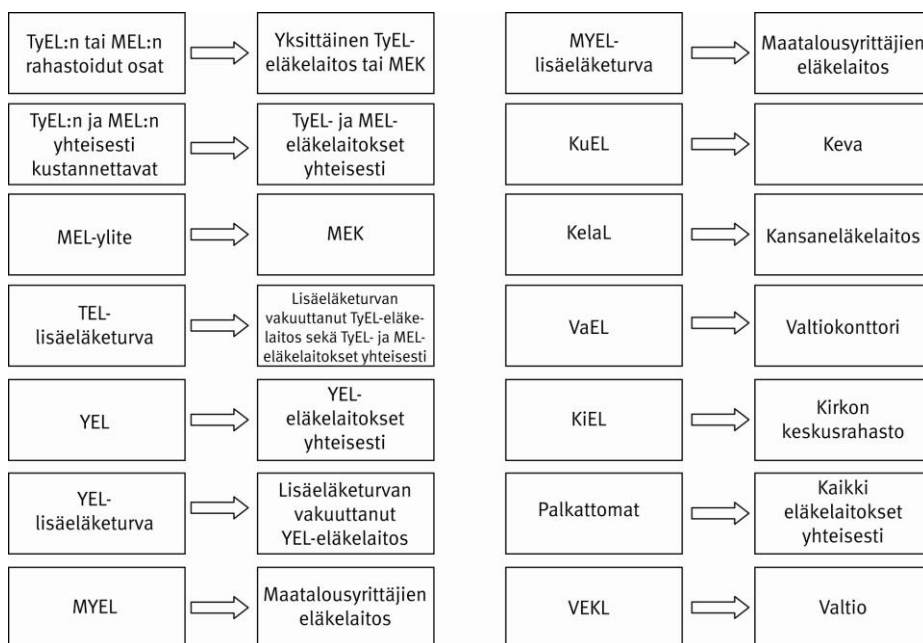
Viimeinen eläkelaitos maksaa myös sellaiset eläkeosat, jotka jokin muu eläkelaitos on rahastoinut enakkoon sekä muut toisten yksittäisten eläkelaitosten vastuulla olevat eläkeosat, ja yhteisesti kustannettavat eläkeosat.

ETK:n vuosittain tekemässä kustannusten selvittelyssä jaetaan kustannukset vuoden aikana maksetuista yhteisesti kustannettavista eläkkeistä eläkelaitosten kesken. Selvittelyssä eläkelaitos myös perii maksamansa enakkoon rahastoidut eläkeosat enakkorahastoinnin tehneiltä eläkelaitoksilta sekä muut toisten yksittäisten eläkelaitosten vastuulla olevat eläkeosat.

Maksetut eläkkeet jakautuvat eri lakiosiin, ja TyEL- ja MEL-eläkkeet lisäksi rahastoituu ja yhteisesti kustannettavaan osaan. Eri eläkeosien kustantaminen on esitetty seuraavassa kuviossa. TyEL- ja MEL-eläkkeiden jakamisesta rahas-

toituun ja yhteisesti kustannettavaan osaan on kerrottu tarkemmin kappaleessa 10.3.

Kuva 10.1. Eläkeosien kustantaminen.

Käytännössä kustannusten selvittely tapahtuu siten, että eläkelaitokset antavat vuosittain ETK:lle tarkat tiedot edellisen kalenterivuoden aikana maksamistaan eläkkeistä jaoteltuina kustannustenjakoa varten osiin sen mukaan, miten eläkkeen osat kustannetaan. Eläkelaitokset antavat ETK:lle myös eläkelaitoksessaan vakuutettuun palkkasummaan pohjautuvat tiedot, joiden perusteella jaetaan kustannukset maksetuista yhteisesti kustannettavista eläkkeistä eläkelaitosten kesken. Näiden pohjalta ETK laskee kullekin eläkelaitokselle hyvityksen ja maksun. Hyvitys koostuu eläkelaitoksen maksamasta yhteisesti kustannettavasta ja muiden vastuulla olevasta eläkemenosta. Maksu koostuu eläkelaitoksen osuudesta yhteisesti kustannettavaan eläkemenoon ja muiden eläkelaitosten maksamista, kyseisen eläkelaitoksen vastuulla olevasta eläkemenosta.

Jos maksu on hyvitystä suurempi, eläkelaitos suorittaa erotuksen ETK:lle. Päinvastaisessa tapauksessa ETK suorittaa erotuksen eläkelaitokselle. Koska kustannustenjaossa liikkuvat rahamäärät ovat suuria, kustannuksia selvitetään vuosittain etukäteen kuukausittain maksettavien kustannustenjaon ennakoiden avulla.

Selvittely eläkelaitosten maksamista, palkattomilta ajoilta karttuneista eläkeosista tehdään ETK:ssa vuosittain eläkelaitosten antamien tietojen perusteella. Eläkelaitokset ilmoittavat ETK:lle myös tiedot maksamistaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta karttuneista etuuksista. Valtio hyvittää nämä maksetut VEKL-etuudet eläkelaitoksille ETK:n kautta.

10.3 TyEL- ja MEL-eläkkeen jakaminen rahastoituu ja yhteisesti kustannettavaan osaan

Eläke jaetaan kustannustenjakoa varten eläkelajeittain lakiosiin. TyEL- ja MEL-eläkkeet jaetaan lisäksi yhteisesti kustannettavaan osaan, eläkelaitoksen itsensä kustantamaan rahastoituu osaan, toisen eläkelaitoksen kustannettavaan rahastoituu osaan ja MEL-ylitteeseen. Poikkeuksina ovat vanhuuseläke ja TEL-lisäeläke, joita ei jaeta edellä mainitulla tavalla osiin, vaan selvittely tehdään maksettujen eläkeosien ja omalla vastuulla olevien eläkeosien avulla.

Seuraavaksi käydään tarkemmin läpi eläkkeen jakamista rahastoituu ja yhteisesti kustannettavaan osaan eri eläkelajien osalta. Eläkkeen rahastoitu osa on aina jonkin tietyn yksittäisen eläkelaitoksen vastuulla.

10.3.1 Vanhuuseläke

Vanhuuseläkettä rahastoidaan työsuhteen aikana 18–54-vuotiaiden työntekijöiden osalta. Ennen vuotta 2005 rahastointi alkoi 23 vuoden iän täyttämisestä.

Rahastoitua eläkettä on karttunut seuraavasti:

- 1.7.1962 alkaen vuoden 1976 loppuun asti yksi prosentti kunkin vuoden ansioista
- Vuosina 1977–1996 1,5 prosenttia kunkin vuoden ansioista
- Vuodesta 1997 alkaen 0,5 prosenttia kunkin vuoden ansioista.

Edellä mainitun rahastoinnin lisäksi vanhuuseläkevastuisiin siirretään vuosittain varoja rahastoinnin vahvistamiseksi (tasokorotukset). Vuodesta 2007 alkaen tasokorotukset kohdistetaan yli 55 vuotta täyttäneiden vakuutettujen ja eläkkeensaajien rahastoituihin osiin.

10.3.2 Työkyvyttömyyseläke ja kuntoutustuki

Työkyvyttömyyseläke on kokonaan yhteisesti kustannettavaa, jos vakuutetun eläketapahtumavuotta edeltävän kahden kalenterivuoden aikaisten TyEL- ja MEL-työansioden yhteismäärä on alle 16 223,61 euroa vuoden 2012 tasossa (12 566,70 vuoden 2004 tasossa).

Muutoin työkyvyttömyyseläkkeen rahastoitu osa lasketaan työkyvyttömyyseläkkeen alkamisajankohtaa vastaavasta TyEL-MEL-eläkkeen määrästä. Kunkin TyEL- tai MEL-eläkelaitoksen vastuulla oleva rahastoitu osa on se osuus TyEL-MEL-eläkkeestä, joka vastaa kyseisessä eläkelaitoksessa vakuutettujen eläkkeensaajan TyEL- tai MEL-ansioden osuutta kaikista vastuunjaon tarkasteluajan ansioista ja etuuksista. Eläkelaitoksessa vakuutettuihin ansioihin ei kuitenkaan liity rahastoitua osaa, jos eläkelaitoksessa vakuutetut vastuunjaon tarkasteluajan ansiot ovat alle 2 703,93 euroa (2 094,45 euroa vuoden 2004 tasossa).

Vastuunjaon tarkasteluajalla tarkoitetaan eläketapahtumavuotta edeltäviä kahta kalenterivuotta. Vastuunjaon tarkasteluajan ansioihin ja etuuksiin luetaan työansiot, palkattomien aikojen etuuksien perusteena olevat ansiot, peruspäivärahan tasoisina maksetut etuudet ja VEKL-etuudet 1 351,96 euron määrällä vuoden 2012 tasossa (1 047,22 euroa vuoden 2004 tasossa) ja aikaisemman eläkesuhteen tulevan ajan ansiot. Osa-aikaeläkkeen ansion alenemaa ei lueta työansioihin.

Esimerkki 10.1. Työkyvyttömyyseläke.

Työntekijä on syntynyt 29.1.1958. TEL-työsuhdeaika on 1.8.1980–15.3.2011. Työntekijän työkyvyttömyys alkaa 16.3.2011.

Työntekijän työkyvyttömyyseläke myönnetään sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan ensisijaisuusajan jälkeen 1.4.2012 alkaen. Työkyvyttömyyseläke lasketaan vuoden 2005 säännösten mukaan.

Vapaakirjaus

Eläkkeen perusteena oleva palkka (eläkepalkka)

Vuosi	Ansiot euroa/v	Indeksi	Ansiot v. 2004 ind. 2151	Ansiot PTEL-vähennettynä (1.1.96 alkaen)	Aika päivinä	Keskimäär. kk ansio
1995	16 150	1712	20 291,27	20 291,27	360	1 690,94
1996	16 250	1760	19 860,09	19 178,89	360	1 598,24
1997	16 300	1791	19 576,38	18 695,44	360	1 557,95
1998	17 800	1825	20 979,62	19 993,58	360	1 666,13
1999	18 000	1868	20 726,98	19 752,81	360	1 646,07
2000	19 000	1903	21 476,09	20 466,71	360	1 705,56
2001	15 200	1981	16 504,39	15 761,69	360	1 313,47
2002	18 200	2054	19 059,49	18 220,87	360	1 518,41
2003	19 400	2103	19 842,80	18 930,03	360	1 577,50
2004	20 100	2151	20 100,00	19 175,40	360	1 597,95
				190 466,69	3 600	

$$30 \times \frac{190\,466,69}{3\,600} = 1\,587,22 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Työsuhdeaika 1.8.1980 – 31.12.2004 = 24 vuotta 5 kuukautta = 293 kuukautta.

$$\text{Eläke työsuhdeajalta } \frac{293 \times 1,5 \% \times 1\,587,22}{12} = 581,32 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

31.12.2004 mennessä karttunut, vapaakirjattu eläke vuoden 2012 tasossa palkkakertoimella korotettuna on

$$581,32 \times \frac{1,291}{1,000} = 750,48 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

Karttuma 1.1.2005 alkaen

Vuosi	Ansiot euroa/v	Ansiot 2012 palkka-kertoimen (1,291) tasossa	Ansiot 2012 palkka-kertoimen tasossa PTEL-vähennettynä	Ansiot vakuuttanut eläkelaitos
2005	22 574,77	28 350,22	27 046,11	TyEL 1
2006	23 000,00	27 933,21	26 732,08	TyEL 1
2007	23 500,00	27 580,45	26 394,50	TyEL 1
2008	24 000,00	27 565,84	26 435,64	TyEL 1
2009	24 500,00	26 534,82	25 393,82	TyEL 1
2010	32 000,00	33 559,71	32 049,52	TyEL 2
			164 051,67	

$$\frac{164\,051,67 \times 1,5\%}{12} = 205,06 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Työsuhteista karttuneet eläkkeet yhteensä ovat
750,48 + 205,06 = 955,54 euroa kuukaudessa

Tulevan ajan ansio lasketaan vuosien 2006–2010 ansioista

Vuosi	Ansiot euroa
2006	26 732,08
2007	26 394,50
2008	26 435,64
2009	25 393,82
2010	32 049,52
	137 005,56

$$\frac{137\,005,56}{60} = 2\,283,43 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Tuleva aika eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun

2021	01	30
2011	01	01
10 vuotta	0 kuukautta	30 päivää = 121 kuukautta

Eläke tulevalta ajalta

$$\frac{121 \text{ kk} \times 1,5\% \times 2\,283,43}{12} = 345,37 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Työkyvyttömyyseläke 1.4.2012 alkaen on $955,54 + 345,37 = 1\,300,91$ euroa kuukaudessa.

Työkyvyttömyyseläkkeen jakaminen rahastoituu ja yhteisesti kustannettavaan osaan

Työntekijällä on ollut kaksi TyEL-työsuhdetta, joista ensimmäinen on vakuutettu eläkelaitoksessa TyEL 1 ja toinen eläkelaitoksessa TyEL 2.

1.4.2012 alkava työkyvyttömyyseläke on tulevan ajan eläke ja vastuunjaon tarkasteluajan työansioiden määrä yhteensä ilman työntekijän työeläkemaksun vähennystä ylittää rajan 16 223,61 euroa (vuoden 2012 tasossa), joten eläkkeessä voi olla rahastoitua osaa. Sekä eläkelaitoksessa TyEL 1 että eläkelaitoksessa TyEL 2 vakuutettuihin ansioihin liittyy rahastoitua osa, sillä molemmissa työsuhteissa vastuunjaon tarkasteluajan ansiot ylittävät rajan 2 703,93 euroa (vuoden 2012 tasossa). Työntekijän työkyvyttömyyden alkamishetki on 16.3.2011, joten vastuunjaon tarkastelu-aika on ajanjakso 1.1.2009–31.12.2010. Ansioiden määrä vastuunjaon tarkasteluajalla ilman työntekijän työeläkemaksun vähennystä vuoden 2012 palkkakertoimen tasoisena on yhteensä 57 443,34 euroa.

Eläkelaitoksen TyEL 1 vastuulla olevan rahastoidun osan määrä on $25\,393,82 / 57\,443,34 \times 1\,300,91 = 575,09$ euroa kuukaudessa.

Vastaavasti eläkelaitoksen TyEL 2 vastuulla olevan rahastoidun osan määrä on $32\,049,52 / 57\,443,34 \times 1\,300,91 = 725,82$ euroa kuukaudessa.

Näin ollen työkyvyttömyyseläke muodostuu alkaessaan kokonaan rahastoiduista osista, ja niistä vastaavat eläkelaitokset TyEL 1 ja TyEL 2 vastuunjaon tarkasteluajana kyseisissä eläkelaitoksissa vakuutettujen ansioiden suhteessa. Eläkkeen-

seen mahdollisesti myöhemmin tehtävät indeksikorotukset ovat yhteisesti kustannettavaa osaa.

...

10.3.3 Kuntoutustuki

Kuntoutustuen rahastoitu osa määräytyy kuten työkyvyttömyyseläkkeen rahastoitu osa.

10.3.4 Kuntoutusraha

Kuntoutusrahan rahastoitu osa on yhtä suuri kuin kuntoutusrahan perusteena olevan TyEL-MEL-työkyvyttömyyseläkkeen rahastoitu osa olisi ollut, jos kuntoutusrahan sijasta olisi myönnetty työkyvyttömyyseläke. Rahastoitu osa jakaantuu vastuueläkelaitoksille samoin kuin työkyvyttömyyseläkkeessä.

10.3.5 Työttömyyseläke

Jos työttömyyseläke on vapaakirjaeläke, se on kokonaan yhteisesti kustannettavaa. Jos työttömyyseläkkeen eläketapahtuma on 1.1.2007 tai sen jälkeen, oikeus tulevaan aikaan määräytyy siten kuin se määräytyisi 2004 säännösten mukaan, jos eläketapahtuma olisi 31.12.2006.

Jos työntekijällä on tulevan ajan oikeus 31.12.2006 ja

- hänellä on TyEL:n tai MEL:n mukaan vakuutettuja työansioita 31.12.2006 jälkeen vähintään 25 820 euroa (20 000 vuoden 2004 tasossa), työttömyyseläkkeessä ei ole rahastoitua osaa
- hänellä on TyEL:n tai MEL:n mukaan vakuutettuja työansioita 31.12.2006 jälkeen alle 25 820 euroa (20 000 euroa vuoden 2004 tasossa), TyEL-MEL-työttömyyseläkkeen alkumäärä on kokonaan rahastoitua osaa, ja rahastoidusta osasta vastaa se eläkelaitos, jonka vakuuttamaan työsuhteeseen tulevan ajan oikeus liittyy
- hänellä ei ole TyEL:n tai MEL:n alaista työskentelyä 31.12.2006 jälkeen, TyEL-MEL-työttömyyseläkkeen alkumäärä on kokonaan rahastoitua osaa, ja rahastoidusta osasta vastaa se eläkelaitos, jonka vakuuttamaan työsuhteeseen tulevan ajan oikeus liittyy.

10.3.6 Osa-aikaeläke ja perhe-eläke

TyEL:n ja MEL:n mukaiset osa-aikaeläkkeet ja perhe-eläkkeet ovat kokonaan yhteisesti kustannettavia.

10.3.7 MEL-ylite

MEL:n mukaan karttunut eläke tai eläkkeen osa jaetaan vastuunjako varten kahteen osaan, TyEL:n eläketurvaa vastaavaan MEL-vastuunjako-osaan ja sen ylittävään MEL-ylitteeseen. MEL-vastuunjako-osa jaetaan rahastoituu ja yhteisesti kustannettavaan osaan siten kuin edellä on kunkin eläkelajin kohdalla esitetty. Merimieseläkekassa kustantaa MEL-ylitteen.

10.3.8 Rekisteröidyn TEL- ja YEL-lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet

Rekisteröidyn TEL-lisäeläkkeen ja TEL:n mukaisen työnantajavakuutuksen (TEL-L) rahastoidusta osasta vastaa aina lisäeläkkeen vakuuttanut eläkelaitos. Lisäeläkkeen vakuuttanut eläkelaitos laskee rahastoidun osan määrän sosiaali- ja terveystieteiden vahvistamien laskuperusteiden mukaisesti ja ilmoittaa sen lisäedun päätyttyä ansaintarekisteriin. Rahastoidun osan ylittävä eläkkeen osa on yhteisesti kustannettavaa eläkettä.

Rekisteröidyn YEL-lisäeläkkeen määrä kokonaisuudessaan on lisäeläketurvan vakuuttaneen eläkelaitoksen vastuulla.

11 Kertasuoritus

Eläkelaitoksella on oikeus ilman eläkkeensaajan suostumusta maksaa kertasuorituksena eläke, jos sen määrä ennen ensisijaisen etuuden vähentämistä on pienempi kuin 25,82 euroa (20,00 euroa 2004 tasossa) kuukaudessa. Tarkasteltaessa, jääkö eläke alle kertasuoritusrajan, otetaan huomioon kokonaistyöeläke sekä myös rekisteröity lisäeläke.

Eläke voidaan maksaa kertasuorituksena myös silloin, kun eläkkeen määrä on vähintään 25,82 euroa kuukaudessa, mutta enintään 64,55 euroa kuukaudessa (50,00 euroa vuoden 2004 tasossa) ennen ensisijaisen etuuden vähentämistä. Tällöin edellytyksenä on kuitenkin, että eläkelaitos on ilmoittanut eläkkeen maksamisesta kertasuorituksena eikä eläkkeensaaja ole sitä vastustanut eläkelaitoksen ilmoittamassa ajassa. Kertasuorituksena voi maksaa vanhuuseläkkeen, täyden työkyvyttömyyseläkkeen (myös kuntoutustuen) ja perhe-eläkkeen, joka leskeneläkkeen vähentämisen jälkeen ennen ensisijaisen etuuden vähentämistä jää kertasuoritusrajaa pienemmäksi. Kertasuorituksena ei voi maksaa osatyökyvyttömyyseläkettä eikä työttömyyseläkettä.

Jos kuukausittain maksettavan vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeen rinnalla karttuu uutta eläkettä, liitetään se aikanaan jo maksussa olevaan eläkkeeseen, vaikka uusi karttunut eläke olisi määrältään alle kertasuoritusrajan.

11.1 Työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen myönnettävä vanhuuseläke

Jos eläkelaitos maksaa toistaiseksi myönnetyn työkyvyttömyyseläkkeen kertasuorituksena, se maksaa samalla kertasuorituksena myös työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen myönnettävän vanhuuseläkkeen. Eläkelaitos voi harkita, maksaako se työkyvyttömyyseläkkeen kertasuorituksena, mutta harkinnan mahdollisuutta ei ole enää vanhuuseläkkeen osalta.

Jos vuoden 2004 säännösten mukainen työkyvyttömyyseläke kertasuoritaan, sen kanssa ei voi kertasuorittaa työkyvyttömyyseläkkeen jälkeistä vanhuuseläkettä. Tämä johtuu siitä, että 2004 säännösten mukainen työkyvyttö-

myyseläke on aina vapaakirjaeläke, jonka jälkeen vanhuuseläke lasketaan uusien perusteiden.

11.2 Rajamäärä korotetaan palkkakertoimella

Kertasuorituksen rajamäärä korotetaan palkkakertoimella, mutta maksussa olevat eläkkeet työeläkeindeksillä. Siten on aikaisempaa suurempi mahdollisuus siihen, että eläkkeen alkaessa kertasuoritusrajan ylittänyt eläke jää myöhemmin kertasuoritusrajaa matalammaksi. Tällöin eläkelaitos voi maksaa eläkkeen kertasuorituksena, mutta laki ei sitä edellytä.

11.3 Kertasuorituksen laskeminen

Kertasuoritus lasketaan sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamien perusteiden mukaan. Käytössä olevat kertoimet tullaan jatkossa tarkistamaan aika ajoin kuolevuuden muutoksista johtuen.

Kertasuoritus lasketaan kertomalla vuotuinen eläke eläkkeensaajan ikää vastaavalla kertoimella. Naisilla ja miehillä on samat kertoimet.

11.4 Kertasuorituksen laskemisen ajankohta

Kertasuoritus lasketaan kertasuorituspäätöksen jälkeiselle ajalle. Takautuvasti myönnettävä eläke maksetaan normaalisti eli kuukausieläkkeenä.

Perhe-eläkkeen kertasuoritus maksetaan kaikille kertasuoritukseen oikeutetuille edunsaajille samasta ajankohdasta.

Jos eläke maksetaan kertasuorituksena, eläkkeensaajalla ei ole enää oikeutta eläkkeeseen saman eläketapahtuman johdosta niiden työsuhteiden perusteella, joihin kertasuoritus perustui. Tästä syystä eläkelaitoksen ei tulisi maksaa eläkettä kertasuorituksena ennen kuin on todennäköistä, että eläkkeeseen ei tule enää muutoksia.

Esimerkki 11.1. Vanhuuseläkkeen kertasuoritus.

8.7.1948 syntyneelle työntekijälle myönnetään vanhuuseläke. Eläke maksetaan kuukausieläkkeen sijasta kertasuorituksena 1.10.2012 alkaen.

Eläkkeensaajan ikä 1.10.2012 on 64 vuotta 2 kuukautta, jolloin kertasuorituskerroin on 15,68 (käytetään liitteen 13 A Vanhuus- ja leskeneläkkeen kertasuorituskertoimia).

Vanhuuseläke on 8,71 euroa kuukaudessa, vuotuinen eläke on $12 \times 8,71 = 104,52$ euroa.

Kertasuorituksen määrä on $104,52 \times 15,68 = 1\,638,87$ euroa.

...

Esimerkki 11.2. Työkyvyttömyyseläke ja vastaisen vanhuuseläkkeen kertasuoritus.

7.10.1975 syntyneen henkilön työkyvyttömyyseläke on 14,62 euroa kuukaudessa ja myönnetty 2005 säännöin. Eläke maksetaan kertasuorituksena 1.4.2012 alkaen. Samalla kertasuorituksella maksetaan myös tuleva vanhuuseläke.

Eläkkeensaajan ikä 1.4.2012 on 36 vuotta viisi kuukautta, jolloin kertasuorituskerroin on 21,62. Tässä käytetään työkyvyttömyyseläkkeen ja vastaisen vanhuuseläkkeen kertasuorituskertoimia, jotka löytyvät liitteestä 13 B.

Työkyvyttömyyseläke on 14,62 euroa kuukaudessa, ja vuotuinen eläke on $12 \times 14,62 = 175,44$ euroa.

Kertasuorituksen määrä on $175,44 \times 21,62 = 3\,793,01$ euroa.

...

12 Viivästyskorotus

Jos eläkkeen käsittely kestää eläkelaitoksessa kauemmin kuin kolme kuukautta, on eläkelaitoksen maksettava eläkkeeseen viivästyskorotus. Etuuden korotus vuotta kohden laskettuna on korkolain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuna korkokannan mukainen. Viivästyskorotusta ei makseta, jos se jää alle 6,96 euroa vuoden 2012 tasossa (5,39 euroa vuoden 2004 tasossa).

Korotus lasketaan viivästysajan jokaiselta päivältä, ei kuitenkaan ajalta ennen kuin kolme kuukautta on kulunut sen kalenterikuukauden päättymisestä, jona etuudensaaja on esittänyt eläkelaitokselle vaatimuksensa sekä etuuden perusteet ja määrää koskevan selvityksen kuin häneltä kohtuudella voidaan vaatia.

Jos eläkehakemus on tullut vireille helmikuussa, lasketaan korotus kesäkuun ensimmäisestä päivästä alkaen. Jos eläke maksetaan kesäkuun 15. päivänä, tulee kesäkuun 1. päivää edeltäneeseen aikaan kohdistuville eläke-erille (voi olla useamman kuukauden eläke) korotus 15 päivältä. Kesäkuun eläkkeelle ei tule korotusta, koska se ei ole viivästynyt.

Eläkkeen hakija voi hakea eläkettä hyvissä ajoin ennen kuin eläke alkaa. Jos eläkkeen maksaminen alkaa samana kalenterikuukautena kuin oikeus eläkkeeseen, ei viivästyskorotusta tule maksettavaksi, vaikka käsittelyaika olisi ylittänyt kolme kuukautta.

Korotusaikaa laskettaessa katsotaan kalenterikuukauteen sisältyvän 30 päivää ja vuoteen 360 päivää.

Viivästyskorotus tarkistetaan puolivuositain ja koron ilmoittaa Suomen Pankki. Työeläkelakipalvelun tiedotteista löytyvät viivästyskorot vuosille 1990–2012.

Esimerkki 12.2. Viivästyskorotus työkyvyttömyyseläkkeeseen.

Työkyvyttömyyseläkehakemus tuli vireille 15.12.2011. Viivästymisaika alkaa 1.4.2012. Eläke myönnetään takautuvasti 1.1.2012 alkaen ja takautuvat eläke-erät maksetaan 20.6.2012. Jatkuva kuukausittainen maksu alkaa 1.7.2012. Kuukausieläke on 1 500 euroa kuukaudessa ja viivästyskorotusprosentti on 8.

Aika	1.1.2012–30.3.2012	1.4.2012–30.4.2012	1.5.2012–30.5.2012
Korotettava eläke	4 500 euroa	1 500 euroa	1 500 euroa
Viivästysaika	1.4.2012–20.6.2012	1.5.2012–20.6.2012	1.6.2012–20.6.2012
Viivästyskorotus	$0,08 \times \frac{80}{360} \times 4\,500$ = 80,00 euroa	$0,08 \times \frac{50}{360} \times 1\,500$ = 16,67 euroa	$0,08 \times \frac{20}{360} \times 1\,500$ = 6,67 euroa

Eläke ajalta 1.6.2012–30.6.2012 ei ole enää viivästynyt, koska se on maksettu saman kuukauden aikana.

Maksettava viivästyskorotus takautuvien eläkkeiden maksun yhteydessä 20.6.2012 on 103,34 euroa.

13 Lisäesimerkit

Esimerkki 13.1. Lapsenhoitoajan vaikutus tulevan ajan ansioon.

Henkilö tulee työkyvyttömäksi vuonna 2011, kun hän täyttää 35 vuotta. Tulevaa aikaa on yhteensä 336 kuukautta.

vuosi	Tulevaan aikaan tuleva ansio (työansio ja palkattomat ajat yhteensä), eläketapahtumavuoden tasossa ja työntekijän eläkemaksuosuus vähennettynä
2004	22 000 sisältää lapsenhoitoaikaa, TEL-eläkepalkka × 12
2005	8 400 sisältää lapsenhoitoaikaa
2006	36 000 työansio
2007	34 000 työansio
2008	8 800 sisältää lapsenhoitoaikaa
2009	7 600 sisältää lapsenhoitoaikaa
2010	30 000 työansio
2011 et vuosi	10 000 eläketapahtumavuosi

Pääsäännön mukainen tulevan ajan ansio, tarkastelu-aika on vuodet 2006, 2007, 2008, 2009 ja 2010.

$$\frac{36\,000 + 34\,000 + 8\,800 + 7\,600 + 30\,000}{60} = 1\,940,00 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Tulevan ajan eläke:

$$\frac{1\,940,00 \times 336 \times 1,5\%}{12} = 814,80 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläkettä henkilölle on karttunut eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun 272 e/kk. Elinaikakertoimella tarkistettuna se on $272,00 \times 0,98689 = 268,43$ e/kk.

Eläkkeet yhteensä $814,80 + 268,43 = 1\,083,23$ e/kk.

Lapsenhoitoajan poikkeussäännön mukainen tulevan ajan ansio voidaan laskea vuodesta 2005 alkaen enintään eläketapahtumavuotta edeltäneiden kymmenen vuoden ajalta.

Huomioon otetaan vuodet, jolloin lapsenhoitoa ei ole ja vuosi 2004 vaikka siinä lapsenhoitoaikaa olisikin, eli vuodet 2004, 2006, 2007 ja 2010.

$$\frac{22\,000 + 36\,000 + 34\,000 + 30\,000}{48} = 2\,541,67 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Tulevan ajan eläke

$$\frac{2\,541,67 \times 336 \times 1,5\%}{12} = 1\,067,50 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläkettä henkilölle on karttunut eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun 272 e/kk. Elinaikakertoimella tarkistettuna se on $272,00 \times 0,98689 = 268,43$ e/kk.

Eläkkeet yhteensä $1\,067,50 + 268,43 = 1\,335,93$ e/kk.

Vertailu tehdään kokonaiseläkkeiden kesken:

Erotus pääsäännön ja lapsenhoitosäännön mukaan on $1\,335,93 - 1\,083,23 = 252,70$ euroa kuukaudessa

$$\text{prosentuaalinen vaikutus } \frac{252,70}{1\,083,23} \times 100 = 23,33\%$$

Henkilön eläke lasketaan soveltaen lapsenhoitoajan säännöstä, koska sen mukainen eläke on yli 20 prosenttia suurempi kuin pääsäännön mukaan laskettu eläke. Henkilön tulevan ajan eläke on 1 067,50 euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 13.2. Perhe-eläke edunjättäjän vuoden 2004 säännösten mukaisen eläkkeen jälkeen.

Edunjättäjä on vuoden 2004 sääntöjen mukaisella osatyökyvyttömyyseläkkeellä kuollessaan huhtikuussa 2014. Osatyökyvyttömyyseläke oli 1 438,00 e/kk, eläkkeeseen on tehty kertakorotus 1.1.2012 alkaen (3 % / 53 vuotta) 43,14 e/kk, joten maksussa oleva osatyökyvyttömyyseläke on 1 481,14 e/kk. Indeksit vuodesta 2012 eteenpäin ovat arvioita.

Pohjaluku on täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruinen eli $2 \times 1\,481,14 = 2\,962,28$ euroa kuukaudessa.

Edunsaajina ovat leski ja yksi lapsi, joka oli 16-vuotias vuonna 2014.

Leskeneläke $6/12 \times 2\,962,28 = 1\,481,14$ euroa kuukaudessa

Lapsen eläke $4/12 \times 2\,962,28 = 987,43$ euroa kuukaudessa

Lapsi täyttää 18 vuotta kesäkuussa 2016, jolloin tehdään leskeneläkkeen vähentäminen lesken omien tulojen perusteella.

Leskeneläke: 1.5.2014 (alkueläke) 1 481,14 euroa kuukaudessa.

LITA-korvauksia ei ole, joten LITA-vähennystä ei tarvitse tehdä.

Leskeneläkkeen vähentäminen tehdään 1.7.2016 lapsen täytettyä 18 vuotta.

Leskeneläke vuonna 2016: $1\,481,14 \times \frac{2609}{2510} = 1\,539,56$ euroa kuukaudessa.

Lesken laskennallinen eläke 1 670,00 euroa kuukaudessa (2016 tasossa)

Ylite: $1\,670,00 - 706,00 = 964,00$ euroa kuukaudessa.

Leskeneläkkeen vähennyksen määrä: $964,00 \times 0,5 = 482,00$ euroa

Leskeneläkkeen vähentämisen jälkeen leskeneläke on $1\,539,56 - 482,00 = 1\,057,56$ euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 13.3. *Perhe-eläke edunjättäjän vuoden 2004 säännösten mukaisen eläkkeen jälkeen, edunsaajina leski ja kaksi lasta.*

Edunjättäjä oli vuoden 2004 säännösten mukaisella työkyvyttömyyseläkkeellä kuollessaan lokakuussa 2013. (Eläkkeeseen oli jo tehty kertakorotus 1.1.2011 5%/51 vuotta). Työkyvyttömyyseläke on 2 938,00 e/kk, sisältäen kertakorotuksen 2013 tasossa. Edunjättäjä oli työskennellyt työkyvyttömyyseläkkeen rinnalla niin, että eläkkeen rinnalla on karttunut uutta eläkettä 15,56 e/kk.

Edunsaajina on leski ja kaksi lasta.

Täyden työkyvyttömyyseläkkeen määrä (sisältäen kertakorotuksen), lisättyinä työkyvyttömyyseläkkeen rinnalla työskentelystä karttunut eläke on 2 953,56 e/kk.

$5/12 \times 2\,953,56 = 1\,230,65$ euroa kuukaudessa

$7/12 \times 2\,953,56 = 1\,722,91$ euroa kuukaudessa

Kummankin lapsen oma osuus on $1\,722,91 / 2 = 861,45$ euroa kuukaudessa

Vanhempi lapsi täyttää 18 vuotta kesäkuussa 2015, jolloin perhe-eläke lasketaan uudestaan.

Pohjaluku tarkistetaan työeläkeindeksillä vuoden 2015 tasoon $2\,953,56 \times \frac{2558}{2466}$
 $= 3\,063,75$ e/kk.

Leskeneläke $6/12 \times 3\,063,75 = 1\,531,88$ euroa kuukaudessa

Lapsen eläke $4/12 \times 3\,063,75 = 1\,021,25$ euroa kuukaudessa

Nuorin lapsi täyttää 18 vuotta kesäkuussa 2016, jolloin tehdään leskeneläkkeen vähentäminen lesken omien tulojen perusteella.

Leskeneläke 1.7.2015 on 1 531,88 euroa kuukaudessa. Vuoden 2016 tasossa se on

$$1\,531,88 \times \frac{2609}{2558} = 1\,562,42 \text{ e/kk.}$$

Lesken laskennallinen eläke 1 250,00 euroa kuukaudessa (2016 tasossa)

Ylite: $1\,250,00 - 706 = 544,00$ euroa

Leskeneläkkeen vähennyksen määrä: $544,00 \times 0,5 = 272,00$ euroa

Leskeneläkkeen vähentämisen jälkeen leskeneläke on 1.7.2016 alkaen $1\,562,42 - 272,00 = 1\,290,42$ euroa kuukaudessa.

Liitteet

Liite 1 Indeksit, palkkakerroin ja vähennyskerroin

Vuosi	Indeksiluku		Palkka- kerroin	Vähennyskerroin	
	Työkäisen/ TEL-puoliväli-indeksi	Eläkekäisen/ Työeläkeindeksi		alle 53-v.	53 vuotta- täyttänyt
1961–62	100	100			
1963	106	106			
1964	116	116			
1965	130	130			
1966	142	142			
1967	152	152			
1968	165	165			
1969	182	182			
1970	197	197			
1971	216	216			
1972	247	247			
1973	274	274			
1974	315	315			
1975	383	383			
1976	462	462			
1977	524	524			
(1.7.1977*	544	544)			
1978	573	573			
1979	608	608			
(1.7.1979*	628	628)			
1980	665	665			
(1.7.1980*	697	697)			
1981	745	745			
(1.7.1981*	780	780)			
1982	836	836			
(1.7.1982*	866	866)			
1983	915	915			
(1.7.1983*	952	952)			
1984	1006	1006			
(1.7.1984*	1019	1019)			
1985	1088	1088			
1986	1165	1165			
1987	1225	1225			
1988	1291	1291			
1989	1387	1387			
1990	1481	1481			
1991	1595	1595			
1992	1682	1682			
1993	1688	1688			
1994	1688	1688			
1995	1712	1712			
1996	1760	1737		0,0343	
1997	1791	1754		0,045	
1998	1825	1783		0,047	
1999	1868	1812		0,047	
2000	1903	1838		0,047	
2001	1981	1912		0,045	
2002	2054	1968		0,044	
2003	2103	2002		0,046	
2004	2151	2028		0,046	
2005	2191	2047	1,028	0,046	0,058
2006	2246	2081	1,063	0,043	0,054
2007	2311	2127	1,100	0,043	0,054
2008	2363	2178	1,124	0,041	0,052
2009	2494	2286	1,192	0,043	0,054
2010	2538	2292	1,231	0,045	0,057
2011	2578	2323	1,253	0,047	0,060
2012	2663	2407	1,291	0,0515	0,065

* Indeksien ennakkotarkistus (ennakollista indeksiä on käytetty eläkkeitä myönnettäessä ja maksettaessa).

Liite 2 Vähennetty leskeneläke

Lesken oma työeläke	Edunjättäjän työeläke																			
	200	400	600	800	1000	1200	1400	1600	1800	2000	2200	2400	2600	2800	3000	3200	3400	3600	3800	4000
0	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	1100	1200	1300	1400	1500	1600	1700	1800	1900	2000
200	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	1100	1200	1300	1400	1500	1600	1700	1800	1900	2000
400	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	1100	1200	1300	1400	1500	1600	1700	1800	1900	2000
600	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	1100	1200	1300	1400	1500	1600	1700	1800	1900	2000
800	23	123	223	323	423	523	623	723	823	923	1023	1123	1223	1323	1423	1523	1623	1723	1823	1923
1000	0	23	123	223	323	423	523	623	723	823	923	1023	1123	1223	1323	1423	1523	1623	1723	1823
1200	0	0	23	123	223	323	423	523	623	723	823	923	1023	1123	1223	1323	1423	1523	1623	1723
1400	0	0	0	23	123	223	323	423	523	623	723	823	923	1023	1123	1223	1323	1423	1523	1623
1600	0	0	0	0	23	123	223	323	423	523	623	723	823	923	1023	1123	1223	1323	1423	1523
1800	0	0	0	0	0	23	123	223	323	423	523	623	723	823	923	1023	1123	1223	1323	1423
2000	0	0	0	0	0	0	23	123	223	323	423	523	623	723	823	923	1023	1123	1223	1323
2200	0	0	0	0	0	0	0	23	123	223	323	423	523	623	723	823	923	1023	1123	1223
2400	0	0	0	0	0	0	0	0	23	123	223	323	423	523	623	723	823	923	1023	1123
2600	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23	123	223	323	423	523	623	723	823	923	1023
2800	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23	123	223	323	423	523	623	723	823	923
3000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23	123	223	323	423	523	623	723	823
3200	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23	123	223	323	423	523	623	723
3400	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23	123	223	323	423	523	623
3600	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23	123	223	323	423	523
3800	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23	123	223	323	423
4000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23	123	223	323

Liite 3 Palkattoman ajan etuudet eläkkeen laskennassa

Alla mainitut 523,61 euron, 1 047,22 euron sekä 12 566,70 euron rahamäärät ovat vuoden 2004 tasoisia.

Etuudet (jakajat päiväkohtaiseksi muuntoa varten)	Ansaitun eläkkeen etuusansio %	Tulevan ajan etuusansio %
Vanhempainpäivärahat, työntekijälle maksetut (300)	117	117
Vanhempainpäivärahat, työnantajalle maksetut (300)	17	17
Vanhempainpäiväraha, vähimmäistasoinen (25)	523,61 euroa/kk	523,61 euroa/kk
Vanhempainpäiväraha, työskentelyn takia väh. tasoisena maksettu	Väh.päivärahan määrä	Väh.päivärahan määrä
Vuorottelukorvaus (21,5)	55	100
Työttömyyspäiväraha (21,5)	75	100
Työvoimapolitiittinen koulutus (21,5) Uusia etuuksia ei myönnetä 2010 alkaen	65	100
Koulutuspäiväraha (21,5) Muuttuu työttömyyspäivärahaksi v. 2010	65	100
Aikuiskoulutustuki (21,5)	65	100
Aikuiskoulutustuki yrittäjillä (21,5)	65 (523,61 eurosta)	523,61 euroa/kk
Eri lakien mukainen kuntoutusraha: - Kela (300) - Työeläkelait (30) - LITA	65	100
Sairauspäiväraha ja erityishoitoraha (300)	65	100
LITA-ansionmenetykskorvaukset	65	100
Työttömyysturvalain peruspäiväraha ja työmarkkinatuki ym. Kelan maksamat työttömyyskoulusetuudet (21,5) Uusia etuuksia ei myönnetä 2010 alkaen	0	1 047,22 euroa/kk
Sairauspäiväraha peruspäivärahan jälkeen (samansuuruinen) (25)	0	1 047,22 euroa/kk
Erillislain* tarkoittama alle 3-v. lapsen hoito (25)	523,61 euroa/kk	1 047,22 euroa/kk (kun ET on v. 2010 tai sen jälkeen) Muulloin 0 euroa
Erillislain* tarkoittama opiskelu	523,61 euroa/kk	1 047,22 euroa/kk (kun ET on v. 2010 tai sen jälkeen)

* Laki valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon ja opiskelun ajalta 644/2003

Liite 4 Vahvistettu elinaikakerroin (EAK) ja arviolaskennassa käytettävät arviot

EAK määräytymisvuosi (62-v.)	63 vuoden iän täyttämisvuosi	Syntymä- vuosi	Elinaikaker- roin	Elinajanodote 63-v.
2009	2010	1947	1,00000	21,0
2010	2011	1948	0,99170	21,2
2011	2012	1949	0,98689	21,4
2012	2013	1950	0,98351	21,6
2013	2014	1951	0,980	21,7
2014	2015	1952	0,975	21,9
2015	2016	1953	0,970	22,1
2016	2017	1954	0,964	22,3
2017	2018	1955	0,957	22,5
2018	2019	1956	0,951	22,6
2019	2020	1957	0,944	22,8
2020	2021	1958	0,938	23,0
2021	2022	1959	0,932	23,2
2022	2023	1960	0,926	23,3
2023	2024	1961	0,920	23,5
2024	2025	1962	0,914	23,7
2025	2026	1963	0,909	23,8
2026	2027	1964	0,903	24,0
2027	2028	1965	0,898	24,2
2028	2029	1966	0,893	24,3
2029	2030	1967	0,887	24,5
2030	2031	1968	0,882	24,7
2031	2032	1969	0,878	24,8
2032	2033	1970	0,873	25,0
2033	2034	1971	0,868	25,1
2034	2035	1972	0,864	25,3
2035	2036	1973	0,859	25,4
2036	2037	1974	0,855	25,6
2037	2038	1975	0,851	25,7
2038	2039	1976	0,847	25,9
2039	2040	1977	0,843	26,0
2040	2041	1978	0,839	26,2
2041	2042	1979	0,835	26,3
2042	2043	1980	0,831	26,4
2043	2044	1981	0,827	26,6
2044	2045	1982	0,824	26,7
2045	2046	1983	0,820	26,8
2046	2047	1984	0,817	27,0
2047	2048	1985	0,813	27,1
2048	2049	1986	0,810	27,2
2049	2050	1987	0,807	27,4
2050	2051	1988	0,804	27,5
2051	2052	1989	0,801	27,6
2052	2053	1990	0,798	27,7
2053	2054	1991	0,795	27,9
2054	2055	1992	0,792	28,0
2055	1992	1993	0,789	28,1
2056	1993	1994	0,787	28,2

Liite 5 Vuoden 2004 säännökset eläkkeen laskennassa

Vuoden 2004 säännösten mukaan työntekijä oli vakuutettava sen vuoden alusta, jolloin hän täytti 14 vuotta. TEL-vakuutusmaksujen maksaminen päättyi 65-vuotispäivään, mutta LEL- ja TaEL-vakuutusmaksut oli maksettava myös yli 65-vuotiaista työntekijöistä, vaikka työntekijälle ei enää karttunut uutta eläkettä yli 65-vuotiaana tehdystä työstä. Yrittäjä oli vakuuttamisvelvollinen 18 ja 65 ikävuoden välillä.

TEL-, YEL- ja MYEL-eläkkeen karttuminen alkoi työntekijän 23-vuotispäivästä ja LEL- ja TaEL-eläkkeen karttuminen 23 vuoden iän täyttämiskauden alusta. MEL:ssä eläkkeen karttumiselle ei ollut alarajaa. Eläkettä karttui 1,5 prosenttia vuodessa.

Sekä työntekijän että yrittäjän eläkkeen karttumisprosentti oli 2,5 sen vuoden alusta, jona henkilö täytti 60 vuotta. Tulevan ajan ja eläkesuhteen karttumisprosentit olivat 1,5 vuodessa 50-vuotispäivään asti, 1,2 vuodessa 50-vuotispäivää seuraavasta päivästä 60 vuoden iän täyttämispäivään ja 0,8 vuodessa 60-vuotispäivää seuraavasta päivästä eläkeiän täyttämiseen, enintään 65 vuoden iän täyttämispäivään. Tulevalta ajalta ja eläkesuhteesta karttui eläkettä kuitenkin 1,5 prosentin mukaan, jos vuonna 1942 tai sitä ennen syntyneellä työntekijällä oli oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.1996. Työskentely täysitehoisella työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeellä oloaikana ei kartuttanut eläkettä.

TEL-eläke laskettiin jokaisesta työsuhteesta erikseen työsuhteen keston ja eläkepalkan perusteella. Eläkepalkka laskettiin enintään työsuhteen kymmenen viimeisen kalenterivuoden ansioiden perusteella. LEL:n ja TaEL:n ansaittu eläke laskettiin alemman rajamäärän ylittävistä ansioista ja tulevan ajan eläke ylemmän rajamäärän ylittävistä ansioista. Eläkettä laskettaessa eläkepalkka ja LEL- ja TaEL-ansiot tarkistettiin työikäisen TEL-indeksillä ja niistä vähennettiin 1.1.1996 alkaen työntekijän työeläkemaksuprosenttia vastaava määrä (PTEL-vähennys). Yrittäjien eläke laskettiin indeksillä tarkistetusta eläkkeen perusteena olevasta työtulosta.

Eläke yhteensovitettiin eli rajattiin 60 prosenttiin yhteensovitusperusteesta.

Varhennettu vanhuuseläke myönnettiin aikaisintaan 60 vuoden iässä. Eläkettä vähennettiin jokaiselta kuukaudelta, jolta eläkettä varhennettiin ennen eläkeiän täyttämiskaukua seuraavan kuukauden alkua. Varhennusvähennysprosent-

ti oli 0,4 prosenttia kuukaudessa ja se laskettiin eläkkeelle siirtymishetkeen mennessä karttuneesta, yhteensovitetusta eläkkeestä.

Jos henkilö lykkäsi vanhuuseläkkeelle siirtymistään yli 65 vuoden iän täyttämisen, yhteensovitettuun vanhuuseläkkeeseen laskettiin lykkäyskorotus. Korotus oli 0,6 prosenttia eläkkeen määrästä kuukautta kohden.

Työttömyys-, koulutus- ja kuntoutusajoilta eläkettä karttui työeläkelisän kautta. Yrittäjille työeläkelisää karttui vain kuntoutusajoilta.

Liitteissä 10 ja 11 kerrotaan merkittävimmät poikkeukset julkisella puolella edellä kerrotuista säännöksistä.

Liite 6 TEL:n mukaisen eläkepalkan laskenta kautta aikojen

1 Eläkepalkka ennen vuotta 1966

Eläkepalkka määräytyy säännöllisen työansion perusteella, luontoisedut määrätään tapaturmavakuutustaulukosta.

Työsuhteen päättymisvuoden ja sitä edeltävän kalenterivuoden ansiot lasketaan yhteen. Näin saatu ansioiden yhteismäärä jaetaan kyseiseen aikaan sisältyvien työssäolopäivien määrällä ja osamäärä kerrotaan 25:llä.

Eläkepalkkaa määrättäessä ei päättymisvuotta edeltäneen vuoden ansioihin tehdä indeksikorotusta. Eläkepalkka korotetaan eläkkeen myöntämisen vuoden indeksiin.

2 Eläkepalkka vuonna 1966

Eläkepalkka määräytyy veron ennakonpidätyksen alaisen työansion perusteella, luontoisedut verotuskäytännön mukaisena.

Eläkepalkka lasketaan muuten samoin kuin ennen vuotta 1966 päättyneiden työsuhteiden kohdalla.

3 Eläkepalkka vuonna 1967

Eläkepalkka määräytyy veron ennakonpidätyksen alaisen työansion perusteella (samoin luontoisedut).

Eläkepalkka lasketaan kolmen viimeisen kalenterivuoden ansioiden perusteella. Ensin lasketaan kunkin vuoden kuukausiansiot siten, että vuosiansio jaetaan kyseisen vuoden työsuhdeajalla ja osamäärä kerrotaan 30:llä. Saadut kuukausiansiot korotetaan työsuhteen päättymisvuoden indeksiin ja niistä valitaan kaksi parasta. Eläkepalkka on kahden vuoden perusteella laskettu keskimääräinen kuukausiansio.

Jos työsuhteen alkamisvuonna ei ole työsuhdeaikaa kuutta kuukautta, jätetään alkamisvuoden ansiot eläkepalkkaa laskettaessa huomioimatta, mikäli jäljelle jää vähintään kahden kalenterivuoden ansioita.

4 Eläkepalkka 1.1.1968 alkaen

Eläkepalkka määrätään valitsemalla enintään neljästä viimeisestä kalenterivuodesta, jolloin työsuhde on jatkunut, ne kaksi kalenterivuotta, jolloin työntekijän

indeksillä tarkistettujen työansioden keskimäärä kuukautta kohti on suurin. Eläkepalkka on näiden kahden vuoden aikana saatujen ansioiden keskimäärä kuukautta kohti. Jos työsuhde on jatkunut useamman kuin kahden kalenterivuoden aikana, ei sitä kalenterivuotta, jolloin työsuhde alkoi, oteta huomioon, jos työsuhde sinä kalenterivuonna ei ole jatkunut vähintään kuutta kuukautta.

5 Eläkepalkka 1.1.1979 alkaen

Eläkepalkka lasketaan neljän viimeisen työsuhdevuoden aikana saaduista työansioista kahden ansiotasoltaan keskimmäisen indeksillä tarkistetun vuoden ansioiden perusteella. Jos työsuhde on jatkunut neljänä kalenterivuotena siten, että se on työsuhteen alkamisvuonna jatkunut vähintään kuusi kuukautta, lasketaan eläkepalkka kahden ansiotasoltaan keskimmäisen vuoden perusteella. Jos taas työsuhde on neljänä kalenterivuotena jatkunut niin, että se on alkamisvuonna jatkunut alle kuusi kuukautta, jolloin sitä ei oteta huomioon, jätetään eläkepalkkaa laskettaessa huomioon ottamatta se vuosi, jolloin työansioden keskimäärä kalenterikuukautta kohden on pienin.

Silloin kun työsuhde on jatkunut kolmen kalenterivuoden aikana ja työsuhde on sen alkamisvuonna jatkunut vähintään kuusi kuukautta, jätetään huomioon ottamatta se vuosi, jolloin työansioden keskimäärä kuukautta kohti on pienin. Jos kolmen kalenterivuoden aikana jatkunut työsuhde on alkamisvuonna jatkunut alle kuusi kuukautta, eläkepalkka määrätään kahden muun työsuhdevuoden ansioiden perusteella.

1.1.1979 lainmuutos tuli voimaan asteittain. Voimaantulosäännös edellytti, että eläkepalkan laskemisessa sovelletaan vanhaa säännöstä, jos sen laskemisessa huomioon otettava paras kalenterivuosi on ennen lain voimaantuloa oleva vuosi.

6 Eläkepalkka 1.1.1980 alkaen

Eläkepalkka lasketaan muuten samalla tavalla kuin edellä 5 kohdassa, mutta 63 vuoden iän täyttämivuoden jälkeen ansaittuja ansioita ei oteta huomioon eläkepalkkaa määrättäessä.

7 Eläkepalkka 1.1.1994 alkaen

Eläketapahtumaan päätyneissä työsuhteissa eläketapahtumavuotta ei oteta huomioon eläkepalkkaa laskettaessa, jos työsuhde eläketapahtumavuosi mukaan lukien on jatkunut vähintään kolmen kalenterivuoden aikana. Vanhuuseläkettä laskettaessa työsuhdeaikaa seurataan eläkeiän täyttämiseen saakka.

Jos työsuhde päättyy ennen eläketapahtumaa tai eläketapahtumaan päättynyt työsuhde on jatkunut enintään kahden kalenterivuoden aikana, eläkepalkka lasketaan kohdassa 5 kuvatulla tavalla.

8 Eläkepalkka 1.1.1996 alkaen

Eläkepalkka lasketaan pääsääntöisesti enintään työsuhteen 10 viimeisen eläketapahtumavuotta tai työsuhteen päättymisvuotta edeltäneen kalenterivuoden indeksillä tarkistettujen ansioiden perusteella. Enintään kolmasosa sellaisia vuosia, jolloin ansiot ovat alle puolet kaikkien vuosien keskiarvosta, voidaan jättää pois eläkepalkan laskennasta.

Eläkepalkan laskennassa jätetään yli kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneen työsuhteen päättymisvuosi tai eläketapahtumavuosi pois laskennasta, jollei se ole kokonainen. Työsuhde on kestänyt koko vuoden, jos se päättyy 30. tai 31.12. Vaikka työoikeudellinen työsuhde jatkuisi vuoden loppuun, työsuhdeaikaa otetaan huomioon vain eläkeiän täyttämispäivään asti. Eläkeiän täyttämisvuosi on täysi työvuosi, jos henkilön syntymäpäivä on 30. tai 31.12.

Kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneissa tai sitä lyhyemmissä työsuhteissa myös vajaa päättymisvuosi tai eläketapahtumavuosi otetaan mukaan laskentaan.

Indeksitarkistetuista vuosiansioista vähennetään niihin kohdistuva työntekijän työeläkemaksua vastaava osuus vuodesta 1996 lähtien.

Tämä laskentatapa on voimassa niissä työsuhteissa, jotka alkavat vuonna 1996 tai sen jälkeen. Siirtymä kautena ovat voimassa sekä uudet että vanhat laskentasäännöt, jos työsuhde jatkui yli 1.1.1996.

Eläkepalkan laskentaan ajalta ennen 1.1.1996 mukaan otettavat vuodet (valintavuodet) valitaan ennen vuotta 1996 olevien laskentasääntöjen mukaisesti. Valintavuosia ajalta ennen 1.1.1996 voi olla siten enintään neljä vuotta, vuodet 1992–1995. Näihin vanhoihin valintavuosiin lisätään vuosi kerrallaan vuoden 1995 jälkeisiä ansiovuosia. Valintavuosia voi olla enintään 10.

Valintavuosista laskentavuosiin otetaan mukaan ajalta ennen vuotta 1996 ne ansiotasoltaan kaksi keskimmäistä, joista eläkepalkka aikaisempien sääntöjen mukaan olisi laskettu. Jos ajalta ennen 1.1.1996 tulee valintavuosiin mukaan vähemmän kuin neljä vuotta, valitaan niistä laskentavuosiin mukaan tulevat vuodet aikaisempien sääntöjen mukaisesti kolmesta vuodesta kaksi parasta, kahdesta tai yhdestä vuodesta jokainen vuosi. (Tarkemmin ks. liite 7.)

9 Eläkepalkka 1.1.2005 alkaen

Vuoden 2005 säännösten mukaan laskettaessa työsuhteen päättyessä maksettava vuosilomakorvaus otetaan mukaan eläkepalkkaa laskettaessa.

Eläke määräytyy kunkin vuoden palkkakertoimella tarkistetuista ja työntekijän työeläkemaksulla vähennetyistä ansioista sekä palkattomilta ajoilta maksettavia sosiaalietuksien perusteena olevista ansioista.

Liite 7 TEL:n mukaisen eläkepalkan laskenta 1996–2004

Eläkepalkan laskenta

Eläkepalkan laskenta muuttui vuoden 1996 alusta. Aikaisemmin eläkepalkka laskettiin enintään työsuhteen neljän viimeisen kalenterivuoden ansioiden perusteella (ks. liite 6). Vuodesta 1996 lähtien eläkepalkka lasketaan enintään työsuhteen 10 viimeisen eläketapahtumavuotta tai työsuhteen päättymisvuotta edeltäneen kalenterivuoden indeksillä tarkistettujen keskikuukausiansioiden perusteella. Laskenta muuttuu kuitenkin asteittain siirtymäkauden aikana, jolloin vuosina 1996–2004 eläkepalkkaa laskettaessa voimassa ovat sekä vuodesta 1996 alkaen voimassa olevat laskentasäännöt että aikaisemmat laskentasäännöt ajalta ennen vuotta 1996.

Pitkissä, yli kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneissa työsuhteissa eläkepalkan laskentaan ei oteta eläketapahtumavuotta tai työsuhteen päättymisvuotta mukaan, mikäli se on vajaa vuosi. Työsuhde on kestänyt koko vuoden, jos se on alkanut 1.1. tai ennen ja päättyy tai eläketapahtuma sattuu 30. tai 31.12. Lyhyissä, enintään kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneissa työsuhteissa sen sijaan otetaan myös vajaa päättymisvuosi mukaan laskentaan.

Vanhuuseläkkeeseen päättyvissä työsuhteissa eläkepalkkaa laskettaessa työsuhteen katsotaan päättyneen eläkeiän täyttämispäivänä, vaikka työsuhde ja palkan maksaminen jatkuisikin pidempään. Ansiot ositetaan eläkeiän täyttämispäivään. Vain silloin, kun henkilö täyttää vanhuuseläkeiän 30. tai 31.12, kyseisen vuoden ansiot otetaan kokonaan mukaan laskentaan.

Ansiot otetaan huomioon myös ajalta ennen 23 ikävuoden täyttämistä, jos ansiovuodet eläkepalkan laskentasääntöjen mukaisesti kuuluvat eläkepalkan laskentaan.

Enintään kolmasosa sellaisia vuosia, jolloin ansiot ovat alle puolet kaikkien valintavuosien keskiarvosta, jätetään pois eläkepalkan laskennasta.

Niitä enintään 10 vuotta, jotka valitaan eläkepalkan laskennan perusteeksi, kutsutaan valintavuosiksi. Laskentavuosia ovat sellaiset vuodet, joiden keskiarvona eläkepalkka lopulta lasketaan, kun valintavuosista on poistettu ne enintään kolmasosa valintavuosista, joina ansiot ovat alle 50 prosenttia kaikkien valinta-

vuosien keskiarvosta. Vuosia jätetään pois järjestyksessä pienimmän ansion vuodesta alkaen seuraavan taulukon mukaisesti. (A 45/95, A 49/96.)

Taulukko. 1/3-säännön soveltaminen.

Valintavuosien lukumäärä	Poisjätettäviä vuosia enintään
1–2	0
3–5	1
6–8	2
9–10	3

Valintavuosien ansiot tarkistetaan indeksillä työsuhteen päättymisvuoden tasoon, jonka jälkeen näistä indeksitarkistetuista vuosiansioista vähennetään kyseisten vuosien työntekijän työeläkemaksuprosenttia vastaava määrä.

Kuukausitasoinen eläkepalkka lasketaan siten, että indeksillä tarkistettut, työeläkemaksulla vähennetyt laskentavuosien ansiot lasketaan yhteen, summa jaetaan näiden vuosien työsuhdepäivien (vuodessa enintään 360) yhteenlasketulla lukumäärällä ja osamäärä kerrotaan 30:llä.

***Esimerkki.** Eläkepalkka, kun työsuhde alkanut vuoden 1995 jälkeen.*

Työsuhdeaika on 1.6.1996–15.2.2003. Ansiot on tarkistettu indeksillä työsuhteen päättymisvuoden tasoon ja niistä on tehty kyseisten vuosien työntekijän työeläkemaksua vastaava vähennys.

Valintavuosiin tulevat mukaan työsuhteen päättymisvuotta edeltäneet korkeintaan 10 kalenterivuotta, tässä tapauksessa seitsemän vuotta.

Vuosi	Ansiot euroa/v	Pv	Ansiot euroa kuukaudessa
1996	12 000	210	1 714,29
1997	13 500	360	1 125,00
1998	22 000	360	1 833,33
1999	25 500	360	2 125,00
2000	7 500	360	625,00
2001	5 000	360	416,67
2002	28 000	360	2 333,33
Yhteensä	113 500	2370	

50 prosentin vertailua varten on laskettava valintavuosien keskimääräinen kuukausiansio.

$$30 \times \frac{113\,500}{2370} = 1\,436,71 \text{ euroa kuukaudessa}$$

50 prosenttia keskimääräisestä kuukausiansiosta:

$$0,5 \times 1\,436,71 = 718,36 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

Ansiot vuosilta 2000 ja 2001 ovat alle 50 prosenttia keskimääräisestä kuukausiansiosta. Seitsemästä vuodesta voidaan jättää pois enintään kaksi alle 50 prosentin vuotta, joten kumpikin näistä vuosista jätetään pois eläkepalkan laskennasta. Eläkepalkka lasketaan vuosien 1996–1999 ja 2002 ansioiden keskimääränä.

Vuosi	Ansiot euroa/v	Pv	Ansiot euroa kuukaudessa
1996	12 000	210	1 714,29
1997	13 500	360	1 125,00
1998	22 000	360	1 833,33
1999	25 500	360	2 125,00
2002	28 000	360	2 333,33
Yhteensä	101 000	1650	

Laskentavuosien keskimääräinen kuukausiansio (eläkepalkka) on

$$30 \times \frac{101\,000}{1650} = 1\,836,36 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

...

Siirtymäkausi

Vuoden 1996 eläkepalkan laskentamuutos tulee voimaan asteittain. Siirtymäkautena ovat voimassa sekä vuonna 1996 voimaantulleet että tätä edeltävät laskentasäännöt, jos työsuhde jatkui yli 1.1.1996 ja eläketapahtuma on ennen vuotta 2006.

Eläkepalkan laskentaan ajalta ennen 1.1.1996 mukaan otettavat vuodet (valintavuodet) valitaan ennen vuotta 1996 olevien laskentasääntöjen mukaisesti. Valintavuosia ajalta ennen 1.1.1996 voi olla enintään neljä, vuodet 1992–1995. Näihin vanhoihin valintavuosiin lisätään vuosi kerrallaan vuoden 1995 jälkeisiä ansiovuosia. Valintavuosia voi olla enintään 10.

Jos valintavuosia ajalta ennen vuotta 1996 on neljä, laskentavuosiin otetaan mukaan ne kaksi keskimmäistä, joista eläkepalkka aikaisempien sääntöjen mukaan olisi laskettu. Silloin, kun eläketapahtuma sattuu tai työsuhde päättyy 1.1.–29.12.1996, eläkepalkka lasketaan aikaisemmilla säännöillä neljästä viimeisestä vuodesta (1992–1995) kahden ansioiltaan keskimmäisen vuoden keskikuu-kausiansiona. Vuotta 1996 ei oteta mukaan laskentaan, koska eläketapahtumavuotta tai työsuhteen päättymisvuotta ei oteta eläkepalkan laskentaan pitkissä työsuhteissa. Kun eläketapahtuma sattuu tai yli kolmen kalenterivuoden aikana jatkunut työsuhde päättyy 30.12.1996–29.12.1997 (tai tehdään automaattinen katkaisu), valintavuosia ovat vuodet 1992–1996. Laskentavuosia ovat tällöin kaksi keskimmäistä vuotta ajalta 1992–1995 sekä vuosi 1996. Näin laskentaan tulee mukaan aina vuosi lisää siihen asti kunnes valintavuosia on 10.

Jos ajalta ennen 1.1.1996 valintavuosiin tulee mukaan vähemmän kuin neljä vuotta, valitaan niistä laskentavuosiin mukaan tulevat vuodet aikaisempien sääntöjen mukaisesti ikään kuin työsuhde olisi päättynyt vuoden 1995 lopussa: kolmesta vuodesta kaksi parasta, kahdesta tai yhdestä vuodesta jokainen vuosi. Jos työsuhde on kestänyt alle kuukauden vuoden 1995 puolella ja työsuhde jatkuu yli vuodenvaihteen, ei työsuhteen ansioita vuodelta 1995 oteta mukaan eläkepalkan laskentaan.

Valintavuosia voi olla enintään 10, joten siinä vaiheessa siirtymäkautta, kun vuoden 1995 jälkeisiä valintavuosia on seitsemän, voidaan ajalta ennen 1.1.1996 ottaa valintavuosiin mukaan enää kolme vuotta. Laskentavuosiin siltä ajalta tulevat mukaan silloin ne kaksi vuotta, joiden indeksitarkistettut ansiot ovat korkeimmat. Kun vuoden 1995 jälkeisiä vuosia on kahdeksan, voi ajalta ennen 1.1.1996 tulla mukaan kaksi valintavuotta, jotka ovat samalla myös laskentavuosia. Kun vuoden 1995 jälkeisiä vuosia on 10, ei vuosia ajalta ennen 1.1.1996 oteta enää mukaan.

Esimerkki. Eläkepalkan laskenta siirtymäkaudella.

Työsuhteika on 1.1.1990–30.9.2001. Esimerkissä ansiot on tarkistettu indeksillä päättymisvuoden tasoon ja niistä on tehty työntekijän työeläkemaksuvähennys.

Vuosi	Ansiot euroa/v	Pv	Ansiot euroa kuukaudessa
1992	21 600	360	1 800
1993	22 200	360	1 850
1994	18 000	360	1 500
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1997	24 000	360	2 000
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150
2000	27 600	360	2 300

Eläkepalkan laskentaan otetaan ajalta ennen vuotta 1996 mukaan ansioiltaan keskimmäiset vuodet 1992 ja 1995 sekä vuodesta 1996 alkaen kaikki vuodet 1996–2000.

Vuosi	Ansiot euroa/v	Pv	Ansiot euroa kuukaudessa
1992	21 600	360	1 800
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1997	24 000	360	2 000
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150
2000	27 600	360	2 300
Yhteensä	166 200	2 520	

$$\text{Eläkepalkka on } 30 \times \frac{166\,200}{2520} = 1\,978,57 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

...

Kun siirtymäkaudella sovelletaan 1/3-sääntöä, vuotta 1996 edeltäviä valintavuotia käsitellään hieman eri tavalla kuin vuoden 1996 ja sen jälkeisiä valintavuotia. Ensin valitaan ne vuodet, joiden ansioista keskiarvo 50 prosentin rajaa varten lasketaan. Ennen vuotta 1996 otetaan vain laskentavuodet, joita voi olla

enintään kaksi, kun taas vuoden 1996 ja sen jälkeiseltä ajalta otetaan kaikki valintavuodet tämän keskiarvon laskentaan. Näin valittuja vuosia kutsutaan keskiarvon laskentavuosiksi. Keskiarvon laskentavuosien lukumäärän perusteella määritellään se kolmasosa vuosia, jotka voidaan vähentää. Alle 50 prosentin vuosia voidaan vähentää kuitenkin vasta vuodesta 1996 alkaen. Ensimmäisen kerran alle 50 prosentin vuosia voi vähentää, kun eläketapahtuma sattuu tai työsuhde päättyy 30.12.1996.

***Esimerkki.** Alle 50 prosentin ansiovuosien vähentäminen.*

Työsuhdeaika on 1.6.1980–17.2.2000. Esimerkissä ansiot on tarkistettu indeksillä työsuhteen päättymisvuoden tasoon ja niistä on tehty työntekijän työeläkemaksuvähennys.

Vuosi	Ansiot euroa/v	Pv	Ansiot euroa kuukaudessa
1992	21 600	360	1 800
1993	22 200	360	1 850
1994	18 000	360	1 500
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1997	6 000	360	500
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150

Laskentavuosiin otetaan mukaan ansioiltaan keskimmäiset vuodet 1992 ja 1995 ajalta ennen 1.1.1996. Lasketaan laskentavuosien ansioista keskiarvo 50 prosentin vertailua varten. Vajaata vuotta 2000 ei oteta mukaan.

Vuosi	Ansiot euroa/v	Pv	Ansiot euroa kuukaudessa
1992	21 600	360	1 800
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1997	6 000	360	500
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150
Yhteensä	120 600	2160	

$$30 \times \frac{120\,600}{2160} = 1\,675,00 \text{ euroa kuukaudessa}$$

50 prosentin raja: $0,5 \times 1\,675,00 = 837,50$ euroa kuukaudessa

Ansiovuosista jätetään pois vuosi 1997. Eläkepalkka lasketaan vuosien 1992 ja 1995 sekä 1996 ja 1998–1999 keskiarvona.

Vuosi	Ansiot euroa/v	Pv	Ansiot euroa kuukaudessa
1992	21 600	360	1 800
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150
Yhteensä	114 600	1800	

$$\text{Eläkepalkka on } 30 \times \frac{114\,600}{1800} = 1\,910 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

...

Automaattinen katkaisu

Automaattisen katkaisun tarkoituksena on estää eläketurvan heikentyminen vanhemmalla iällä ansioiden mahdollisen alenemisen vuoksi. Automaattinen katkaisu tarkoittaa sitä, että työsuhde katkaistaan eläkkeen laskemista varten automaattisesti katkaisun edellytysten täytyttyä, vaikka työsuhde jatkuukin.

Automaattinen katkaisu tehdään aikaisintaan sen vuoden lopussa, jolloin työntekijä täyttää 54 vuotta, viimeistään kuitenkin sen vuoden lopussa, jolloin hän täyttää 62 vuotta. Lisäksi edellytetään, että työntekijän työsuhde on kestänyt

yhdenjaksoisesti vähintään 10 vuotta ennen katkaisua. Jos siis työntekijälle tulee kymmenen vuotta työsuhdeaikaa täyteen esimerkiksi 58-vuotispäivänä, katkaisu tehdään sen vuoden lopussa, jolloin työntekijä täyttää 58 vuotta. Automaattinen katkaisu on voitu tehdä kuitenkin aikaisintaan 31.12.1994.

Katkaisun jälkeen työsuhteesta muodostuu eläkkeen laskentaa varten kaksi erillistä työsuhdejaksoa. Eläke määräytyy näistä työsuhdejaksoista kuten kahdesta erillisestä TEL-työsuhteesta. Automaattisesti katkaistusta työsuhteesta eläke lasketaan kahdella tavalla: yhdenjaksoisen työsuhteen ja katkaistujen työsuhdejaksojen palkkojen perusteella. Työsuhteesta karttunut eläke on näistä suurempi.

Eläketapahtuman yhteydessä vertaillaan yhteensovittamattomia työeläkkeitä. Vertailua varten lasketaan eläkkeet yhdenjaksoisesta työsuhteesta ja aikaisemmista vapaakirjoista sekä katkaistun työsuhteen jaksoista ja aikaisemmista vapaakirjoista. Näin lasketuista eläkkeistä valitaan suurempi.

Yhdenjaksoisen työsuhteen tulevan ajan eläkepalkkana käytetään sen omaa eläkepalkkaa ja katkaistun työsuhteen tulevan ajan eläkepalkkana jälkimmäisen jakson eläkepalkkaa. Silloin, kun jälkimmäinen jakso ei ole kestänyt kuutta kuukautta, tulevan ajan palkkana käytetään ensimmäisen jakson eläkepalkkaa.

Jos automaattinen katkaisu on tehty vuoden 1994 lopussa, eläkepalkka lasketaan katkaisuun asti ennen vuotta 1996 voimassa olleen eläkepalkan laskentäsäännön mukaan ja katkaisun jälkeen siirtymäkauden säännön mukaan. Jos automaattinen katkaisu on tehty vuoden 1995 lopussa, eläkepalkka lasketaan katkaisuun asti samoin ennen vuotta 1996 voimassa olleen eläkepalkan laskentäsäännön mukaan, mutta katkaisun jälkeen 1.1.1996 voimaan tulleiden sääntöjen mukaan.

Tekninen katkaisu

Jos työntekijä työsuhteen jatkuessa siirtyy täysiaikaisesta työstä osa-aikaiseen tai päivävastoin, työsuhde voidaan jakaa erillisiksi työsuhdejaksoiksi. Tätä kutsutaan tekniseksi katkaisuksi. Tekninen katkaisu voidaan tehdä aikaisintaan 1.1.1985 lähtien. (4/85.)

Työsuhteen teknisen katkaisun edellytyksenä on, että

- työsuhde on jatkunut ainakin kolme vuotta ennen ajankohtaa, josta katkaisu tehdään (myös automaattisen katkaisun jälkeen)
- työntekijällä on säännöllisenä pidettävä työaika, jossa on tapahtunut muutos
- työajan muutoksen yhteydessä palkka on alentunut vähintään yhdellä neljänneksellä tai noussut yhdellä kolmanneksella aikaisemmasta
- työajan muutos ei ole tarkoitettu tilapäiseksi.

Ainoastaan eläketapahtuma voi poistaa teknisen katkaisun silloin, kun eläketapahtuma sattuu ennen kuin kaksi vuotta on kulunut teknisestä katkaisusta. Työsuhteen päättymisellä ei ole merkitystä.

Automaattisen katkaisun edellytyksenä oleva kymmenen vuoden työsuhde-aika lasketaan teknisestä katkaisusta eteenpäin.

Poikkeuksia eläkepalkan laskentaan

Tasoituspalkka

Jos tuleva aika on liitettävä alle kuusi kuukautta jatkuneeseen TEL-työsuhteeseen, tulevan ajan eläkepalkka lasketaan tarkastelujaksolta useamman eläketapahtumaa edeltäneen työsuhteen eläkepalkkojen painotettuna keskiarvona, eli ns. tasoituspalkkana. Tarkastelujakso on jälkikarenssiaika ja sitä edeltävä vuosi eli pääsääntöisesti kaksi vuotta.

Tasoituspalkkaa laskettaessa työsuhdeaikaa otetaan huomioon tarkastelujaksolta täysinä kuukausina eläketapahtumasta taaksepäin työsuhteiden päättymisjärjestyksessä enintään 12 kuukautta. Tasoituspalkkaa laskettaessa otetaan huomioon sekä TEL:n ansiorajamäärän ylittävät että alittavat työsuhteet. Tasoituspalkkaan ei oteta mukaan 10-työsuhteita. (A 14/89, A 20/98, LA 4/98.)

Lastenhoitoaika

Jos eläkepalkan määräämisen perusteena oleviin vuosiin sisältyy palkatonta lapsenhoitoaikaa, lasketaan eläkepalkka viimeisten sellaisten vuosien perusteella, joihin sitä ei sisälly. Eläkepalkka lasketaan kuitenkin normaalिसäännön mukaan, jos se siten muodostuu suuremmaksi. (A 26/90, A 45/95, A 23/97.)

Harkinnanvarainen eläkepalkan tarkistaminen

Vuoden 2004 säännösten mukaan eläkettä laskettaessa voi tulla sovellettavaksi harkinnanvarainen eläkepalkan tarkistaminen. Eläkepalkka voidaan siis laskea muiden kuin pääsäännön mukaisten viimeisten vuosien ansioista. Jos ansiot ovat esimerkiksi sairauden takia alentuneet merkittävästi siten, että eläkepalkka ei vastaa työntekijän vakiintunutta ansiotasoa, voidaan eläkepalkka tarkistaa eläketapahtuman yhteydessä harkinnanvaraisesti. Ansioiden alentumisella täytyy kuitenkin olla olennainen vaikutus (20 prosenttia) eläketurvaan, jotta harkinnanvaraista tarkistusta voidaan soveltaa. Harkinnanvaraisen tarkistamisen soveltamisraja on noussut 20 prosenttiin asteittain vuodesta 1996. (A 7/89, A 30/93, A 45/95.)

Harkinnanvaraista eläkepalkan tarkistusta voidaan soveltaa vuorotteluvapaan vuoksi silloin, kun työsuhde päättyy työntekijästä itsestään riippumattomista syistä. Osa-aika- ja vanhuuseläkkeelle siirryttäessä eläkepalkkaan ei sovelleta harkinnanvaraista tarkistusta vuorotteluvapaan vuoksi (A 17/96, LA 3/96). Harkinnanvarainen tarkistus voi tulla kyseeseen osa-aikalisää saaneen työntekijän eläkepalkkaan (A 6/98).

Liite 8 LEL:n, TaEL:n ja TEL:n piiriin kuulumisen rajat

Vuosi	TEL-indeksi/ palkkakerron	LEL:n alempi rajamäärä* 33,64 euroa	TaEL:n ansioraja 90,82 euroa	LEL:n ja TaEL:n** ylempi rajamäärä 134,55 euroa	TEL:n ansioraja
1962	100	33,64		134,55	
1963	106	35,66		142,62	
1964	116	39,02		156,08	
1965	130	43,73		174,92	
1966	142	47,77		191,06	30,27
1967	152	51,13		204,52	30,27
1968	165	55,50		222,01	30,27
1969	182	61,22		244,88	38,68
1970	197	66,27		265,06	42,00
1971	216	72,66		290,63	46,05
1972	247	83,08		332,34	52,66
1973	274	92,17		368,67	29,21
1974	315	105,96		423,83	33,58
1975	383	128,83		515,33	40,83
1976	462	155,41		621,62	49,25
1977	524	176,26		705,04	55,86
1978	573	192,74		770,97	61,08
1979	608	204,52		818,07	64,81
1980	665	223,69		894,76	70,89
1981	745	250,60		1 002,40	79,41
1982	836	281,21		1 124,84	89,12
1983	915	307,78		1 231,14	97,54
1984	1006	338,39		1 353,58	107,24
1985	1088	365,98		1 463,91	115,98
1986	1165	391,88	745,12	1 567,51	124,19
1987	1225	412,06	783,50	1 648,24	130,58
1988	1291	434,26	825,71	1 737,04	137,62
1989	1387	466,55	887,11	1 866,21	147,85
1990	1481	498,17	947,23	1 992,69	157,87
1991	1595	536,52	1 020,14	2 146,08	170,02
1992	1682	565,78	1 075,79	2 263,14	179,30
1993	1688	567,80	1 079,62	2 271,21	179,94
1994	1688	567,80	1 079,62	2 271,21	179,94
1995	1712	575,88	1 094,97	2 303,50	182,50
1996	1760	592,02	1 125,68	2 368,09	187,61
1997	1791	602,45	1 145,50	2 409,80	190,92
1998	1825	613,89		2 455,54	194,54
1999	1868	628,35		2 513,40	199,12
2000	1903	640,12		2 560,49	202,86
2001	1981	666,36		2 665,44	211,17
2002	2054	690,97		2 763,66	219,00
2003	2103	707,45		2 829,59	224,22
2004	2151	723,60		2 894,17	229,34
2005	1,028	743,86		2 947,99	235,76
2006	1,063	769,19		3 133,71	243,79

* TaEL:n rajana 1.1.1998 alkaen, ** TaEL:n rajana 1.1.1996 alkaen.

Liite 9 YEL:n, MYEL:n ja TyEL:n vakuuttamisen rajat

Vuosi	Indeksitaso/ Palkkakerroin	YEL	MYEL	TyEL** (41,89)
1966	142			
1967	152			
1968	165			
1969	182			
1970	197	42,00	84,09	
1971	216	46,05	92,20	
1972	247	52,66	105,44	
1973	274	58,42	116,96	
1974	315	67,16	134,46	
1975	383	81,65	163,49	
1976	462	98,50	197,22	
1977	524	111,72	223,68	
1978	573	122,16	244,60	
1979	608	129,62	259,54	
1980	665	141,78	283,87	
1981	745	158,83	318,02	
1982	836	178,23	356,87	
1983	915	195,07	390,59	
1984	1006	214,47	429,43	
1985	1088	231,96	464,44	
1986	1165	248,37	497,31	
1987	1225	261,17	522,92	
1988	1291	275,24	551,09	
1989	1387	295,70	590,07	
1990	1481	315,74	632,20	
1991	1595	340,05	680,86	
1992	1682	358,60	718,00	
1993	1688	359,88	720,56	
1994	1688	359,88	2 159,25	
1995	1712	364,99	2 189,95	
1996	1760	375,23	2 251,35	
1997	1791	381,83	2 291,00	
1998	1825	389,08	2 334,50	
1999	1868	398,25	2 389,50	
2000	1903	405,71	2 434,27	
2001	1981	5 068,09*	2 534,05	
2002	2054	5 255,93	2 627,96	
2003	2103	5 381,31	2 690,66	
2004	2151	5 504,14	2 752,07	
2005	1,028	5 658,26	2 829,13	
2006	1,063	5 850,92	2 925,46	
2007	1,100	6 054,55	3 027,28	46,08
2008	1,124	6 186,65	3 093,33	47,08
2009	1,192	6 560,93	3 280,47	49,93
2010	1,231	6 775,59	3 387,80	51,57
2011	1,253	6 896,68	3 448,35	52,49
2012	1,291	7 105,84	3 552,94	54,08

Vuoteen 2002 asti käytettiin markkoja. Eurorajat on saatu muuntamalla markat kyseisinä vuosina euroiksi. Vuodesta 2002 alkaen lain rajamääriä sovellettiin euroina lain tasosta indeksillä tarkistettuna. Vuodesta 2004 alkaen rajamäärät on kirjattu lakiin euroina.

* Rajamäärä muuttui vuositasoiseksi.

** TyEL:n raja on kuukausitasoinen.

Liite 10 VaEL:n mukaisen eläkkeen laskennan eroja TEL:iin

VaEL-eläkkeen määräytyminen 31.12.2004 saakka

Eläkkeeseen oikeuttava aika

Palvelus ennen 1.1.1967:

- ikä palvelusaikana on ollut vähintään 21 vuotta
- palvelusaikaa ei lueta eläkejaksi missään muussa eläkejärjestelmässä
- jos kaikki palvelusaika on ennen vuotta 1967, eläkeoikeuden perustaksi tarvitaan yksi vähintään neljä kuukautta jatkunut palvelus, joka on päättynyt 30.6.1962 jälkeen.

Palvelus 1.1.1967 alkaen:

- työntekijä 23 vuotta täytettyään on ollut vähintään kuukauden yhdenjaksoisesti jatkuneessa palveluksessa
- rinnakkaisista (vähintään 2 kuukautta) karttuu erilliset eläkkeet
- alle yhden kuukauden ja/tai alle rajamäärän jäävistä palvelussuhteista karttuu eläkettä 1.1.1998 lukien.

Eläkkeen karttumat ja henkilökohtainen eläkeikä

1.1.1940–31.12.1959 syntyneet valtion työntekijät jaetaan uusiin ja vanhoihin työntekijöihin. Kaikki 1.1.1960 jälkeen syntyneet ennen 31.12.2004 ensimmäistä kertaa valtion palvelukseen tulleet ovat uusia työntekijöitä palvelussuhteen jatkuvuudesta riippumatta. Jaolla uusiin ja vanhoihin työntekijöihin on merkitystä mm. eläkeiän ja karttumisen kannalta.

Vanha edunsaaja

Työntekijä katsotaan vanhaksi edunsaajaksi, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

- työntekijä on ollut 31.12.1992 yhdenjaksoisessa palveluksessa
- palvelus jatkuu yhdenjaksoisena eläketapahtumaan saakka.

Eläkettä karttuu (koskee myös 31.12.1959 jälkeen syntyneitä, joilla yllä esitetyt ehdot täyttyvät):

- 31.12.1994 saakka 2,2 prosenttia vuodessa (11/60 prosenttia kuukaudessa)
- 1.1.1995 lukien 1,5 prosenttia vuodessa (1/8 prosenttia kuukaudessa)
- 55 vuoden täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alusta kaksi prosenttia vuodessa (1/6 prosenttia kuukaudessa).

Vanhan edunsaajan henkilökohtainen eläkeikä on 63–65 vuotta.

Uusi edunsaaja

- työntekijä, joka tulee 31.12.1992 jälkeen ensimmäistä kertaa valtion eläkejärjestelmän piiriin
- työntekijä, jonka palvelus katkeaa yli kuukauden ajaksi ennen uuden VaEL-palveluksen alkamista (31.12.1998 jälkeen jo yhden päivän katko tekee työntekijästä uuden edunsaajan).

Eläkettä karttuu:

- 31.12.1994 saakka kaksi prosenttia vuodessa (1/6 prosenttia kuukaudessa)
- 1.1.1995 lukien 1,5 prosenttia vuodessa (1/8 prosenttia kuukaudessa)
- 60 vuoden iän täyttämivuoden alusta 2,5 prosenttia vuodessa (5/24 prosenttia kuukaudessa).

Uuden edunsaajan henkilökohtainen eläkeikä on 65 vuotta.

Eläkepalkan laskenta

- Palvelussuhdekohtainen eläkepalkan laskenta vuodesta 1987. 1.1.1987 voimassa olleesta palvelussuhteesta pohjavapaakirja, jonka eläkepalkalla lasketaan sitä ennen päätyneiden palvelussuhteiden eläkekarttumat.
- Vuonna 1940 ja sen jälkeen syntyneiden palvelussuhteet on vapaakirjautettu 31.12.2004. Vuoden 2004 vapaakirjauksessa ovat mukana vuodet 1995–2004 ja eläkepalkka lasketaan 10 vuoden säännön mukaan. Vapaakirjauksessa tehdään harkinnanvarainen palkantarkistus, jonka edellytys on, että palkan aleneman vaikutus vapaakirjan eläkepalkkaan on vähintään 7,5 prosenttia. Palkan alenemalta ei edellytetä poikkeuksellista syytä.

Liite 11 KuEL:n mukaisen eläkkeen laskennan eroja TEL:iin

Kunnallinen eläkelaki, KuEL tuli voimaan 1.8.2003. KuEL:iin siirrettiin sekä kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain (= KVTEL) että Kuntien eläkevakuutuksen eläkesäännön määräykset. KuEL ei kuitenkaan koske ennen vuotta 1940 syntyneitä, vaan heihin sovelletaan edelleen KVTEL:a ja KES:ä.

KuEL-eläkkeen määräytyminen 31.12.2004 saakka

Eläkkeeseen oikeuttava aika

- Kunkin kunnan, kuntayhtymän ja muun jäsenyhteisön palvelus on oma palvelujaksonsa. Palvelusaikojen pituutta koskevat vaatimukset eroavat TEL:stä.
- Rinnakkaisista eri jäsenyhteisöjen KuEL-palveluksista karttuu erilliset eläkkeet.
- Palkattomien jaksojen eläkeajaksi lukemisessa on eroja TEL:iin verrattuna.
- Alle yhden kuukauden ja/tai alle rajamäärän jäävistä palvelussuhteista karttuu eläkettä 1.1.1998 lukien. Eläkeoikeutta ei kuitenkaan synny, jos 31.12.2004 mennessä karttunut eläke jää alle 1,93 euroa kuukaudessa.

Eläkkeen karttumat ja henkilökohtainen eläkeikä

Eläkkeen karttuma ja eläkeikä riippuu siitä, onko kyseessä vanha vai uusi työntekijä.

Vanha työntekijä

Palvelusuhde on alkanut ennen 1.1993 ja jatkuu yhdenjaksoisena eläketapahtumaan saakka.

Eläkettä karttuu:

- peruseläkkeen karttuma 2,0 prosenttia vuoden 1994 loppuun, sen jälkeen 1,5 prosenttia ja 55 vuoden täyttämisenä 2,0 prosenttia
- lisäeläketurva vain 31.12.1994 saakka, karttuma 0,2 prosenttia/vuosi. Lisäeläkeosuuden saaminen edellyttää yhdenjaksoista palvelussuhdetta 31.12.1992–31.12.2004 välisenä aikana ja lisäksi vuodesta 2005 alkaen

vuosittaisen vähimmäisansiorajan täyttymistä tai muutoin yhdenjaksoista palvelussuhdetta henkilökohtaiseen vanhuuseläkeikään.

Eläkeikä on ammatillinen alempi eläkeikä (ammatillisen eläkeiän ja 65 vuoden välillä laskettu painotettu keskiarvo) tai 63 ja 65 vuoden välillä laskettu painotettu keskiarvo.

Uusi työntekijä

Palvelussuhde on alkanut 1.1.1993 tai sen jälkeen tai palvelussuhde on alkanut ennen 1.1.1993, mutta yhdenjaksoisuusedellytys ei täyty.

Eläkettä karttuu:

- peruseläkkeen karttuma 1,5 prosenttia vuodessa ja 55 vuoden täyttämisestä 2,0 prosenttia vuodessa.

Eläkeikä 65 vuotta, 2005 alkaen 63–68 vuotta.

Eläkepalkan laskenta

- Palvelussuhdekohtainen eläkepalkan laskenta vuodesta 1989. 1.1.1989 voimassaolleesta palvelussuhteesta pohjavapaakirja, jonka eläkepalkalla lasketaan sitä ennen päätyneiden palvelussuhteiden eläkekarttumat.
- palvelussuhteet on vapaakirjautettu 31.12.1994 ja 31.12.2004. Vuoden 1994 vapaakirjauksessa eläkepalkka on laskettu vuosien 1990–1993 ansioista kaksi keskimmäistä -periaatteella. Vuoden 2004 vapaakirjauksessa ovat mukana vuodet 1995–2004 ja eläkepalkka lasketaan 10 vuoden säännön mukaan. Sekä 1994 että 2004 vapaakirjauksessa tehdään harkinnanvarainen palkantarkistus, jonka edellytys on, että palkan aleneman vaikutus vapaakirjan eläkepalkkaan on vähintään 7,5 prosenttia. Palkan alenemalta ei edellytetä poikkeuksellista syytä.

Liite 12 Ansaitun eläkkeen muuntokertoimet

Ansaitun eläkkeen muuntokertoimet (k_w)

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön päätöksen ja työeläkelakien mukaista vähimmäis-turvaa vastaavan vapaakirjan ehtojen ja perusteiden mukaan lasketut kuukauden tarkkuudella laskettua eläkeikää vastaavat kertoimet 1.1.2005 alkaen.

Ikä- vuo- det	Kuukaudet											
	0 kk	1 kk	2 kk	3 kk	4 kk	5 kk	6 kk	7 kk	8 kk	9 kk	10 kk	11 kk
-50	1,891	1,885	1,880	1,874	1,868	1,863	1,857	1,851	1,846	1,840	1,834	1,829
51	1,823	1,818	1,812	1,807	1,801	1,796	1,790	1,785	1,779	1,774	1,768	1,763
52	1,757	1,752	1,746	1,741	1,736	1,730	1,725	1,720	1,714	1,709	1,704	1,698
53	1,693	1,688	1,683	1,677	1,672	1,667	1,662	1,656	1,651	1,646	1,641	1,635
54	1,630	1,625	1,620	1,615	1,609	1,604	1,599	1,594	1,589	1,584	1,578	1,573
55	1,568	1,563	1,558	1,553	1,548	1,543	1,538	1,533	1,528	1,523	1,518	1,513
56	1,508	1,503	1,498	1,493	1,488	1,483	1,479	1,474	1,469	1,464	1,459	1,454
57	1,449	1,444	1,439	1,435	1,430	1,425	1,420	1,415	1,410	1,406	1,401	1,396
58	1,391	1,386	1,381	1,377	1,372	1,367	1,362	1,357	1,352	1,348	1,343	1,338
59	1,333	1,328	1,324	1,319	1,314	1,309	1,305	1,300	1,295	1,290	1,286	1,281
60	1,276	1,267	1,258	1,249	1,240	1,231	1,222	1,213	1,204	1,195	1,186	1,177
61	1,168	1,161	1,153	1,146	1,138	1,131	1,123	1,116	1,108	1,101	1,093	1,086
62	1,078	1,072	1,065	1,059	1,052	1,046	1,039	1,033	1,026	1,020	1,013	1,007
63	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
64	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
65	1,000											

Liite 13 A Vanhuus- ja leskeneläkkeen kertosuorituskertoimet

Ikä	0 kk	1 kk	2 kk	3 kk	4 kk	5 kk	6 kk	7 kk	8 kk	9 kk	10 kk	11 kk
18	29,25	29,24	29,23	29,22	29,21	29,20	29,19	29,17	29,16	29,15	29,14	29,13
19	29,12	29,11	29,10	29,09	29,07	29,06	29,05	29,04	29,03	29,02	29,00	28,99
20	28,98	28,96	28,93	28,91	28,88	28,86	28,84	28,81	28,79	28,76	28,74	28,71
21	28,69	28,68	28,66	28,65	28,64	28,62	28,61	28,60	28,58	28,57	28,56	28,54
22	28,53	28,52	28,51	28,49	28,48	28,47	28,46	28,44	28,43	28,42	28,41	28,39
23	28,38	28,37	28,35	28,34	28,33	28,31	28,30	28,29	28,27	28,26	28,25	28,23
24	28,22	28,21	28,19	28,18	28,16	28,15	28,14	28,12	28,11	28,09	28,08	28,06
25	28,05	28,04	28,02	28,01	27,99	27,98	27,97	27,95	27,94	27,92	27,91	27,89
26	27,88	27,87	27,85	27,84	27,82	27,81	27,80	27,78	27,77	27,75	27,74	27,72
27	27,71	27,70	27,68	27,67	27,65	27,64	27,62	27,61	27,59	27,58	27,56	27,55
28	27,53	27,52	27,50	27,49	27,47	27,46	27,44	27,43	27,41	27,40	27,38	27,37
29	27,35	27,33	27,32	27,30	27,29	27,27	27,26	27,24	27,22	27,21	27,19	27,18
30	27,16	27,13	27,10	27,06	27,03	27,00	26,97	26,93	26,90	26,87	26,84	26,80
31	26,77	26,75	26,74	26,72	26,70	26,68	26,67	26,65	26,63	26,61	26,60	26,58
32	26,56	26,54	26,53	26,51	26,49	26,47	26,46	26,44	26,42	26,40	26,39	26,37
33	26,35	26,33	26,32	26,30	26,28	26,26	26,25	26,23	26,21	26,19	26,18	26,16
34	26,14	26,12	26,10	26,08	26,06	26,04	26,03	26,01	25,99	25,97	25,95	25,93
35	25,91	25,89	25,87	25,86	25,84	25,82	25,80	25,78	25,76	25,75	25,73	25,71
36	25,69	25,67	25,65	25,64	25,62	25,60	25,58	25,56	25,54	25,53	25,51	25,49
37	25,47	25,45	25,43	25,41	25,39	25,37	25,35	25,33	25,31	25,29	25,27	25,25
38	25,23	25,21	25,19	25,17	25,15	25,13	25,11	25,08	25,06	25,04	25,02	25,00
39	24,98	24,96	24,94	24,92	24,90	24,88	24,86	24,84	24,82	24,80	24,78	24,76
40	24,74	24,70	24,65	24,61	24,57	24,52	24,48	24,44	24,39	24,35	24,31	24,26
41	24,22	24,20	24,18	24,15	24,13	24,11	24,09	24,06	24,04	24,02	24,00	23,97
42	23,95	23,93	23,91	23,88	23,86	23,84	23,82	23,79	23,77	23,75	23,73	23,70
43	23,68	23,66	23,63	23,61	23,59	23,56	23,54	23,52	23,49	23,47	23,45	23,42
44	23,40	23,38	23,35	23,33	23,30	23,28	23,26	23,23	23,21	23,18	23,16	23,13
45	23,11	23,09	23,06	23,04	23,01	22,99	22,97	22,94	22,92	22,89	22,87	22,84
46	22,82	22,80	22,77	22,75	22,72	22,70	22,67	22,65	22,62	22,60	22,57	22,55
47	22,52	22,50	22,47	22,45	22,42	22,40	22,37	22,35	22,32	22,30	22,27	22,25
48	22,22	22,19	22,17	22,14	22,12	22,09	22,07	22,04	22,01	21,99	21,96	21,94
49	21,91	21,88	21,86	21,83	21,80	21,78	21,75	21,72	21,70	21,67	21,64	21,62
50	21,59	21,54	21,48	21,43	21,37	21,32	21,26	21,21	21,15	21,10	21,04	20,99
51	20,93	20,90	20,88	20,85	20,82	20,79	20,77	20,74	20,71	20,68	20,66	20,63
52	20,60	20,57	20,54	20,51	20,48	20,45	20,43	20,40	20,37	20,34	20,31	20,28
53	20,25	20,22	20,20	20,17	20,14	20,11	20,09	20,06	20,03	20,00	19,98	19,95
54	19,92	19,89	19,86	19,83	19,80	19,77	19,74	19,70	19,67	19,64	19,61	19,58
55	19,55	19,52	19,49	19,46	19,43	19,40	19,37	19,34	19,31	19,28	19,25	19,22
56	19,19	19,16	19,13	19,10	19,07	19,04	19,01	18,98	18,95	18,92	18,89	18,86
57	18,83	18,80	18,77	18,74	18,70	18,67	18,64	18,61	18,58	18,55	18,51	18,48
58	18,45	18,42	18,39	18,36	18,33	18,30	18,27	18,23	18,20	18,17	18,14	18,11
59	18,08	18,05	18,02	17,99	17,95	17,92	17,89	17,86	17,83	17,80	17,76	17,73
60	17,70	17,64	17,57	17,51	17,44	17,38	17,31	17,25	17,18	17,12	17,05	16,99
61	16,92	16,89	16,86	16,83	16,79	16,76	16,73	16,70	16,67	16,64	16,60	16,57
62	16,54	16,51	16,47	16,44	16,40	16,37	16,34	16,30	16,27	16,23	16,20	16,16
63	16,13	16,10	16,07	16,04	16,00	15,97	15,94	15,91	15,88	15,85	15,81	15,78
64	15,75	15,72	15,68	15,65	15,61	15,58	15,55	15,51	15,48	15,44	15,41	15,37
65	15,34	15,31	15,28	15,24	15,21	15,18	15,15	15,11	15,08	15,05	15,02	14,98
66	14,95	14,92	14,88	14,85	14,81	14,78	14,75	14,71	14,68	14,64	14,61	14,57
67	14,54	14,51	14,48	14,44	14,41	14,38	14,35	14,31	14,28	14,25	14,22	14,18
68	14,15	14,12	14,09	14,05	14,02	13,99	13,96	13,92	13,89	13,86	13,83	13,79
69	13,76	13,72	13,69	13,65	13,62	13,58	13,55	13,51	13,47	13,44	13,40	13,37
70	13,33	13,26	13,20	13,13	13,06	12,99	12,93	12,86	12,79	12,72	12,66	12,59
71	12,52	12,49	12,45	12,42	12,39	12,35	12,32	12,29	12,25	12,22	12,19	12,15
72	12,12	12,09	12,05	12,02	11,99	11,95	11,92	11,89	11,85	11,82	11,79	11,75
73	11,72	11,69	11,66	11,62	11,59	11,56	11,53	11,49	11,46	11,43	11,40	11,36
74	11,33	11,30	11,26	11,23	11,20	11,16	11,13	11,10	11,06	11,03	11,00	10,96
75	10,93	10,90	10,87	10,84	10,81	10,78	10,75	10,71	10,68	10,65	10,62	10,59
76	10,56	10,53	10,49	10,46	10,42	10,39	10,36	10,32	10,29	10,25	10,22	10,18
77	10,15	10,12	10,09	10,07	10,04	10,01	9,98	9,95	9,92	9,90	9,87	9,84
78	9,81	9,78	9,75	9,72	9,69	9,66	9,63	9,60	9,57	9,54	9,51	9,48
79	9,45	9,42	9,39	9,36	9,32	9,29	9,26	9,23	9,20	9,17	9,13	9,10
80	9,07	9,04	9,01	8,98	8,95	8,92	8,89	8,86	8,83	8,80	8,77	8,74
81	8,71	8,68	8,65	8,62	8,59	8,56	8,54	8,51	8,48	8,45	8,42	8,39
82	8,36	8,33	8,31	8,28	8,25	8,23	8,20	8,17	8,15	8,12	8,09	8,07
83	8,04	8,01	7,98	7,95	7,92	7,89	7,87	7,84	7,81	7,78	7,75	7,72
84	7,69	7,67	7,64	7,62	7,59	7,57	7,54	7,52	7,49	7,47	7,44	7,42
85 tai yli	7,39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Liite 13 B Työkyvyttömyyseläkkeen ja vastaisen vanhuuseläkkeen kertasuorituskertoimet

Ikä	0 kk	1 kk	2 kk	3 kk	4 kk	5 kk	6 kk	7 kk	8 kk	9 kk	10 kk	11 kk
18	20,29	20,30	20,31	20,34	20,35	20,36	20,37	20,38	20,39	20,42	20,43	20,44
19	20,45	20,46	20,47	20,49	20,50	20,51	20,53	20,54	20,55	20,57	20,58	20,59
20	20,60	20,60	20,60	20,60	20,60	20,60	20,61	20,61	20,61	20,61	20,61	20,61
21	20,61	20,62	20,64	20,65	20,66	20,67	20,69	20,69	20,70	20,71	20,73	20,74
22	20,75	20,76	20,78	20,79	20,79	20,80	20,82	20,83	20,84	20,85	20,86	20,87
23	20,88	20,89	20,90	20,91	20,92	20,93	20,94	20,95	20,96	20,97	20,98	20,99
24	21,00	21,01	21,02	21,03	21,03	21,04	21,06	21,06	21,07	21,07	21,09	21,09
25	21,10	21,11	21,12	21,13	21,13	21,15	21,15	21,16	21,17	21,18	21,18	21,20
26	21,20	21,21	21,22	21,23	21,24	21,25	21,26	21,27	21,27	21,29	21,29	21,31
27	21,31	21,31	21,33	21,33	21,34	21,34	21,36	21,36	21,36	21,37	21,38	21,39
28	21,39	21,40	21,41	21,42	21,42	21,43	21,44	21,45	21,45	21,46	21,47	21,48
29	21,48	21,49	21,49	21,50	21,50	21,51	21,51	21,52	21,52	21,53	21,53	21,54
30	21,54	21,53	21,52	21,52	21,51	21,50	21,49	21,48	21,47	21,47	21,46	21,45
31	21,44	21,45	21,45	21,46	21,45	21,46	21,47	21,47	21,48	21,48	21,48	21,48
32	21,49	21,50	21,50	21,50	21,51	21,51	21,52	21,52	21,52	21,53	21,54	21,53
33	21,54	21,55	21,55	21,55	21,55	21,56	21,57	21,56	21,57	21,57	21,58	21,57
34	21,58	21,58	21,58	21,58	21,59	21,58	21,59	21,59	21,58	21,59	21,59	21,59
35	21,59	21,59	21,60	21,60	21,59	21,60	21,60	21,60	21,61	21,61	21,60	21,61
36	21,61	21,61	21,61	21,62	21,62	21,62	21,62	21,61	21,61	21,62	21,62	21,62
37	21,62	21,62	21,62	21,62	21,62	21,62	21,63	21,62	21,62	21,62	21,62	21,62
38	21,62	21,62	21,62	21,62	21,62	21,62	21,62	21,61	21,61	21,61	21,61	21,61
39	21,61	21,61	21,61	21,60	21,60	21,60	21,61	21,60	21,60	21,60	21,60	21,59
40	21,59	21,57	21,54	21,53	21,50	21,48	21,46	21,43	21,41	21,39	21,37	21,34
41	21,32	21,32	21,31	21,31	21,30	21,30	21,30	21,30	21,29	21,29	21,28	21,28
42	21,27	21,26	21,27	21,26	21,25	21,24	21,25	21,24	21,23	21,22	21,23	21,22
43	21,21	21,20	21,20	21,19	21,18	21,17	21,18	21,17	21,16	21,15	21,15	21,14
44	21,13	21,12	21,12	21,11	21,11	21,10	21,10	21,08	21,07	21,07	21,06	21,06
45	21,05	21,04	21,04	21,02	21,02	21,01	21,01	20,99	20,98	20,98	20,97	20,96
46	20,95	20,95	20,93	20,93	20,91	20,91	20,90	20,89	20,88	20,87	20,86	20,85
47	20,84	20,83	20,82	20,81	20,80	20,79	20,78	20,77	20,76	20,75	20,74	20,73
48	20,72	20,71	20,69	20,69	20,68	20,66	20,65	20,64	20,62	20,62	20,61	20,59
49	20,58	20,57	20,56	20,55	20,53	20,52	20,51	20,49	20,48	20,47	20,45	20,44
50	20,43	20,39	20,35	20,31	20,27	20,22	20,19	20,15	20,10	20,06	20,03	19,98
51	19,94	19,92	19,91	19,89	19,88	19,86	19,85	19,83	19,81	19,80	19,78	19,77
52	19,75	19,73	19,71	19,70	19,68	19,66	19,65	19,63	19,61	19,60	19,58	19,56
53	19,54	19,52	19,51	19,49	19,47	19,46	19,44	19,41	19,40	19,38	19,36	19,35
54	19,33	19,31	19,29	19,27	19,25	19,23	19,21	19,19	19,17	19,15	19,13	19,11
55	19,09	19,06	19,05	19,02	19,00	18,98	18,96	18,93	18,91	18,89	18,86	18,85
56	18,82	18,80	18,77	18,75	18,73	18,70	18,69	18,67	18,64	18,62	18,60	18,57
57	18,55	18,53	18,51	18,48	18,45	18,43	18,41	18,38	18,36	18,34	18,31	18,28
58	18,26	18,23	18,21	18,18	18,16	18,13	18,11	18,08	18,05	18,03	18,00	17,98
59	17,95	17,92	17,90	17,87	17,84	17,81	17,79	17,76	17,73	17,70	17,68	17,65
60	17,62	17,56	17,50	17,44	17,38	17,32	17,26	17,19	17,13	17,08	17,02	16,95
61	16,89	16,86	16,83	16,80	16,77	16,73	16,71	16,68	16,64	16,61	16,59	16,55
62	16,52	16,49	16,46	16,43	16,39	16,36	16,33	16,29	16,26	16,23	16,19	16,16

Liite 13 C Työkyvyttömyyseläkkeen kertasuorituskerroimet

Ikä	0 kk	1 kk	2 kk	3 kk	4 kk	5 kk	6 kk	7 kk	8 kk	9 kk	10 kk	11 kk
18	15,75	15,76	15,76	15,76	15,76	15,76	15,76	15,77	15,77	15,77	15,77	15,77
19	15,77	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78
20	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78
21	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,77	15,77	15,77	15,77
22	15,77	15,77	15,77	15,76	15,76	15,76	15,76	15,76	15,75	15,75	15,75	15,75
23	15,75	15,74	15,74	15,74	15,73	15,73	15,73	15,73	15,72	15,72	15,72	15,71
24	15,71	15,71	15,70	15,70	15,69	15,69	15,69	15,68	15,68	15,67	15,67	15,67
25	15,66	15,66	15,65	15,65	15,64	15,64	15,63	15,63	15,62	15,62	15,61	15,61
26	15,60	15,60	15,59	15,58	15,58	15,57	15,57	15,56	15,55	15,55	15,54	15,54
27	15,53	15,52	15,52	15,51	15,50	15,49	15,49	15,48	15,47	15,47	15,46	15,45
28	15,44	15,44	15,43	15,42	15,41	15,40	15,40	15,39	15,38	15,37	15,36	15,35
29	15,35	15,34	15,33	15,32	15,31	15,30	15,29	15,28	15,27	15,26	15,25	15,24
30	15,23	15,22	15,21	15,20	15,19	15,18	15,17	15,16	15,15	15,14	15,13	15,12
31	15,11	15,10	15,09	15,07	15,06	15,05	15,04	15,03	15,02	15,00	14,99	14,98
32	14,97	14,96	14,94	14,93	14,92	14,90	14,89	14,88	14,87	14,85	14,84	14,83
33	14,82	14,80	14,79	14,77	14,76	14,74	14,73	14,72	14,70	14,69	14,67	14,66
34	14,65	14,63	14,62	14,60	14,58	14,57	14,55	14,54	14,52	14,51	14,49	14,48
35	14,46	14,45	14,43	14,41	14,39	14,38	14,36	14,34	14,33	14,31	14,29	14,28
36	14,26	14,24	14,23	14,21	14,19	14,17	14,15	14,14	14,12	14,10	14,08	14,06
37	14,04	14,03	14,01	13,99	13,97	13,95	13,93	13,91	13,89	13,87	13,85	13,83
38	13,81	13,79	13,77	13,75	13,73	13,71	13,69	13,66	13,64	13,62	13,60	13,58
39	13,56	13,54	13,52	13,49	13,47	13,45	13,43	13,40	13,38	13,36	13,34	13,31
40	13,29	13,27	13,24	13,22	13,20	13,17	13,15	13,12	13,10	13,08	13,05	13,03
41	13,00	12,98	12,95	12,93	12,90	12,88	12,85	12,82	12,80	12,77	12,75	12,72
42	12,70	12,67	12,64	12,61	12,59	12,56	12,53	12,51	12,48	12,45	12,42	12,40
43	12,37	12,34	12,31	12,28	12,25	12,22	12,19	12,17	12,14	12,11	12,08	12,05
44	12,02	11,99	11,96	11,93	11,90	11,87	11,84	11,80	11,77	11,74	11,71	11,68
45	11,65	11,62	11,59	11,55	11,52	11,49	11,45	11,42	11,39	11,36	11,32	11,29
46	11,26	11,22	11,19	11,15	11,12	11,08	11,05	11,02	10,98	10,95	10,91	10,88
47	10,84	10,81	10,77	10,73	10,70	10,66	10,62	10,58	10,55	10,51	10,47	10,44
48	10,40	10,36	10,32	10,28	10,25	10,21	10,17	10,13	10,09	10,05	10,01	9,97
49	9,94	9,89	9,85	9,81	9,77	9,73	9,69	9,65	9,61	9,57	9,52	9,48
50	9,44	9,40	9,36	9,31	9,27	9,23	9,18	9,14	9,10	9,05	9,01	8,97
51	8,92	8,88	8,83	8,79	8,74	8,69	8,65	8,60	8,56	8,51	8,46	8,42
52	8,37	8,33	8,28	8,23	8,18	8,13	8,08	8,04	7,99	7,94	7,89	7,84
53	7,79	7,74	7,69	7,64	7,59	7,54	7,49	7,44	7,39	7,34	7,29	7,23
54	7,18	7,13	7,08	7,02	6,97	6,92	6,86	6,81	6,75	6,70	6,65	6,59
55	6,54	6,48	6,43	6,37	6,31	6,26	6,20	6,14	6,09	6,03	5,97	5,92
56	5,86	5,80	5,74	5,68	5,62	5,56	5,50	5,45	5,39	5,33	5,27	5,21
57	5,15	5,09	5,02	4,96	4,90	4,83	4,77	4,71	4,65	4,58	4,52	4,46
58	4,40	4,33	4,26	4,20	4,13	4,07	4,00	3,93	3,87	3,80	3,74	3,67
59	3,61	3,54	3,47	3,40	3,33	3,26	3,19	3,12	3,05	2,98	2,91	2,84
60	2,77	2,70	2,63	2,55	2,48	2,41	2,33	2,26	2,19	2,12	2,04	1,97
61	1,90	1,82	1,74	1,67	1,59	1,51	1,43	1,36	1,28	1,20	1,13	1,05
62	0,97	0,89	0,81	0,73	0,65	0,57	0,49	0,41	0,32	0,24	0,16	0,08

Liite 13 D Lapseneläkkeen kertasuorituskertoimet

Lapsen ikä, kun eläkkeen pääteikä on

18 v.	21 v.	24 v.	0 kk	1 kk	2 kk	3 kk	4 kk	5 kk	6 kk	7 kk	8 kk	9 kk	10 kk	11 kk
-	-	0	17,19	17,15	17,11	17,07	17,02	16,98	16,94	16,90	16,82	16,82	16,77	16,73
-	-	1	16,69	16,65	16,60	16,56	16,52	16,47	16,43	16,39	16,34	16,30	16,26	16,21
-	-	2	16,17	16,13	16,08	16,04	16,00	15,95	15,91	15,87	15,82	15,78	15,74	15,69
-	0	3	15,65	15,60	15,56	15,51	15,47	15,42	15,38	15,33	15,28	15,24	15,19	15,15
-	1	4	15,1	15,05	15,01	14,96	14,91	14,87	14,82	14,77	14,73	14,68	14,63	14,59
-	2	5	14,54	14,49	14,44	14,40	14,35	14,30	14,25	14,20	14,15	14,11	14,06	14,01
0	3	6	13,96	13,91	13,86	13,81	13,76	13,71	13,66	13,61	13,56	13,51	13,46	13,41
1	4	7	13,36	13,31	13,26	13,21	13,16	13,11	13,06	13,00	12,95	12,90	12,85	12,8
2	5	8	12,75	12,70	12,65	12,59	12,54	12,49	12,44	12,38	12,33	12,28	12,23	12,17
3	6	9	12,12	12,07	12,01	11,96	11,90	11,84	11,79	11,74	11,68	11,63	11,57	11,52
4	7	10	11,46	11,40	11,35	11,29	11,24	11,18	11,13	11,07	11,01	10,96	10,90	10,85
5	8	11	10,79	10,73	10,68	10,62	10,56	10,50	10,45	10,39	10,33	10,27	10,22	10,16
6	9	12	10,10	10,04	9,98	9,92	9,86	9,80	9,75	9,69	9,63	9,57	9,51	9,45
7	10	13	9,39	9,33	9,27	9,21	9,15	9,09	9,03	8,96	8,90	8,84	8,78	8,72
8	11	14	8,66	8,60	8,53	8,47	8,41	8,34	8,28	8,22	8,15	8,09	8,03	7,96
9	12	15	7,90	7,84	7,77	7,71	7,64	7,58	7,51	7,45	7,38	7,32	7,25	7,19
10	13	16	7,12	7,05	6,99	6,92	6,85	6,79	6,72	6,65	6,59	6,52	6,45	6,39
11	14	17	6,32	6,25	6,18	6,12	6,05	5,98	5,91	5,84	5,77	5,71	5,64	5,57
12	15	18	5,50	5,43	5,36	5,29	5,22	5,15	5,08	5,00	4,93	4,86	4,79	4,72
13	16	19	4,64	4,58	4,50	4,43	4,36	4,28	4,21	4,14	4,06	3,99	3,92	3,84
14	17	20	3,77	3,7	3,62	3,55	3,47	3,40	3,32	3,25	3,17	3,10	3,02	2,95
15	18	21	2,87	2,79	2,72	2,64	2,56	2,48	2,41	2,33	2,25	2,17	2,10	2,02
16	19	22	1,94	1,86	1,78	1,7	1,62	1,54	1,47	1,39	1,31	1,23	1,15	1,07
17	20	23	0,99	0,91	0,83	0,74	0,66	0,58	0,5	0,41	0,33	0,25	0,17	0,08

Liite 14 Ansaintarajat eläkkeellä ollessa

Eläkemuoto	Ansioraja
Vanhuuseläke	Ei rajoituksia.
Varhennettu vanhuuseläke	Ei rajoituksia.
Täysi työkyvyttömyyseläke	Enintään 713,73 euroa tai 40 prosenttia keskikuukausiansiosta tai eläkkeen perusteena olevasta työtulosta (tai vuoden 2004 säännösten mukaisesta eläkepalkasta tai eläkkeen perusteena olevasta työtulosta).
Osatyökyvyttömyyseläke	Enintään 713,73 euroa tai 60 prosenttia keskikuukausiansiosta (tai vuoden 2004 säännösten mukaisesta eläkepalkasta tai eläkkeen perusteena olevasta työtulosta).
Osa-aikaeläke	Vähintään 35 prosenttia ja enintään 70 prosenttia vakiintuneesta ansiosta, yrittäjillä YEL-työtulon pitää olla 50 prosenttia keskimääräisestä työtulosta, vähintään kuitenkin lain alarajan verran.

Liite 15 Voimassa olevat sosiaaliturvasopimukset 1.1.2010

EU:n ja ETA-maiden alueella sovelletaan sosiaaliturva-asioissa ensisijaisesti EU:n sosiaaliturva-asetuksia 883/2004 ja 987/2009.

EU-maita ovat Alankomaat, Belgia, Bulgaria, Espanja, Irlanti, Iso-Britannia, Itävalta, Kreikka, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Malta, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Slovenia, Suomi, Tanska, Tsekki, Unkari ja Viro.

ETA-maita ovat Islanti, Liechtenstein ja Norja.

Suomella on lisäksi **kahdenvälinen sosiaaliturvasopimus** seuraavien maiden kanssa:

Kanada	(1.2.1988 alkaen)
Quebec	(1.4.1988 alkaen)
USA	(1.11.1992 alkaen)
Israel	(1.9.1999 alkaen)
Chile	(1.1.2008 alkaen)
Australia	(1.7.2009 alkaen)

Lisätietoa

Työeläkelakipalvelussa julkaistut ohjeistot 1.1.2005 alkaen

Apurahansaajien ja urheilijoiden vakuuttaminen

Elinaikakerroin

Eläkepalkan harkinnanvarainen tarkistaminen

Eläkkeen karttuminen

Eläkkeen karttuminen palkattomilta ajoilta

Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen

Eläkkeen perusteena olevat työansiot

EY-virkamiesten eläkeoikeuksien siirto

Kertasuoritus

Kuntoutus

Lisäeläketurva

Osa-aikaeläke

Perhe-eläke

Perusturvan ansaitun eläkkeen muuntokertoimet 1.1.2005 alkaen

TyöEL-vakuuttaminen

Työeläkeasioiden hoitaminen toisen puolesta

Työeläkkeiden indeksiturva

Työkyvyttömyyseläke

Työntekijän eläkemaksu

Työttömyyseläke

Ulkomaantyö ja eläke

Vakuuttaminen kansainvälisissä tilanteissa

Vanhuseläke

Vapaakirjaus 31.12.2004

Vilmamenettely ja eläkehakemuksen ratkaiseva laitos

Yhteensovitus ja ensisijaisten etuuksien vähentäminen eläkkeestä

YEL-vakuuttaminen

Muita teoksia

MYEL-opas (MELA)

Työeläke (FINVA 2011)

Työeläkelait 2010 (ETK)

Työeläkkeen laskentaopas 1994 (ETK)

Työeläkkeen laskentaopas 1996 (ETK)

Työeläkkeen laskentaopas 1998 (ETK)

Työeläkkeen laskentaopas 2000 (ETK)

Työeläkkeen laskentaopas 2002 (ETK)

Työeläkkeen laskentaopas 2005 (etk.fi)

Työeläkkeen laskentaopas 2006 (etk.fi)

Työeläkkeen laskentaopas 2007 (ETK)

Työeläkkeen laskentaopas 2009 (etk.fi)

Työeläkkeen laskentaopas 2010 (ETK)

Työkomennus ulkomaille 2011 (ETK)

Yrittäjän työtulo 2010 (ETK)

Eläketurvakeskus on Suomen työeläkejärjestelmän lakisääteinen keskuselin. Se julkaisee Työeläkkeen laskentaopasta, johon on koottu keskeiset työeläkkeen laskentasäännöt yksityiseltä ja julkiselta puolelta. Eläketurvakeskus julkaisee myös muita käsikirjoja ja julkaisuja.

Pensionsskyddscentralen är ett lagstadgat centralorgan för Finlands arbetspensionssystem. Den ger ut Handboken för beräkning av arbetspensioner, som innehåller de viktigaste beräkningsreglerna för arbetspensionen inom den privata och den offentliga sektorn. Pensionsskyddscentralen ger också ut andra handböcker och publikationer.

The Finnish Centre for Pensions is the statutory central body of the Finnish earnings-related pension scheme. The Centre publishes a guidebook for the calculation of the earnings-related pension, Työeläkkeen laskentaopas, which contains the main rules for the calculation of the earnings-related pension in the private and the public sector. It also publishes other guidebooks and publications.

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN